

Moss
kommune

Økonomiplan for 2025 — 2028

Kommunedirektørens forslag
01.11.2024

Innholdsfortegnelse

Kommunedirektørens forord.....	3
Organisering og styring.....	4
Menneskelige ressurser.....	10
Økonomiske rammebetingelser	13
Befolkning.....	21
Klimabudsjett.....	27
Tilskudd	53
Satsingsområder	60
Kommunedirektør med stab.....	66
Kommunalområde kultur, oppvekst og aktivitet.....	73
Kommunalområde plan, miljø og teknikk.....	129
Kommunalområde helse og mestring.....	162
Fellesposter drift.....	201
Vedlegg	219
Forskriftsrapporter	219
Selvkost.....	223
Innsparingstiltak.....	225
Gebyrliste.....	229

Kommunedirektørens forord

Kommune-Norge står overfor store utfordringer i årene som kommer og Moss kommune må som mange andre kommuner, omstille både tjenestetilbud og arbeidsmåter for å sikre gode og trygge tjenester for innbyggerne i fremtiden. Kommunens økonomiplan for de neste fire årene setter rammene for dette arbeidet. Med et samlet budsjett på i overkant av 5 milliarder kroner er en kommune en viktig bidragsyter i mange innbyggers liv. Ved å lese økonomiplanen i sammenheng gir planen god oversikt over det samlede tjenestetilbudet i kommunen.

Moss kommune har en ubalanse mellom inntekter og utgifter. Det medfører at vi i år bruker halvparten av våre reservemidler som var 0,5 milliarder ved siste årsskifte. Vi må derfor tilpasse aktivitetsnivået til trangere økonomiske rammer enn det vi hadde få år tilbake. Vi er godt i gang med nedtrekkene for å redusere ubalansen mellom inntekter og utgifter. I vinter startet vi arbeidet med å konkretisere tiltak som ble vedtatt av kommunestyret i juni. Vedtaket i juni tilsvarte nærmere 0,65 milliarder kroner samlet for årene 2025-2028.

Siden juni har organisasjonen arbeidet med forslag til ytterligere nedtrekk som nå fremmes her i forslag til økonomiplan 2025-2028. Disse tiltakene er over 0,9 milliarder kroner samlet for planperioden. Sammen med vedtaket i juni, gir dette nedtrekk på over 1,55 milliarder kroner de fire neste årene. Målt i prosent tilsvarer det 6,9 prosent av driftsutgiftene.

Likevel innebærer forslaget til ny økonomiplan at vi kommer til å bruke det meste av våre reservemidler de neste fire årene. Hva skyldes det?

Den ene grunnen er at det tar tid å tilpasse utgiftene til et lavere inntektsnivå kombinert med et høyere kostnads- og rentenivå enn det vi har vært vant med. Det meste av kommunens utgifter går direkte eller indirekte til tjenestetilbudet til våre brukere og innbyggere. I noen tilfeller klarer vi å komme fram til tiltak som kan effektivisere driften uten at det går ut over tjenestetilbudet. I andre tilfeller klarer vi å komme fram til tiltak der konsekvensene av redusert tjenestetilbud er lavt. Men noen tiltak vil føre til kutt som påvirker tilbudet til innbyggerne.

Den andre grunnen er at statens politikk medfører at mange kommuner har store økonomiske utfordringer allerede i år. Flere kommuner kommer til å bruke opp sine reservemidler i 2024. Regjeringen har vært tydelig på at det er andre sektorer som forsvar, sikkerhet og sykehus som vil bli prioritert.

Moss kommune vil som mange andre kommuner få litt mer i skatt og rammetilskudd neste år enn det vi har i år. Likevel er økningen relativt liten sett i forhold til de økonomiske utfordringene. Sammen med 22 andre kommuner er vi på ROBEK – lista, et register over kommuner og fylkeskommuner som pga. økonomisk ubalanse er underlagt statlig kontroll. Moss kommune kom inn på lista som følge av en lovlighetskontroll som medførte at statsforvalteren måtte vurdere nærmere realismen i gjeldende økonomiplan med hensyn til uspesifiserte innsparinger. Kommuner som bruker opp sine reserver i år, vil med et normalt forløp først være inne på ROBEK-lista i midten av 2026. Det betyr at antall kommuner på ROBEK-lista per i dag, ikke gir et særlig godt bilde av hvordan den økonomiske situasjonen i kommunesektoren er her og nå.

Moss kommune er en robust kommune selv om det er behov for å tilpasse utgiftene i forhold til inntektene. Vi er en bostedsattraktiv kommune og har tilgang på arbeidskraft og et variert arbeidsmarked. Vi må ikke glemme at det leveres et mangfold av gode tjenester til Mossesamfunnet. Vi skal fortsette å levere gode tjenester også i årene som kommer, og det skal vi klare samtidig som vi – på lik linje med andre kommuner i Norge – skal gjennomføre et omstillingsarbeid fram mot en kommune tilpasset fremtidens utfordringer.

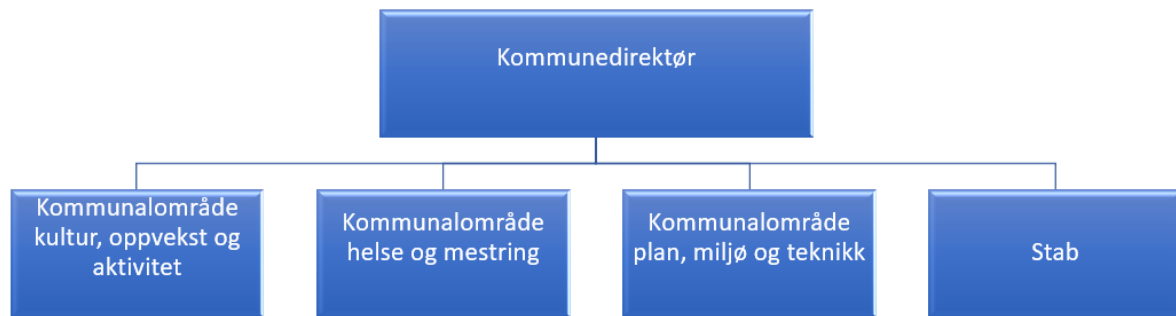
God lesning!

Hans Reidar Ness, kommunedirektør

Organisering og styring

Administrativ organisering

Moss kommunes administrasjon består av tre kommunalområder og stabsområde.

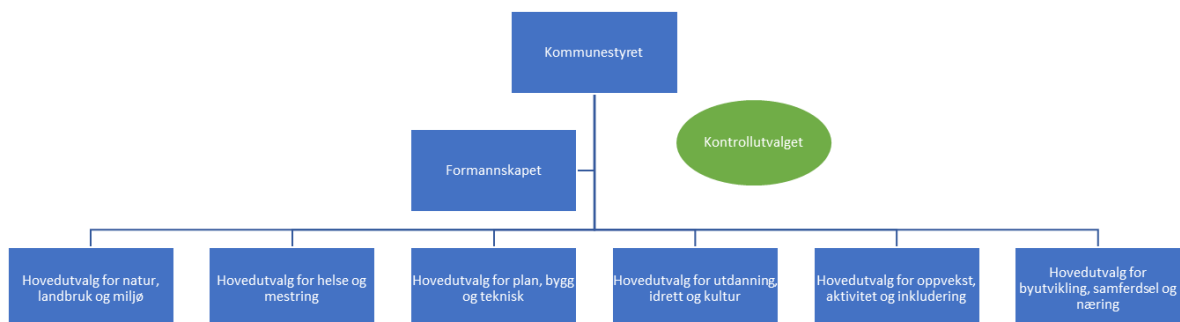

Kommunedirektøren er kommunens øverste administrative leder og er ansvarlig for saksutredninger for folkevalgte organer og iverksettelse av politiske vedtak. Kommunedirektørens ansvar og myndighet er nærmere beskrevet i delegeringsreglementet som er vedtatt av kommunestyret.

Politisk organisering

Politisk organisering

Moss kommune er politisk organisert etter formannskapsmodellen. Dette er hovedmodellen i kommuneloven, og innebærer at formannskapet velges av kommunestyret etter partienes forholdsvis representasjon i kommunestyret.

Økonomiplan for 2025-2028

Kommunestyret er det øverste kommunale organet, og treffer vedtak på vegne av kommunen så langt ikke annet følger av lov eller delegasjonsvedtak. Kommunestyret har det øverste tilsyn med den kommunale forvaltningen, og kan forlange enhver sak lagt frem for seg til orientering eller avgjørelse. Kommunestyret i Moss har 49 medlemmer.

Formannskapet innstiller til kommunestyret i saker om handlingsplan, årsbudsjett og kommune-/delplaner, og i alle saker hvor ikke innstillingsmyndigheten er lagt til annet utvalg. Formannskapet i Moss har 13 medlemmer.

Kommunestyret har opprettet seks hovedutvalg:

- plan, bygg og teknisk
- natur, landbruk og miljø
- helse og mestring
- utdanning, idrett og kultur
- oppvekst, aktivitet og inkludering
- byutvikling, samferdsel og næring

Hovedutvalgene har vedtaksmyndighet innenfor sine ansvarsområder. I saker utvalgene selv ikke kan avgjøre, innstiller utvalgene til kommunestyret. Hovedutvalgene i Moss har 11 medlemmer. Det vises til Moss kommunes delegeringsreglement og saksbehandlingsreglement for utfyllende beskrivelse.

Kommunestyret har oppnevnt fire medvirkningsråd; eldreråd, flerkulturelt råd, medvirkningsråd for ungdom og råd for mennesker med funksjonsnedsettelse.

Internkontroll

Den administrative internkontrollen skal sikre at lover og forskrifter følges. I henhold til kommuneloven skal vi:

- utarbeide en beskrivelse av virksomhetens hovedoppgaver, mål og organisering
- ha nødvendige retningslinjer og prosedyrer
- avdekke og følge opp avvik og risiko for avvik
- dokumentere internkontrollen i den formen og det omfanget som er nødvendig
- evaluere og ved behov forbedre skriftlige prosedyrer og andre tiltak for internkontroll
- kontinuerlig arbeider med muligheter for forbedringer

Noen områder har i tillegg egne bestemmelser om internkontroll gjennom særlov. Disse kan anses som bestemmelser som utdyper eller utfyller kommunelovens bestemmelser om internkontroll.

Moss kommune benytter et digitalt kvalitetssystem som verktøy for å dokumentere internkontrollen, metoder, felles standard, avvikshåndtering og risikovurderinger.

Kommunen arbeider systematisk med internkontroll og kvalitet.

Gjennom det systematiske arbeidet fremmer vi helse, miljø og sikkerhet i all utførelse, slik at arbeidsmiljøet innen alle områdene har forutsetninger for å utøves fullt forsvarlig.

Videre bidrar arbeidet til å sikre kvalitet i leveranse, likebehandling og en enhetlig og forutsigbar tilnærming til tjenestene og prosessene vi utfører.

I tillegg legger internkontrollarbeidet til rette for at vi etterlever lover og regler, inklusive særlover, samt krav til egenkontroll.

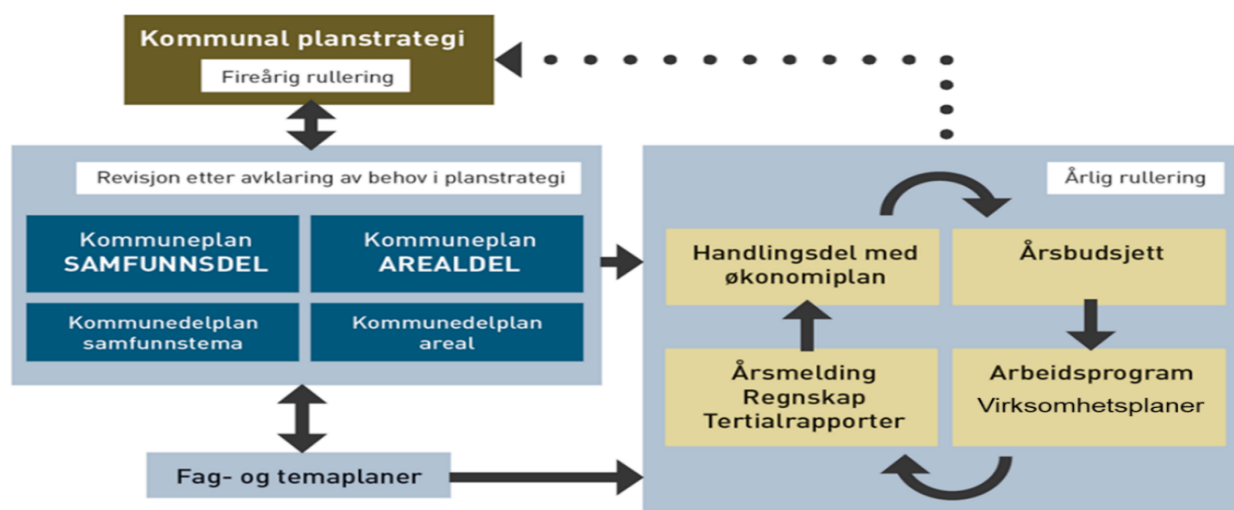
Gjennom registreringer og evaluering sikrer vi kontinuerlige forbedringer og bidrar til en lærende organisasjon hvor vi stadig finner smartere og mer innovative måter å gjøre ting på som kommer alle til gode.

Kommunedirektørens ledergruppe utgjør kommunens overordnede internkontrollutvalg.

Internkontrollgjennomgangen i kommunedirektørens internkontrollutvalg inkluderer status og trender innenfor personvern, informasjonssikkerhet og kvalitet.

Plansystemet

Kommunenes plansystem er i dag bygget opp med bakgrunn i plan- og bygningslovens system med kobling til økonomiplanleggingen etter kommuneloven med handlingsplan og årsbudsjett. I tillegg til de ordinære plantypene etter plan- og bygningsloven har kommunen en utstrakt bruk av temaplaner innenfor de ulike kommunalområdene. Planporteføljen består av planer som er lovpålagte, som er nødvendig for tilskudd, politisk bestilte, faglig begrunnet eller utledet fra samfunnsdelen.

Planstrategi

Planstrategi for Moss 2024-2027 omfatter en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling og er kommunestyrets verktøy for å prioritere planoppgaver og ressursbruk i valgperioden. Den kommunale planstrategien er et sentralt element i plan- og styringssystemet, der den er et viktig bindeledd mellom det 4-årige kommuneplanarbeidet og årshjulprosessene knyttet til kommunens virksomhetsstyring. I planstrategiperioden skal det prioriteres plan- og utviklingsoppgaver som følger opp kommunens visjon og kommuneplanens samfunnsdel. FNs bærekraftsmål skal legges til grunn for alt planarbeid. Planarbeid skal være kunnskapsbasert og bygge på bred medvirkning og innbyggerdialog. Felles innsats for økt livskvalitet og økt gjennomførings- og innovasjonskraft er gjennomgående satsingsområder. Kommuneplanens arealdel skal rulleres i perioden

Moss kommune legger FNs bærekrafts mål og Parisavtalen til grunn for alle vedtak og beslutninger i planperioden.

FNs bærekraftsmål er en arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringer. Våre prioriteringer skal ta klimavennlige, sosiale og økonomiske hensyn, og en bærekraftig utvikling skal imøtekomme dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.

Kommuneplan for Moss

Kommuneplanen er kommunens overordnede strategiske styringsdokument og inneholder mål og retningsvalg for kommunens utvikling. Kommuneplanen er forankret i plan og bygningsloven og utarbeides for en periode på 12 år og rulleres normalt hvert fjerde år.

Kommuneplanen består av en samfunnsdel og en arealdel. Samfunnsdelen beskriver langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Arealdelen er juridisk bindende og fastsetter hovedtrekkene i arealdisponeringen. Arealdelen definerer rammer og betingelser for hvilke nye tiltak og ny arealbruk som kan iverksettes

Mangfoldige Moss - Skapende - Varmere – Grønnere

Visjon for Moss, laget av innbyggere, ansatte og folkevalgte - vedtatt 5. desember 2019. Visjonen er et fremtidsbilde som skal skape felles mening og retning. Den skal engasjere og vise vei for innbyggere, folkevalgte og medarbeidere i kommunen.

Samfunnsdelen Moss 2030

Kommuneplanens samfunnsdel, Moss 2030, ble vedtatt i kommunestyret 13. februar 2020. Samfunnsdelen fokuserer på tre innsatsområder som utgjør elementene i bærekraftstrekanten; levekår og folkehelse, klima og miljø, og verdiskapning og kompetanse. Det er utarbeidet mål og strategier for hvert av innsatsområdene, samt strategier for areal- og transportplanleggingen.

Arealdelen

Kommuneplanens arealdel ble vedtatt mars 2021. Arealdelen bygger på areal- og transportstrategiene i samfunnsdelen, med fokus på fortetting, knutepunktutvikling og en langsiktig utbyggingsgrense som skal hindre byspredning og sikre bevaring av natur- og kulturlandskap.

Kommunedelplaner

En kommunedelplan er en overordnet plan, men på et noe mer detaljert nivå enn kommuneplanen. Kommunedelplaner dekker en geografisk del av kommunen eller gjelder et bestemt tema. Kommunedelplan for Klima og naturmangfold er to overordnede sektorovergrepene planer som ble

vedtatt i 2021 og 2024, og som legger føringer for annet planarbeid i perioden. I 2024 ble forslag til boligpolitisk kommunedelplan ferdigstilt og lagt på høring. I tillegg er det utarbeidet forslag til kommunedelplaner for areal- og transport for sentrum og Halmstad. Statens vegvesen har videreført arbeidet med kommunedelplan for ny rv. 19, og en ny korridor 5+ er tatt inn som en ny korridor som utredes.

Temaplaner

En temaplan er en strategisk plan som omhandler et spesifikt tema eller fagområde. Revidering av den enkelte temaplan vurderes i forbindelse med planstrategien hvert fjerde år.

Noen temaplaner vil være sektorovergripende og gi føringer for hele organisasjonen, slik som for eksempel kommunens arbeidsgiverpolitikk. Andre temaplaner gjelder for et avgrenset tjenesteområde som hovedplan for vann og avløp eller fagområde som bekjempelse av fremmede arter. Også enkelte overordnede strategiske planer kan utarbeides som temaplan der det er hensiktsmessig. Strategisk næringsplan er en interkommunal plan for kommunene i Mosseregionen som ble revidert i 2023. Plan for gjennomføring av reformen «Leve hele livet», med fokus på å skape et mer aldersvennlig mossesamfunn for å ivareta og fremme livskvalitet og helse, ble vedtatt i 2023. I 2024 er det utarbeidet forslag til medvirkningsplan og strategi for klimatilpasning.

Arealplaner

Reguleringsplaner omfatter et geografisk område og gir regler for hvordan arealene innenfor et område kan brukes eller hva slags bebyggelse som kan tillates. Den består av et plankart, planbestemmelser og en planbeskrivelse.

Menneskelige ressurser

Arbeidsgiverstrategi

Arbeidsgiverstrategien for Moss kommune skal bidra til å virkeliggjøre kommunens samfunnsoppdrag gjennom engasjerte medarbeidere som tar ansvar og skaper gode resultater til beste for våre innbyggere. Dette oppnår vi gjennom utviklende, trygge, meningsfulle og helsefremmende arbeidsplasser. Gjennom samarbeid, medvirkning og involvering gjør vi organisasjonen i stand til å møte fremtidens utfordringer.

Overordnede mål for kommunen

Moss kommune skal være en serviceinnstilt, moderne og innovativ kommune som evner å møte innbyggernes behov og ta i bruk digitale løsninger der det er hensiktsmessig.

Moss kommune skal ha kompetente og profesjonelle fagmiljøer preget av tverrfaglig samarbeid, kontinuerlig utvikling og innovasjon. Kommunen skal yte helhetlige tjenester og tilbud til alle innbyggere, brukere og næringsliv, og tilby fellesskap for alle og muligheter for den enkelte.

Slik gjør vi det

Vi er modige:

- Vi møter utfordringer ved å være fremtidsrettede og innovative.

Vi gir muligheter:

- Som en stor arbeidsplass gir vi muligheter for våre medarbeidere.
- Som en stor samfunnsaktør er mangfold og inkludering viktige verdier i hverdagen.

Vi er lærende:

- Vi møter fremtidens behov for kompetanse med læring og utvikling.

Vi er tydelige:

- Omdømmet vårt preges av å være en attraktiv arbeidsgiver som rekrutterer og utvikler gode medarbeidere.

Vi jobber etter følgende ledelsesprinsipper:

- behovsdekning -ikke tjenesteyting
- helhetlig
- delegasjon til der beslutningskompetansen er størst
- nær-ledelse
- åpenhet
- medvirkning
- klart språk
- gjensidig tillit og respekt

I 2025 kommer revidert forslag til arbeidsgiverstrategi til behandling.

Arbeidsmiljø

Medarbeiderne i Moss kommune skal ha utviklende, trygge, meningsfulle og helsefremmende arbeidsplasser.

Helsefremmende arbeidsplasser

Det er vedtatt en HMS og IA handlingsplan som tar opp de fokusområder og tiltak som skal prioriteres i kommende periode. Planen har fire delmål, hvor hovedfokuset er økt nærvær.

Dette er de fire delmålene:

- HMS/IA arbeidet har en tydelig forankring i hele organisasjonen.
- Øke og styrke jobbnærværet.
- Utvikle partssamarbeidet.
- Utvikle arbeidet med inkludering i arbeidslivet.

Moss kommune skal gi muligheter for våre medarbeidere. Dette skal vi gjøre gjennom å legge til rette for faglig og personlig utvikling. Ledere og medarbeidere skal sammen bidra til å søke løsninger som gir rom for medarbeidernes behov i ulike livsfaser, og så langt som mulig tilrettelegge og kompensere for ulike funksjonsnivå.

Medarbeiderundersøkelser ble sist gjennomført høsten 2022 der det i etterkant ble jobbet med prioriterte områder/ tiltak basert på denne kartleggingen. Vi benytter medarbeiderundersøkelsen 10-faktor, som kartlegger de viktigste faktorene for kvaliteten på våre tjenester og et godt arbeidsmiljø. Det skal etter planen gjennomføres ny medarbeiderundersøkelse i 2025.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS)-plan

HMS og arbeidet med nærvær (IA) er gjensidig avhengig av hverandre og må ses i sammenheng, med sikte på å oppfylle de overordnede målene i kommunens arbeidsgiverstrategi. I revidert HMS- og IA-plan er dette synliggjort.

Det rapporteres jevnlig til arbeidsmiljøutvalget og administrasjonsutvalget på skader, og det gis orienteringer knyttet til analyser rundt HMS-avvik, skader og årsakssammenhenger.

Det er opprettet lokale arbeidsmiljøutvalg på områdenivå for å bidra til økt fokus på arbeidsmiljøarbeidet lokalt.

Kompetanse

Moss kommune skal ha kompetente og profesjonelle fagmiljøer preget av tverrfaglig samarbeid, kontinuerlig utvikling og innovasjon. Vi skal gi muligheter for våre medarbeidere og møte fremtidens behov for kompetanse med læring og utvikling.

Lærlinger og andre løp med mål om fagbrev

Kommunen jobber systematisk med utvikling og oppfølging av rollen som lærebedrift, og er godkjent som lærebedrift i seks fag:

- helsearbeider
- barne- og ungdomsarbeider
- IT-drift
- ernæringskokk
- anleggsgartner
- service- og administrasjon
- byggdrifter (MKE)
- rørlegger (MKE)

Det vil i kommende økonomiplanperiode være fortsatt fokus på utvikling av gode faglige ledere og veiledere, og god oppfølging av den enkelte lærling. Det vil i tillegg gjennomføres tiltak for å bidra til at vi får flest mulig aktuelle kandidater til våre lærlingeplasser. Det har de siste årene ikke vært mulig å få nok kvalifiserte kandidater til lærlingeplasser innen helsefag og barne- og ungdomsarbeiderfaget.

Kommunen har tilbud til ansatte om ordningen "Fagbrev på jobb" og vi jobber også kontinuerlig med å stimulere til å ta fagbrev for ansatte som kan omfattes av praksiskandidatordningen. Det gjennomføres for skoleåret 2024/2025 en intern klasse med tilbud om teoriundervisning til praksiskandidater i helsefag og barne- og ungdomsarbeiderfaget.

Kompetanseutvikling

Gjennom aktiv stimulering til søknad om og tildeling av kompetansemidler er det årlig mange ansatte som gjennomfører kompetansehevede tiltak i tråd med overordnede føringer. Dette gjelder ansatte både på fagarbeider- og høyskolenivå.

Det er i tillegg en ordning i kommunen med kompetansetillegg for fullført relevant etter- og videreutdanning, som skal stimulere til kompetanseheving i tråd med kommunens kompetanseplaner.

Det jobbes med ledergruppeutvikling, og er etablert modulbasert lederopplæring for alle ledere.

Økonomiske rammebetingelser

Forutsetninger i økonomiplan 2025-2028

Økonomiplan 2025–2028 bygger blant annet på:

- økonomiplanen for 2024–2027
- oppdatering av grunnlaget for kommende økonomiplan, jf. k-sak 62/24
- andre vedtak fra kommunestyret og andre politiske organer per oktober 2024
- forslag til statsbudsjett 2025

Økonomiplanen tar hensyn til kjente driftsjusteringer som følge av investeringer, aktivitetsendringer, og lignende.

Forutsetninger for pris- og lønnsvekst baserer seg på forutsetningene i forslag til statsbudsjett 2025:

- årslønnsvekst 4,5 prosent
- prisvekst varer og tjenester 3,5 prosent
- kommunal deflator 4,1 prosent (kombinasjon av lønns- og prisvekst)

Avsetning for lønnsoppgjør 2025 er budsjettetert samlet under fellesposter drift. Midlene vil bli fordelt til de ulike kommunale og stabsområdene når lønnsoppgjøret for 2025 foreligger.

Pensjonssatser er basert på prognoser fra Statens pensjonskasse (SPK) og Kommunal Landspensjonskasse (KLP). SPK opprettholder en sats på 8,0 prosent gjennom hele planperioden. KLPs pensjonssats for 2024 er 19,75 prosent. Denne økes til 22 prosent for 2025 grunnet høyere reguleringspremie. Fra 2026 reduseres den til 20 prosent. Denne pensjonssatsen gjelder for resten av planperioden.

For å motvirke økte utgifter grunnet økt pensjonssats i 2025, legges det opp til å bruke 125 millioner kroner fra premiefondet i KLP. Dette er en økning på 50 millioner kroner sammenlignet med 2024. For de tre siste årene i planperioden legges det opp til å bruke 75 millioner kroner hvert år, det vil si et uttak på 350 millioner kroner de neste fire årene. Premiefondet vil ved slutten av 2024 være på 315 millioner kroner. KLP kommer til å tilføre midler til premiefondet de neste fire årene, og det antas det at premiefondet vil ha om lag samme størrelse på slutten av 2028 som på slutten av 2024.

Lånerenten er basert på prognose fra Kommunalbanken med følgende nivåer:

- 4,75 prosent i 2025
- 4,0 prosent i 2026-2028

Større endringer i betalingssetter for 2025

- Merverdiavgiftssatsen ble i statsbudsjett 2025 foreslått redusert fra 25 til 15 prosent for vann- og avløpsgebyrer fra 1. mai 2025
- Normalgebyr for vann reduseres med 2,5 prosent
- Normalgebyr for avløp øker med 2,9 prosent
- Normalgebyret for renovasjon øker med 21,6 prosent for en standard enebolig
- Plansaksgebyrer øker hovedsakelig med 10 prosent

Netto ramme per stabs- og kommunalområde

Netto driftsramme per område	Forslag til rev. budsjett 2024 per 2. tertial	2025	2026	2027	2028
Kommunedirektør med stab	303	333	317	305	300
Kommunalområde kultur, oppvekst og aktivitet	1 867	1 892	1 803	1 760	1 756
Kommunalområde helse og mestring	1 539	1 506	1 426	1 414	1 402
Kommunalområde plan, miljø og teknisk	192	187	173	169	171
Fellesposter drift	165	322	386	431	443
- herav MKE	395	417	413	437	470
Totalt	4 461	4 335	4 132	4 085	4 099

Tall i hele millioner kroner

Tabellen over viser nettorammer for stab- og kommunalområdene, det vil si utgifter minus inntekter per område. I tillegg vises sum overføring fra Moss kommune til MKEiendom KF (MKE). I sum er rammene redusert med følgende beløp i nedtrekk vedtatt i juni 2024 og i forslag til økonomiplan 2025-2028:

	2025	2026	2027	2028
Nedtrekk vedtatt i juni	-129	-155	-176	-186
Forslag nye nedtrekk i økonomiplan 2025-2028	-95	-182	-309	-339
Sum nedtrekk	-224	-337	-485	-525

For en gjennomgang av de ulike tiltakene, se under hvert kommunalområde. I tillegg finnes en oversikt i vedlegget.

Sentrale inntekter

Gjennom inntektssystemet fordeles Moss kommunes frie inntekter, som består av rammetilskudd og skatteinntekter. For å sikre rettferdig fordeling av disse inntektene blant kommuner, brukes to utjevningstrinnsinstrumenter.

- utgiftsutjevning for å utjevne ufrivillige kostnadsforskjeller ved hjelp av ulike delkostnadsnøkler og kriterier.
- inntektsutjevning for å utjevne forskjeller i skatteinntekter mellom kommuner.

Skatt på inntekt og formue

Det er lagt til grunn et skatteanslaget for Moss kommune på 15 millioner kroner over forslaget til statsbudsjett for 2025 og prognosemodell fra Kommunenes Sentralforbund (KS). Det er også lagt til grunn at skatteinntekter per innbygger er 92,1 prosent av landsgjennomsnittet for 2025, det vil si tilsvarende som for 2024 etter regulert budsjett.

Regjeringens forslag innebærer en betydelig omlegging av kommunenes inntektsgrunnlag knyttet til skatt. Fra 2025 vil skatteinntekter fra utbytte og andre finansinntekter ikke lenger inngå i kommunenes skattegrunnlag. Disse vil i stedet tilfalle staten. Samtidig skal formuesskatten som kommunene mottar, gradvis reduseres over to år, altså i 2025 og 2026. For å kompensere for dette bortfallet i kommunenes inntektsgrunnlag, økes skatteøren for alminnelig inntekt i 2025.

Estimater for skatteinntekter fremover er usikre, spesielt for 2025 og 2026, på grunn av den gradvise omleggingen. Hovedutfordringen er at tidligere prognosemodeller, som bygger på de siste tre årenes skatteinntekter, ikke kan brukes direkte. Dette skyldes ustabile eierinntekter og endrede skatteregler, som gjør det vanskelig å lage sikre estimater for skatteinntektene i 2025 og 2026.

Eiendomsskatt

For 2024 vil inntekt fra eiendomsskatt bli 173 millioner kroner. Det er i løpet av 2024 blitt ferdigstilte boligprosjekter på Høyda, Halmstad, Framnes og Verksåsen. Basert på det kan inntekt fra eiendomsskatt justeres opp med 2 millioner kroner for hvert av årene i planperioden til totalt 175 millioner kroner

Rammetilskudd

Regjeringen har i statsbudsjettet for 2025 foreslått en realvekst i kommunenes frie inntekter på 5,15 milliarder kroner, som tilsvarer 1,2 prosent. Økningen er 150 millioner kroner høyere enn varslet tidligere, og pensjonskostnadsveksten er nedjustert med 0,7 milliarder kroner, noe som gir kommunene økt økonomisk handlingsrom isolert sett. På den annen side oppjusteres pensjonskostnadene for 2024 med 2,5 milliarder kroner, og dette nivået danner grunnlaget for 2025.

Når det gjelder justeringer for pris- og lønnsvekst, anslås kommunal lønnsvekst å være på 4,5 prosent, mens kommunal prisvekst er estimert til rundt 3,5 prosent. Prisveksten er høyere enn den generelle konsumprisveksten på 3,0 prosent.

For Moss kommune innebærer disse endringene en økning i rammetilskuddet. KS' prognosemodell brukes for grunnlag for beregning av rammetilskuddet. I tillegg er det lagt inn et økt rammetilskudd på 15 millioner kroner fra 2026-2028 utover prognosemodellen.

Andre generelle statstilskudd

Under andre generelle statstilskudd ligger følgende:

- Integreringstilskudd
- Vertskommunetilskudd HVPU
- Rente- og avdragskompensasjon

Når økonomiplanen skrives er det ikke klart hvor mange flyktninger Moss kommune vil bli anmodet om å bosette for 2025. Anmodningen fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet er varslet å komme i slutten av november, og kommunestyret vil få sak om bosetting av flyktninger til behandling i desember eller januar avhengig av når anmodningen kommer. Det nasjonale bosettingsbehovet var i 2024 beregnet til å være 37000, og Moss kommune ble i fjor anmodet om å bosette 255. Kommunestyret vedtok på anbefaling fra kommunedirektøren å bosette 200. Nasjonalt utvalg vedtok 14. oktober i år et måltall for bosetting i 2025 på 18900 flyktninger på bakgrunn av prognoser for ankomster og bosettingsbehov. Budsjettet for integreringstilskudd er i perioden 2025-2028 derfor satt opp med forventning om bosetting av 100 flyktninger i 2025, og mer normal bosetting på 45 pr år fra 2026-2028. Høyere eller lavere bosetting enn dette vil medføre endringer i budsjettet for integreringstilskudd, og endringer i tilhørende kostnader. I 2025 er det beregnet at målgruppa for integreringstilskudd som gis i 5 år etter bosetting vil være på 852 personer og omfatte bosatte og familiegjenforente med disse i årene 2021-2025.

Vertskommunetilskuddet justeres på grunn av nedgang i antall brukere. Antall brukere har gått ned fra 11 til 9 personer. Det er den totale nedgangen på landsbasis som gir grunnlaget for hvor mye vertskommunetilskuddet justeres. Denne er ikke kjent ennå, men anslås å gi en nedgang rundt 6,1 millioner kroner. Totalt vertskommunetilskudd etter denne reduksjonen er da på 21 millioner kroner i 2025-2028.

Rente- og avdragskompensasjonen for skolebygg, sykehjem og omsorgsboliger økes med 1,3 millioner kroner i 2025 på grunn av økt rente. Kompensasjonen reduseres utover i planperioden på grunn av lavere rente og beregningsgrunnlag.

Oppgaveendringer

I 2025 er rammetilskuddet til kommunene økt for å dekke endringer i oppgaver og nødvendige korreksjoner. Denne økningen omfatter flere sektorer og tiltak, og er fordelt etter spesifikke kostnadsnøkler som reflekterer kommunenes behov og nasjonale prioriteringer.

Nedenfor følger en oversikt over de viktigste oppgaveendringene:

- Barnehage
 - Fra 1. august 2024 ble maksimal foreldrebetaling redusert, med en full helårseffekt i 2025.
- Grunnskole
 - Innført gratis halvdagsplass i skolefritidsordningen (SFO) for elever på tredje trinn og kompensasjon for kostnader knyttet til ny opplæringslov.
- Kommunehelse

Vaksinasjonsprogrammer for voksne.

Finansinntekter og -utgifter

Beløp i 1000

	Rev. bud. i fjor 2024	Økonomiplan			
		2025	2026	2027	2028
Renteinntekter og utbytte	-92 600	-100 078	-98 228	-99 763	-99 263
Renteutgifter, prov. og andre fin.utgifter	67 875	112 500	108 300	111 500	114 500
Avdrag på lån	61 600	63 000	66 000	66 000	66 000
Motpost avskrivninger	-85 000	-90 000	-90 000	-90 000	-90 000
Netto finansinntekter/finansutgifter	-48 125	-14 578	-13 928	-12 263	-8 763
Finansutgifter i tjenesteområdene	0	0	0	0	0
Totale finansutgifter	-48 125	-14 578	-13 928	-12 263	-8 763
Motpost avskrivninger	0	0	0	0	0
Motpost avskrivninger	0	0	0	0	0

Finansinntekter og utgifter

Tall i millioner kroner for Moss kommune

Budsjettet er basert på Norges Banks siste rentemøte den 18. september 2024 og Kommunalbankens syn på budsjettrenter. Styringsrenten forventes å gå ned i løpet av økonomiplanperioden. Det er lagt til grunn en reduksjon i styringsrenten for 2025 og ytterligere noe ned i resten av økonomiplanperioden.

Renteinntekter og utbytte

I 2025 øker renteinntektene med 7,1 millioner kroner sammenlignet med økonomiplanen for 2024-2027. Dette skyldes noe mer renteinntekter på startlån enn tidligere budsjettet. Det er lagt til grunn lavere likviditetsvolum utover i planperioden (plassering av kortsiktig overskuddslikviditet).

Utbytte fra Østfold energi er budsjettet til 14,7 millioner kroner i 2025-2026 og 11,7 millioner kroner for 2027-2028.

Renteutgifter

I 2025 har renteutgiftene økt med 12,7 millioner kroner sammenlignet med tidligere økonomiplan. Renter for ordinære lån redusert på grunn av lavere rentenivå, mens renteutgifter tilknyttet startlån har økt. Budsjetterte renter på lån er som tidligere nevnt basert på renteanslag fra Kommunalbanken. For MKEiendom vil renteutgiftene reduseres med 11,6 millioner kroner i 2025, 34,3 millioner kroner i 2026 og 58,2 millioner kroner i 2027.

Det er lagt til grunn en lånerente på 4,75 prosent for 2025. En endring i renten på 0,5 prosentpoeng vil gi en netto renteeffekt på vel 10 millioner kroner.

Avdrag på lån

Moss kommune har i økonomiplanperioden fulgt kommunelovens minimumskrav når det gjelder budsjettering av årlige avdrag. Avdragene er justert i forhold til nye låneopptak og løpende betalingsplaner. Det er noe reduksjon i avdragsutgifter i forhold til forrige økonomiplan på grunn av endring i investeringstiltak.

Investeringsprogram

Forslag til investeringsprogram 2025-2028 for Moss kommune og MKE beløper seg til følgende:

Beløp i tusen kroner	2025	2026	2027	2028
Sum investeringer, ekskl. selvkost	338	484	537	418
	919	465	175	303

Følgende elementer har vært sentrale ved utarbeidelsen av forslaget:

- Moss kommune (som konsern) hadde i årene 2020-2023 lavt investeringsnivå sammenlignet med andre større kommuner. Forskjellen mellom medianen til andre kommuner over 30 000 innbyggere og Moss kommune er over 550 millioner kroner for nevnte periode. Investeringsnivået for 2024 er tatt ned i betydelig grad. Investeringsnivået for perioden 2025-2028, ligger om lag på samme nivå som medianen andre kommuner hadde i årene 2020-2023. Sammenligningen er gjort i løpende priser. Dersom man hadde korrigert for kostnadsvekst, ville en slik sammenligning ha vist et betydelig lavere tall for Moss kommune.
- Svømmehallen ligger inne med et beløp på 575 millioner kroner. Dette er 32,3 prosent av de totale investeringsutgiftene. Viktig å få fullført prosjektet slik det nå foreligger.
- Flere større og mindre investeringsprosjekter i investeringsprogram 2024-2027 er tatt ut eller blir utsatt. Det gjelder blant annet:
 - Avslutte investeringsprosjektet Samlokalisering av bibliotek og kulturskole (vedtatt i juni)
 - Utsette investeringsprosjektet Etablering av svømmehall på Nøkkelland (vedtatt i juni)
 - Ikke bygge nye sykehjems plasser på Peer Gynt helsehus (forslag i kommende økonomiplan)
 - Utsette bygging av kjøkken på sykehjem og omsorgsboliger (forslag i kommende økonomiplan)
 - Flere investeringsprosjekter under PMT tas ned eller utsettes (både i vedtak i juni og nye forslag i kommende økonomiplan)
- I k-sak 61/24 satte man en ramme for investeringer i varige driftsmidler som skulle holdes innenfor en ramme på 1 200 millioner kroner for årene 2025-2027. Forslaget til nytt investeringsprogram er holdt innenfor denne rammen selv om det er kommet til noe nye prosjekter. Investeringsnivået ligger nå på 1 060 millioner kroner, når en ser bort fra selvfinansierende prosjekter.
- I gjeldende plan står momskompensasjonen for hoveddelen av egenfinansieringen, det vil si at resterende finansieres med låneopptak. I forslag til nytt investeringsprogram økes egenfinansieringen en god del, jf. omtale under handlingsregelen nedenfor.

Handlingsregler

For å sikre en langsiktig og bærekraftig økonomistyring har kommunestyret vedtatt finansielle handlingsregler. Disse reglene omfatter netto driftsresultat, disposisjonsfond, gjeldsgrad og

Økonomiplan for 2025-2028

egenfinansiering av investeringer. Selv om de ikke er juridisk bindende for hvert enkelt år, gir de veiledning for hvordan kommunen kan opprettholde en sunn økonomi over tid:

- netto driftsresultat mellom 0,75 og 1,75 prosent av brutto driftsinntekter.
- disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter på 7 til 9.
- renteeksponert gjeldsgrad på 70 til 75 prosent av brutto driftsinntekter (all gjeld minus startlån og selvkost)
- minimum 30 til 40 prosent av investeringene (ekskudert startlån og selvkost) bør finansieres med egne midler.

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat	2024	2025	2026	2027	2028
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter	-5,5	-2,4	-0,5	0,4	-0,8

Tall i hele millioner kroner. Tallene er for Moss kommune uten foretak

Netto driftsresultat er en sentral indikator på kommunens økonomiske balanse. Den viser hvor mye midler som er tilgjengelige etter at alle driftsutgifter, renter og avdrag er betalt, og gir dermed et bilde av hvor mye som kan brukes til avsetninger og investeringer. Teknisk beregningsutvalg anbefaler et årlig netto driftsresultat på 1,75 prosent over tid. Moss kommune har satt sitt mål mellom 0,75 og 1,75 prosent av brutto driftsinntekter.

Selv om det gjøres betydelig nedtrekk i planperioden viser tabellen at netto driftsresultat er negativt i alle årene 2025-2028.

Disposisjonsfond

Disposisjonsfondet er kommunens frie reserver og et viktig verktøy for å opprettholde økonomisk fleksibilitet. Målet er at fondet skal utgjøre 7 til 9 prosent av driftsinntektene, noe som gir en buffer mot uforutsette utgifter og mulighet til å finansiere spesielle tiltak.

For årene 2025-2028 er det budsjettert med følgende disponering av disposisjonsfond:

Disposisjonsfond	2024	2025	2026	2027	2028
Disposisjonsfond per 31.12	250	125	88	57	19
Prosent av brutto driftsinntekter	5,1	2,4	1,7	1,1	0,4

Tall i hele millioner kroner. Tallene er for Moss kommune uten foretak

Prognosen for disposisjonsfondet er basert på forventet saldo ved utgangen av 2024. Handlingsregelen om et disposisjonsfond på 7 til 9 prosent skal sikre nødvendige reserver for å håndtere uforutsette situasjoner, støtte spesielle tiltak og bidra til å nå målsetningene om gjeldsgrad og egenfinansiering av investeringer. Det budsjetterte disposisjonsfondet er klart lavere enn handlingsregelens målsetning i hele planperioden fra 2025 til 2028. Disposisjonsfondet vil være på

19 millioner kroner ved utgangen av 2028, tilsvarende 0,4 prosent av brutto driftsinntekter.

Gjeldsgrad

Den renteeksponerte gjeldsgraden, målt som prosentandel av brutto driftsinntekter, viser hvor stor del av kommunens gjeld som ikke er dekket av spesifikke inntekter som startlån eller selvkostområder. For planperioden er utviklingen som følger:

Gjeldsgrad	2024	2025	2026	2027	2028
Gjeldsgrad i prosent av brutto driftsinntekter	57	55	60	64	67

Moss kommune har som mål at lånegjelden ikke skal overstige brutto driftsinntekter. Justert for startlån, rentekompensasjon og selvkostområder, er målet en gjeldsgrad på 70 til 75 prosent. Gjeldsgraden holder seg innenfor dette nivået i hele perioden.

I løpet av økonomiplanperioden har Moss kommune budsjettetert med investeringer av varige driftsmidler som følger:

Varige driftsmidler	2024	2025	2026	2027	2028
Investering i varige driftsmidler	513	405	549	603	484

Tall i hele millioner kroner og inkluderer investeringer i regi av MKEiendom KF.

For detaljert informasjon om de enkelte investeringene, vises det til investeringsoversiktene under de respektive kommunalområder.

Egenfinansierte investeringer

Handlingsregelens mål er at 30 til 40 prosent av investeringene skal finansieres med egne midler. Andelen egenfinansiering gjennom salg av eiendom, tilskudd, momskompensasjon og fond er som følger for planperioden:

- 2025: 49 prosent
- 2026: 22 prosent
- 2027: 31 prosent
- 2028: 25 prosent

Egenfinansieringsgraden må sees på over tid og ikke kun for det enkelte år. For hele planperioden er den på 31 prosent,.

Befolkning

Moss er et vekstområde i Østfold, med høy bostedsattraktivitet. Demografien påvirkes av urbanisering, synkende fødselstall, økende migrasjon og at flere lever lenger. Dette gir utfordringer blant annet knyttet til sysselsetting, helse og tjenestebehov. Veksten gir samtidig utviklingsmuligheter som kan bidra til å gjøre byen til et skapende, varmere og grønnere samfunn.

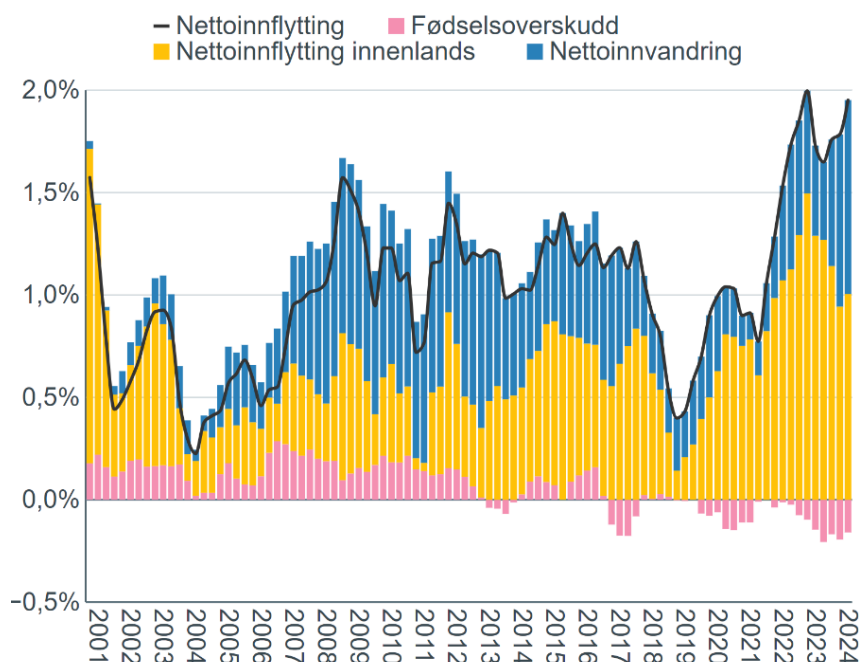
De mest framtrepende utfordringene i samfunnet er aldrende befolkning og med flere aleneboere, flyttestrømmer til storbyområdene og stigende boligbehov, økende levekårsforskjeller og helseutfordringer, klima- og miljøkrise, økt behov for informasjonssikkerhet, samfunnssikkerhet og beredskap.

Det er en nær kobling mellom befolkningsutvikling og kommunens økonomi. Dette kommer til uttrykk på inntektssiden hvor befolknings sammensetning og befolkningsøkning i kommunen spiller en stor rolle, og gjennom utgiftssiden, først og fremst gjennom behov for behovsdekning innenfor sektorene oppvekst og levekår.

Befolkningsveksten i Moss har vært høyere enn forventet de siste årene, både på grunn av innflytting og innvandring fra Ukraina. I perioden 2012 til 2021 var den årlige vekstraten 0,9 prosent. I 2021 og 2022 var veksten høyere enn forventet med henholdsvis 1,25 prosent og 1,9 prosent. I 2023 var veksten 1,6 prosent.

Fødselsunderskudd

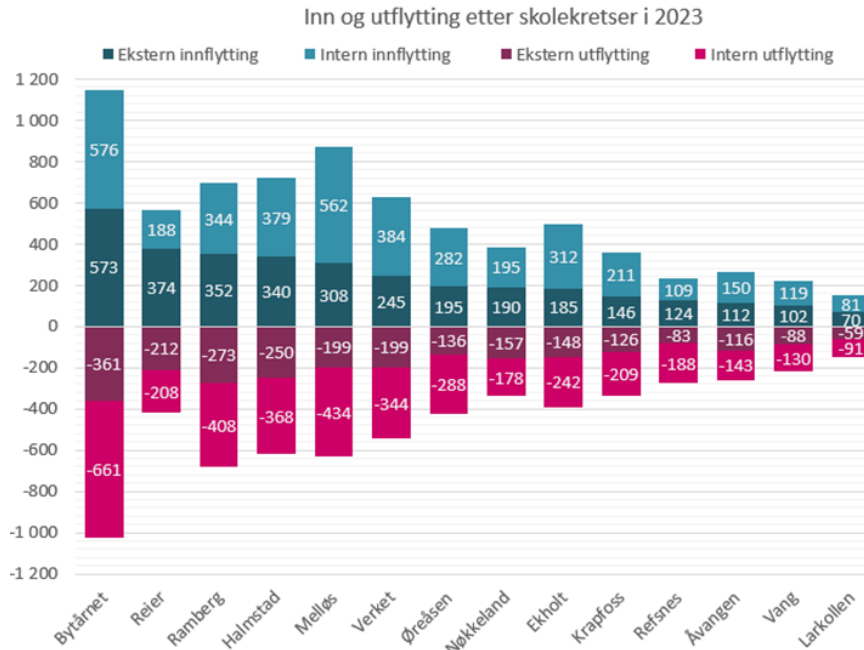
På grunn av en aldrende befolkning og høyere dødelighet har antall fødte vært lavere enn antall døde. Det er tendens til å få færre barn eller få barn senere i livet. Antall fødsler i Moss har likevel holdt seg stabilt på 400 eller litt over, med unntak av 2023 med 387 fødsler.

Kilde: Regional Analyse. Telemarksforskning 2024

Fortsatt stor flytteaktivitet

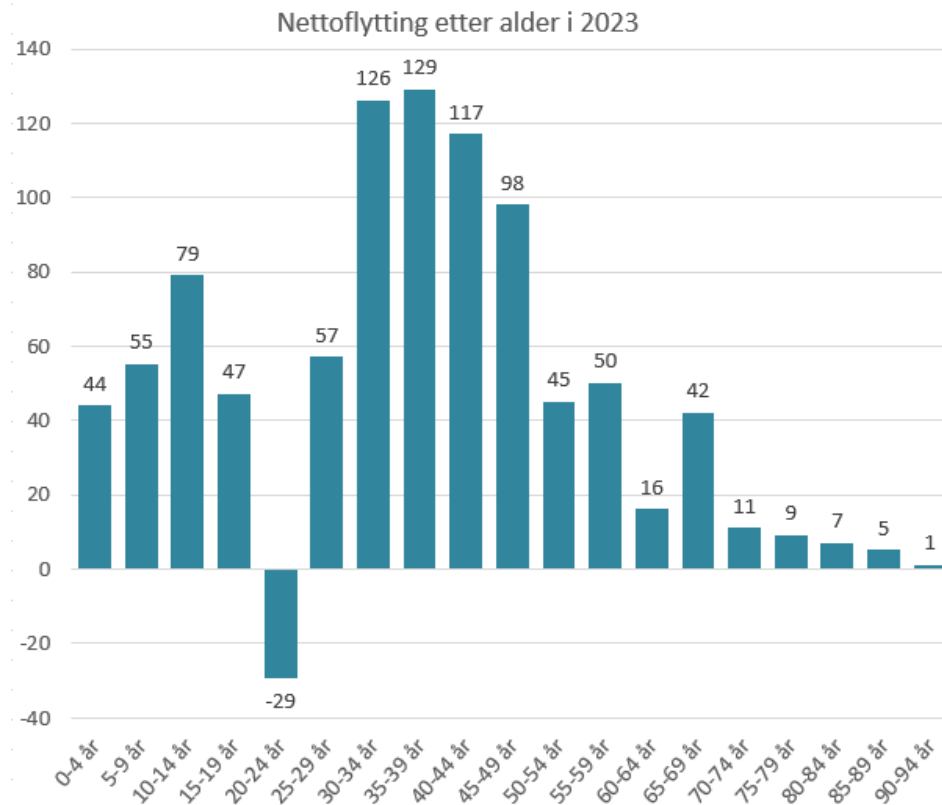
Opp mot 3900 innbyggere flyttet internt i Moss i 2023. 3316 flyttet til Moss, og 2407 flyttet fra Moss. Diagrammet nedenfor viser antall personer som flyttet til Moss og internt i Moss i 2023 etter skolekretser og hvilke skolekretser som hadde størst flytteaktivitet.

Netto innflytting i nesten alle aldersgrupper

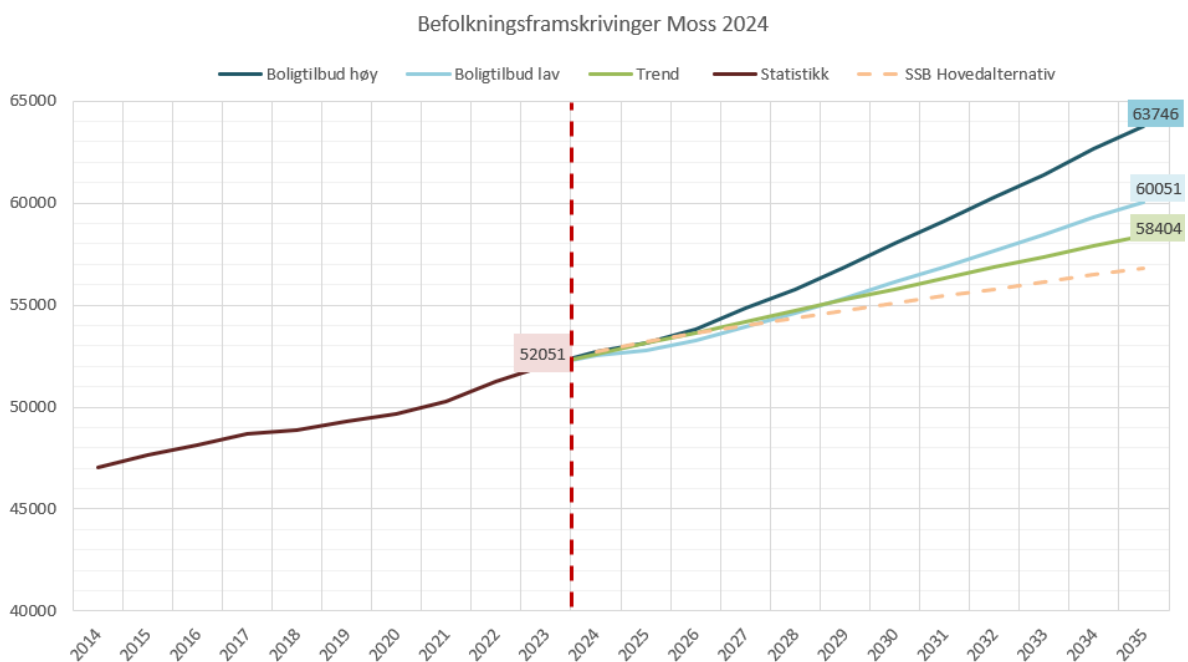
Det har vært netto innflytting i nesten alle aldersgrupper, med unntak av de som er i studentalder. 478 personer i alderen 20-24 år flyttet til Moss i 2023, mens 507 personer flyttet ut. I 2021 og 2022 var det høy innflytting også i aldersgruppen over 70 år. (netto innflytting var hhv 52 og 66 personer). I 2023 flyttet 96 personer til Moss og 63 personer flyttet ut, altså en netto innflytting på 33 personer over 70 år. Størst nettoinnflytting er det i aldersgruppene 30-50 år.

Økonomiplan for 2025-2028

Befolkningsutvikling i tre alternativer

Alternativet med den høyeste boligbyggetakten viser en vekstrate på 1,7 prosent. I alternativet med lavere boligbyggetakt er vekstraten 1,2 prosent, noe som anses som mer realistisk. Trendalternativet viser én prosent årlig vekst.

Om noen få år har Moss flere pensjonister enn barn og ungdom. Alternativet med boligbygging bidrar til større eksternt og internflytting, sirkulasjon og mer balansert alderssammensetning.

Folkehelse og levekår

Folkehelse og levekår er et prioritert område i kommuneplanens samfunnsdel. Et sentralt prinsipp i folkehelsearbeidet er «helse i alt», og de fleste faktorer som påvirker helsa vår finner vi *utenfor* helsesektoren. Å være fysisk aktiv, oppmerksom, ha venner, oppleve å være betydningsfull, samt fortsette å lære, er viktig for god psykisk helse og livskvalitet. Gode boliger og nærmiljø, gode barnehager og skoler, arbeid, fritids- og kulturmiljø, er sentrale arenaer for å skape god oppvekst, trygghet og tilhørighet. Befolkningsrettede og mer spissede tiltak bør utfylle hverandre. Et godt samarbeid på tvers av fagområder er en forutsetning for å lykkes med å utvikle et bærekraftig og helsefremmende lokalsamfunn. Alle kommunens tjenesteområder har et ansvar for å fremme god folkehelse, bedre levekår og utjevne sosial ulikhet i helse.

Det lovpålagte oversiktsdokumentet over folkehelse og levekår (§ 5 Lov om folkehelsearbeid), *Mangfoldige Moss – Slik har vi det i 2023*, ble ferdigstilt høsten 2023 og skal legges til grunn for alt planarbeid i økonomiplanperioden.

De fleste mossingene lever aktive liv, trives og har det bra. Samtidig har Moss mange innbyggere med dårlig råd, husstander uten bolig og bekymringsfullt mange unge har psykiske plager. Moss ligger dårligere an enn landsgjennomsnittet på flere helserelevante faktorer og de sosiale ulikhetene er store, også i Moss.

Utdanning, boforhold, arbeid og helse er skjevt fordelt og gir ulikt utgangspunkt for mossingene. De fleste områder av kommunen har levekårsutfordringer, men noen områder har flere utfordringer enn andre, særlig områdene i og rundt sentrum.

Levekårskartlegging sier ingenting om hvordan innbyggerne opplever å bo i sine nærmiljø, men gir statistisk informasjon om mange av de faktorene som virker inn på folks helse, slik som utdanningsnivå, økonomi og lavinntekt, boforhold og sosiale forhold. Levekårskartleggingen gir et grunnlag for å peke på hvor kommunen bør rette en innsats for å motvirke eller forebygge en utvikling med levekårsutsatte områder.

Folkehelseundersøkelsen i Viken fra 2021 viste at mossingene opplevde ganske stor grad av trygghet og litt over middels når det gjaldt glede, meningsfullhet, engasjement og tilfredshet med livet. Undersøkelsen viser generelt lav grad av engstelse, ensomhet og bekymring i den voksne befolkningen, men graden av ensomhet varierte med innbyggernes alder og livssituasjon. Unge voksne og de eldste eldre var de som opplevde størst grad av ensomhet.

Ungdataundersøkelsen fra 2022 viste at de fleste ungdom i Moss hadde det bra, var fornøyd med egen helse, venner, foreldre og trivdes på skolen. Samtidig har mobbetallene og alkoholbruken økt. En av fem rapporterte om ensomhet. Bruk av hasj var noe lavere enn ved tidligere undersøkelse og er nå på landssnitt. Rapportering av psykiske plager har gått noe ned.

Inntekt og økonomi er viktig for helse og livskvalitet. Å vokse opp i familier som over tid har lav inntekt har betydning for barnas utvikling, helse, livskvalitet og velferd. Barn som vokser opp med lave inntekter har høyere risiko for å selv ha lav inntekt som voksne. Andelen mossinger, inkludert barn, som bor i husholdninger med vedvarende lavinntekt er høy, høyere enn landet, og øker over tid. Selv om det ved siste måling ser ut til å være en nedgang i andelen barnefattigdom, er det bekymringsfylt at prisveksten og renteoppgangen har gitt ekstra utfordringer til de som allerede har en stram økonomi. Andelen barn som bor i husholdninger som er i risiko for økonomisk sårbarhet er høyere i Moss enn landet for øvrig.

Tall fra NAV Moss viser at Moss har en forholdsvis høy andel sosialhjelpsmottakere, dette gjelder også familier med barn. Andelen er økende. Den geografiske fordelingen av sosialhjelpsmottakere og husholdninger i vedvarende lavinntekt er ujevnt fordelt i kommunen. I tillegg er boligbehovet stort for vanskeligstilte på boligmarkedet.

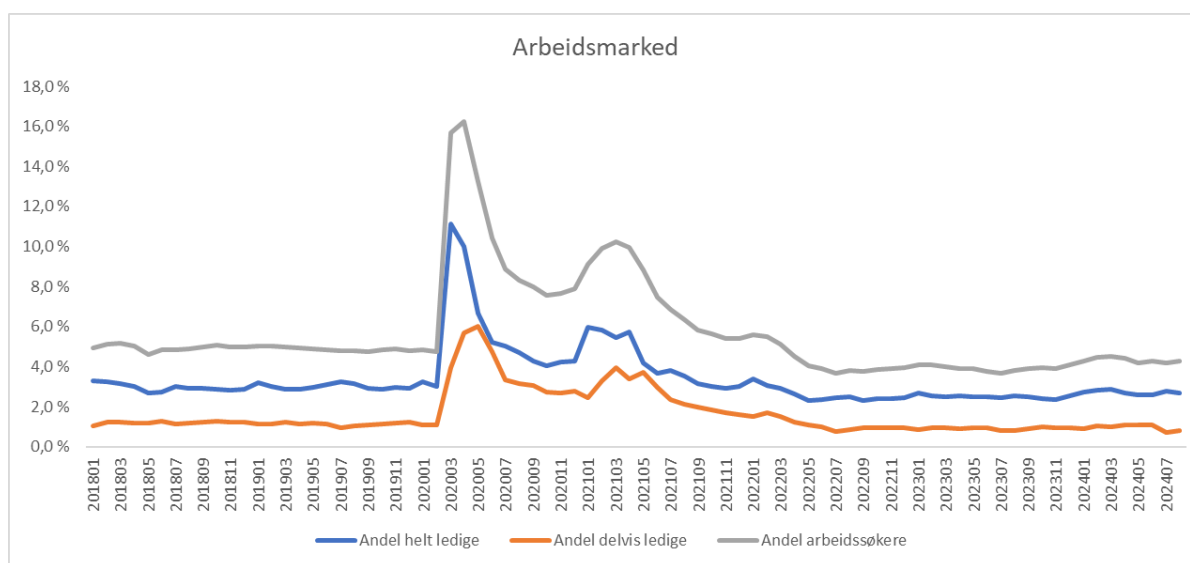
Arbeidsmarkedssituasjonen

På landsbasis er andelen arbeidssøkere 3,2 prosent, og 2 prosent er registrert som helt ledige ved utgangen av september 2024. I Østfold er 4,3 prosent av arbeidsstyrken registrert som arbeidssøkere og 2,7 prosent er registrert som helt arbeidsledige, et nivå som ligger godt over landsgjennomsnittet. Nesten samtlige Østfold-kommuner har flere ledige enn for 12 måneder siden. Tendensen er at flere står uten jobb. Innad i Østfoldkommunene er det også store forskjeller på ledighetstallene. I Moss er andelen arbeidssøkere 4,3 prosent av arbeidsstyrken og 2,7 prosent av arbeidsstyrken er registrert som helt arbeidsledige. Moss ligger likt som snittet i Østfold.

Langtidsledige er de som har stått uten jobb i mer enn 26 uker. I Østfold er andelen langtidsledige på 33,8 prosent, mens den er noe høyere i Moss med 35,5 prosent. Veien tilbake til jobb blir ofte tyngre og lengre for de som har vært arbeidsledige lenge.

Det er flest helt ledige blant de som står registrert uten yrkesbakgrunn og innen kontorarbeid. De fleste ledige stillingene er innen sektorene helse, pleie og omsorg, og butikk- og salgsarbeid. Det er altså en ubalanse mellom ønsket kvalifikasjoner og personer som ønsker jobb.

Andel helt ledige under 30 år ligger i Moss på 29 prosent per september.

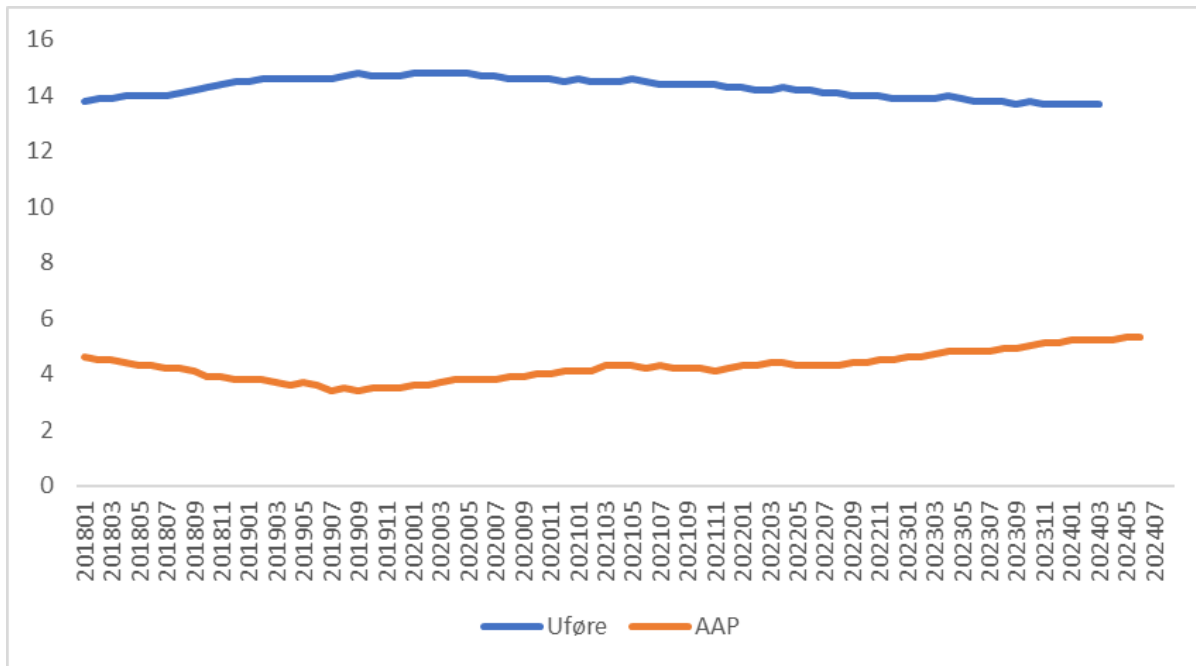

Utviklingen av mottakere av arbeidsavklaringspenger

Antall personer som mottar arbeidsavklaringspenger (AAP) har økt gradvis fra 2019 til 2024. Totalt var det 1 720 innbyggere som mottok arbeidsavklaringspenger i juni, det utgjør 5,3 prosent av befolkningen i alderen 18-66 år. Det er 177 flere personer som mottar arbeidsavklaringspenger i år, sammenlignet med i fjor. Andelen AAP mottakere under 30 år var 18 prosent. Det er en overvekt av kvinner som mottar arbeidsavklaringspenger.

Utvikling uføretrygd

Andelen personer som mottar uføretrygd i alderen 18-67 år økte fra 2009 til 2020. Fra 2020 til 2023 er det en positiv utvikling og andelen mottakere av uføretrygd ble redusert. I juni 2024 er andelen som mottar uføretrygd i alderen 18 til 67 år i Moss 13,7 prosent. Det er totalt 4 456 personer, det er en økning på 22 personer fra samme periode i fjor. Av de som mottar uføretrygd er 246 personer under 30 år, det utgjør 3,6 prosent.

Klimabudsjett

Moss kommunes klimamål:

I Moss tar vi nødvendige grep for å redusere direkte klimagassutslipp med 60 prosent innen 2030 (referanseår 2016).

Hva er klimabudsjett?

Klimagassutslippene i Moss i 2030 skal være 60 prosent lavere enn i 2016. For å følge opp ønsket utvikling, har Moss kommune laget et klimabudsjett. I klimabudsjettet er det lagt inn klimatiltak som vil redusere utslippene i Moss.

Kommunens klimabudsjett viser hvor store årlige utslipp det er i Moss. Mål og tiltak som gjennomføres innenfor Moss' grenser beskrives. Noen av tiltakene beregnes i tonn CO₂. Andre tiltak beskrives med ord, da det er vanskelig å regne på hvor store reduksjoner tiltakene gir.

Tiltakene som beskrives i budsjettet er av en viss størrelse. De gjennomføres av og i mossesamfunnet av offentlige eller private virksomheter. Statlige tiltak, som f.eks. resultatene av elbil-politikken, vises i framskrivningene fram mot 2030. Det kan være at store klimagasskutt skjer i Moss uten at det er kjent for Moss kommune. Disse kuttene vil da ikke vises i framskrivningene, men vil komme fram av utslippsstatistikken i ettertid.

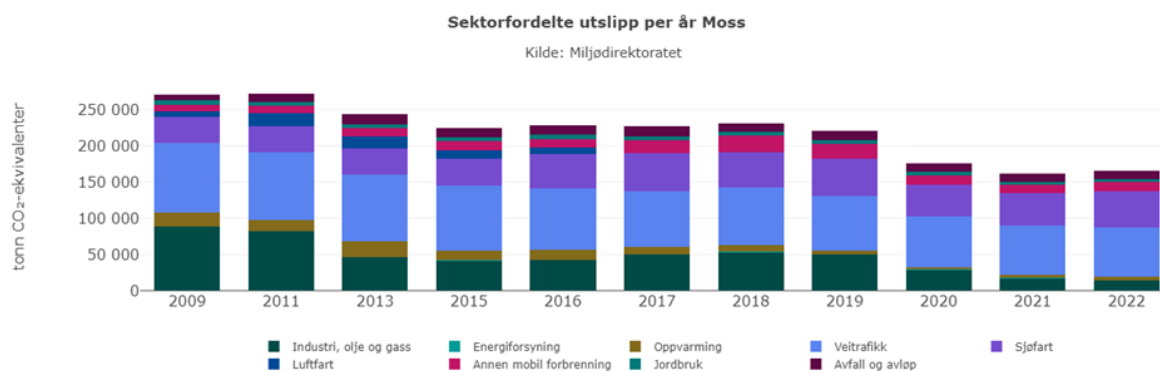
Klimabudsjettet revideres årlig, og legges fram for hele økonomiplanperioden på fire år. Klimabudsjettet består av følgende:

- Status for klimagassutslippene innenfor Moss kommunes geografiske grenser.
- Framskrivninger som synliggjør effekten dagens nasjonale og lokale politikk vil ha på utslippene som finner sted i Moss.
- En klimahandlingsplan som beskriver Moss kommunes innsats i kommende periode.
- Anslag over mossebefolkningens samlede klimafotavtrykk.

Klimastatistikk - status

Miljødirektoratet viser utslippsstatistikk for ni ulike sektorer. I Moss er de tre største utslippssektorene veitrafikk, sjøfart og industri. De største utslippene kommer fra veitrafikk (41 prosent), deretter kommer utslipp fra sjøfart (30 prosent, småbåter ikke medregnet) og industri (9 prosent). Fra 2016 til 2022 har utslippene sunket med omtrent 27 prosent.

Fra 2009 til 2022 har utslippene fra veitrafikk sunket med 41 prosent, og det skyldes i hovedsak overgang fra fossilt drivstoff til fornybart drivstoff. Personbiler står for de største utslippene fra veitrafikk, og har 64 prosent større utslipp enn fra tunge kjøretøy i 2022.

Figur 1.

1	Veitrafikk	67 900 tonn CO ₂ e i 2022	Redusert med 1 % fra 2021
2	Sjøfart	50 400 tonn CO ₂ e i 2022	Økt med 14 % fra 2021
3	Industri	14 100 tonn CO ₂ e i 2022	Redusert med 18 % fra 2021

Tabell 1. Topp tre utslippskategorier i 2022

Hvilke utslipp er ikke med i Moss kommunes mål om klimakutt?

Miljødirektoratet beregner utslippstall for utslipp som skjer innenfor Moss kommunes geografiske grenser. Statistikken fra Miljødirektoratet viser kun disse utslippene, som kalles direkte utslipp.

De indirekte utslippene er ikke med i denne statistikken. Det er vanskelig å måle indirekte utslipp. De indirekte utslippene er heller ikke med i målsetningen om 60 prosent klimagasskutt, men vi vet at indirekte utslipp står for den største delen av utslippene våre.

Indirekte utslipp er utslipp som skjer utenfor Moss' geografiske grenser, f.eks. utslipp knyttet til produksjon av varer, transport eller andre tjenester. Tiltak som reduserer forbruket, er derfor vesentlig for det globale klimagassutslippet. Moss kommune må derfor velge varer og tjenester med lavest mulig klimafotavtrykk. Tiltak som gjøres i Moss kan føre til utslippsøkning andre steder, noe man må ta hensyn til.

Å bevare natur og skog vil holde på CO₂ (CO₂-lagring) og er viktig i klimagassregnskapet. Dette er ikke en del av utslippsregnskapet fram mot 2030. Utslipp fra fritidsbåter og utslipp fra forsvarets militære flyplass i Rygge er ikke med i statistikken.

Framskrivninger

Miljødirektoratet utarbeider statistikk på utslipp i alle kommuner i Norge. Referansebanen under viser utslipp i Moss fra 2009-2022. CICERO Senter for klimaforskning og Transportøkonomisk institutt har utarbeidet en referansebane for klimagassutslipp fra 2023 til 2030. Referansebanen er basert på gjennomføring av nasjonal og regional klimapolitikk som var vedtatt før 1. juni 2023, og inkluderer også lokale tiltak som var vedtatt innen samme dato.

Framskrivningskurven viser en potensiell utslippsreduksjon på omtrent 45 prosent fra 2016 til 2030. Målet i klimaplanen er 60 prosent. Det må sies at det er store usikkerheter i slike framskrivninger. Effekten av følgende tiltak er inkludert i referansebanen:

Nasjonale tiltak:

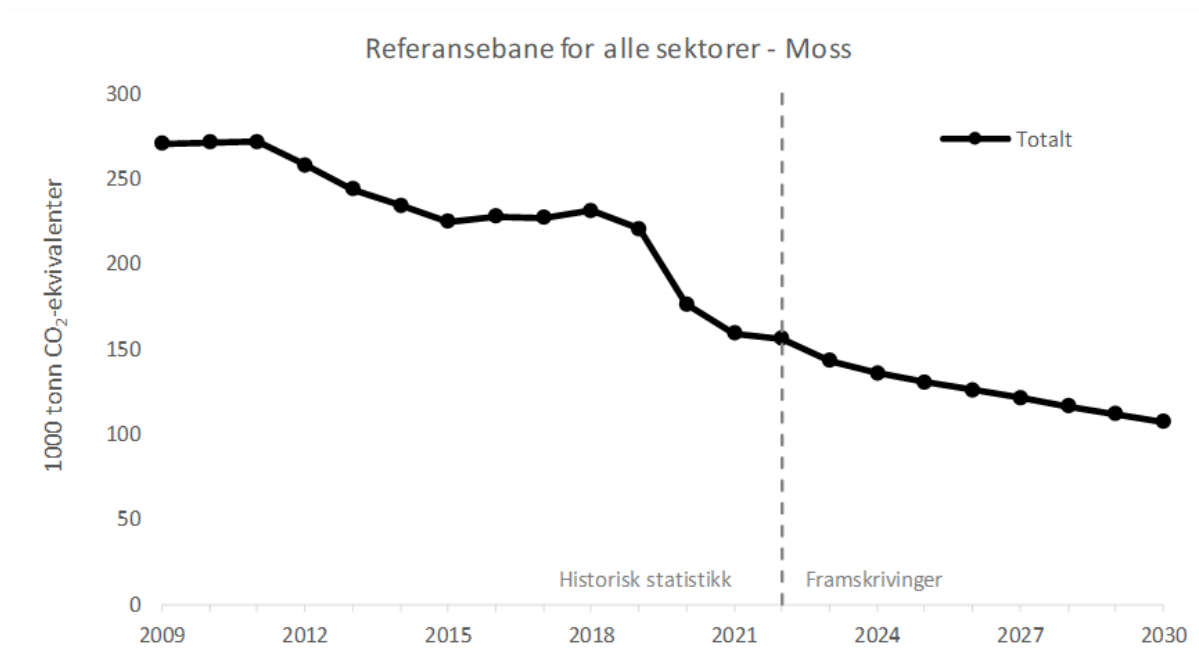
- Forbud mot mineralolje til permanent byggvarme fra 2020.
- Forbud mot bruk av mineralolje til midlertidig byggvarme og byggtørk fra 2022.
- Omsetningskrav for biodrivstoff til:
 - Veitrafikk, med stigende nivå fram til 2023.
 - Andre formål enn veitrafikk, luftfart og fartøy, på ti volumprosent avansert biodrivstoff fra 1. januar 2023.
 - Sjøfart, på seks volumprosent avansert biodrivstoff fra 1. oktober 2023.

Regionale tiltak:

- Nullutslipp/biogass i fylkeskommunale busser.

Lokale tiltak:

- Elektrifisering av tre Bastøferjer.
- Utfasing av fossildrevne kommunale person- og varebiler.

Figur 2

Tabell 2 er basert på utslippsstatistikk fra Miljødirektoratet, kjente tiltak og beregnede framskrivninger. Den viser at det er en sannsynlig endring til reduksjon i utslipp på 53 prosent. Nedgangen i tonn CO₂-ekvivalenter er størst i veitrafikk, sjøfart og industri. Det er en økning i utslipp i annen mobil forburning. I Moss kommunes klimaplan fra 2021 er målet en reduksjon i utslipp av klimagasser med 60 prosent (Referanseår 2016), se tabell 3.

Moss	tonn CO ₂ -ekvivalenter			tonn	%	tonn	%
	CO ₂ -ekv	CO ₂ -ekv	CO ₂ -ekv	CO ₂ -ekv			
Sektor	2016	2022	2030	Endring 2016 til 2022		Endring 2016 til 2030	
Annen mobil forburning	11398	11940	12202	542	5%	804	7%
Avfall og avløp	12774	11404	10213	-1370	-11%	-2560	-20%
Energiforsyning	1012	0	542	-1012	-100%	-471	-46%
Industri, olje og gass	41807	14133	17389	-27674	-66 %	-24418	-58 %
Jordbruk	5554	4822	3806	-732	-13%	-1749	-31%
Luftfart	9201	1	2	-9200	-100%	-9199	100%
Oppvarming	13641	5114	3256	-8527	-63%	-10385	-76%
Sjøfart	47785	40716	17885	-7069	-15%	-29900	-63%
Veitrafikk	84501	67883	41927	-16618	-20%	-42574	-50%
Totalt	227673	156013	107221	-71660	-31 %	120451	-53 %

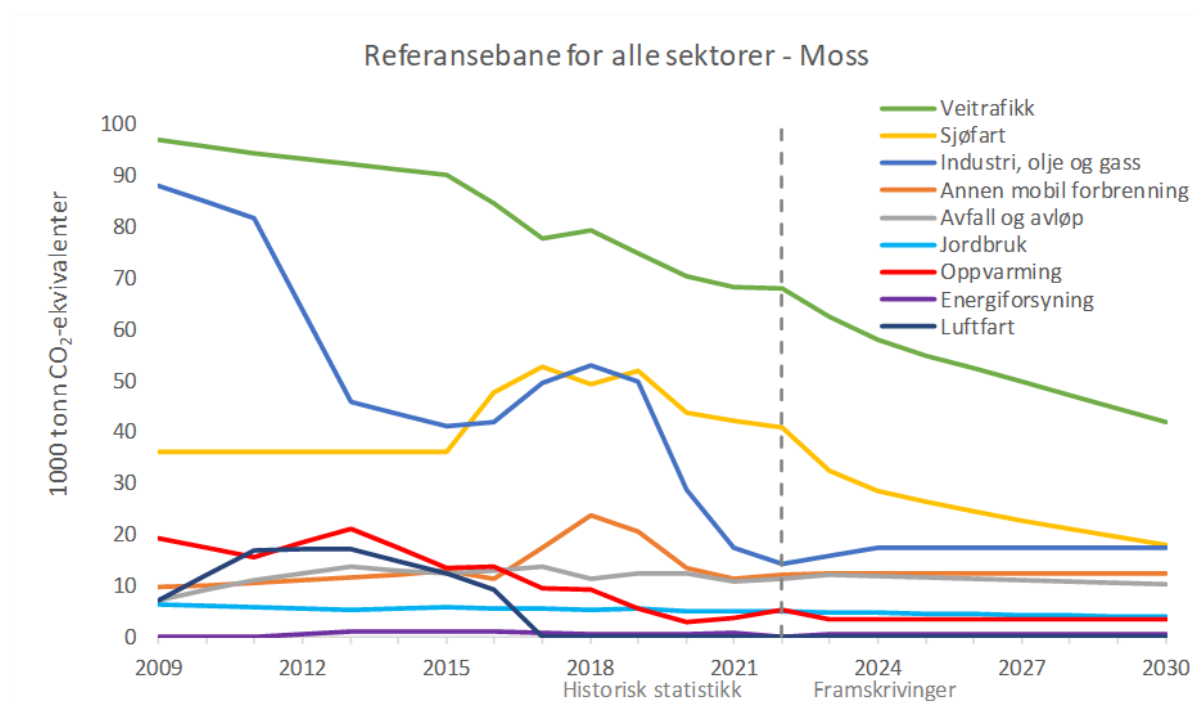
Tabell 2

Sektorvis oversikt over hvor klimagasskuttene kan tas for å nå målet om 60 % kutt i 2030:

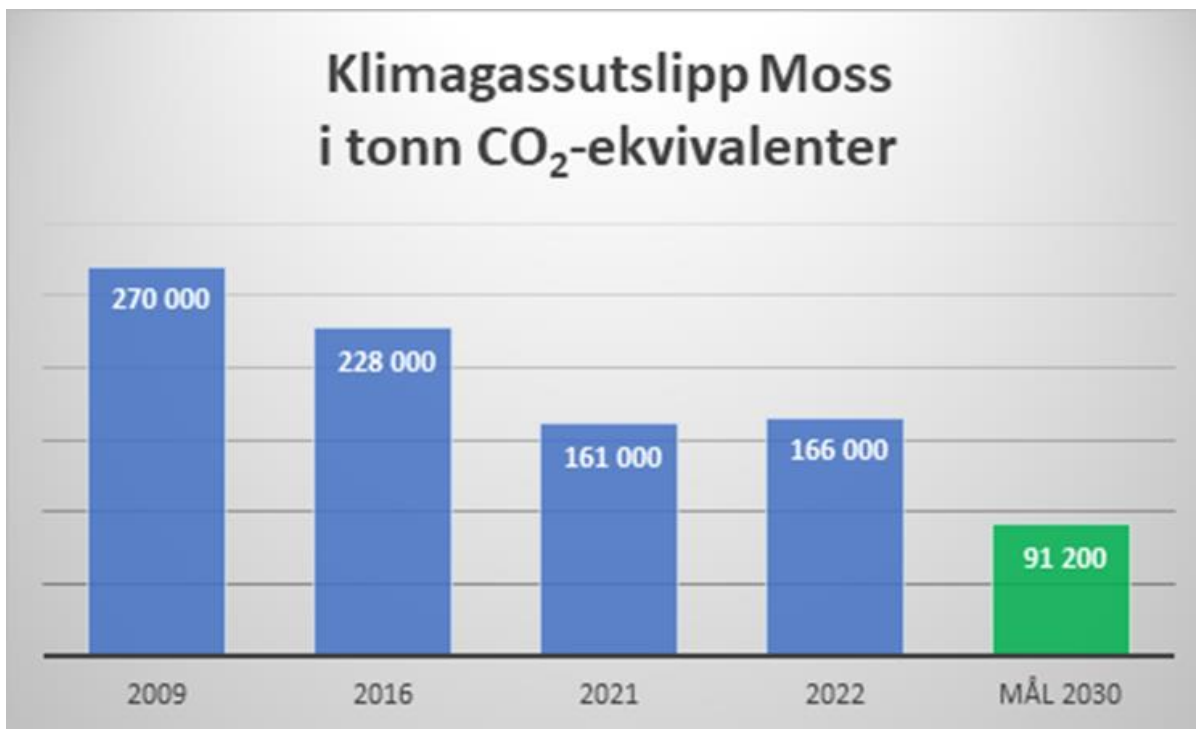
Direkte utslipp av klimagasser	Tonn CO ₂ ekvivalenter i 2016	Reduksjon i tonn CO ₂ fram til 2030	Utslipp i tonn CO ₂ ekvivalenter i 2030	Reduksjon i % i egen sektor
Lette kjøretøy	39 618	31 694	7924	80 %
Tunge kjøretøy	18 441	9 221	9 221	50 %
Anleggs- og landbruksmaskiner	39 963	19 982	19 982	50 %
Luftfart	9 207	9 207	0	100 %
Sjøfart	47 826	19 130	28 696	40 %
Energiproduksjon	1 022	1 022	0	100 %
Industri	47 597	31 735	15 862	67 %
Jordbruk	4 383	0	4 383	0 %
Avfall og avløp	17 206	8 095	9 111	47 %
Oppvarming av bygg, bolig og landbruksbygg	18 855	17 250	1 605	91 %
Totale direkte utslipp i alle sektorer	244 118	147 336	96 782	60 %

Tabell 3

Veitrafikk, sjøfart og industri står for omtrent 80 prosent av utslippene som skjer i Moss, og det er derfor særlig viktig å fokusere på utslippene fra disse sektorene. Utslippene til og med 2022 er beregnet av Miljødirektoratet i samarbeid med andre aktører. Utslippene etter 2023 er framskrevet basert på nasjonale, regionale og lokale tiltak. *Kilde: Miljødirektoratet «Utslipp av klimagasser i kommuner»*

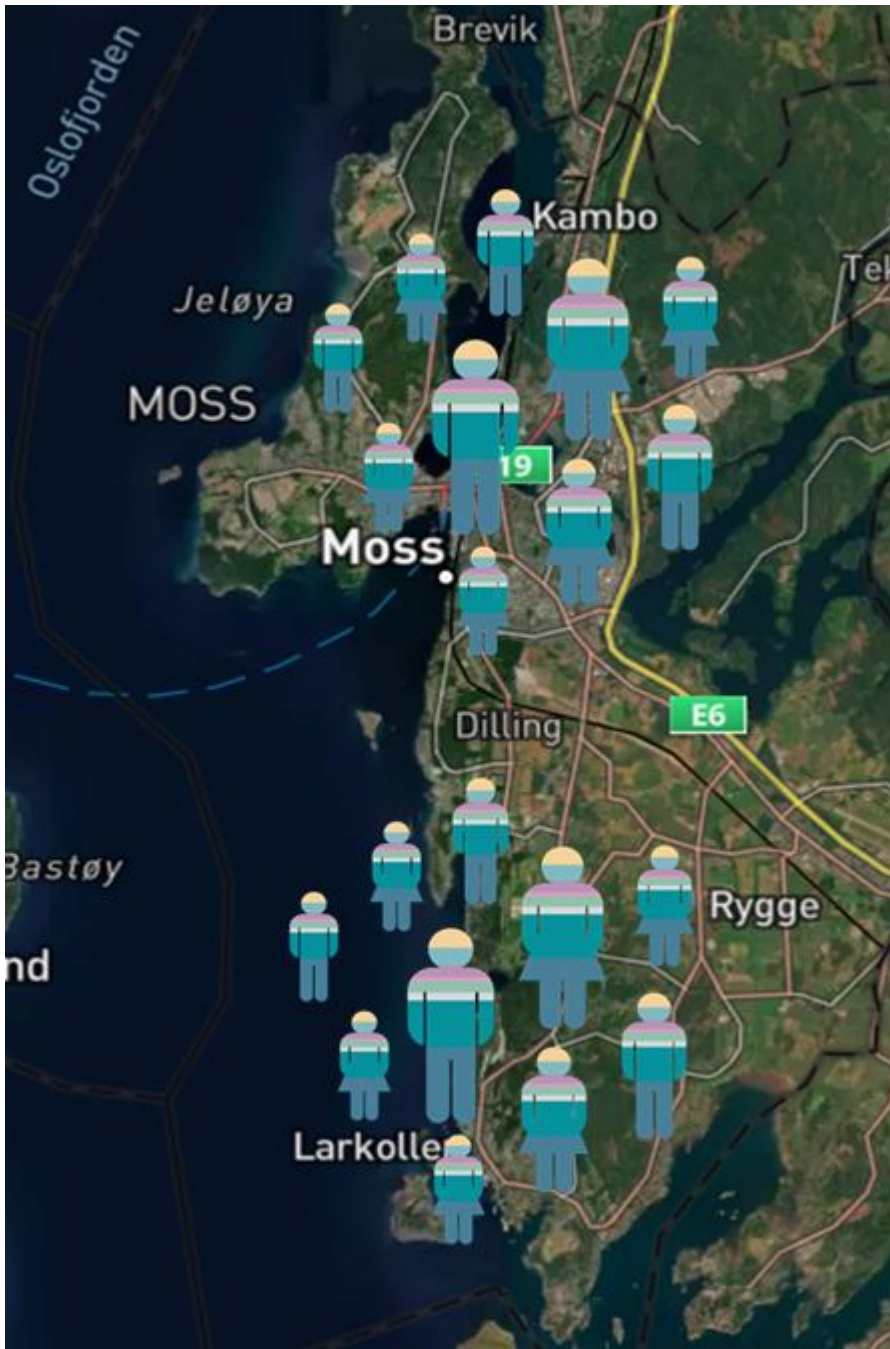

Figur 3

Figur 4

De direkte klimagassutslippene har gått nedover siden 2009. Fra 2021 til 2022 økte det litt. Vi er et stykke unna målet vi har satt oss for 2030. *Kilde: Miljødirektoratet.*

Klimafotavtrykk mot lavutslippssamfunnet 2050

Forbruk av varer og tjenester fra ulike aktører i mossesamfunnet fører til utslipp av klimagasser andre steder enn innenfor kommunens geografiske grenser. For å nå det globale målet om lavutslippssamfunnet i 2050, må man redusere klimafotavtrykket i hele mossesamfunnet. I lavutslippssamfunnet er det sannsynlig at kretsløpsprinsipper og delingsløsninger er framtreddende. I årene framover blir det derfor viktig at vi som samfunn i større grad etablerer fellesløsninger som gir bedre utnyttelse av ressurser for eksempel innenfor transport, bygg og innsatsfaktorer i industrien.

Moss kommune kan ikke, og skal ikke ta ansvar for etablering av alle framtidige deløsninger. Men som kommune skal vi redusere klimafotavtrykket fra aktiviteter i egen drift, og legge til rette slik at det blir enklere for befolkningen å redusere sitt klimafotavtrykk, for eksempel ved å øke mulighetene for deløsninger, gjenbruk og reparasjon.

Asplan Viak har på oppdrag fra Framtiden i våre hender utarbeidet rapporten *Forbruksbasert Klimaregnskap for Norge*. Her er det beregnet at det gjennomsnittlige klimafotavtrykket per person i Norge er 7,1 tonn CO₂e.

Dersom vi antar at innbyggerne i Moss har et gjennomsnittlig klimafotavtrykk, vil den estimerte størrelsen på private husholdningers samlede fotavtrykk i Moss være rundt 370 000 tonn CO₂e. Til sammenlikning er de direkte utslippene som skjer innenfor Moss kommunes grenser, og som oppgis i Miljødirektoratets kommunefordelte utslippsregnskap 150 000 tonn CO₂e.

Moss kommune kan bidra til å gjøre det enklere for innbyggerne å redusere klimafotavtrykket gjennom en rekke tiltak og tilrettelegginger.

Innbyggerne i Moss har et samlet klimafotavtrykk på 370 000 tonn CO₂e. Dette er utslipp som skjer innenfor Moss' grenser og fra importerte varer og tjenester.

Utslipp fra det offentlige og organisasjoner er ikke med i dette utslippsregnskapet.

Kilde: «Forbruksbasert Klimaregnskap for Norge», Asplan Viak på oppdrag fra Framtiden i våre hender.

Innbyggerne i Moss har et
samlet klimafotavtrykk på
370 000 tonn CO₂e

Begrep	Forklaring
Direkte utslipp	Direkte utslipp er de som fysisk finner sted innenfor et geografisk område.
Indirekte utslipp	Indirekte utslipp omfatter utslipp forbundet med varer og tjenester som importeres til det geografiske området.
Klimafotavtrykk	Klimafotavtrykk er en beregning av den totale klimapåvirkningen, både direkte og indirekte utslipp, for eksempel for en person eller en kommune.

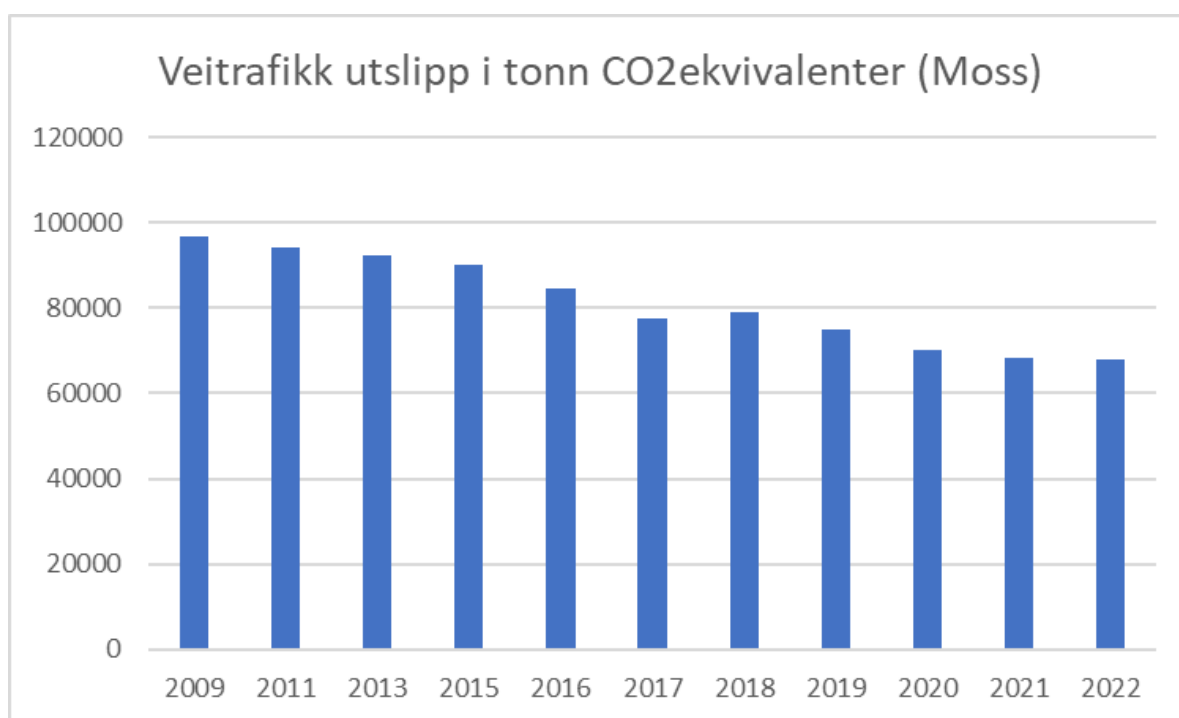
Kommunens klimamål

Hovedmål:

I Moss tar vi nødvendige grep for å redusere direkte klimagassutslipp med 60 prosent innen 2030 (referanseår 2016)

Veitrafikk i Moss

Det er veitrafikk som er den største utslippskilden i Moss, som i 2022 stod for 41 prosent av utslippene.

Sammenligner vi med tall fra 2009 har utslippene sunket. Totalt har utslippet fra veitrafikk sunket med 475 tonn CO2-ekvivalenter fra 2021 til 2022, noe som utgjør under en prosent av utslippene fra veitrafikken. Hovedårsaken til kutt i personbiltrafikken over tid er mer energieffektive personbiler, og mindre fossilt drivstoff fordi det er flere som kjører elbil. Kollektivtransporten i Moss har lave klimagassutslipp. Bussene går i stor grad på biogass, og togene på strøm.

I klimaplanen til Moss kommune er det lagt inn at utslippene fra lette kjøretøy reduseres med omtrent 80 prosent for mossesamfunnet mot 2030. I klimaplanen la vi til grunn en reduksjon på 50 prosent for tunge kjøretøy, mens vurderingene gjort i framskrivningskurven mot 2030 viser liten eller ingen endring i klimagassutslipp fra tunge kjøretøy fra 2016 til 2030. Det er usikkerhet knyttet til hvorvidt tunge kjøretøy vil kjøre fornybart allerede i 2030. Det som er lagt til grunn i framskrivningen er et forsiktig anslag.

I Moss har bil vært det foretrukne reisemiddelet over lang tid (omtrent 60 prosent velger bilen). Kollektivtilbudet oppleves av mange som et dårlig alternativ til bilen. Hvilket reisemiddel som velges styres i stor grad av tilgjengelighet, hyppighet og pris for de ulike transportformene. Moss har et nullvekstmål for intern personbiltrafikk, men målet er ikke oppfylt. Med et kommende redusert busstilbud vil nok bil fortsatt være det foretrukne transportmiddelet. For å kunne oppnå nullvekstmålet må det tilrettelegges godt for at andre reisemåter enn bil foretrekkes. Den nasjonale reisevaneundersøkelsen for 2022 viser at andelen som bruker gange som hovedtransportmiddel øker, og andelen som reiser kollektivt er på vei opp etter pandemien. Det er også en økning fra 4 til 5 prosent som angir at reisen ble foretatt på sykkel.

Elbilandel på registrerte kjøretøy i Moss var på 22 prosent ved inngangen til 2023, og per oktober 2024 er andelen økt til 27 prosent. Andel elektriske personbiler i Moss utgjorde 31 prosent per oktober 2024. Det er sannsynlig at andelen elbiler øker fram mot 2030, noe som vises i framskrivningskurven i figur 2. Når det gjelder tunge kjøretøy, er det per oktober 2024 kun 5 prosent av de registrerte kjøretøyene i Moss som ikke går på fossilt drivstoff. Da holdes bybussene og renovasjonskjøretøy i Moss utenfor, de kjører på biogass, og regnes som utslippsfrie.

Sjøfart i Moss

I klimaplanen ble det lagt til grunn en reduksjon i utslipp fra sjøfart på 40 prosent. I framskrivningskurven er det lagt til grunn en utslippsreduksjon på omtrent 65 prosent. Kuttene tas i hovedsak av passasjerskipene. Vi ser en økning i utslipp fra sjøfart på 14 prosent fra 2021 til 2022.

Utslippene går ned i 2020/2021 på grunn av pandemien. Tre ferjer er elektrifisert mellom Moss. Det er satt i trafikk elektriske dronebåter som frakter gods fra Moss til Holmestrand.

Antall skip som går forbi og til og fra Moss økte fra 2021 til 2022, og det var særlig tankskip, cruiseskip og stykkgodsskip som økte, og dermed også økning i utslipp. Moss havn hadde en økning i anløp av containerskip fra 2021 til 2022.

Estimert nedgang i årene etter 2024 skyldes troen på energieffektivisering for nye skip og at omtrent en sjettedel av innenlandske passasjerskip benytter batterielektrisk drift i 2030, samt en betydelig bruk av LNG (naturgass) til nye godsskip og tankere. Kystverket og Miljødirektoratet jobber med forbedring av statistikken, og det er sannsynlig at en forbedret statistikk kommer på plass i løpet av høsten 2024.

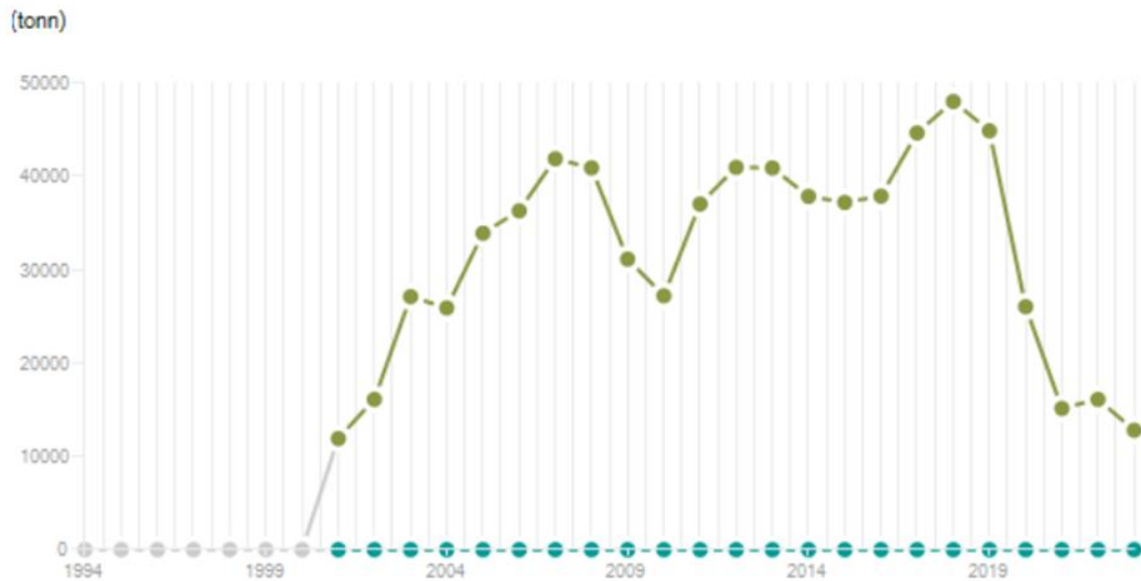
Industri i Moss

I klimaplanen ble det lagt til grunn en reduksjon i utslipp fra industri på 67 prosent. I denne framskrivningskurven er det lagt til grunn en utslippsreduksjon på 58 prosent.

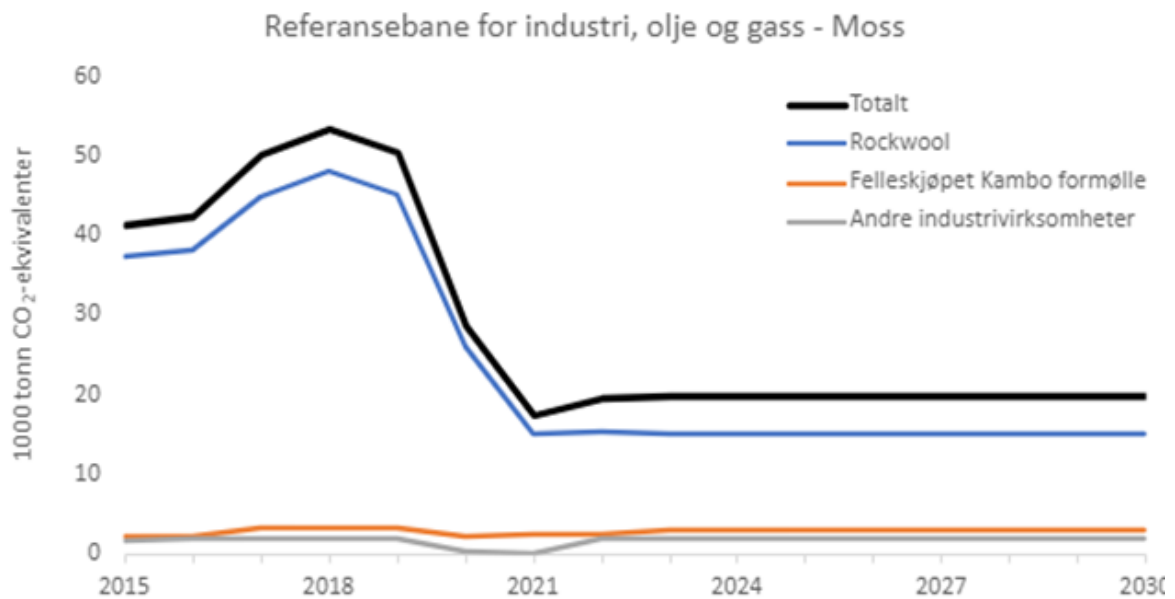
Nedgang i utslipp fra industri etter 2020 skyldes hovedsakelig installasjon av elektrisk smelteovn på Rockwool i 2020. Utslippene i 2021 er statistikk fra norskeutslipp.no, og viser en reduksjon på 70 prosent i forhold til 2019-nivå. Det antas at utslippene framover fortsetter på samme nivå som i 2021. Av industrivirksomheter i Moss er det Rockwool som har det største utslippet av klimagasser målt i CO₂-ekvivalenter, selv etter det store kuttet etter 2019.

Utslipp av Klimagasser (CO₂-ekv) (i tonn per år)

Rockwool Moss

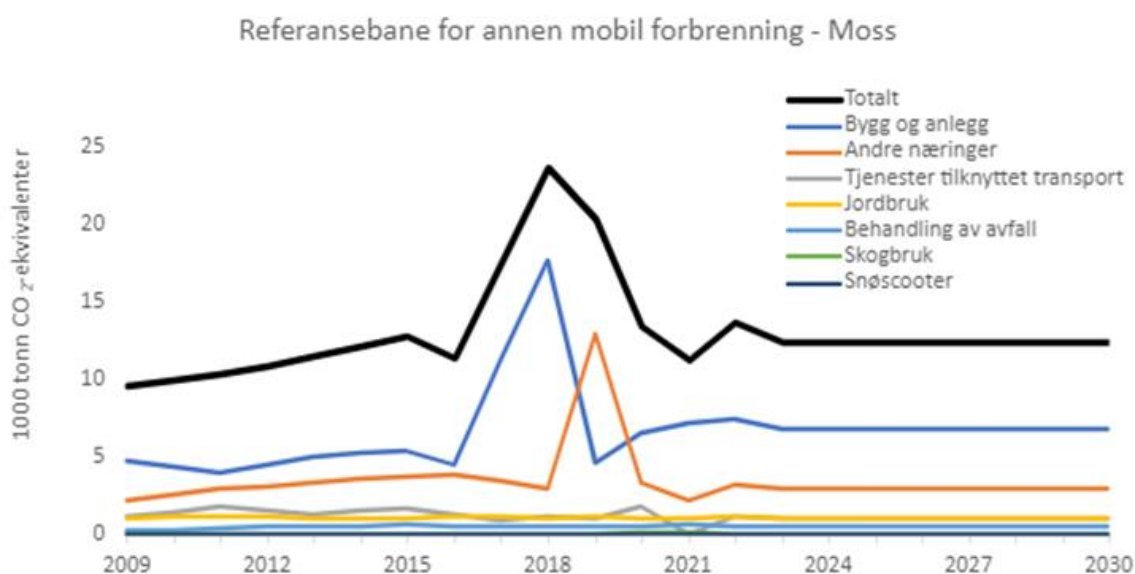
Kilde: norskeutslipp.no

Det er ikke kjent nøyaktig hvilke virksomheter som ligger i «Andre industrivirksomheter». Miljødirektoratet oppgir at de har inkludert tall fra Aker Solutions og Norsk Spesialolje Kambo, men Miljødirektoratet kan også ha inkludert utslipp fra andre virksomheter som ligger i anonymiserte tall fra SSB.

Annen mobil forbrenning

I 2018 og 2019 er det høyere utslipp enn normalt i kategorien «annen mobil forbrenning» i Miljødirektoratets utslippsstatistikk. Dette skyldes utslipp fra maskiner knytta til bygg og anlegg, samt diesel brukt i andre næringer. Det var høy aktivitet innenfor boligbygging i 2018. Det antas at utslippene fra denne kategorien går litt opp fram mot 2030. I Moss er det høyt trykk i utvikling av nye boligområder, og noen av utslippene knytta til utviklingen vil komme inn i kategorien «Annen mobil forbrenning». Utslipp fra materialene som brukes, vil synliggjøres der materialene produseres, og ikke komme på Moss kommunes direkte utslipp (utslipp innenfor våre geografiske grenser). Utslippene vil være en del av Moss kommunes klimafotavtrykk, som det ikke finnes statistikk for. Det samme gjelder for transport av materialene. Utbyggere bør ha dette i sine klimagassberegninger. Der det bygges ned natur, vil det naturlig nok bli redusert opptak av klimagassutslipp, som kommer i tillegg til utslippene. Disse utslippene vil heller ikke synes i utslippsregnskapet til Miljødirektoratet.

Klimatiltak

Klimabudsjettet skal vise tiltak som fører til reduserte klimagassutslipp. Tiltakene kan ha utslippskutt innenfor kategorien direkte utslipp eller klimafotavtrykket. Tiltakene viser ikke tiltak som øker utslippene av klimagassene.

Klimatiltak veitrafikk

Tiltak veitrafikk	Beskrivelse av tiltaket
Handlingsplan for parkering	<p>Moss kommune har en strategi og en handlingsplan for parkering. Tiltak som er planlagt for 2025 er:</p> <ul style="list-style-type: none"> Øke parkeringsinntektene ved at elbiler må betale samme p-avgift som fossile biler samt gjeninnføre p-avgift på Fiske.

	<ul style="list-style-type: none">• Videreføring av lavere takst for parkering på Myra og Fiske som innfartsparkering.• MC, moped, mopedbiler og scootere kan parkere på ordinære avgiftsplasser, men mot avgift.• Innføre beboerparkering i områdene Østre kanalområde og Thorneløkka.• Skilte parkeringsplassen ved gamle Rygge rådhus slik at det ikke lenger blir mulig å parkere på grøntarealene, samt innføre 15 parkeringsplasser som betalingsplasser for å få rullering på plassene for besøkende til biblioteket.
Tilrettelegging for syklende og gående	<p>Følge opp sykkelplanen, fokus på å etablere sammenhengende strekninger tilrettelagt for sykkel. Øke antall sykkelparkeringsplasser i sentrale områder. Gjennomføre vår/høstsjekk av sykkel - gratis for kommunens innbyggere.</p> <p>Sykkelprosjekter 2025:</p> <ul style="list-style-type: none">• Osloveien fra Tigerplassen til Storebro.• Carlbergveien.• Følge opp gåstrategien med handlinger for å få folk til å gå mer. Prioritere tiltak som følger opp gåstrategien, og lage plan for gjennomføring.• Skiltplan for sykkelvisningsskilt er ferdigstilt. Det jobbes med en gjennomføringsplan. <p>Moss kommune skal utarbeide en mobilitetsplan.</p> <p>Vurdere ulike tilnærminger for å motivere flere ansatte til å reise smart og tilrettelegge for å gjøre færre reiser i tjeneste.</p> <p><i>Mål i klimaplanen: Mål om 25 prosent gangeandel, 20 prosent sykkelandel og 15 prosent kollektivandel i 2030.</i></p>

<p>Elektriske tjenestebiler og anleggsmaskiner</p>	<p>Moss kommune har mål om at tilnærmet alle tjenestebiler (lette kjøretøy) går på fornybart drivstoff, hovedsakelig elektrisitet.</p> <p>Det er to unntak fra krav:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kommunen må ha enkelte lette kjøretøy på fossilt drivstoff knytta til beredskap. 2. Kommunen leaser de fleste tjenestebilene, men har også eierskap til noen eldre, fossile biler. Disse går ut av drift når de er utslitt. <p>Utfordring med å få større kjøretøy og anleggsmaskiner over på strøm da markedet fortsatt er umodent. Moss kommune vil etterspørre dette i markedet.</p>
<p>Smarte trafikk tellere</p>	<p>Moss kommune har etablert flere smarte trafikk tellere. Det er lagt ned fem sensorer. Tellerne gir oss sanntidsinformasjon om trafikkbildet, samt statistikk over hvilke typer kjøretøy som benytter veien. Sammen med mobildata fra Telia og statistikk fra tellepunktene får man et bedre planleggingsverktøy, som kan bidra med å gi datadreven beslutningsstøtte for trafikk, byutvikling og miljø. På sikt vil systemet trolig kunne erstatte reisevaneundersøkelser.</p>

Klimatiltak sjøfart

Tiltak sjøfart	Beskrivelse av tiltaket
<p>Dronebåter</p>	<p>Moss havn har lagt til rette for lading, og nå er det to elektriske dronebåter som frakter containere med varer fra Moss til Vestfold. Dette tiltaket reduserer 1800 tonn CO₂-ekvivalenter per år grunnet sparte kilometer kjørt med lastebiler. Det er et mål om å øke virksomheten i 2025, noe som dermed vil redusere klimagassutslipp ytterligere.</p>
<p>Landstrøm</p>	<p>Landstrømanlegget til Moss Havn åpnet i 2019 fikk støtte fra Enova, og har en kapasitet på 1 million kWh. Ut fra dagens anløp kan det</p>

	<p>reducere utslippene fra havna med rundt 200 tonn CO2-ekvivalenter i året – når det blir tatt i bruk. Anlegget er dessverre ikke i bruk, da skipene foreløpig ikke har tatt investeringene med å kunne gå over til å bruke landstrøm. Moss Havn deltar i prosjekt «Utslippsfri Oslofjord» som har vært støttet av Klimasats og ledet av Oslo havn. Prosjektet arbeider målrettet for å få skip over på landstrøm.</p>
<p>Fossilfri 2030</p> <p>Containerterminal</p>	<p>Det skal inngås ny kontrakt med operatør for containerterminalen. Operatøren får som krav å være fossilfri senest i 2030, jf målet Moss havn har om å være en fossilfri havn i 2030. Elektriske reach-stackere skal være i drift i 2025.</p>

Klimatiltak forbruk og avfall

Tiltak forbruk og avfall	Beskrivelse av tiltaket
<p>Nytt ettersorteringsanlegg</p>	<p>Østfold avfallssorteringsanlegg (ØAS) er planlagt bygd i Viken Park i Fredrikstad. Reguleringsplan for Viken Park er per oktober 2024 ikke vedtatt. Dersom den blir vedtatt i januar 2025, kan anlegget komme i vanlig drift i 2028. Dersom den ikke vedtas, gir det usikkerhet om når og hvordan ØAS kan bygges.</p> <p>ØAS skal tilrettelegge for at innbyggerne forbedrer miljøprestasjonen i sin avfallshåndtering, og slik at kommunene minst når EUs krav til materialgjenvinning. På den måten blir selskapet et viktig bidrag i den sirkulære økonomien.</p> <p>Restavfallet fra ca. 267 000 innbyggere i Østfold vil komme til ØAS' anlegg for ettersortering. Ved hjelp av ny teknologi vil plast og magnetisk- og ikke-magnetisk metall sorteres ut. Anlegget skal klare å sortere ut mer enn 85 prosent av all plast fra restavfallet.</p>

<p>Fuglevik renseanlegg</p>	<p>Nye Fuglevik renseanlegg rehabiliteres, ombygges og utvides for å tilfredsstille nye rensekrav og fremtidig regional vekst. Bygges etter BREEAM-krav.</p> <p>Anlegget på Kambo legges ned som renseanlegg, men består videre som septikmottak og pumpestasjon for overføring av avløpsvann til Fuglevik i en ny overføringsledning i sjø.</p> <p>Hogst for å klargjøre byggetomt startet høsten 2024.</p>
<p>Matavfall</p> <p>Mål:</p> <p>60 prosent kildesortering innen 2030 (EU-krav)</p>	<p>I Moss skal vi utvide kildesorteringen med matavfall fra husholdningene. Oppstart av enkelte områder skjer høsten 2024.</p> <p>Alle private husholdninger skal ha startet med utsortering av matavfall i løpet av 2025. Dette er et stort prosjekt som Moss kommune og MOVAR samarbeider om.</p> <p>Fritidsrenovasjon inkluderes i ordningen tidligst i 2026.</p> <p>EUs krav til kildesorteringsprosent av husholdningsavfall:</p> <p>55 prosent innen 2025 (ikke nådd)</p> <p>60 prosent innen 2030</p> <p>65 prosent innen 2035</p>
<p>IT-utstyr</p>	<p>Moss kommune søker å få IT-utstyr til å vare lenger. Målet er at mobiltelefoner i gjennomsnitt varer i 3 år, laptopen i 4 år og nettbrett i 5 år.</p> <p>Mer enn 4 års levetid for PC-er vurderes som lite hensiktsmessig grunnet teknologiutvikling og slitasje på grunn av mobilitet. Stadig flere drar nytte av mobilitet, og nye</p>

	<p>behov og løsninger medfører behov for nye bærbare enheter. Det jobbes aktivt med gjenbruk og ombruk av brukt IT-utstyr.</p>
<p>Matsvinn</p>	<p>Målet for reduksjon av matsvinn i Norge følgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 50 prosent reduksjon innen 2030 <p>Med følgende delmål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 15 prosent reduksjon innen 2020 • 30 prosent reduksjon innen 2025 <p>Dette målet ble fastsatt i en bransjeavtale som ble inngått i 2017 mellom fem departementer og tolv organisasjoner fra matbransjen. Avtalen forplikter partene til å samarbeide om å redusere matsvinnet i alle ledd av matkjeden. Reduksjonen måles i forhold til nivået i 2015, som er satt som referanseår.</p> <p>Helse og mestring</p> <p>I 2017 hadde Moss kommune et resultat på 20 prosent matsvinn i sine sykehjem og omsorgsboliger. For å oppnå nasjonale målsetninger, vil det si at en reduksjon på 50 prosent i 2030 betyr at vi skal maksimalt ha et matsvinn på 10 prosent.</p> <p>I 2024 ble det målt et matsvinn på fem ulike avdelinger. Resultatet per avdeling ble 4,7 kilogram hver dag. Prosjektet utvides og videreføres i 2025. Det jobbes nå med å finne riktig størrelse på porsjonene.</p> <p>NAV Moss</p> <p>NAV har fått tildelt prosjektmidler for å utforske en ide rundt matsvinnskole. Målet vil være å øke inkludering og redusere økt utenforskap, i tillegg til å redusere matsvinn. NAV samhandler med frivilligheten og/eller entreprenørskap.</p>

<p>Anskaffelser</p>	<p>1. januar 2024 trådte skjerpede krav til klima- og miljøhensyn i offentlige anskaffelser i kraft. Klima- og miljøhensyn skal som hovedregel vektas minimum 30 prosent, med unntak dersom nærmere vilkår er oppfylt. De nye kravene er implementert i prosedyrer og prosessbeskrivelser, ref. kommunens kvalitetssystem.</p> <p>Moss kommune utvikler ny anskaffelsesstrategi gjeldende fra 2025 som følger opp miljø- og klimahensyn i anskaffelser.</p>
----------------------------	---

Klimatiltak bygg og energi

Målsettinger	Beskrivelse av tiltaket
<p>Fornybar energi</p> <p>Øke andelen bærekraftige, fornybare energikilder i kommunale bygg</p>	<p><u>Fra MKEiendoms strategidokument:</u> Sikre at en økende andel av energiforbruket i kommunale formålsbygg kommer fra bærekraftige, fornybare kilder innen 2030.</p> <p>Ny Legevakt: Forprosjektet pågår ut 2024 og det vil settes klimamål i prosjektet, inkl. valg av fornybare energikilder</p> <p>Knausen: Bores 3-4 energibrønner</p> <p>Solli: Som energikilde 1 vil det være energibrønner, alternativ energikilde 2 vil være solceller</p> <p>Nye Mossehallen: Det er allerede i dag lagt inn fjernvarme til Mossehallen, noe som vil bli benyttet videre. Alternativ energikilde 1 til Mossebadet vil være energibrønner. Alternativ energikilde 2 til Mossebadet vil være solceller.</p>
<p>Energiforbruk</p>	<p>Det vil bli fremmet forslag til et EPC-prosjekt høst 24/vår 25 om energireducerende tiltak på et nytt utvalg av kommunale bygg.</p>

Økonomiplan for 2025-2028

<p>I 2030 bruker vi 15 prosent mindre energi i kommunale formålsbygg enn vi gjorde i 2020.</p>	<p>Det utarbeides en prosedyre slik at brukerne av de kommunale formålsbyggene får informasjon om kWh-forbruk og forslag til konkrete tiltak for reduksjoner.</p> <p>Det er gjort et estimat på at en gjennomsnittlig elektrisk tjenestebil bruker 2 380 kWh per år. Det er ofte ladere knytta til kommunale bygg hvor strømmen hentes fra.</p>
<p>Vannforbruk</p> <p>Reduksjon av vannforbruk i eksisterende bygg</p>	<p><u>Fra MKEiendoms strategidokument:</u></p> <p>Oppnå en reduksjon av vannforbruket i kommunale formålsbygg.</p> <p>Det utarbeides en prosedyre slik at brukerne av de kommunale formålsbyggene får informasjon om vannforbruk og forslag til konkrete tiltak for reduksjoner.</p>
<p>Vannbehandlings-anlegg</p>	<p>Alle skoler, sykehjem, samlokaliserte boliger/institusjoner, og idrettsbygg har fått/eller skal få vannbehandlingsanlegg mot legionella, med overvåking og varsling av overforbruk av vann.</p>
<p>Smarte bygg</p> <p>Implementering av smart bygg-teknologi for energieffektivisering</p>	<p>Smart byggteknologi installeres i alle nye bygg i kommunen og bidrar til å gjøre dem mer effektive, miljøvennlige og brukervennlige. Vi har også iverksatt denne teknologien i eldre bygg, og vil fortsette å installere den i bygg som har behov for smartere styring og overvåking.</p> <p>Overvåking av inneklime og energiforbruk monteres på utvalgte bygg for optimal drift og økt komfort for brukerne.</p>
<p>Vedlikehold</p>	<p>Vedlikeholdet av kommunens bygningsmasse skal være verdibevarende og ha et langsiktig perspektiv, med fokus på bærekraft. Ved valg av materialer skal klima- og miljøpåvirkning</p>

Økonomiplan for 2025-2028

<p>Bærekraftig vedlikehold i kommunens bygg</p>	<p>vektlegges, og materialene skal være holdbare og miljøvennlige. Vedlikeholdet skal fremme langsiktig bruk gjennom fleksible og tilpasningsdyktige løsninger for å minimere behovet for fremtidige ombygginger.</p> <p><u>Fra MKEiendoms strategidokument:</u></p> <p>Effektivisere drift og vedlikehold for å redusere kostnader, sikre trygge og miljøvennlige lokaler.</p>
<p>Gjenbruk</p> <p>Gjenbruk av gamle bygg/materialer</p>	<p>Gjenbruk vurderes som en standardløsning i alle større bygge- og rehabiliteringsprosjekter. Dette innebærer både gjenbruk av eksisterende bygningsdeler og materialer der det er praktisk mulig, og en systematisk evaluering av potensialet for gjenbruk ved hver prosjektvurdering.</p>
<p>Miljøplanlegging</p> <p>Vi påvirker og tilrettelegger slik at miljøvennlige og bærekraftige løsninger er det foretrukne valg i alle byggeprosjekter</p>	<p>I forkant av større bygge- og rehabiliteringsprosjekter skal MK Eiendom KF utarbeide en klima- og miljøplan for prosjektet. Det skal være førende at Moss kommune skal ha gode miljø- og klimaløsninger i sine byggeprosjekter, samt være en pådriver for fossilfrie bygg- og anleggsplasser.</p> <p>Miljøstrategidokument utarbeides for alle større prosjekter som Knausen, Solli, Legevakta og Mossehallen.</p>
<p>Klimagassregnskap</p>	<p>Kommuneplanen/TEK17 setter krav om at klimagassregnskap kreves ved vesentlige naturinngrep, nybygg større enn 1000 m2 BRA og ved valg mellom riving eller bevaring av eksisterende bygg.</p>

Økonomiplan for 2025-2028

	<p>Klimagassregnskap følges opp for alle større prosjekter som Knausen, Solli, Legevakta og Mossehallen.</p>																																
Målsettinger	Beskrivelse av tiltaket																																
<p>Energibesparelse i Moss</p> <p>med 350 GWh fra 2016 til 2030</p> <p>(mål fra klimaplan)</p>	<p>I 2018 hadde vi et forbruk på 1606 GWh. I 2022 var forbruket 1309 GWh.</p> <p>Altså en reduksjon på 297 GWh.</p> <p>I kommuneorganisasjonen skal det gjøres tiltak for å redusere arealbehov i kontorbygg.</p>																																
<p>Produsere 70 GWh</p> <p>mer fornybar energi i Moss</p> <p>(mål fra klimaplan)</p>	<p>Statkraft Varme:</p> <p>Mål om fossilfri 2030 (fornybar andel 2022: 96 prosent)</p> <p>Statkraft Varme AS har høy produksjon av fornybar energi i Moss.</p> <p>I 2023 produserte de ca 50 GWh fordelt på følgende lokasjoner;</p> <p>Årvollskogen (biokjel, flis), spillvarme fra Lantmännen (biokjel havreskall), Mossesundet (sjøvannsvarmepumpe) og Mosseporten (deponigass). Statkrafts mål for produksjon i 2030 er ca 73 GWh.</p> <p>I så fall er dette en økning på 42 GWh fra 2016 til 2030.</p> <div data-bbox="810 1541 1216 1803" style="text-align: center;"> <table border="1" style="display: none;"> <caption>Statkraft Varmes produksjon, fjernvarme i Moss 2016-2030</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Produksjon (GWh)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2016</td><td>30</td></tr> <tr><td>2017</td><td>35</td></tr> <tr><td>2018</td><td>40</td></tr> <tr><td>2019</td><td>45</td></tr> <tr><td>2020</td><td>40</td></tr> <tr><td>2021</td><td>45</td></tr> <tr><td>2022</td><td>45</td></tr> <tr><td>2023</td><td>50</td></tr> <tr><td>2024</td><td>55</td></tr> <tr><td>2025</td><td>60</td></tr> <tr><td>2026</td><td>65</td></tr> <tr><td>2027</td><td>70</td></tr> <tr><td>2028</td><td>72</td></tr> <tr><td>2029</td><td>73</td></tr> <tr><td>2030</td><td>73</td></tr> </tbody> </table> </div>	År	Produksjon (GWh)	2016	30	2017	35	2018	40	2019	45	2020	40	2021	45	2022	45	2023	50	2024	55	2025	60	2026	65	2027	70	2028	72	2029	73	2030	73
År	Produksjon (GWh)																																
2016	30																																
2017	35																																
2018	40																																
2019	45																																
2020	40																																
2021	45																																
2022	45																																
2023	50																																
2024	55																																
2025	60																																
2026	65																																
2027	70																																
2028	72																																
2029	73																																
2030	73																																

Klimatiltak industri

(Tiltak Moss kommune er kjent med, det kan være flere tiltak hos andre industribedrifter i Moss)

Tiltak industri	Beskrivelse av tiltaket
<p>Felleskjøpet Agri på Kambo</p> <p>Redusere mengde fyringsolje</p>	<p>Felleskjøpet Agri på Kambo melder til Moss kommune at de i perioden 2019 til 2022 nesten har halvert forbruket av fyringsolje. Redusert forbruk olje er erstattet av økt forbruk biovarme. Felleskjøpet har redusert klimagassutslippet sitt med 1450 tonn CO₂, som igjen betyr 1 prosent av våre direkte utslipp i mossesamfunnet.</p> <p><i>(Kilde: Felleskjøpet Agri Kambo)</i></p>
<p>Heidelberg Materials prefab Norge</p> <p>Mål om å redusere klima- og miljøavtrykk</p>	<p>Heidelberg Materials prefab Norge i Moss (tidligere Contiga) har mål om å redusere sitt klima- og miljøavtrykk, samt å være en del av sirkulærøkonomien.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fabrikken produserer betongelementer i flere lavkarbonklasser. • Gjenbruk av restbetong, kapp og feilproduksjon. • Miljøeffektive bæresystemer. • Optimalisering av transport; levering fra nærmeste fabrikk, kjører ikke tomme biler tilbake, lagring på egen tomt før utkjøring, elektriske trucker. • Klimagassregnskap • Gjenbruk og rensing av vann <p><i>(Kilde: Heidelberg Materials)</i></p>
<p>Rockwool Moss</p> <p>Pilotprosjekter i gang knytta til reduksjon av LNG.</p> <p>Resirkulering av steinull.</p>	<p>Rockwool Moss melder at produksjonen på fabrikken totalt har klimagassutslipp på ca. 12 000 tonn CO₂e per år. Det er forventet i underkant av det samme de neste årene. Det er ønskelig å redusere bruk av naturgass (LNG), og Rockwool har startet med resirkulering av brukt steinull, samt produksjonsavfall fra fabrikken. Her er kapasiteten større enn tilfanget. Videre jobbes det med energieffektivisering av prosessene på fabrikken.</p> <p>Rockwool bruker elektriske lastebiler mellom Vanem og fabrikken, og lastebiler på biogass mellom Moss og Oslo/Trondheim.</p>

<p>One Subsea</p> <p>Energieffektivisering og sirkulærøkonomi på avfall</p>	<p><i>(Kilde: Rockwool Moss)</i></p> <p>One Subsea (tidligere Aker Solutions Subsea) ble i januar 2023 sertifisert etter ISO 50001 (et energistyringssystem) med forpliktelser om økt fokus på energistyring, energieffektivitet og reduksjon av energiforbruk.</p> <p>Avfallshåndtering; økning i resirkulert avfall fra 63 til 77 prosent (2022 til 2023). Reduksjon i totale mengde avfall med 18 prosent i 2022 sammenlignet med 2019-2021.</p> <p>Innen sirkulær økonomi undersøkes muligheten til å gjenbruke pakkemateriale i tre og plast.</p>
--	---

Klimatiltak arealplan

Tiltak areal	Beskrivelse av tiltaket
<p>Arealplanlegging</p> <p>Arealendringer er uten tvil den største trusselen mot natur!</p> <p>Innen areaendringer er nedbygging det største problemet.</p>	<p>Innenfor arealplanlegging har flere kommuner og fylkeskommuner i flere år forsøkt å finne et handlingsrom der kommuner kan påvirke utbygging i en grønnere retning – med varierende hell.</p> <p>Aktuelle verktøy som kan tas i bruk i planleggingen er arealregnskap, økologisk kompensasjon, verdisetting av natur, blågrønn faktor og arealnøytralitet.</p> <p>Moss kommune inngår nå i utrulling av arealregnskap i regi av Østfold Fylkeskommune. I tillegg har Moss vært pilotkommune i arbeidet med å utvikle økosystemkart, der ett av temaene er klimagassutslipp ved arealbruksendringer. Dette verktøyet kan brukes for å vurdere klimabelastningen av arealgrep både i kommuneplanarbeidet og i reguleringsplanforslag.</p> <p>Det er også satt i gang et arbeid om revisjon av planer som ikke ennå er realisert og som innehar store naturverdier. Også her er klimabelastning et tema. Disse prosjektene til sammen vil gi langt mer kunnskap enn vi har hatt før, og grunnlag for å vurdere å reversere</p>

Økonomiplan for 2025-2028

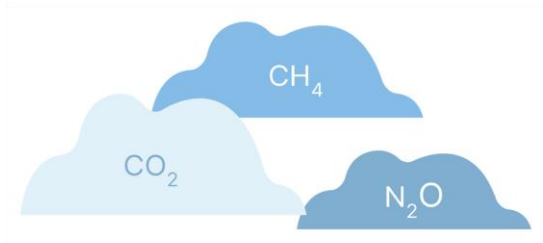
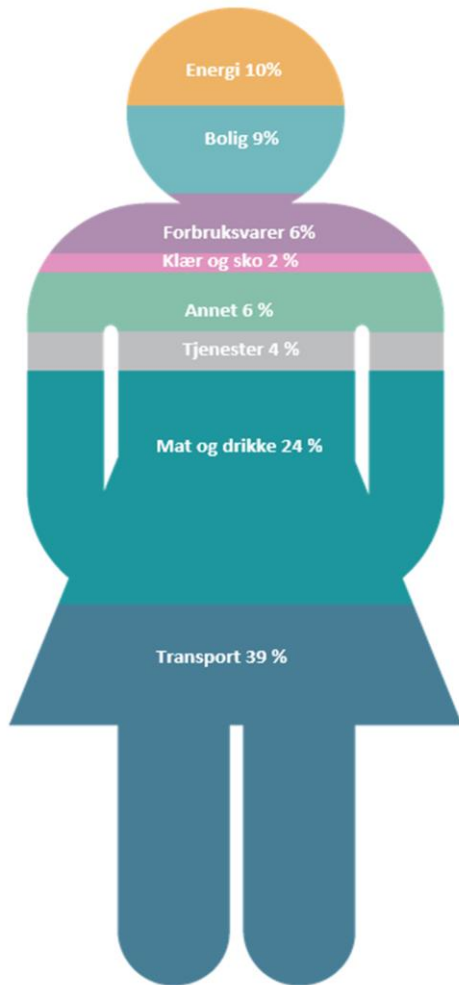
	planer som viser seg å ha vesentlige negative konsekvenser.
Planlegging	Økt tverrfaglig arbeid i vurdering av private planforslag. Målet er at alle planer tar nok hensyn til klima. Dette går ut på tilrettelegging for syklende og gående, parkeringsdekning, kollektivdekning, ivaretagelse av karbonrike arealer, fossilfrie byggeplasser og mye mer. Dette er viktig for å påvirke utbyggere i grønnere retning.
Nedbygging	Redusere nedbygging av jomfruelig areal, spesielt karbonrike områder. Kunnskapsgrunnlag må på plass i 2025.

Klimakommunikasjon

Tiltak kommunikasjon	Beskrivelse av tiltaket
Kommunikasjonsplan	<p>I hovedutvalget for landbruk, samferdsel, natur og miljø ble «Grønnere Moss – handlingsplan for kommunikasjon» vedtatt 1. juni 2022.</p> <p>Oppfølging av denne planen innebærer blant annet dette i 2025: Informasjon på nettsider, Rent Mossesund, Oslofjorden, naturmangfold, klimagassutslipp, renovasjon og matavfall og klimatilpasning.</p> <p>Oppfordre arrangører til klima- og miljøtiltak på sine arrangementer</p>
Innbyggerinitiativ/medvirkning	<p>Medvirkningsprosesser knytta til nye planer og tiltak.</p> <p>Moss kommune støtter opp om Moss Miljøfestival og går aktivt ut i samfunnet og jobber med medvirkning til klima- og miljøspørsmål.</p>
Race to zero	Moss kommune deltar i prosjektet «Race to zero» hvor vi har som mål å videreutvikle klimabudsjett.

Klimafotavtrykk

Moss kommune kan tilrettelegge for at innbyggere kan kutte klimagassutslipp.

Innbyggerne i Moss har et samlet klimafotavtrykk på **370 000 tonn CO₂e**

Se mulige tiltak beskrevet i listen under:

Transport

- Tilrettelegge for bruk av sykkel (oppfølging av sykkelplan)
- Gratis vår- og høstsjekk av sykler
- Tilrettelegge for økt gange (oppfølging av gåstrategi)
- Gjøre det enkelt og gunstig å gå over til el-bil ved å tilrettelegge for lading og gi nullutslippsbiler billigere parkeringsavgift
- Busskampanjer for økt kollektivbruk

Mat og drikke

Informere om tiltak som bidrar til å redusere matsvinn
Tilrettelegge for vegetariske alternativer i kantiner,
på arrangementer og likende

Forbruksvarer, klær og sko

- Bidra til at det etableres flere ombruk- og reparasjonstilbud i kommunen
- Stille lokaler til fiksekvelder, sykurs, byttekvelder og likende
- Informere om ombruk- og reparasjonsmuligheter
- Tilrettelegge for resirkulering av tekstiler som ikke kan gjenbrukes
- Gode løsninger for kildesortering

Energi og bolig

- Informere om hvor man kan få rådgiving for å spare energi

FNs bærekraftsmål

Bærekraftsmålene skal sikre en bærekraftig utvikling som ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng. For å skape bærekraftig utvikling må vi jobbe på tre områder: miljø, økonomi og sosiale forhold. Klimabudsjetten har et særlig ansvar for bærekraftig miljø og tar opp i seg målene som omhandler klima og spesielt målene 7, 9, 11, 12, 13 og 17.

Bærekraftig utvikling handler om å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine behov.

Kilder:

- *Miljødirektoratet, kommunefordelte klimagassutslipp.*
- *Referansebaner for utslipp som er vist i dette dokumentet er utarbeidet av Cicero, Transportøkonomisk institutt (TØI) og Menon i samarbeid med Moss kommune «Referansebane for utslipp i kommuner i Klima Østfold».*
- *Bastø Fosen har beregnet utslippskutt som følge av elektrifisering av tre ferjer som er brukt i framskrivningene.*
- *Moss kommunes klimaplan: https://www.moss.kommune.no/f/p1/i18bd9bf8-243a-4964-a99a-6e3c699dbaa0/klimaplan_0421.pdf*
- *[Forbruksbasert klimaregnskap for Norge \(framtiden.no\)](https://www.framtiden.no/)*

Tilskudd

Søknader om tilskudd økonomiplan 2025-2028

Kommunen har mottatt 12 eksterne tilskuddssøknader til budsjett. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge noen av søknadene.

Moss idrettsråd søkte og fikk innvilget økt kommunalt driftstilskudd fra 250 000 kroner til 500 000 kroner fra 2024. De har nå søkt om å øke det årlige kommunale driftstilskudd til 750 000 kroner for å øke den administrative ressursen.

House of Foundation søker om et årlig tilskudd på 400 000 kroner i perioden 2025 – 2027 til drift av kulturhuset/kollektivet i Henrik Gernersgate i Møllebyen. Huset benyttes blant annet til konserter, teater, foredrag, forfatter/bokbad, møter og kunstutstillinger i tillegg til å være knutepunkt for arrangementer som Møllebyen Litteraturfestival og musikkfestivalen Lyse Netter. Det kommunale driftstilskuddet til HoF var i 2024 på 400 000 kroner, mens det i opprinnelig økonomiplan er vedtatt å videreføre et driftstilskudd på 150 000 kroner i 2025.

Mossregionens musikkråd har søkt om 260 000 kroner for 2025 for å kunne videreføre sin støtteordning til sine medlemsorganisasjoner. Det kommunale driftstilskuddet til Mossregionens musikkråd var i 2024 på 260 000 kroner, mens det i gjeldende økonomiplan er vedtatt et tilskudd på 250 000 kroner i 2025-2027.

Moss kommune har i årene 2022 - 2024 bevilget 150 000 kroner til **Møllebyen Litteraturfestival**. Festivalen har blitt arrangert siden 2010 og er ansett som en av de viktigste litteraturfestivalene i landet. Den kommunale støtten bidrar til å utløse økonomisk støtte fra blant annet fylkeskommunen, Fritt Ord og Kulturrådet. Det søkes om en videreføring av 150 000 kroner i kommunal støtte til Møllebyen Litteraturfestival.

CAAM (Vennsapsgruppa for Moss – Aguacatan) mottok i 2024 et tilskudd fra Moss kommune på 90 000 kroner (vedtatt i økonomiplan 2024-2027). Foreningen har nå søkt om 44 400 kroner for 2025 for å dekke deler av foreningens kostnader til blant annet folkemøter om Guatemala og den løpende kontakten mellom landene. I 2025 skal foreningen markere 30 års virksomhet med en kulturaften for medlemmer, gjester og gjester fra Aguacatan.

Dansekunst i Østfold (DiØ) har søkt om støtte til drift av Dansekunst i Østfold og til utvikling av Østfold Dansekompagni for ungdom på 200 000 kroner i 2025. Dansekunst i Østfold er en scenekunstinstitusjon og en medlemsorganisasjon for dansekunstnere med tilknytning til Østfold. DiØ arbeider for å samle, styrke og utvikle det profesjonelle dansemiljøet i den østre delen av Viken, samt for regional og nasjonal synliggjøring av dansekunsten. DiØ er idag en av få etablerte kulturinstitusjoner i Østfold som mottar statstilskudd og inngår i et nasjonalt nettverk av institusjoner.

I mars 2025 skal **Sakprosauka** i Moss gjennomføres for fjerde gang. Også denne gang som et samarbeid mellom House of Foundation og Mossebibliotekene. House of Foundation er et kunstnerkollektiv og litteraturhus som ble etablert i Møllebyen i Moss høsten 2009. Huset inneholder blant annet Audiatur bokhandel, kafé, to visningsrom og et antall kontorer og atelierer. Ut av prosjektet springer blant annet forlaget H//O//F, Lyse Netter, Møllebyen Litteraturfestival, husets barnefestival og Sakprosauka i Moss. Samarbeidsprosjektet har søkt om 15 000 kroner.

Økonomiplan for 2025-2028

Kråkene Moss har etablert en treningsishall på Ørejordet ved hjelp av statlige spillemidler og private midler. Det er et mål i prosjektet at hallen skal åpnes for gratis inngang alle dager mellom 12:00-17:00. Resten av tiden skal dekke behovet for organisert trening for barn og ungdom når det ikke er kapasitet i Moss Ishall. Det planlegges å ha is fra oktober til mars, mens hallen i sommerhalvåret kan benyttes til andre hallaktiviteter. Det er ikke beregnet utleieinntekter i denne perioden. **Stiftelsen Moss barne- og ungdomsishall** er et samarbeid mellom Moss Kunstløpklubb og Kråkene Moss. Kråkene Moss eier selskapet Ishall i Moss AS som drifter og vedlikeholder den eksisterende Marker Sparebank Ishall på Ørejordet.

Stiftelsen skal overta den nye hallen når den er klar til drift, og vil da inngå leieavtale med alle brukere av hallen for å sikre inntekter til drift. I tillegg må stiftelsen inngå avtale med Ishall i Moss AS for kjøling og bruk av isprepareringsmaskin. Stiftelsen har søkt om 500 000 kroner i årlig driftstilskudd fra Moss kommune.

Veien Tilbake er en ideell organisasjon som tilbyr en rusfri møteplass og aktivitetstilbud. Mange av de ansatte har egenerfaring fra rus, kriminalitet og som pårørende. Organisasjonens formål er å integrere mennesker som av ulike årsaker har havnet utenfor, tilbake til samfunnet. Organisasjonen bruker fysisk aktivitet som et verktøy for å skape sosiale arenaer og mestring for deltakerne og har et bredt tilbud av aktiviteter, i tillegg til samtalegrupper og andre sosiale møtepunkter. Veien tilbake, avdeling Moss har søkt om 40 000 kroner i 2025 til å dekke utgifter i forbindelse med lokaler, samt reiseutgifter i forbindelse med henting og levering av deltakere og reise til aktiviteter i 2025.

8. mars-komiteen har søkt om 50 000 kroner til det planlagte arrangementet på Verket scene 8. mars 2025. 8. mars komiteen har allerede et vedtak om støtte på 50 000 kroner i perioden 2023-2026 vedtatt i økonomiplan 2023-2026.

Beredskapsbåten Østfold har søkt om 25 000 kroner som et bidrag til å kunne kjøpe en flyttbar sonar.

Evangeliesenteret fikk avvirket sin støttet i behandlingen av kuttlisten i kommunestyret i juni 2024. DE søker på nytt om 300 000 kroner for å synliggjøre, opprettholde og videreutvikle sitt tilbud til rusavhengige. Evangeliesenterets kontaktsenter i Klostergata har som mål om å bedre levekår for rusavhengige og stimulere og tilrettelegge for varig positiv endring for målgruppen.

Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å innvilge søknadene.

Kutt i tilskudd

Tall i hele tusen	Nytt forslag					Endring			
	2024	2025	2026	2027	2028	2025	2026	2027	2028
Driftstilskudd Rygge museum	93	0	0	0	0	-93	-93	-93	-93
Rygge IL, vedlikehold kunstgress	50	0	0	0	0	-50	-50	-50	-50
Aktivitetshuset Nasle	40	0	0	0	0	-40	-40	-40	-40
Sprint Jeløy, drift av kunstgressbane på Refsnes	96	0	0	0	0	-96	-96	-96	-96
Ishall, drift	400	400	0	0	0	0	-400	-400	-400
Ishall, husleie	938	938	0	0	0	0	-938	-938	-938
Moss idrettsråd	500	250	0	0	0	-250	-500	-500	-500
Mossregionens Musikkråd	260	250	0	0	0	0	-250	-250	-250
Moss skiklubb - kunstsnøanlegg	150	150	0	0	0	0	-150	-150	-150
Moss turnforening, husleiestøtte	1300	1000	0	0	0	-300	-	-	-
Korps, husleiestøtte	40	0	0	0	0	-40	-40	-40	-40
Østfold musikkråd, tilskudd til musikkgrupper i Moss	22	22	0	0	0	0	-22	-22	-22
Arena, husleie for kor og korps	60	0	0	0	0	-60	-60	-60	-60
Larkolluka	200	0	0	0	0	-200	-200	-200	-200
Forsvarsforeningen	50	0	0	0	0	-50	-50	-50	-50
Julaften på verket	30	0	0	0	0	-30	-30	-30	-30
OK Moss	50	0	0	0	0	-50	-50	-50	-50

Økonomiplan for 2025-2028

Moss pride	250	0	0	0	0	-150	-150	-150	-150
Byggedagskomiteen	125	0	0	0	0	-125	-125	-125	-125
Annerledes og stolt	50	0	0	0	0	-50	-50	-50	-50
8. mars komiteen	50	0	0	0	0	-50	-50	-50	-50
Varmestua, husleiestøtte	520	520	0	0	0	0	-520	-520	-520
Moss og omegn dyrebeskyttelse	120	0	0	0	0	-120	-120	-120	-120
Frivillighetens hus	200	100	0	0	0	-100	-200	-200	-200
Pensjonistforbundet Moss og omegn	40	0	0	0	0	-40	-40	-40	-40
Festivalen sin	200	0	0	0	0	-100	-100	-100	-100
Verdifestivalen	150	0	0	0	0	-150	-150	-150	-150
HoF lyse netter	750	500	0	0	0	0	-500	-500	-500
Ny tilskuddsordning	0	0	4000	4000	4000	0	4000	4000	4000
SUM nedtrekk						-2 000	-2 300	-2 300	-2 300

Driftstilskudd Rygge museum

Gjennom et politisk vedtak i 1992 ble arbeidet med etablering av et kommunalt museum overlatt til den daværende nyetablerte forening Rygge Museum som sa seg villig til å videreføre arbeidet med å etablere og drifte Rygge Museum med økonomisk støtte fra kommunen, og med kommunen som eier av byggene. Kommunens økonomiske bidrag er viktig for museet da det oppleves å redusere museets økonomiske risiko. Uten økonomisk støtte vil trolig museet ikke kunne ha åpent for publikum.

Rygge IL, vedlikehold av kunstgress

Tilskuddet er et bidrag til drift av Rygge ILs kunstgressbane på Halmstad (idrettsparken). Konsekvens kan være høyere treningsavgifter.

Aktivitetshuset Nasle

Aktivitetshuset Nasle er et aktivitetshus i Larkollen, der tilbudet er rettet særlig mot seniorer. Moss kommune har en avtale med foreningen om at de drifter og vedlikeholder huset mot at de får 40 000 kroner årlig.

Sprint Jeløy, drift av kunstgressbane på Refsnes

Tilskuddet er et bidrag til drift av Sprint Jeløys kunstgressbane på Refsnes. Konsekvens kan være høyere treningsavgifter.

Moss idrettsråd

Opprinnelig tilskudd var på 250 000 kroner. I vedtatt økonomiplan 2024-2027 ble dette økt til 500 000 kroner for å øke stillingsressursen knyttet til anleggsutvikling i idrettsrådet. Reduksjon av tilskuddet vil trolig føre til at dette arbeidet vil måtte avsluttes.

Moss turnforening, husleiestøtte

Turnforeningen har ingen andre tilrettelagte lokaler for sine aktiviteter. Det kan ikke benyttes lokaler som skal deles med andre da apparater og lignende ikke kan flyttes fram og tilbake, i tillegg til krav til takhøyde. Turnforeningen er involvert i en pågående prosess med etablering av ny multihall som planlegges tilrettelagt for turn.

Korps, husleiestøtte

Tilskuddet går til å dekke husleieutgifter til to korps for eksterne øvingslokaler. Ved kutt av tilskudd må korpene dekke disse utgiftene selv.

Arena, husleie for kor og korps

Kor og korps må betale full pris for øving på Arena dersom tilskuddet kuttes.

Larkolluka

Ved bortfall av tilskuddet kan konsekvensen være reduserte tilbud og aktiviteter for barn og unge.

Forsvarsforeningen

Ved bortfall av tilskuddet kan konsekvensen være redusert drift.

Julaften på verket

Ved bortfall av tilskuddet kan konsekvensen kan være redusert tilbud, i ytterste konsekvens kan arrangementet falle bort.

OK Moss

Medfører bortfall av støtte til husleie. Konsekvensen kan være høyere medlemskontingenter eller redusert tilbud.

Moss pride

Ved bortfall av tilskuddet kan konsekvensen være bortfall av arrangement eller nedskalering av aktivitet.

Bygdedagskomiteen

Ved bortfall av tilskuddet kan konsekvensen være bortfall av arrangement eller nedskalering av aktivitet.

Annerledes og stolt

Ved bortfall av tilskuddet kan konsekvensen være bortfall av arrangement eller nedskalering av aktivitet.

8. mars komiteen

Ved bortfall av tilskuddet kan konsekvensen være bortfall av arrangement eller nedskalering av aktivitet.

Moss og omegn dyrebeskyttelse

Tilskuddet benyttes til gratis id-merking og kastrering av katter. Bortfall av tilskuddet kan føre til avvikling av dette tilbudet.

Frivillighetens hus

Tilskudd går til å dekke utgifter til en deltidsstilling som husvert. Reduksjon av tilskuddet kan føre til at Frivillighetens hus blir noe mindre tilgjengelig for brukerne.

Pensjonistforbundet Moss og omegn

Bortfall av tilskuddet kan føre til lavere aktivitet i foreningen.

Festivalen sin

Ved bortfall av tilskuddet kan konsekvensen være bortfall av arrangement eller nedskalering av aktivitet.

Verdifestivalen

Ved bortfall av tilskuddet kan konsekvensen være bortfall av arrangement eller nedskalering av aktivitet.

Det foreslås å si opp avtalen med Østfoldmuseene om drift av **Moss by- og industrimuseum**, med virkning fra 2026.

Tilskudd som videreføres

Tall i hele tusen	2024	2025	2026	2027	2028
Aktivitets- og driftstilskudd	2 560	2 560	2 560	2 560	2 560
Galleri F15	4 943	4 943	4 943	4 943	4 943
Non-stop festivalen	300	300	-	-	-
HoF - driftsstøtte	400	150	-	-	-
Arena Moss kirke og kultursenter	150	150	-	-	-
Studio Henrik Gerner	50	50	-	-	-
Fontenehuset	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Drift seniorsenter	2 313	2 313	2 313	2 313	2 313
Kirkens bymisjon - frivilligsentral	1 169	1 169	1 169	1 169	1 169

Økonomiplan for 2025-2028

Kirkens bymisjon - Home-Start	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400
Kirkens bymisjon - I jobb	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Kirkens bymisjon - Skattkammeret	297	297	297	297	297
Aktiv på dagtid	260	260	260	260	260
Generasjon M	1 100	1 100	1 100	1 100	1 100

Moss kommune har hatt en ordning med 3-årig kulturstøtte til profesjonelle aktører, og det foreslås at den videreføres ut 2025 og går over til ny tilskuddsordning i 2026.

Home-Start, Moss frivilligsentral og seniorsenter er tilbud som har vært eller kommer ut på anbud og det foreslås å videreføre avtalene for 2025. Med en ny vurdering for neste økonomiplanperiode.

Fontenehuset har en samarbeidsavtale med Moss kommune ut 2026, det samme gjelder Generasjon M og Varmestua.

Kutt i tilskudd vedtatt juni 2024

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Støtte til Evangeliesenteret	-200	-200	-200	-200
Støtte til matsentralen	-1 455	-1 455	-1 455	-1 455
Kulturpris og kulturstipend	-60	-60	-60	-60
Festivalen Sin	-100	-100	-100	-100
Redusert støtte Pride	-100	-100	-100	-100
Redusert drifts- og aktivitetsstøtte	-160	-260	-360	-360

Satsingsområder

Introduksjon

Visjon

Mangfoldige Moss - Skapende, Varmere, Grønnere

Visjonsbeskrivelse

Visjonen er et framtidsbilde som skal skape felles mening og retning. Den skal engasjere og vise vei for innbyggere, folkevalgte og medarbeidere i kommunen. Visjonen er laget av innbyggere, ansatte og folkevalgte og ble vedtatt i fellesnemnda 5. desember 2019.

Verdier

MANGFOLD

- Mangfold er viktig for nye Moss. Mangfold i befolkningen, kulturen, idretten, naturen og næringslivet. Moss skal ha plass til alle mennesker, og ulikhetene våre skal være en ressurs for arbeidslivet, kulturlivet og for det sosiale livet. Mangfoldigheten gir oss flere bein å stå på, og mulighet til å utvikle et bærekraftig samfunn.

SKAPENDE

- fordi det favner både det kreative innenfor kunst og kultur, samtidig som det tar med seg det historiske og nåtiden gjennom alt som er skapt og skapes i landbruk og næring.

VARMERE

- fordi vi i Moss ønsker at alle skal være inkludert og oppleve tilhørighet, trygghet og mestring. Samfunnsutvikling skal fremme folkehelse og redusere sosiale forskjeller.

GRØNNERE

- fordi Moss skal bli grønnere gjennom å bevare naturen og kulturlandskapet, ha en god blå-grønn struktur i kommunen, redusere klimagassutslipp og begrense skadeomfang som følge klimaendringer.

Levekår og folkehelse

Innledning

Levekår og livskvalitet handler om hvordan vi har det. Det handler om relasjoner til andre mennesker, både familie, venner og mennesker generelt. Det handler om ressurser man har, fysisk og psykisk helse, hvordan vi har det der vi bor, boligen, nærmiljøet og om vi føler oss trygge – fysisk, sosialt og materielt. Videre vil hvordan vi har det på jobb påvirke livskvaliteten på samme måte som det å stå utenfor arbeidslivet påvirker oss.

Et bærekraftig samfunn er et samfunn det er godt å leve i. For å legge til rette for skapende, varmere og grønnere lokalsamfunn er tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid avgjørende.

Hovedmål for kommunen

- I Moss er alle inkludert og opplever tilhørighet, trygghet og mestring

Måltabell for kommunen

Hovedmål	Strategi	Indikator	Indikatorbeskrivelse	2020	2021	2022
I Moss er alle inkludert og opplever tilhørighet, trygghet og mestring	I Moss har alle et godt oppvekstmiljø	Andel barn som bor i husholdninger med vedvarende lavinntekt	Andel barn som bor i husholdninger med inntekt under 60 % av nasjonal medianinntekt over en treårsperiode, beregnet etter EU-skala. Siste oppdaterte tall i 2024 er 2020-2022 (treårs glidende gjennomsnitt). Vedvarende lavinntekt er beregnet ved å slå sammen inntektene til husholdningen over en treårsperiode, og dele denne summen på 3. Dette er den gjennomsnittlige husholdningsinntekten i treårsperioden. Man måler den samlede inntekten til husholdningen, etter at skatt er trukket fra. Inntekten inkluderer også offentlige overføringer som sosialhjelp, samt kapitalinntekter som aksjeutbytte. Man beregner så lavinntektsgrensen ved å se på medianen for hele landet i samme treårsperiode. Husholdningene som har en gjennomsnittlig samlet inntekt under den gjennomsnittlige lavinntektsgrensen for de samme årene, har vedvarende lavinntekt.	16,2 %	15,6 %	14,9 %
		Elevunders. 10. trinn - Mobbing på skolen (prosent)	Andel barn på 10. trinn som har opplevd mobbing fra andre elever de siste månedene i prosent av alle elever som deltok i undersøkelsen. Treårig gjennomsnitt. Definisjonen som elevene blir presentert for i Elevundersøkelsen er: "Med mobbing mener vi gjentatte negative handlinger fra en eller flere sammen, mot en elev som kan ha vanskelig for å forsvare seg. Mobbing kan være å kalle en annen stygge ting og erte, holde en annen utenfor, baksnakke eller slå, dytte eller holde fast." Statistikk er hentet fra Elevundersøkelsen i Kommunehelsas statistikkbank. Siste tall er fra skoleårene 2021/22-2023/24.	4,1 %	3,3 %	4,0 %

Økonomiplan for 2025-2028

Hovedmål	Strategi	Indikator	Indikatorbeskrivelse	2020	2021	2022	
		Elevunders. 7. trinn - Mobbing på skolen (prosent)	Andel barn på 7. trinn som har opplevd mobbing fra andre elever de siste månedene i prosent av alle elever som deltok i undersøkelsen. Treårig gjennomsnitt. Definisjonen som elevene blir presentert for i Elevundersøkelsen er: "Med mobbing mener vi gjentatte negative handlinger fra en eller flere sammen, mot en elev som kan ha vanskelig for å forsvare seg. Mobbing kan være å kalle en annen stygge ting og erte, holde en annen utenfor, baksnakke eller slå, dytte eller holde fast." Statistik er hentet fra Elevundersøkelsen i Kommunehelsas statistikkbank. Siste tall er fra skoleårene 2021/22-2023/24.	5,3 %	5,3 %	5,3 %	
		Ensomhet ungdomstrinnet	Andel ungdomsskoleelever som svarer at de var "Ganske mye plaget" og "Veldig mye" plaget sist uke av "Følt deg ensom". Ungdata (2019 tall er 27% for Moss og 24% for Rygge). Kommunehelsas statistikkbank.	0,0 %	0,0 %	24,0 %	
		Psykiske symptomer og lidelser, 15-24 år	Antall unike personer i alder 15-24 år i kontakt med fastlege eller legevakt per 1000 innbyggere per år. Dersom en person har vært i kontakt med fastlege eller legevakt flere ganger i løpet av kalenderåret med samme sykdom/ lidelse, telles vedkommende kun én gang. Statistikken viser 3 års gjennomsnitt. Siste tall i 2024 er 2020-2022.	195	195	192	
		I Moss har alle mulighet til å delta i kultur-, idretts- og fritidsaktiviteter	Deltakelse i organisert idrett og fritidsaktivitet	Statistikk er hentet fra Ungdataundersøkelsen i 2019 og 2022 på ungdomsskolenivå (kommunehelsas statistikkbank).	0,0 %	0,0 %	55,0 %
		I Moss har alle mulighet til å leve og bo selvstendig	Leier bolig, andel husholdninger	Andelen av husholdninger leid bolig, SSB.	19,1 %	19,5 %	19,3 %
		Moss er et raust og helsefremmende lokalsamfunn	Levekår - Uføretrygdede, 18-44 år	Andel som mottar varig uførepensjon i alderen 18 - 44 år. Beregnet av gjennomsnittet de siste tre årene. Landsgjennomsnitt fra 2020-2022 (siste tall). Statistikk hentet fra Kommunehelsas statistikkbank.	5,5 %	5,8 %	5,9 %
		Psykiske symptomer/lidelser	Psykiske symptomer og lidelser, kontakt med primærhelsetjenesten 0-74 år. Antall unike personer i kontakt med fastlege eller legevakt per 1 000 innbyggere. Siste oppdaterte	188	190	186	

Hovedmål	Strategi	Indikator	Indikatorbeskrivelse	2020	2021	2022
			tall i 2024 er fra 2020 -2022 (treårig glidende gjennomsnitt). Indikatoren brukes som sammenligningsgrunnlag i de årlige folkehelseprofilene.			

Verdiskaping og kompetanse

Innledning

Verdiskapingen i Moss i årene framover må være bærekraftig i både miljømessig, sosial og økonomisk sammenheng. Det betyr at vi har et næringsliv som bidrar til det grønne skiftet, at det gir arbeidsplasser til alle og at det har en inntjening som gjør at det kan bidra til verdiskapingen lokalt og nasjonalt. Moss kan utnytte sin sentrale beliggenhet og relativt sett lave boligpriser i hovedstadsregionen til å tiltrekke seg folk og næringsetableringer. Det vil være viktig å styrke bostedsattraktiviteten ytterligere samtidig som vi tar aktive og bevisste grep for å styrke og videreutvikle nærings- og besøksattraktiviteten.

Moss har et arbeidsmarkedsunderskudd for gruppen sysselsatte med universitets- og høyskoleutdanning på 4 år eller mer. Mange av disse pendler i dag ut av regionen. Det vil derfor være et godt grunnlag for å utvikle kunnskapsintensive bedrifter lokalt, og legge til rette for nye statlige arbeidsplasser. Samtidig må vi sørge for at det lokale næringslivet har et arbeidstilbud til alle grupper av befolkningen, også de uten høyere utdanning som ellers har lett for å falle utenfor arbeidslivet. I Moss trenger vi både mastere og mestere. Samfunnet og arbeidslivet skifter raskt. Framtidas jobber er ennå ikke skapt. Det er derfor viktig å legge til rette for kontinuerlig innovasjon og nyskaping i offentlig sektor og privat næringsliv. Vi utdannes ikke lenger en gang for alle. Livslang læring er nødvendig for at vi skal kunne kvalifisere oss for nye jobber og sikre offentlig sektor og privat næringsliv relevant kompetanse. Det å tilegne seg kunnskap endrer seg raskt som følge av teknologi, digitalisering og læringsmetoder.

Hovedmål for kommunen

- I Moss har vi et bærekraftig næringsliv med nyskaping og høy arbeidsdeltakelse for alle grupper av befolkningen

Måltabell for kommunen

Hovedmål	Strategi	Indikator	Indikatorbeskrivelse	2020	2021	2022
I Moss har vi et bærekraftig næringsliv med nyskaping og høy arbeidsdeltakelse for alle grupper av befolkningen	Moss er en attraktiv bo- og besøkskommune	Antall nye boliger i Moss	Antall nye boenheter ferdigstilt per år. Avgåtte boliger er ikke trukket fra. Det er behov for ca. 250 nye boliger i året for å møte forventet befolkningsvekst i årene som kommer.	229	492	359
	Moss er en næringsvennlig og attraktiv kommune for eksisterende og nye bedrifter og virksomheter	Vekst i antall arbeidsplasser	Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i Moss.	0,1 %	3,5 %	2,0 %

Økonomiplan for 2025-2028

Hovedmål	Strategi	Indikator	Indikatorbeskrivelse	2020	2021	2022
	Moss har et innovativt og nyskapende næringsliv	Vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet	Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet (Regional analyse, Telemarksforskning)	-0,4 %	3,8 %	2,2 %
	Moss har virksomheter og enkeltmennesker med kompetanse som gir konkurransedyktig næringsliv, effektiv og god offentlig sektor og høy framtidig arbeidsdeltakelse	Gjennomføring av videregående opplæring	Siste oppdaterte tall i 2024 er 3 års glidende gjennomsnitt for 2020 - 2022. Gjennomføring inkluderer personer som startet på grunnkurs i videregående opplæring for første gang et gitt år og andelen som har fullført med studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem/seks år.	78,0 %	78,0 %	80,0 %
		Sysselsettingsandel	Sysselsettingsandelen blir målt som andelen sysselsatte i befolkningen mellom 15 og 74 år.	61,0 %	63,3 %	64,2 %
		Ung arbeidsledighet 15-29 år	Indikatoren viser registrerte arbeidsledige i alder 15-29 år og synliggjør ungdom som ikke er i jobb. Statistikken er hentet fra SSB i forbindelse med Levekårkartlegging, 2024.	3,5 %	0,0 %	1,6 %

Klima og miljø

Innledning

Klima- og miljøutfordringene er globale, men mye må håndteres lokalt. I Moss stod transportsektoren samlet sett for over halvparten av de direkte klimagassutslippene i 2016 (*referanseår for beregning av klimagassutslipp*). Det er derfor viktig å fokusere på strategier for å tilrettelegge for flere grønne reiser; med sykkel, kollektivtransport eller til fots. Arealstrategier, spesielt med tanke på lokalisering og fortetting, er en suksessfaktor for å redusere klimagassutslippene fra reiser og transport.

Moss må ta ansvar for å bevare artsmangfoldet i naturen. Moss har mye bebyggelse og jordbruksareal i forhold til skogarealer til sammenligning med andre kommuner i Norge, og utbyggingstrykket og interessekonflikter gjør seg i stor grad gjeldende. I et så oppstykket landskap er det viktig å ta vare på den skogen og de grønne lungene vi har og sørge for sammenhengende og gode grøntkorridorer slik at ferdselsruter og spredningsruter ikke forstyrres. Vi tar ansvar for biologisk mangfold gjennom beplantning i offentlig regi. Vi må forvalte havområdene og ferskvannsføremstene slik at hensynet til naturmangfold veier tungt i forhold til andre hensyn. Ivaretagelse av skog vil både gavne naturmangfoldet og sørge for opptak av CO₂ fra atmosfæren (karbonfangst). Skogen forhindrer utvasking av jord når vi går inn i en framtid med flere voldsomme regnskyll. Skogen er viktig for rekreasjon og friluftsoplevelser.

Klimatilpasning dreier seg både om beredskap og planlegging. I Moss vil økt nedbør gi utfordringer i håndtering av overvann og fare for skred og erosjon. Når det gjelder overvann må en del av nettet byttes ut og oppjusteres i tråd med anbefalinger fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). Samtidig må vi sette i verk tiltak for å lede vannet bort fra rørene. Vi må også ha gode beredskapsplaner for å håndtere skred og tørke, og vi må beskytte matjord fra flommer, erosjon og tørke.

Hovedmål for kommunen

Økonomiplan for 2025-2028

- I Moss tar vi ansvar for våre ressurser, vår natur og det globale klimaet slik at framtidens generasjoner kan ha minst like god livskvalitet som oss

Måltabell for kommunen

Hovedmål	Strategi	Indikator	Indikatorbeskrivelse	2020	2021	2022
I Moss tar vi ansvar for våre ressurser, vår natur og det globale klimaet slik at framtidens generasjoner kan ha minst like god livskvalitet som oss	I Moss har vi en effektiv forvaltning av arealene, med et spesielt fokus på skog, hav og innsjøer, slik at tap av artsmangfold stanses	Fysisk nedbygd areal	Fysisk nedbygd areal dekket av veiareal eller bebyggelse målt i km ² pr. 1. januar.	7,79	7,83	7,98
		Omdisponering av dyrket og dyrkbar jord	Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord etter jordloven og plan- og bygningsloven målt i dekar.	5,7	9,6	9,5
		Andel reguleringsplaner som har klimatilpasning som førende prinsipp	Andel kommunale reguleringsplaner, vedtatt per år, som har klimatilpasning som førende prinsipp. Kilde kommunalt planregister.	0,0 %	100,0 %	100,0 %
I Moss tar vi nødvendige grep for å redusere utslipp av klimagasser med 60 %, sammenlignet med 2016, innen 2030	I Moss legger vi gode planer for å møte morgendagens klimaendringer, slik at skadeomfang som følge av mer ekstremvær og endret vær over tid blir minst mulig	Klimagassutslipp fra vei	Utslppsregnskapet viser utslipp av de tre klimagassene CO ₂ , metan (CH ₄) og lystgass (N ₂ O) beregnet i tonn CO ₂ -ekvivalenter.	70 233	68 358	67 882
		Klimagassutslipp samlet	Utslppsregnskapet viser utslipp av de tre klimagassene CO ₂ , metan (CH ₄) og lystgass (N ₂ O) beregnet i tonn CO ₂ -ekvivalenter	176 183	161 315	163 719

Kommunens tjenesteområder

Kommunedirektør med stab

Beskrivelse av tjenesteområdet

Stab er sentraliserte funksjoner som støtter opp under den daglige driften i hele organisasjonen og gir veiledning/rådgivning for kommunalområdenes linjeorganisasjon. Stabene består av enhetene HR, IT, kommunikasjon, økonomi, kommuneadvokaten og innovasjon, samt virksomhet renhold. I tillegg organiserer stab frikjøp av tillitsvalgte og hovedverneombud.

Følgende funksjoner ligger til stab:

- driftsoppgaver og utvikling av fellesfunksjoner for hele kommunen: IT, informasjonssikkerhet, personvern, beredskap, dokumentforvaltning (post og arkiv), lønn, regnskap, anskaffelser, eiendomsskatt, serverings/skjenkebevilling og kommunetorg
- driftsoppgaven renhold i bygg
- stabs-/støttefunksjoner ved linjestøtte (stabsoppgaver) og nærstøtte (administrative oppgaver som kan organiseres i linjen) til kommunalområdene og kommunedirektør; innen innovasjon, HR, kommunikasjon, økonomi, IT og kommuneadvokat knyttet til veiledning/rådgivning, bistand i prosesser organisasjonsutvikling og digitalisering, koordinering av strategiske og operative oppgaver på tvers og bidra til ledelsesstyring i kommuneorganisasjonen
- fellesutgifter for hele kommunen: IT-systemer lisenser, kontingenter, porto, annonsering, telefoni, personalforsikringer, HMS, bedriftshelsetjeneste, opplæring, lærlinger, frikjøpte tillitsvalgte, hovedverneombud og revisjon
- politisk styring (rammer og støtte): folkevalgte, valg og sekretariatsfunksjoner

Stab har 116,2 årsverk administrative stillinger, frikjøpte hovedtillitsvalgte og hovedverneombud og 82 årsverk innen renhold. Årsverkene er inkludert vakanser og før nedleggelse av stillinger i 2025. Reduksjon av antall årsverk fremgår av et eget drøftingsnotat.

Utfordringer og utvikling

For å møte fremtidens behov i mossesamfunnet er det nødvendig med en kommuneorganisasjon som evner å utvikle rett kompetanse og hensiktsmessig bruk av ressurser for å kunne løse oppgaver på tvers av fagfelt. Stab skal være både pådrivere og bidragsytere i dette arbeidet med nødvendige organisasjonsutvikling, omstillings- og effektiviseringsprosesser i kommunen. Herav blant annet lederstøtte, innovasjon, digitalisering, prosjektarbeid, tjenestedesign og liknende.

Satsningsområder fra strategisk plan

Sikre at Moss kommune har rett kompetanse på de riktige områdene

- sørge for relevant kompetanse som understøtter kommunalområdenes behov for støtte og bistand
- sørge for gode verktøy og prosesser som sikrer at kommunalområdene dekker sine behov for riktig kompetanse på kort og lang sikt
- sette Moss kommune i stand til å gjennomføre digital transformasjon ved å prioritere ressurser til å koordinere, utvikle og gjennomføre digitaliserings- og innovasjonsaktiviteter

Økonomiplan for 2025-2028

- bidra til en robust organisasjon i Moss kommune ved å sørge for å utvikle gode systemer og prosesser som understøtter kommunalområdenes arbeid med;
- offentlighet og demokrati
- styring og kontroll
- effektivitet
- brukernes fokus
- kvalitetsutvikling
- arbeidsliv
- lederskap og medarbeiderskap

Stab støtter opp under prioriterte porteføljestyrt utviklings- og omstillingsprosjekter pr. tiden i 2025 digital transformasjon i helsetjenester og lederrollens innhold. I tillegg må det gjennomføres implementering av revidert arbeidsgiverstrategi (prioritert i planstrategien). Linjestøtte og nærstøtte til kommunalområdenes prioriteringer ivaretas med dedikerte rådgiver fra stab. Fagplaner anskaffelsesstrategi og IT-strategi må revideres. I 2025 vil det brukes mye ressurser fra stab i forbindelse med stortings- og sametingsvalg.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	324 233	324 233	324 233	324 233
Sum Lønns- og prisvekst	5 130	5 130	5 130	5 130
Sum Tekniske justeringer	13 205	9 428	9 428	9 413
Sum Vedtak forrige periode	7 625	2 903	3 103	903
Sum Budsjettendring i år	-5 241	-5 241	-5 241	-5 241
Konsekvensjustert budsjett	20 719	12 220	12 420	10 205
Konsekvensjustert ramme	344 952	336 453	336 653	334 438
Driftskonsekvens investeringer				
Ny sentral IT-plattform	1 150	1 150	1 150	1 150
Sum Driftskonsekvens investeringer	1 150	1 150	1 150	1 150
Politisk vedtak				
Kontroll og revisjon	-189	-189	-189	-189
Sum Politisk vedtak	-189	-189	-189	-189
Innsparingstiltak				
Avvikle lokal partistøtte	-500	-500	-500	-500
Avvikle gratis bevertning under politiske møter	-379	-379	-379	-379
Avvikle lokal støtte til ungdomspartiene	-50	-50	-50	-50
Avvikle streaming av politiske møter i hovedutvalg	-100	-100	-100	-100
Avvikle to hovedutvalg	0	-380	-380	-380
Kirkelig fellestråd	-230	-300	-780	-780
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt	-7 659	-10 534	-12 834	-12 834
Nye nedtrekk stab	0	0	-2 500	-5 000
Omstilling	-2 000	-10 000	-15 000	-15 000
Reduksjon i lærlinger	-1 000	-500	-500	-500
Økte inntekter vigsler	-85	-85	-85	-85
Sum Innsparingstiltak	-12 003	-22 828	-33 108	-35 608
Nye tiltak				
Tilskudd AS Rygge Tomteselskap	2 100	2 100	0	0
Sum Nye tiltak	2 100	2 100	0	0
Konsekvensjusteringer				
Prosjekt sykefravær og bemanning	-3 000	0	0	0
Sum Konsekvensjusteringer	-3 000	0	0	0
Nye tiltak og realendringer budsjett	-11 942	-19 767	-32 147	-34 647
Ramme 2025-2028	333 010	316 686	304 506	299 791

Driftskonsekvens investeringer

Ny sentral IT-plattform

Reell driftskonsekvens vil avhenge av valg av løsning for ny IT-plattform. En IT-plattform fordelt på to lokasjoner vil medføre behov for flere lisenser knyttet til infrastruktur og maskinvare. Det er lagt inn driftskonsekvens knyttet til supportavtale ut over ren maskinvarsupport for å sikre en mest mulig sikker og stabil drift.

Politisk vedtak

Kontroll og revisjon

Kontrollutvalget Moss PS 24/44 Forslag til budsjett for kontrollarbeidet 2025

Kontotekst	Forslag 2025	Budsjett 2024	Endring %	Regnskap 2023	Merknader for budsjett 2025
Frikjøp - leder av kontrollutvalg	110 000	110 800			10 % av stortingsrepr.
Godtgjørelse leder		14 000			
Møtegodtgjørelse medlemmer	100 000	42 000		29 029	2,5 promille av stortingsrep. lønn per møte
Telefongodtgjørelse	6 000	6 000			
Arbeidsgiveravgift	50 000	25 000		4 093	
Sum lønn	266 000	197 800		33 122	
Representasjon/servering	6 000	3 000		6 798	
Kurs og opplæring	40 000	70 000		16 761	
Kontingent (Forum for kontroll og tilsyn)	18 000	18 000		16 000	
Annen godtgjørelse (reisegodt. m.m)	10 000	10 000			
Sum driftsutgifter	74 500	101 000		39 559	
Samlet sum Kontrollutvalget	340 500	298 800	14,0%	72 681	
Sum sekretariatstjenester (ØKUS)	626 000	601 000	4,2%	530 000	
Revisjonstjenesten for Moss kommune	3 029 900	3 091 500	-2,0%	2 908 364	
Revisjonstjenesten Moss Havn KF	73 000	69 000	5,8%	65 300	
Revisjonstjenesten for MKEiendom selskap	316 200	306 000	3,3%	293 700	
Sum samlet kontroll- og tilsynsarbeidet	4 384 800	4 366 300	0,4%	3 870 245	Inkluderer KU, ØVKR og ØKUS

Innsparingstiltak

Avvikle lokal partistøtte

Det gis statlig støtte til partienes kommunale organisasjoner. Denne ordningen forvaltes av Statsforvalter. Det er opp til kommunestyret selv å bestemme hvorvidt det skal gis lokal partistøtte utover den statlige ordningen. Med bakgrunn i kommunens økonomiske situasjon foreslås det å avvikle den lokale partistøtteordningen til de lokale partiorganisasjonene. Partistøtten som gis i form av stillingsressurser og frikjøpsressurser er ikke omfattet av dette kuttet.

Avvikle gratis bevertning under politiske møter

Avvikle gratis bevertning under politiske møter.

Avvikle lokal støtte til ungdomspartiene

Avvikle lokal støtte til ungdomspartiene. Denne ble innført for 2024, men uten retningslinjer. Erfaring tilsier at dette er en ordning som er vanskelig å administrere på en rettferdig måte da ikke alle ungdomspartiene er registrert som organisasjoner på kommunenivå. Statlig tilskudd til ungdomspartier tildeles til partienes fylkesungdomsorganisasjoner.

Avvikle streaming av politiske møter i hovedutvalg

Estimert innsparing er kun relatert til lisens og lagring. Ressursbesparelsen ikke spesifisert som innsparing da det ikke vil være mulig å ta ut dette som gevinst for dette enkelttiltaket, men ressursbruk på streaming av hovedutvalg er i lønnskostnad estimert til å utgjøre 160 000 kroner (15 % stilling)

Avvikle to hovedutvalg

Redusere utvalgsstrukturen med ett hovedutvalg innenfor kommunalområdene kultur, oppvekst og aktivitet og plan, miljø og teknikk. Omfanget av politiske utvalg er stort og krever mye administrative ressurser. Både fra kommunalområdene og fra støttefunksjoner i politisk sekretariat. I tillegg utgjør økonomisk godtgjøring til folkevalgte betydelige summer. I dette tallet er det kun møtegodtgjøring som er spesifisert. Bevertning er foreslått kuttet i et annet innsparingstiltak og ikke medregnet her. Ressursbesparelsen i form av arbeidstimer, er ikke spesifisert som innsparing da det ikke vil være mulig å ta ut dette som gevinst for dette enkelttiltaket. Det er likevel viktig å påpeke at omfanget av politisk aktivitet også krever et stort omfang av administrative ressurser til streaming, sekretariatsfunksjoner før, under og etter politiske møter, samt merkantile oppgaver knyttet til matbestilling, møtegodtgjøring, systemadministrasjon m.m.

Kirkelig fellesråd

Kirkelig Fellesråd ble ikke omfattet av nedtrekksplanen som ble vedtatt i juni 2024. I forslag til reduksjonen i overføringen fra kommunen er det korrigert for at den skal dekke utgiftene til renter og avdrag som utbetales over fellesrådets budsjett. Korrigert for renter og avdrag vil fellesrådet stå overfor de samme prosentvise reduksjonene som Moss kommune står overfor i høst.

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Kutt i administrative stillinger stab (a)	-3 050	-3 050	-3 050	-3 050
Effektivisere administrasjon stab	-500	-1 500	-3 800	-3 800

Økonomiplan for 2025-2028

Redusere frikjøp hovedtillitsvalgt	-250	-500	-500	-500
Redusere frikjøp hovedverneombud	-225	-450	-450	-450
Salg av tjenester til DigiViken	-1 800	-1 800	-1 800	-1 800
Redusere renholds hyppighet i klasserom på skoler og kontorbygg (b)	-2 100	-3 500	-3 500	-3 500
Avvikle medieavtordning	-334	-334	-334	-334
Redusere ledersamlings aktiviteter	-200	-200	-200	-200
Økt ansvarsforsikring datakriminalitet	100	100	100	100
Økt KS OU-kontingent	200	200	200	200
Utvidet kjøp av tjenesten matter til inngangspartier i bygninger	500	500	500	500
SUM	-7 659	-10 534	-12 834	-12 834

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftningsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

- a) Økt svartid til innbyggere, mer sårbar tjeneste samt bortprioritering av oppgaver.
- b) Dårligere renhold kan medføre helseplager og mindre trivsel for ansatte og brukere av tjenestene.

Nye nedtrekk stab

Nedtrekket de to siste årene i planperioden var ikke med i det opprinnelige rammekuttet. Det tas sikte på å identifisere og konkretisere tiltak i løpet av første halvdel av 2025.

Omstilling

I økonomiplan ligger det allerede beskrivelse av kutt-tiltak og omstillingstiltak. Å lykkes med å få mer ut av de ressursene kommunen har er viktig for fremtidens tjenestetilbud. Innbyggernes forventinger til kommunen som tjenesteyter og tilrettelegger må komme til syne i satsinger hvor innovasjon, medvirkning og digitalisering kombineres. Det er derfor behov for å arbeide med indentifisering og senere konkretisering av omstillingstiltak basert på best praksis fra andre kommuner i løpet av første halvdel av 2025.

Reduksjon i lærlinger

For 2024 ble det lagt til grunn måltall 70 på antall lærlinger, og for 2025 ble måltallet satt til 75. Grunnet manglende antall kvalifiserte søkere til helsefag og barne- og ungdomsarbeiderfaget, blir ikke dette måltallet på 70 nådd i 2024. På bakgrunn av dette foreslås det å redusere måltallet for 2025 fra 75 til 70, da det antas lite sannsynlig å nå opprinnelig måltall for 2025. Dette vil gi en ytterligere besparelse ift. budsjett på 1 million kroner i 2025.

Økte inntekter vigslers

Øke gebyr for vigslers av innbyggere fra andre kommuner, for vigslers utenfor vigselslokale og utenfor normalarbeidstid.

Nye tiltak

Tilskudd AS Rygge Tomteselskap

AS Rygge Tomteselskap har varslet at de står overfor likviditetsmessige utfordringer, jf. vedlegg. For 2024 regner styret med et forventet negativt årsresultat tilsvarende om lag 2,1 millioner kroner. Beløpet bør innarbeides for 2025 i økonomiplan 2025-2028.

Konsekvensjusteringer

Prosjekt sykefravær og bemanning

På grunn av forsinket oppstart grunnet gjennomføring av forvaltningsrevisjon sykefravær og overtid, foreslås det at helårsvirkningen reduseres for 2025 til 7 millioner kroner (fra 10 millioner kroner).

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum Økonomiplan
	2025	2026	2027	2028	2025-28
Maskinvare for kapasitetsjusteringer og livssyklus	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000
Nettverksutstyr	500	500	500	500	2 000
Sum investeringsprosjekter	2 500	2 500	2 500	2 500	10 000

Maskinvare for kapasitetsjusteringer og livssyklus

Ivareta sikker og stabil drift. Del av livssyklusforvaltningen og for å kunne møte kapasitetsbehov som følge av organisk vekst, for eksempel backup/lagring.

Nettverksutstyr

Standardisere nettverkskomponenter slik at Moss kommune har en enhetlig infrastruktur med tilstrekkelig kapasitet og enklest mulig drift.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Mål klimagassutslipp: Andre tiltak innenfor transport	Tilrettelegge for bruk av kommunale elbiler i fm. møter.
Mål klimagassutslipp: Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler	Videreføre arbeidet med utfasing av fossile biler.
Mål klimagassutslipp: Klimakommunikasjon - fortelle våre klimahistorier	Bidra i klimakommunikasjonsarbeidet.
Mål klimagassutslipp: Kollektivandel buss på 15 % 2030 i mossesamfunnet	Klimamålene informeres om i personalgrupper. Bidra i holdningskampanjer internt og eksternt.
Mål klimagassutslipp: Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 4 år - nettbrett 5 år	Retningslinjer er vedtatt for kommuneorganisasjonen, og hver enkelt leder med innkjøpsfullmakt har ansvar for praktiseringen. Hyppigere utskiftninger av PC og nettbrett i skoler kan forekomme pga. nasjonale anbefalinger og tekniske krav til læremidler.
Mål klimagassutslipp: Redusere antall tjenestereiser i Moss kommune (50 % reduksjon av km-godtgjørelse med referanseår 2019)	Det etableres infrastruktur (AV-utstyr: stor skjerm, kamera/mikrofon/høytaler) på flere møterom for å kunne gjennomføre digitale møter, hvor tilstedeværende på arbeidsplassen kan delta sammen på felles møterom for å slippe å reise mellom arbeidsplasser.
Mål klimagassutslipp: Redusere arealbruk	Redusere kommunens behov for areal gjennom bedre utnyttelse av kontorarealene og legge til rette for bruk av fjernarbeidsplass.
Mål klimagassutslipp: Redusere forbruk – man må alltid vurdere om man trenger det man planlegger å kjøpe inn.	Intern kommunikasjon praktiseres for formidling av brukt inventar som kan nyttiggjøres i andre deler av kommuneorganisasjonen.
Mål klimagassutslipp: Stille miljøkrav i større anskaffelser i tråd med anskaffelsesstrategien til Moss kommune	Lovregulert at klima skal telle minimum 30% i alle anskaffelser.
Mål klimagassutslipp: Sykkelandel på 20 % og gangeandel på 25% i 2030 i mossesamfunnet	Vurdere videreføring av leasing elsykkelordning for medarbeidere. Vurdere reisegodtgjørelse for bruk av privat sykkel på tjenestereiser. Vurdere sykkel-kampanje som en del av arbeidsmiljøtiltakene. Vurdere gå-kampanje som en del av arbeidsmiljøtiltakene.

Kommunalområde kultur, oppvekst og aktivitet

Beskrivelse av tjenesteområdet

Kommunalområdet er organisert i fem enheter:

- kultur, aktivitet og mestring
- barnehage
- skole
- bolig, integrering og krisesenter
- NAV

Kommunalområdet har til sammen omtrent 1 470 årsverk. Vakante stillinger er ikke inkludert og kommer i tillegg.

Enhet kultur, aktivitet og mestring består av omtrent 190 årsverk. Enhetens hovedfokus er tidlig innsats og inkluderende, koordinerte og tilgjengelige tjenester og aktiviteter for alle barn og unge. Enheten består av virksomhet kultur og idrett, virksomhet forebyggende helse, avdeling aktivitetssentre og avdeling samskaping.

Enhet barnehage har omtrent 270 årsverk. Enhet barnehage ivaretar de lovpålagte oppgavene knyttet til barnehageeierrollen og barnehagemyndighetsrollen. Barnehagetilbudet i Moss kommune består av 23 private og 12 kommunale barnehager.

Enhet skole er den største enheten og har omtrent 800 årsverk. Enheten består av 17 skoler, pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) og skoleeieravdelingen. Enheten forvalter skoleeieransvaret i Moss, og en viktig satsing er at alle elever møter et inkluderende og helsefremmende læringsmiljø med kompetente pedagoger som fører til at elevene får tatt ut sitt læringspotensial.

Enhet barnevern, bolig og inkludering består av omtrent 140 årsverk. Enheten er organisert med fem avdelinger og en virksomhet. Avdelingene er boligsosial avdeling (BOSA), voksenopplæring, krisesenter, flyktningtjeneste og avdeling for enslige mindreårige flyktninger. I tillegg kommer virksomhet barnevern. Målet med å samle fagområdene er å styrke helhetsperspektivet på familiene og bidra til varig utvikling på tjenesteområdet.

Enhet NAV består av kommunale og statlige tjenester, med en kombinasjon av statlige og kommunalt ansatte. Antall årsverk fordeler seg med omtrent 60 statlige og 70 kommunale årsverk. NAV Moss er et partnerskap mellom Moss kommune og Arbeids- og velferdsetaten region Øst-Viken. NAV Moss har organisert oppfølgingsarbeidet i tverrfaglige avdelinger, med egen tverrfaglig avdeling for unge opp til 30 år.

Utfordringer og utvikling

Kommunalområdet jobber med å sikre kvalitet i tjenestene, parallelt med at det skal gjøres store kutt. Dette fører til at det må jobbes enda mer med samhandling og omstilling, for å sikre at kommunalrådets samlede ressurser utnyttes på best mulig måte.

Det er særlig behov for omstilling innenfor økonomisk sosialhjelp og barnevern. Moss har en forholdvis høy andel sosialhjelpsmottakere. Høsten 2024 er det gjennomført en tjenestegjennomgang i regi av

Agenda Kaupang av denne tjenesten og det vil i 2025 jobbes med oppfølging av tiltakene som er foreslått.

Barnevern har hatt utfordringer med et høyt antall fristbrudd og et stort merforbruk. Det er også her gjennomført en tjenestegjennomgang som viser at bemanningsnivået i barnevernet er tilstrekkelig, mens det er en stor utfordring med bemanningsstabiliteten. I 2025 vil det jobbes med sikre stabilitet i bemanningen, mens det fra 2026 legges inn innsparinger.

Oppvekstreformen ble avsluttet som prosjekt høsten 2024 og det er igangsatt flere konkrete tiltak som følge av prosjektet. Effekten av forebyggende arbeid har en lang tidshorison, og gevinstene ligger også i andre samfunnssektorer utenfor kommunens oppvekstområde. Under forutsetning av at alle tiltakene iverksettes og følges opp, vil tiltakene i prosjekt oppvekstreform samlet sett ha positiv effekt på dreining av kommunens arbeid mot å styrke tidlig innsats og forebygging av omsorgssvikt og adferdsvansker.

Siden 2022 har krigen i Ukraina ført til et betydelig økt bosettingsbehov og Moss kommune har i perioden 2022-2024 bosatt 655 flyktninger, hovedsakelig fra Ukraina. Det er knyttet stor usikkerhet til hvor mange flyktninger kommunen vil bli anmodet om å bosette videre i perioden, blant annet fordi situasjonen i Ukraina og andre steder i verden er uforutsigbar, i tillegg til at det er usikkert hvor mange som vil søke opphold i Norge fremover. I økonomiplanen er det derfor lagt til grunn et bosettingsbehov på 100 flyktninger i 2025, og mer normal bosetting på mellom 40 og 50 flyktninger i de påfølgende årene. Familiegjenforente til flyktninger uten kollektiv beskyttelse kommer i tillegg.

Satsningsområder fra strategisk plan

Kommunalområdets strategiplan ble vedtatt i juni 2022. Planen bygger på kongstanken som ble utarbeidet i forbindelse med opprettelsen av kommunalområdet:

Kultur, oppvekst og aktivitet skal i fellesskap bidra til deltakelse for alle, like muligheter og varig endring av rotårsakene til utenforskap.

Strategien inneholder fire satsningsområder:

1. Koordinerte og sammenhengende tjenester
2. Tidlig innsats med inkluderende og trygge omsorgs- og læringsmiljø for alle barn og unge
3. Varig endring
4. Mangfoldige kultur, aktivitets- og idrettstilbud hvor alle kan delta

Tiltak under satsningsområdene presenteres under hver enhet.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	1 803 496	1 803 496	1 803 496	1 803 496
Sum Lønns- og prisvekst	23 887	23 887	23 887	23 887
Sum Tekniske justeringer	92 047	66 271	71 755	72 605
Sum Vedtak forrige periode	16 770	-26 980	-34 480	-34 480
Sum Budsjettendring i år	-16 828	-7 278	-4 878	-4 878

Økonomiplan for 2025-2028

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Konsekvensjustert budsjett	115 876	55 900	56 284	57 134
Konsekvensjustert ramme	1 919 372	1 859 396	1 859 780	1 860 630
Driftskonsekvens investeringer				
Driftsutgifter ny barnehage	0	0	0	10 000
Sum Driftskonsekvens investeringer	0	0	0	10 000
Innsparingstiltak				
Avslutte ordning med leselærere	-2 000	-4 000	-4 000	-4 000
Avvikle bemanning ved skolekantine	-300	-600	-600	-600
Avvikle drift av Voldskogen barnehage	-1 500	-7 000	-7 000	-7 000
Avvikle drift av Voldskogen barnehage - redusert tilskudd	0	0	0	-500
Avvikle ordning med fast vikar i tre barnehager	-2 500	-2 500	-2 500	-2 500
Avvikle ordning med fast vikar i tre barnehager - redusert tilskudd	0	0	-4 300	-4 300
Avvikle tilskudd til inkluderende russetid	-500	-500	-500	-500
Barnevern - tiltak etter gjennomgang av Agenda Kaupang	0	-5 000	-10 000	-10 000
Effektivisering enhet barnehage	0	0	-7 000	-7 000
Effektivisering forebyggende helse	-1 400	-1 700	-1 700	-1 700
Endring i bibliotekstilbud og fritidstilbud til ungdom	-1 400	-1 600	-1 600	-1 600
Justere prisliste for Moss kulturskole	-300	-300	-300	-300
Kutte støtte til Moss by- og industrimuseum (MBIB)	0	-6 500	-6 500	-6 500
Kutte tilskudd til lag og foreninger	-2 000	-2 300	-2 300	-2 300
Legge ned fritidsklubben 411 Nøkkeland skole	-350	-750	-750	-750
Legge ned Halmen juniorklubb	-290	-290	-290	-290
Legge ned logopedstilling i voksenopplæringen	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Likebehandling av elever i privat og offentlig skole kap 11 i opplæringsloven	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Nedlegge Applaus	-400	-550	-550	-550
Nedtrekk enhet barnevern, bolig og inkludering	0	-3 000	-3 000	-3 000
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt KOA	-11 000	-7 350	-7 350	-7 350
Nedtrekk læremidler enhet skole	-1 200	-1 200	-1 200	-1 200
Nye nedtrekk KOA	0	0	-13 600	-27 300
Redusere ALLEMED og opplevelseskort	-500	-500	-500	-500
Redusere tilbud og kvalitet ved idrettsbygg	-300	-500	-500	-500
Redusere vedtak til aktivitetstjenesten utover fire timer i uka	-500	-1 000	-1 000	-1 000
Redusere åpningstider svømmehaller	-280	-550	0	0
Samlokalisere Kambo og Sentrum helsestasjon	0	-600	-1 230	-1 230
Skolestruktur	0	-10 000	-20 000	-20 000
Sosialhjelp - tiltak etter gjennomgang av Agenda Kaupang	-4 000	-12 500	-15 500	-15 500
Økte inntekter Moss kulturhus	-400	-400	-400	-400
Sum Innsparingstiltak	-33 120	-74 190	-117 170	-131 370
Konsekvensjusteringer				
Tilskudd til ny privat barnehage	3 500	17 500	17 500	16 500
Sum Konsekvensjusteringer	3 500	17 500	17 500	16 500
Endringer ihht statlige føringer				
Vaksinasjonsprogram Covid-19 og pneumokokk	1 800	0	0	0
Sum Endringer ihht statlige føringer	1 800	0	0	0
Nye tiltak og realendringer budsjett	-27 820	-56 690	-99 670	-104 870
Ramme 2025-2028	1 891 552	1 802 706	1 760 110	1 755 760

Driftskonsekvens investeringer

Driftsutgifter ny barnehage

Prognoser for befolkningsutviklingen i Moss viser økning i antall barn i alderen 1-5 år. Veksten er størst i området nordre, sentrum, Melløs og Halmstad. På Halmstad er det barnehage under etablering. Det bør gjennomføres en mulighetsstudie for å øke barnehage-kapasiteten i sentrum eller sentrumsnært område. En sentralt plassert barnehage vil avlaste barnehagene i andre deler av kommunen, og frigi plasser som møter økende behov der. Forventet åpning er august 2028.

Innsparingstiltak

Avslutte ordning med leselærere

I forbindelse med både satsingen i strategiplanen for enhet skole og resultater på nasjonale prøver og eksamen, ble det opprettet leselærere ved alle kommunens skoler. Stillingene er på 20 - 30 prosent ved hver virksomhet. Stillingene som leselærer avvikles. Det er ikke lovpålagt med leselærere ved skolene. Ansatte som innehar denne rollen, er i faste stillinger og går tilbake til full undervisningsstilling. Det reduseres tilsvarende antall stillinger ved skolene.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Det blir mindre kvalitet på leseopplæringen ved skolene, og oppfølgingen av leseplan (enhet skoles strategiplan) blir ikke fullt ut etterlevd etter intensjonen. Det kan føre til at elevene presterer dårligere på statlige målinger og det kan være vanskelig å fange opp elever som har utfordringer med lesing.

Kompenserende tiltak:

Skolene kan omprioritere og benytte mer av lærernes fellestid på leseopplæringen for å opprettholde noe trykk på fagområdet.

Avvikle bemanning ved skolekantine

Ved ungdomsskolene er det kantiner. Det er bare en av skolene som har kantine med egen kantinemedarbeider. Ressursen kuttes høst 2025.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Kantinen er et viktig tilbud for elevene, men er ikke et lovpålagt tilbud. Tilbudet blir forringet, og elever ved skolen får ikke samme tilbud om kjøp av sunn mat.

Kompenserende tiltak:

Det må eventuelt sees på alternative måter for å opprettholde et kantinetilbud, uten bemanning.

Avvikle drift av Voldskogen barnehage

Det foreslås å avvikle driften av Voldskogen barnehage, ved etablering av ny privat barnehage på Halmstad. Etablering av privat barnehage innenfor samme lokalmiljø forventes å gi nedgang i søkertall til Voldskogen. Voldskogen barnehage har 36 plasser per i dag. Reduksjon i barnetall reduserer også bemanning, og vanskeliggjør forsvarlig drift.

Moss kommune har i forbindelse med arbeid med kommunens barnehagekapasitet avdekket utbedringsbehov for barnehagen, dersom driften skal videreføres. Det er erfart at kandidater takker nei til tilbud om jobb i barnehagen, på grunn av manglende i fysisk miljø. I dialog med Viken fylkeskommune

i 2023, avdeling for kulturarv/seksjon for kulturminner, frarådes Moss kommune å gå videre med planer om utvidelse av Voldskogen barnehage. Det anbefales å avvikle driften da det allerede er skader på fornminnene. Det vurderes at kostnadene her vil være svært høye og at det ikke er hensiktsmessig, da barnehagen ikke har potensialet for økt kapasitet, jfr. uttalelsen fra fylkeskommunen.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Voldskogen er eneste kommunale barnehage syd for Bredsand, avvikling betyr at det ikke lenger vil være kommunale barnehageplasser i denne delen av kommunen.

Foresatte er informert i foreldremøte 11.09.2024, og SU har kommet med en uttalelse. Hovedtrekkene i bekymringene dreier seg om tryggheten om at de faktisk får plass i ny barnehage. I tillegg er de bekymret for de små barnas overgang til nytt miljø.

Kompenserende tiltak:

Barna i barnehagen har i henhold til vedtak i KST, 18.04.2024, sak 042/24 «Tilsagn på kommunalt tilskudd til ny privat barnehage på Halmstad» rett til plass i den nye barnehagen som skal åpne på Halmstad. Kommunen sikrer tett dialog med Espira, for å planlegge overgangen for barna det gjelder. Enhet barnehage vil sammen med de ansatte i Voldskogen barnehage arbeide for en trygg og god overgang til den nye barnehagen på Halmstad.

Avvikle drift av Voldskogen barnehage - redusert tilskudd

Lavere driftsutgifter i de kommunale barnehagene vil resultere i lavere tilskudd til de private barnehagene. Tilskuddet beregnes med utgangspunkt i kommunens regnskap to år før tilskuddsåret.

Avvikle ordning med fast vikar i tre barnehager

Fjerne tre fagarbeiderstillinger, som er på topp av grunnbemanning.

I juni 2023 bevilget kommunestyret 2,5 millioner kroner til bemanning utover grunnbemanning i kommunale barnehager. Formålet var økt stabilitet for barna i barnehagene, og redusert bruk av ukjente vikarer. Det ble opprettet tre stillinger, som i tillegg til å dekke korttidsfravær skulle ta ansvar for kvalitet og praktisk gjennomføring av måltidene i disse barnehagene. Kommunal barnehageeier prioriterte tre barnehager i områder med høy andel lavinntektsfamilier og der sykefravær over tid hadde vært høyt. Det er ikke stor risiko for driften i forhold til kravene i lov om barnehager. Barnehagene vil ha lovfestet grunnbemanning og ordinære vikarbudsjetter ved gjennomføring av tiltaket. I de tre aktuelle barnehagene har sykefraværet gått ned, men fraværet har også gått ned i flere barnehager uten denne ordningen. Barnehageeier har i samme periode påbegynt og gjennomført flere arbeidsmiljøtiltak, med formål om økt nærvær. Det er dermed usikkert hvilke tiltak som har hatt størst effekt på nærværet til ansatte i barnehagene. For tjenestekvaliteten er det klare fordeler med ordningen, men i kommunens økonomiske situasjon er dette et nedtrekk barnehagene kan håndtere uten store konsekvenser for de ansattes arbeidsmiljø.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Barnehagene har i perioden hatt bedre gjennomføringsevne av aktiviteter til barn, og møtevirksomhet. Dette har bidratt til bedre kvalitet og kapasitet til å fange opp sårbare barn, og sette inn tiltak tidlig. Organiseringen og innholdet i stillingen har gitt mindre svinn og hevet kvaliteten på matserveringen i barnehagene. Tjenestekvalitet påvirkes i stor grad av nærvær/fravær, så den reelle konsekvens for tjenestekvalitet vil henge sammen med fraværsutviklingen.

Kompenserende tiltak:

Økt samarbeid med NAV og andre tiltaksarrangører, evt. se på ulike løsninger for servicemedarbeidere.

Avvikle ordning med fast vikar i tre barnehager - redusert tilskudd

Lavere driftsutgifter i de kommunale barnehagene vil resultere i lavere tilskudd til de private barnehagene. Tilskuddet beregnes med utgangspunkt i kommunens regnskap to år før tilskuddsåret.

Avvikle tilskudd til inkluderende russetid

Gjennom et politisk vedtak i økonomiplanen for 2024-2027 ble det besluttet å gi økonomisk støtte til utviklingen av en russekro i Moss. Det foreslås å avvikle tilbudet fra 2025. Erfaringer fra 2024 viser at det ble svært vellykket å ha et gratis russeball (450 deltagende), mens oppmøte på russekroene gjennom russetiden var lav (mellom 0-60 personer per kro).

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Tiltaket må finansieres av russeren selv eller med eksterne midler dersom det er ønskelig å opprettholde tilbudet.

Kompenserende tiltak:

Samarbeidet og arbeidsgruppen for inkluderende russetid kan opprettholde sitt arbeid som en samarbeidsarena og støtte for russeren i arbeidet med inkludering.

Barnevern - tiltak etter gjennomgang av Agenda Kaupang

Agenda Kaupangs rapport peker blant annet på at barneverntjenesten har et høyere kostnadsnivå enn sammenliknbare tjenester. Dette gjelder spesielt private kjøp, ettervern og godtgjøring av fosterhjem. Barneverntjenesten vil gjennomgå avtaler på disse områdene for å redusere godtgjøring eller tilbud der det er mulig. På noen områder vil terskel for tiltak heves for å få ned kostnadsnivået. Arbeidet gjøres fortløpende, og vil over tid gi innsparinger.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Hjelpetiltak fra barnevernet vil begrenses mer til de kommunale tiltakene som til enhver tid finnes tilgjengelig. Det kan bli noe mer ventetid på tiltak. Der det vurderes hensiktsmessig, vil

barneverntjenesten i større grad benytte andre typer tiltak enn frikjøp for å støtte fosterhjem i sin oppgave.

Kompenserende tiltak:

Barneverntjenesten øker oppfølging og egen veiledning og støtte til familier.

Effektivisering enhet barnehage

Barnehagestrukturen skal gjennomgås for å sikre at tilpasset barnehagekapasitet for alle som har rett til plass. I planperioden vil barnehagekapasiteten ikke være tilfredsstillende. Ved behov for økt barnehagekapasitet skal kommunens barnehage tilbud gis i større enheter, lokalisert slik at de er tilgjengelige for flere boligområder. Enhet barnehage vil også se på oppgavefordeling i enheten. Tiltaket har virkning først fra 2027. Konkrete tiltak for effektivisering av administrasjon i enheten planlegges i 2025, og reduksjon eller bortfall av tjenester vil behandles særskilt.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Foreløpig ingen. Konkrete tiltak som vil få betydning for innbyggerne vil bli behandlet særskilt.

Effektivisering forebyggende helse

- Gjennomgang av normtall i forebyggende helsetjenester. Aktiv bruk av nasjonal bemanningskalkulator for forebyggende helsetjenester. Kalkulatoren er et verktøy som tar utgangspunkt i oppgavene som helsestasjons- og skolehelsetjenesten er pålagt gjennom lov eller forskrift. Den tidsberegner de helsefremmende og forebyggende oppgavene som er anbefalt i nasjonal faglig retningslinje for helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom.
- Familieteam tar betalt for enkelte av sine kurs.
- Avvikle ekstern leieavtale for åpen barnehage på Bredsand
- Økte inntekter knyttet til vaksiner.
- Avvikle brukerlønn på aktivitetssenterne

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Bruk av nasjonal bemanningskalkulator kan føre til at noen tilbud som ikke er lovpålagte bortfaller og at brukerne kan oppleve at de får et mindre tilgjengelig tilbud.

Ekstern leie av lokalene for åpen barnehage sies opp og det planlegges for å finne alternative lokaler.

Siden sammenslåing av Rygge og Moss kommuner har det blitt opprettholdt en praksis der ett av tre aktivitetssentre har hatt brukerlønn til sine deltagere. Denne ordningen foreslås avviklet i etableringen av et nytt aktivitetssenter i 2025.

Kompenserende tiltak:

Åpen barnehage på Bredsand må driftes i kommens eide lokaler. Ved gjennomgang av normtall i forebyggende helse må også oppgaver gjennomgås nøye for å sikre at oppgavene som blir gjort er målrettet mot de som trenger det mest.

Endring i bibliotekstilbud og fritidstilbud til ungdom

Moss kommune har i dag to bibliotek. I prosess med nedtrekksplanen har det blitt vurdert ulike alternativer for å kunne opprettholde driften av begge bibliotekene. Det anbefales å beholde Moss bibliotek som et hovedbibliotek og utvikle Rygge bibliotek mot målgruppen ungdom.

Tiltaket innebærer at man:

- Avvikler mulighetsstudien for fritidsklubb på Solli.
- Utvikler et tilbud på Rygge bibliotek mot ungdomsaktiviteter og som møteplass for ungdom.
- Søker eksterne midler for utviklingsarbeidet, blant annet gjennom Bufdir.
- I tillegg foreslås det å redusere åpningstiden på bibliotekene.

Mulighetsstudien for fritidsklubb på Solli er ikke startet opp. Bygget vil kreve investeringer for å tilfredsstille kravene til en fritidsklubb. Det er ikke avsatt investeringsmidler til formålet.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Moss kommune vil ha et hovedbibliotek i sentrum og et spesialisert bibliotek på Bredsand som retter seg mot barn og unge.

Tiltaket vil kunne gi en gevinst i form av flere ungdommer på biblioteket på kveldstid, en styrking av tjenester/møteplasztilbud rettet mot ungdom ved biblioteket. Det må jobbes ut et konsept som treffer ungdommene, som kan kombineres med øvrige tilbud og som er bra for ansatte. Det kan være mulig å holde selvbetjent utlån åpent i ungdomsklubb-tid. Tiltaket vil styrke samarbeid på tvers i kommunen og eventuelle synergieffekter det kan gi i form av bedre tjenestekvalitet for publikum, og spesielt ungdom.

Begge bibliotekene vil redusere den bemannede åpningstiden. Bibliotekene vil ha mindre kvelds- og lørdagsåpent og Rygge bibliotek vil holde sommerstengt.

Kompenserende tiltak:

Begge bibliotekene har meråpent tilbud fra 07.00-23.00 hver dag.

Justere prisliste for Moss kulturskole

Avvikle søskenmoderasjoner og flerfagsrabatt i prislisten.

Konsekvenser av tiltaket for brukerne:

Dette vil føre til at familier må betale full pris for søsken. Elever som velger å gå på flere fag vil ikke lenger få rabatt for å oppta flere elevplasser.

Kompenserende tiltak:

Kulturskolen beholder innteksgradert betalingsmodell og ti gratisplasser for lavinntektsfamilier, som gjør at familier som har behov for det fortsatt har tilgang på gode støtteordninger.

Kutte støtte til Moss by- og industrimuseum (MBIB)

Avvikle støtten til Moss by- og industrimuseum

Avtale sies opp av Moss kommune med 12 måneders oppsigelsestid. Moss kommune bidrar med tilskudd til Østfoldmuseene, der en stor andel går til å dekke husleie i dagens lokaler.

Informasjon vedrørende partenes forpliktelser og ansvar:

Moss kommune forplikter seg gjennom avtalen til å yte driftstilskudd og dekke husleiekostnader for Moss by- og industrimuseum frem til 2053. Ved avtalens opphør gjelder følgende:

- *Stiftelsen Østfoldmuseene blir fritatt fra drifts- og forvaltningsansvar for de samlinger som tilhører Moss by- og industrimuseum. Moss kommune erkjenner og overtar dette ansvaret. Det skal i god tid før avtalens opphør inngås forhandlinger mellom Stiftelsen Østfoldmuseene og Moss kommune med tanke på arbeidsgiveransvaret for ansatte i Stiftelsen Østfoldmuseene knyttet til avdeling Moss by- og industrimuseum. Det innledes forhandlinger med bevilgende myndighet om fordeling av offentlige tilskudd.*
- *Tilvekst av gjenstander og/eller samlinger skal fordeles etter nærmere forhandlinger mellom partene.*
- *Ekstraordinære utgifter i forbindelse med oppsigelsen av avtalen deles likt mellom partene.*

Reforhandling m.m:

En part kan kreve reforhandling av avtalen dersom det oppstår uforutsette forhold, som ligger utenfor partens kontroll og som gjør det urimelig byrdefullt for parten fortsatt å måtte oppfylle sine forpliktelser i henhold til avtalen.

Dersom reforhandling ikke leder til noen løsning, kan parten si opp avtalen med 12 måneders varsel.

Det er en mulighet for at museet legges ned, og den faglige kompetansen på MBIB forsvinner.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Museet vil måtte redusere tilbud og eventuelt legges ned.

Kompenserende tiltak:

Moss kommune må finne en ny løsning for oppbevaring og forvaltning av samling – som per i dag ivaretas av MBIB.

Kutte tilskudd til lag og foreninger

Moss kommune har behov for å etablere klare retningslinjer for søknader kommunen mottar og de støtteordninger som finnes. Det foreslås å etablere flere søknadsbaserte tilskuddsordninger. Målet er å sikre en bærekraftig, forutsigbar og rettferdig støtteordning for aktører innen kunst, kultur, frivillighet og idrett.

Oversikt over forslag til tilskudd som avvikles i perioden 2025 – 2026 finnes i eget kapittel "tilskudd". Nye søknadsbaserte tilskuddsordninger etableres i 2026.

I henhold til kommunens forpliktelser etter kulturloven, er det viktig å ta hensyn til følgende perspektiver i utviklingen av nye retningslinjer for kultur- og idrettsstøtte:

1. Tilgjengelighet
2. Forutsigbarhet
3. Mangfold
4. Kvalitet

Foreløpig forslag til inndeling av støtteordningen:

- Festivaler og arrangementer
- Støtte til kulturaktører (tilskudd kan være 1-årig eller 3-årig)
- Driftstøtte til ikke-kommunale idrettsanlegg
- Drifts- og aktivitetsstøtte til lag og foreninger
- Helsefremmende arbeid

Faglig godt gjennomarbeidede retningslinjer, basert på kulturloven samt lokale, regionale og statlige føringer, vil styrke Moss som kulturby. Klare retningslinjer gir et solid grunnlag for faglige vurderinger og forutsigbarhet, noe som er avhengig av politisk og administrativ forankring. Retningslinjene vil behandles politisk.

Det vil være fordelaktig å skille mellom tilskudd til kultur, idrett og øvrige formål, som for eksempel husleie- og strømstøtte, samt mangfoldsarbeid. Denne oppdelingen kan bidra til å prioritere vedtatte satsingsområder og sikre en mer rettferdig fordeling av ressurser.

I vurderingen av støtteordninger kan det også være relevant å inkludere midler kommunen fra fra IMDI og andre finansieringskilder.

En vellykket kulturkommune kjennetegnes av evnen til å balansere både mangfold og kvalitet. Dette krever strategiske prioriteringer og en evne til å tilpasse seg endrede behov. Gode retningslinjer kan redusere risikoen for særbehandling av enkelte aktører og åpne for tidsbegrensede avtaler og budsjettvedtak, noe som fremmer en mer dynamisk og responsiv tilnærming til kultur- og idrettsforvaltning.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

En utarbeidelse av en tilskuddsordning vil kunne gi mer åpenhet, likebehandling og forutsigbarhet for tilskuddsmottakerne. Samtidig vil tilskuddspotten bli kuttet og det vil bli utbetalt mindre tilskudd enn i dag.

Kompenserende tiltak:

I videre utvikling og prioritering vil det legges vekt på medvirkning fra de ulike aktørene innen kultur, frivillighet, idrett og i lokalsamfunnet.

Legge ned fritidsklubben 411 Nøkkeland skole

411 er en fritidsklubb knyttet til Nøkkeland skole som er åpen to ganger i uken etter skoletid og har stort sett vært et tilbud for mellomtrinns elever ved Nøkkeland skole. I en helhetlig vurdering av tilbudet som gis av fritidsklubber er det vurdert å sikre tilbudet til ungdom og da redusere tilbudet til barnetrinnet. Både nasjonale og lokale undersøkelser (Ungdata) viser at elever ved ungdomsskolen har lavere deltagelse i organisert aktivitet enn elever på mellomtrinnet.

Moss kommune har i tillegg en fritidsklubb til i nærheten (Montana), hvor det er besøk fra flere skolekretser og som når ut til en bredere brukergruppe. Det foreslås derfor å avvikle tilbudet på Nøkkeland skole.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Det vil ikke lenger være et tilbud på Nøkkeland skole i regi av Moss kommune. Målgruppen henvises til Montana fritidsklubb.

Kompenserende tiltak:

Barn og unge vil kunne benytte Montana fritidsklubb. Det kan etableres foreldredrevne fritidstilbud ved skolen i regi av FAU, noe som er gjort ved andre skoler.

Legge ned Halmen juniorklubb

Halmen er en juniorklubb i skolens lokaler på Halmstad skole. Tilbudet er rettet mot en yngre målgruppe og er etter skoletid. I en helhetlig vurdering av tilbudet som gis av fritidsklubber er det vurdert å sikre tilbudet til ungdom og da redusere tilbudet til barnetrinnet. Både nasjonale og lokale undersøkelser (Ungdata) viser at elever ved ungdomsskolen har lavere deltagelse i organisert aktivitet enn elever på mellomtrinnet.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Det vil ikke bli gitt et fritidstilbud til de yngste elevene i regi av kommunen på Halmstad skole.

Kompenserende tiltak:

Det kan etableres foreldredrevne fritidstilbud ved skolen i regi av FAU, noe som er gjort ved andre skoler. I 2024 har det blitt etablert en ny fritidsklubb, Banken, på Halmstad som gir tilbud til ungdom.

Legge ned logopedstilling i voksenopplæringen

I voksenopplæringen er det tilsatt logoped som gir tjenester til afasirammede. Logopeden jobber med enkeltelever og gir gruppetilbud. Logopedstillingen er ikke en lovpålagt oppgave. Afasirammede med behov for logopedtjenester kan få behovet dekket via HELFO når kommunen ikke har et slikt tilbud.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Innbyggerne må søke Helfo om tjenesten og finne privatpraktiserende logoped i stedet for å søke voksenopplæringen. Det kan gi noe lenger ventetid på opplæring.

Kompenserende tiltak:

Innbyggerne kan få informasjon og hjelp til å søke i voksenopplæringen

Likebehandling av elever i privat og offentlig skole kap 11 i opplæringsloven

Det settes i gang et arbeid med å sikre likebehandling mellom private og offentlige skoler på feltet individuell tilpasset opplæring (tidligere kalt spesialundervisning).

I dag finansieres kostnadene til individuelt tilrettelagt opplæring til de private skolene som en stykkpris finansiering, bestående av lærertimer og assistent timer.

De offentlige skolene finansieres gjennom en rammefinansieringsmodell, hvor individuelt tilrettelagt opplæring inngår som en del.

I følge privatskoleloven skal kommunen likebehandle private og offentlige skoler når det gjelder tildeling av midler til tilrettelagt opplæring.

I forarbeidet til lovendringer, Prop 78 L 2016-2017 kap 3.5.2 heter det: Likebehandlingen er et minimumskrav, og grunnen til presiseringen er å sikre at kommunene ikke underfinansierer de private skolene, men også at de ikke overfinansierer. Modellen må ikke «gå utover» småskolene.

Det er den kommunen privatskoler ligger i, som har det økonomiske ansvaret når det gjelder elever i behov av Individuell tilpasset opplæring og særskilt språkopplæring etter oppl. § 3-6. Slik det praktiseres i dag, er det ikke en likebehandling mellom de private og offentlige skolene. De private skolene får tildelt mer ressurser per elev til dette formålet enn de kommunale skolene.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

En ny modell skal sikre likebehandling, både av enkeltelever og mellom private og offentlig skoler. Det blir en likebehandling av elever på private og offentlige skoler når det gjelder oppfølging av elever med særskilte behov. Ved endring av ressursene i den offentlige skolen, vil det også være nødvendig å se på tilsvarende situasjon ved dekning av utgifter til individuell tilrettelegging i de private skolene.

Nedlegge Applaus

APPLAUS legges ned som kulturskoletilbud.

Konsekvenser av tiltaket for brukere og innbyggere:

APPLAUS har i 25 år vært et kulturskoletilbud for elever som har ønsket å fordype seg i musikk, dans og teater – musikkteater. Både økonomisk og ressursmessig krever APPLAUS mye og det er få elever dette kommer til gode, 25-30 elever per skoleår. APPLAUS' musikaloppsetninger har hatt et stort publikum og stort engasjement knyttet til regionens næringsvirksomhet (sponsorer) og frivillig arbeidsinnsats. Dette vil sammen med nedleggelsen bortfalle.

Kompenserende tiltak:

For fem år siden var APPLAUS det eneste fordypningstilbudet ved Moss kulturskole, men i tråd med rammeplanen er det etablert egne fordypningstilbud for både musikk- og teater elever. Nedleggelse av APPLAUS kan bidra til at kulturskolen kan iverksette tiltak eller utvikle muligheter som vil komme flere elever og fagområder til gode. Dette gjelder både for elever på fordypning og elever som er en del av kjernetilbudet. Det er mulig å utvikle et nytt, langt mindre ressurskrevende fordypningstilbud i musikkteater.

Nedtrekk enhet barnevern, bolig og inkludering

Tiltaket er et nedtrekk i enheten og ligger med virkning først fra 2026 på grunn av pågående prosesser (barnevernvakt, boligarbeid, nytt krisesenter, flyktningsituasjon) som kan ha betydning for effektivisering og kostnadsnivå. Tiltaket spesifiseres i løpet av 2025 og reduksjon eller bortfall av tjenester vil behandles særskilt.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Foreløpig ingen. Konkrete tiltak som vil få betydning for innbyggerne vil bli behandlet særskilt.

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt KOA

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Leieinntekter nytt krisesenter	-150	-300	-300	-300
Økte inntekter - voksenopplæring	-1 000			
Økte inntekter bosetting enslige mindreårige flyktninger	-3 600			
Reduksjon i konsulenttenester NAV	-750	-750	-750	-750

Økonomiplan for 2025-2028

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Effektivisering administrasjon KOA		-800	-800	-800
Kutt stilling byantikvar (a)	-450	-900	-900	-900
Kutt i administrative stillinger KOA (b)	-5 050	-4 600	-4 600	-4 600
SUM	-11 000	-7 350	-7 350	-7 350

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

- a) Redusert kapasitet til å ivareta og fremme kommunens kulturarv, mulig forsinkelser i saksbehandling samt mulig påvirkning på kvalitet på rådgivning.
- b) Nedprioritering av ikke lovpålagte oppgaver og mulig redusert kvalitet i arbeid, samt redusert saksbehandlingstid i skolen.
- b) Mindre fagstøtte til ledere og fagkonsulenter innenfor barnevern, men potensielt større eierskap og utviklingsmuligheter for den enkelte.

Nedtrekk læremidler enhet skole

Det kuttes i læremidler etter elevtall på den enkelte skole.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Det blir mindre handlingsrom for innkjøp av fysiske lærebøker på den enkelte skole.

Kompenserende tiltak:

Skolene kan støtte seg mer på digitale læremidler.

Nye nedtrekk KOA

Nedtrekket de to siste årene i planperioden var ikke med i det opprinnelige rammekuttet. Det tas sikte på å identifisere og konkretisere tiltak i løpet av første halvdel av 2025.

Redusere ALLEMED og opplevelseskort

Moss kommune har i dag ulike tilbud rettet mot barn og unge som står utenfor både organisert og uorganisert aktivitet. De økonomiske rammene for Opplevelseskortet er 1,2 millioner kroner, og i økonomiplanen for 2024-27 ble det vedtatt 1 million kroner til Fritidskortet (ALLEMED). Det foreslås å se disse to tiltakene sammen og redusere denne summen med 0,5 millioner kroner.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Tilbudet er under etablering og vil således ikke få merkbare konsekvenser for innbyggerne.

Kompenserende tiltak:

Tilbudet om både oppleveleskort og fritidskortet videreføres med noe lavere økonomisk ramme.

Redusere tilbud og kvalitet ved idrettsbygg

Tiltaket inneholder flere punkter:

- Redusert vikarbruk på idrettsanleggene.
- Redusert klisterfjerning: spesialsåpe til fjerning av klister i tre idrettshaller brukes flere ganger ukentlig, og er kostnads- og driftskrevende.
- Flere klubber tilbyr trening for voksne medlemmer, for eksempel oldboys/oldgirls, seniortrening, masters, gatelag osv. Det foreslås å ta betalt for treningstiden, dette spesifiseres i gebyrlisten.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

- Innbyggere i Moss vil oppleve at idrettshaller/anlegg må holde stengt på kort varsel på grunn av manglende ressurser.
- Redusert klisterfjerning: Vil være en ulempe for andre idretter enn håndball, dette kan løses ved endring i tildeling på sikt (2025/2026), men innebærer at etablerte tilbud må flyttes til annen hall.
- Flere som i dag har gratis trening (voksne) vil måtte betale for seg.

Redusere vedtak til aktivitetskontakttjenesten utover fire timer i uka

Aktivitetskontakttjenesten er en tjeneste for barn, ungdom, voksne og eldre som trenger støtte og hjelp til å delta i kultur- og fritidsaktiviteter. Det er ikke ordningens intensjon at bistanden skal gis til praktiske oppgaver.

Det utarbeides en retningslinje hvor ingen nye vedtak er over fire timer. Det vil så gjøres en ny gjennomgang av vedtakene på aktivitetskontakt av Helse- og omsorgsforvaltningen med mål om å redusere 66 vedtak som er over fire timer per uke.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Enkelte brukere vil få et redusert tilbud eller tilbud om en annen tjeneste.

Kompenserende tiltak:

Ved gjennomgang av vedtakene og ny behandling, vil de som er av behov for tilbud utover fire timer, vurderes for andre tjenester (eks. praktisk bistand).

Redusere åpningstider svømmehaller

- Redusere publikumsbad i Høyenhold.
- Redusere åpningstiden i Mossehallen svømmehall på tidspunkter med lav aktivitet i publikumsbadet.
- Stenge publikumsbadet i Mossehallen fem uker tidligere på sommeren, tilbakeføring til tidligere års praksis.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Det vil være mindre tilgjengelig svømmetilbud for innbyggerne.

Kompenserende tiltak:

Publikum må benytte øvrige svømmetilbud i kommunen.

Samlokalisere Kambo og Sentrum helsestasjon

Moss kommune leier i dag eksterne lokaler til helsestasjonen på Kambo. Disse lokalene har utfordringer med å fylle arbeidsmiljølovens krav og publikums forventninger.

Det arbeides med en mulighetsstudie for oppgradering av helsestasjonen i sentrum, Kirkegata 14, og det er naturlig å se disse tilbudene i sammenheng. Det er i dag fire ansatte på helsestasjonen på Kambo.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

En samlokalisert helsestasjon vil gi innbyggerne et mer likeverdig tilbud, sterkere fagmiljøer, mer effektive tjenester og et mer robust tilbud. Samtidig vil noen innbyggere få lengre reisevei til helsestasjonen.

Skolestruktur

Skolestrukturen i Moss skal gjennomgås for å finne en god og bærekraftig struktur som kan redusere de totale kostnadene for kommunen. Det er bestilt en ekstern gjennomgang av kommunens skolestruktur.

Ifølge rapporten fra Karabin: «Kostra-; tjeneste og organisasjonsanalyse for Moss kommune» er den viktigste kostnadsdriveren i skolesektoren, skolestørrelse. Små skoler er dyrere å drive enn større skoler og det er begrensede muligheter til å redusere lønnskostnadene i nåværende skolestruktur. I tillegg er det viktig å vurdere kvalitet og valgmuligheter for elever i eksempelvis ungdomsskoler. Moss kommune

har en samlet overkapasitet i skoleplasser. En gjennomgang av skolestruktur vil se på skolekretsgrenser, og eventuelt sammenslåing og nedleggelse av skoler.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Foreløpig ingen, konkrete tiltak som vil få betydning for innbyggerne vil bli behandlet særskilt.

Sosialhjelp - tiltak etter gjennomgang av Agenda Kaupang

Agenda Kaupang har gjennomført en tjenestegjennomgang av økonomisk sosialhjelp i NAV.

Tjenestegjennomgangen viser til betydelig innsparingsmuligheter ved redusert stønadslengde og antall sosialhjelpstilfeller. Agenda Kaupang påpeker at en betydelig andel av kapasiteten hos veilederne i NAV blir brukt på administrasjon og forvaltning av sosialhjelpsordningen, noe som går på bekostning av oppfølgingsarbeidet med sosialhjelpsmottakerne.

NAV Moss følger opp tiltakene foreslått i tjenestegjennomgangen som forventes å ha størst effekt, både på kort og lang sikt. Målet er å få til god planlagt arbeidsrettet oppfølging av innbyggerne, redusere utbetalingene av økonomisk sosialhjelp og lengden på stønadstiden for den enkelte mottaker. En handlingsplan med klare effektmål skal utarbeides for de ulike valgte tiltakene.

Sosialhjelpsmottakerne må følges opp tett mot arbeid eller annen aktivitet, slik at de blir raskere selvforsørgende. NAV Moss ønsker å dreie deler av ressursbruken fra mottaket som i dag benyttes på drop-in til planlagte samtaler, forebygging og selvstendigjøring av mottakere. Dette gjøres ved å endre åpningstiden for drop-in i mottaket til to dager i uken, to timer pr dag, og omdisponere frigjorte ressurser til planlagt oppfølging. Åpningstid for drop-in er i dag fem dager i uken fra kl 10:00- 14:00. Ny åpningstid vil være to dager i uken fra kl. 12:00-14:00.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

NAV Moss må jobbe med tettere oppfølging mot arbeid og aktivitet eller avklaring mot andre ytelser ved søknad om økonomisk sosialhjelp.

God arbeidsrettet oppfølging og kartlegging i godt planlagte og forberedte møter både for innbygger og for NAV veileder. I dag er det stort trykk i mottaket i antall drop-in henvendelser og ikke planlagte møtepunkter. Adhoc-arbeidet gir dårlig kvalitet i oppfølgingsarbeidet, NAV blir løpende etter og innbyggerne får ikke de planlagte råd og veiledningen de trenger for å komme ut i arbeid og stå i arbeid. Antallet som trenger råd og veiledning for å bli selvhjulpne øker samtidig som problematikken den enkelte trenger hjelp til er mer sammensatt og kompleks.

Med målrettede planlagt arbeidsrettet oppfølging og aktivitetskrav vil kvaliteten på oppfølgingsarbeidet bli bedre ovenfor innbyggere, samtidig som det forventes at kommunen oppnår kostnadsreduksjoner på sosialhjelp.

Kompenserende tiltak:

NAV sikrer økt tilgjengelighet via planlagte samtaler og bedre bruk av digitale tjenester, dette for å bedre samhandlingen mellom innbygger og NAV-veileder. NAV tar initiativ til tverrfaglig og

tverrsektoriell samhandlingen mellom enheter i kommunen for å utvikle helhetlig tjenester til innbyggere.

Økte inntekter Moss kulturhus

Prislisten for leie av lokaler på Moss kulturhus har ikke vært regulert siden 2020. Reguleres i forslag til gebyrliste.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Tiltaket vil føre til økte kostnader for leietakere.

Konsekvensjusteringer

Tilskudd til ny privat barnehage

I KST-sak 042/24 ble det gitt forhåndstilsagn om kommunalt tilskudd til Espira Gruppen AS til ny barnehage på Halmstad.

Endringer ihht statlige føringer

Vaksinasjonsprogram Covid-19 og pneumokokk

I statsbudsjettet for 2025 har regjeringen bevilget 198,3 millioner kroner til et vaksinasjonsprogram som fokuserer på covid-19 og pneumokokksykdommer. Programmet er en del av en satsing på å øke vaksinasjonsdekningen blant voksne for å forebygge sykdommer, redusere sykefravær og senke dødelighetsraten. Det retter seg spesielt mot personer over 65 år og andre i risikogrupper,

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum Økonomiplan
	2025	2026	2027	2028	2025-28
Diverse investeringer kultur, oppvekst og aktivitet	5 000	2 500	2 500	2 500	12 500
Drenering og vanningsanlegg ved Ørebanene	438	0	0	0	438
IKT-handlingsplan skole	10 000	10 000	13 000	13 000	46 000
Oppgradering av Melløs stadion	7 000	3 000	4 000	0	14 000
Sum investeringsprosjekter	22 438	15 500	19 500	15 500	72 938

Diverse investeringer kultur, oppvekst og aktivitet

Det er behov for flere mindre investeringer/oppgraderinger innenfor kommunalområdet. I 2025 er det avsatt midler til inventar til nytt krisesenter innenfor denne summen.

Drenering og vanningsanlegg ved Ørebanene

Naturgressbanene på Øre idrettsanlegg trenger drenering, banene ligger ofte under vann ved store nedbørmengder. Behov for graving av drenggrøft, etablering av overvannskummer med mer. Banene mangler vanningsanlegg og i perioder med lite nedbør kan ikke banene brukes. Det er også behov for å etablere et ballfangernett mot BMX-banen av sikkerhetsmessige årsaker. Anlegget brukes i hovedsak av Eika Fotballklubb og bedriftsfotball. Prosjektet startet opp i 2024 og vil etter planen slutføres i 2025.

IKT-handlingsplan skole

Investeringen gjelder innkjøp av nettbrett, PC-er og digitale tavler. Totalt behov er 600 nettbrett med en kostnad på totalt 3 millioner kroner. PC-er til 8.trinn og ansatte utgjør omtrent 800 enheter med en kostnad på 6 millioner kroner. Det er et stort behov for investering i skjermer som erstatning for utrangerte tavler. Totalt vil dette utgjøre omtrent 1 million kroner. Det må påregnes et behov for å erstatte flere PC-er og undervisningstavler samtidig i 2027 når utstyret på Hoppern skole er blitt åtte år gammelt.

Oppgradering av Melløs stadion

Det er behov for flere ulike oppgraderinger ved Melløs stadion. Blant annet er det behov for nytt flomlys-anlegg. Det gamle anlegget er utdatert, noe som fører til mye feilmeldinger og behov for utskiftning av komponenter. Gammel teknikk fases ut og kan ikke lenger skaffes. Ved et eventuelt opprykk til Eliteserien for MossFK vil ikke dagens lysanlegg være godkjent.

Etablering av nytt flomlys med LED teknologi vil gi lave driftskostnader. Med ny teknologi åpnes også muligheten for bruk av dempet lys for brukere av løpebanen i mørketiden. Dagens anlegg brukes kun ved hjemmekamper når det er behov/krav fra TV-produksjon.

Ved et eventuelt opprykk til Eliteserien vil det være behov for å investere i nytt driftsutstyr til vedlikehold av blant annet hovedbanen.

Økonomiplan for 2025-2028

Det er også behov for oppføring av en driftsgarasje ved Melløs. Idrettsanleggene har mye og kostbart utstyr til vedlikehold av uteanleggene som i dag står utendørs hele året. Utstyr brukes på flere uteanlegg, med base på Melløs stadion.

Ved et eventuelt opprykk endres krav til arena og infrastruktur, og satsing på toppfotball gir økte behov og krav om tilrettelegging. Dette er det ikke tatt høyde for i dette budsjettforslaget.

Kommunalområde kultur, oppvekst og aktivitet

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	12 067	12 067	12 067	12 067
Sum Lønns- og prisvekst	134	134	134	134
Sum Tekniske justeringer	6 837	3 703	9 183	10 033
Sum Vedtak forrige periode	4 759	759	-3 241	-3 241
Sum Budsjettendring i år	-1 259	-1 259	-1 259	-1 259
Konsekvensjustert budsjett	10 471	3 337	4 817	5 667
Konsekvensjustert ramme	22 538	15 404	16 884	17 734
Innsparingstiltak				
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt KOA	-5 050	-5 400	-5 400	-5 400
Nye nedtrekk KOA	0	0	-13 600	-27 300
Sum Innsparingstiltak	-5 050	-5 400	-19 000	-32 700
Nye tiltak og realendringer budsjett	-5 050	-5 400	-19 000	-32 700
Ramme 2025-2028	17 488	10 004	-2 116	-14 966

Innsparingstiltak

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt KOA

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Leieinntekter nytt krisesenter	-150	-300	-300	-300
Økte inntekter - voksenopplæring	-1 000			
Økte inntekter bosetting enslige mindreårige flyktninger	-3 600			
Reduksjon i konsulenttenester NAV	-750	-750	-750	-750
Effektivisering administrasjon KOA		-800	-800	-800
Kutt stilling byantikvar (a)	-450	-900	-900	-900
Kutt i administrative stillinger KOA (b)	-5 050	-4 600	-4 600	-4 600
SUM	-11 000	-7 350	-7 350	-7 350

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

a) Redusert kapasitet til å ivareta og fremme kommunens kulturarv, mulig forsinkelser i saksbehandling samt mulig påvirkning på kvalitet på rådgivning.

b) Nedprioritering av ikke lovpålagte oppgaver og mulig redusert kvalitet i arbeid, samt redusert saksbehandlingstid i skolen.

b) Mindre fagstøtte til ledere og fagkonsulenter innenfor barnevern, men potensielt større eierskap og utviklingsmuligheter for den enkelte.

Nye nedtrekk KOA

Nedtrekket de to siste årene i planperioden var ikke med i det opprinnelige rammekuttet. Det tas sikte på å identifisere og konkretisere tiltak i løpet av første halvdel av 2025.

Enhet kultur,aktivitet og mestring

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enhet kultur, aktivitet og mestring består av to virksomheter og en stab. Virksomhet kultur og idrett som består av Moss kulturhus, mossebibliotekene, kulturskole, avdeling idrett og kulturstab. Virksomhet forebyggende helse består av helsestasjon, skolehelsetjenesten, familieteam, aktivitetsentrene og samskaping. I stab er frivillighetskoordinator og SLT -koordinator (samordnede lokale tiltak).

Enheten legger vekt på:

- Tidlig innsats, inkluderende og tilgjengelige tjenester, hvor målet er koordinerte og sammenhengende tjenester.
- Mangfold av kultur-, aktivitets- og idrettstilbud hvor alle har mulighet for å delta og bidra til et inkluderende fellesskap som gir bedre levekår i befolkningen.
- Samarbeid og samhandling internt og utad, samt utvikle samfunnet rundt både barn, unge, familier og voksne i Moss kommune.

Utfordringer og utvikling

Den økonomiske situasjonen i samfunnet er krevende for mange familier og begrenser muligheten for flere til å delta i kultur-, idretts- og fritidstilbud. Moss kommune har ordninger som drifts-, aktivitets- og inkluderingsstøtte til lag og foreninger i tillegg til "opplevelseskortet" og "fritidskonto" som skal bidra til å minske terskelen for deltakelse. I tillegg tilbys det mange gratis arrangementer og opplevelser, både gjennom biblioteket, ferieklubb og ved andre arenaer. Oppvekstreformens arbeid har gitt innsikt som bekrefter at fokus på tidlig innsats for å hjelpe flest mulig barn og familier tidligst mulig, gir god effekt. Moss kommune har tilbud om åpen barnehage hver dag og tilbudet er godt besøkt. Det tilbys flere typer foreldrekurs og -veiledning, de fleste er gratis og tilgjengelige for alle.

Det arbeides med å videreutvikle helhetlige og sammenhengende tjenester på universelle arenaer som helsestasjonen og i skolehelsetjenesten i tett samarbeid med særskilte tjenester som PPT, familieteam, barneverntjenesten og NAV. Dette arbeidet bidrar til at flere barn, unge og deres familier erfarer å få riktig hjelp til riktig tid. Det oppleves likevel at det finnes barne- og ungdomsmiljøer i kommunen som har utfordringer og hvor rus og kriminalitet er en risiko. Det samarbeides med politiet rundt disse bekymringene og det jobbes med å gi denne gruppen tilgang på meningsfulle aktiviteter og arbeidserfaring. Etableringen av flere asylmottak i kommunen gir økt trykk på migrasjonshelsetjenesten og resten av tjenestene i virksomhet forebyggende helse, som helsestasjon og skolehelsetjenesten. Migrasjonshelsetjenesten er styrket for å kunne ivareta kommunens lovpålagte tjenester som helsekartlegging.

Økonomiplan for 2025-2028

Mange lag og foreninger melder om økt behov for trenings-/øvingstid som ikke lar seg løse i de eksisterende kommunale anleggene. Det er en økning i den egenorganiserte aktiviteten som også har behov for tilrettelagte arealer. Mangel på tilrettelagte lokaler og anlegg for idretts- og kulturaktivitet kan på lang sikt kunne føre til at frivilligheten mister medlemmer og inaktivitet blant barn og unge.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Tidlig innsats med inkluderende og trygge omsorgs- og læringsmiljø for alle barn og unge

- Videreutvikle kurstilbud til barn, unge og foresatte for å utvikle trygge barn og voksne.
- Opprettholde og videreutvikle arbeidet med generasjonsmøter og møteplasser i nærmiljøene.
- Følge opp tiltaket med familiekontakter fra oppvekstreformen.

Mangfoldige kultur-, aktivitets- og idrettstilbud hvor alle kan delta

- Videreutvikle arbeidet som ALLEMED-kommune.
- Utvikle en lokal fritidserklæring i samarbeid med frivilligheten
- Videreutvikle tilbudet "opplevelseskortet" og "fritidskonto" slik at flere får muligheten til å delta på ordinære kulturarrangementer og i kultur- og fritidsaktiviteter.
- Utvikle Rygge bibliotek til en arena for ungdom.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	233 098	233 098	233 098	233 098
Sum Lønns- og prisvekst	1 745	1 745	1 745	1 745
Sum Tekniske justeringer	11 992	9 089	9 093	9 093
Sum Vedtak forrige periode	-9 755	-9 405	-12 405	-12 405
Sum Budsjettendring i år	-11 892	-11 642	-9 242	-9 242
Konsekvensjustert budsjett	-7 910	-10 213	-10 809	-10 809
Konsekvensjustert ramme	225 188	222 885	222 289	222 289
Innsparingstiltak				
Avvikle tilskudd til inkluderende russetid	-500	-500	-500	-500
Effektivisering forebyggende helse	-1 400	-1 700	-1 700	-1 700
Endring i bibliotekstilbud og fritidstilbud til ungdom	-1 400	-1 600	-1 600	-1 600
Justere prislister for Moss kulturskole	-300	-300	-300	-300
Kutte støtte til Moss by- og industrimuseum (MBIB)	0	-6 500	-6 500	-6 500
Kutte tilskudd til lag og foreninger	-2 000	-2 300	-2 300	-2 300
Legge ned fritidsklubben 411 Nøkkeland skole	-350	-750	-750	-750
Legge ned Halmen juniorklubb	-290	-290	-290	-290
Nedlegge Applaus	-400	-550	-550	-550
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt KOA	-450	-900	-900	-900
Redusere ALLEMED og opplevelseskort	-500	-500	-500	-500
Redusere tilbud og kvalitet ved idrettsbygg	-300	-500	-500	-500
Redusere vedtak til aktivitetskontakttjenesten utover fire timer i uka	-500	-1 000	-1 000	-1 000
Redusere åpningstider svømmehaller	-280	-550	0	0
Samlokalisere Kambo og Sentrum helsestasjon	0	-600	-1 230	-1 230
Økte inntekter Moss kulturhus	-400	-400	-400	-400
Sum Innsparingstiltak	-9 070	-18 940	-19 020	-19 020
Endringer ihht statlige føringer				
Vaksinasjonsprogram Covid-19 og pneumokokk	1 800	0	0	0

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Sum Endringer ihht statlige føringer	1 800	0	0	0
Nye tiltak og realendringer budsjett	-7 270	-18 940	-19 020	-19 020
Ramme 2025-2028	217 918	203 945	203 269	203 269

Innsparingstiltak

Avvikle tilskudd til inkluderende russetid

Gjennom et politisk vedtak i økonomiplanen for 2024-2027 ble det besluttet å gi økonomisk støtte til utviklingen av en russekro i Moss. Det foreslås å avvikle tilbudet fra 2025. Erfaringer fra 2024 viser at det ble svært vellykket å ha et gratis russeball (450 deltagende), mens oppmøte på russekroene gjennom russetiden var lav (mellom 0-60 personer per kro).

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Tiltaket må finansieres av russen selv eller med eksterne midler dersom det er ønskelig å opprettholde tilbudet.

Kompenserende tiltak:

Samarbeidet og arbeidsgruppen for inkluderende russetid kan opprettholde sitt arbeid som en samarbeidsarena og støtte for russen i arbeidet med inkludering.

Effektivisering forebyggende helse

- Gjennomgang av normtall i forebyggende helsetjenester. Aktiv bruk av nasjonal bemanningskalkulator for forebyggende helsetjenester. Kalkulatoren er et verktøy som tar utgangspunkt i oppgavene som helsestasjons- og skolehelsetjenesten er pålagt gjennom lov eller forskrift. Den tidsberegner de helsefremmende og forebyggende oppgavene som er anbefalt i nasjonal faglig retningslinje for helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom.
- Familieteam tar betalt for enkelte av sine kurs.
- Avvikle ekstern leieavtale for åpen barnehage på Bredsand
- Økte inntekter knyttet til vaksiner.
- Avvikle brukerlønn på aktivitetssenterne

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Bruk av nasjonal bemanningskalkulator kan føre til at noen tilbud som ikke er lovpålagte bortfaller og at brukerne kan oppleve at de får et mindre tilgjengelig tilbud.

Ekstern leie av lokalene for åpen barnehage sies opp og det planlegges for å finne alternative lokaler.

Siden sammenslåing av Rygge og Moss kommuner har det blitt opprettholdt en praksis der ett av tre aktivitetssentre har hatt brukerlønn til sine deltagere. Denne ordningen foreslås avvirket i etableringen av et nytt aktivitetssenter i 2025.

Kompenserende tiltak:

Åpen barnehage på Bredsand må driftes i kommuns eide lokaler. Ved gjennomgang av normtall i forebyggende helse må også oppgaver gjennomgås nøye for å sikre at oppgavene som blir gjort er målrettet mot de som trenger det mest.

Endring i bibliotekstilbud og fritidstilbud til ungdom

Moss kommune har i dag to bibliotek. I prosess med nedtrekksplanen har det blitt vurdert ulike alternativer for å kunne opprettholde driften av begge bibliotekene. Det anbefales å beholde Moss bibliotek som et hovedbibliotek og utvikle Rygge bibliotek mot målgruppen ungdom.

Tiltaket innebærer at man:

- Avvikler mulighetsstudien for fritidsklubb på Solli.
- Utvikler et tilbud på Rygge bibliotek mot ungdomsaktiviteter og som møteplass for ungdom.
- Søker eksterne midler for utviklingsarbeidet, blant annet gjennom Bufdir.
- I tillegg foreslås det å redusere åpningstiden på bibliotekene.

Mulighetsstudien for fritidsklubb på Solli er ikke startet opp. Bygget vil kreve investeringer for å tilfredsstille kravene til en fritidsklubb. Det er ikke avsatt investeringsmidler til formålet.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Moss kommune vil ha et hovedbibliotek i sentrum og et spesialisert bibliotek på Bredsand som retter seg mot barn og unge.

Tiltaket vil kunne gi en gevinst i form av flere ungdommer på biblioteket på kveldstid, en styrking av tjenester/møteplastleilbud rettet mot ungdom ved biblioteket. Det må jobbes ut et konsept som treffer ungdommene, som kan kombineres med øvrige tilbud og som er bra for ansatte. Det kan være mulig å holde selvbetjent utlån åpent i ungdomsklubb-tid. Tiltaket vil styrke samarbeid på tvers i kommunen og eventuelle synergieffekter det kan gi i form av bedre tjenestekvalitet for publikum, og spesielt ungdom.

Begge bibliotekene vil redusere den bemannede åpningstiden. Bibliotekene vil ha mindre kvelds- og lørdagsåpent og Rygge bibliotek vil holde sommerstengt.

Kompenserende tiltak:

Begge bibliotekene har meråpent tilbud fra 07.00-23.00 hver dag.

Justere prisliste for Moss kulturskole

Avvikle søskenmoderasjoner og flerfagsrabatt i prislisten.

Konsekvenser av tiltaket for brukerne:

Dette vil føre til at familier må betale full pris for søsken. Elever som velger å gå på flere fag vil ikke lenger få rabatt for å oppta flere elevplasser.

Kompenserende tiltak:

Kulturskolen beholder inntektsgradert betalingsmodell og ti gratisplasser for lavinntektsfamilier, som gjør at familier som har behov for det fortsatt har tilgang på gode støtteordninger.

Kutte støtte til Moss by- og industrimuseum (MBIB)

Avvikle støtten til Moss by- og industrimuseum

Avtale sies opp av Moss kommune med 12 måneders oppsigelsestid. Moss kommune bidrar med tilskudd til Østfoldmuseene, der en stor andel går til å dekke husleie i dagens lokaler.

Informasjon vedrørende partenes forpliktelser og ansvar:

Moss kommune forplikter seg gjennom avtalen til å yte driftstilskudd og dekke husleiekostnader for Moss by- og industrimuseum frem til 2053. Ved avtalens opphør gjelder følgende:

- *Stiftelsen Østfoldmuseene blir fritatt fra drifts- og forvaltningsansvar for de samlinger som tilhører Moss by- og industrimuseum. Moss kommune erkjenner og overtar dette ansvaret. Det skal i god tid før avtalens opphør inngås forhandlinger mellom Stiftelsen Østfoldmuseene og Moss kommune med tanke på arbeidsgiveransvaret for ansatte i Stiftelsen Østfoldmuseene knyttet til avdeling Moss by- og industrimuseum. Det innledes forhandlinger med bevilgende myndighet om fordeling av offentlige tilskudd.*
- *Tilvekst av gjenstander og/eller samlinger skal fordeles etter nærmere forhandlinger mellom partene.*
- *Ekstraordinære utgifter i forbindelse med oppsigelsen av avtalen deles likt mellom partene.*

Reforhandling m.m:

En part kan kreve reforhandling av avtalen dersom det oppstår uforutsette forhold, som ligger utenfor partens kontroll og som gjør det urimelig byrdefullt for parten fortsatt å måtte oppfylle sine forpliktelser i henhold til avtalen.

Dersom reforhandling ikke leder til noen løsning, kan parten si opp avtalen med 12 måneders varsel.

Det er en mulighet for at museet legges ned, og den faglige kompetansen på MBIB forsvinner.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Museet vil måtte redusere tilbud og eventuelt legges ned.

Kompenserende tiltak:

Moss kommune må finne en ny løsning for oppbevaring og forvaltning av samling – som per i dag ivaretas av MBIB.

Kutte tilskudd til lag og foreninger

Moss kommune har behov for å etablere klare retningslinjer for søknader kommunen mottar og de støtteordninger som finnes. Det foreslås å etablere flere søknadsbaserte tilskuddsordninger. Målet er å sikre en bærekraftig, forutsigbar og rettferdig støtteordning for aktører innen kunst, kultur, frivillighet og idrett.

Oversikt over forslag til tilskudd som avvikles i perioden 2025 – 2026 finnes i eget kapittel "tilskudd". Nye søknadsbaserte tilskuddsordninger etableres i 2026.

I henhold til kommunens forpliktelser etter kulturloven, er det viktig å ta hensyn til følgende perspektiver i utviklingen av nye retningslinjer for kultur- og idrettsstøtte:

1. Tilgjengelighet
2. Forutsigbarhet
3. Mangfold
4. Kvalitet

Foreløpig forslag til inndeling av støtteordningen:

- Festivaler og arrangementer
- Støtte til kulturaktører (tilskudd kan være 1-årig eller 3-årig)
- Driftstøtte til ikke-kommunale idrettsanlegg
- Drifts- og aktivitetsstøtte til lag og foreninger
- Helsefremmende arbeid

Faglig godt gjennomarbeidede retningslinjer, basert på kulturloven samt lokale, regionale og statlige føringer, vil styrke Moss som kulturby. Klare retningslinjer gir et solid grunnlag for faglige vurderinger og forutsigbarhet, noe som er avhengig av politisk og administrativ forankring. Retningslinjene vil behandles politisk.

Det vil være fordelaktig å skille mellom tilskudd til kultur, idrett og øvrige formål, som for eksempel husleie- og strømstøtte, samt mangfoldsarbeid. Denne oppdelingen kan bidra til å prioritere vedtatte satsingsområder og sikre en mer rettferdig fordeling av ressurser.

I vurderingen av støtteordninger kan det også være relevant å inkludere midler kommunen fra fra IMDI og andre finansieringskilder.

En vellykket kulturkommune kjennetegnes av evnen til å balansere både mangfold og kvalitet. Dette krever strategiske prioriteringer og en evne til å tilpasse seg endrede behov. Gode retningslinjer kan redusere risikoen for særbehandling av enkelte aktører og åpne for tidsbegrensede avtaler og

budsjettvedtak, noe som fremmer en mer dynamisk og responsiv tilnærming til kultur- og idrettsforvaltning.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

En utarbeidelse av en tilskuddsordning vil kunne gi mer åpenhet, likebehandling og forutsigbarhet for tilskuddsmottakerne. Samtidig vil tilskuddspotten bli kuttet og det vil bli utbetalt mindre tilskudd enn i dag.

Kompenserende tiltak:

I videre utvikling og prioritering vil det legges vekt på medvirkning fra de ulike aktørene innen kultur, frivillighet, idrett og i lokalsamfunnet.

Legge ned fritidsklubben 411 Nøkkeland skole

411 er en fritidsklubb knyttet til Nøkkeland skole som er åpen to ganger i uken etter skoletid og har stort sett vært et tilbud for mellomtrinns elever ved Nøkkeland skole. I en helhetlig vurdering av tilbudet som gis av fritidsklubber er det vurdert å sikre tilbudet til ungdom og da redusere tilbudet til barnetrinnet. Både nasjonale og lokale undersøkelser (Ungdata) viser at elever ved ungdomsskolen har lavere deltagelse i organisert aktivitet enn elever på mellomtrinnet.

Moss kommune har i tillegg en fritidsklubb til i nærheten (Montana), hvor det er besøk fra flere skolekretser og som når ut til en bredere brukergruppe. Det foreslås derfor å avvikle tilbudet på Nøkkeland skole.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Det vil ikke lengre være et tilbud på Nøkkeland skole i regi av Moss kommune. Målgruppen henvises til Montana fritidsklubb.

Kompenserende tiltak:

Barn og unge vil kunne benytte Montana fritidsklubb. Det kan etableres foreldredrevne fritidstilbud ved skolen i regi av FAU, noe som er gjort ved andre skoler.

Legge ned Halmen juniorklubb

Halmen er en juniorklubb i skolens lokaler på Halmstad skole. Tilbudet er rettet mot en yngre målgruppe og er etter skoletid. I en helhetlig vurdering av tilbudet som gis av fritidsklubber er det vurdert å sikre tilbudet til ungdom og da redusere tilbudet til barnetrinnet. Både nasjonale og lokale undersøkelser (Ungdata) viser at elever ved ungdomsskolen har lavere deltagelse i organisert aktivitet enn elever på mellomtrinnet.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Det vil ikke bli gitt et fritidstilbud til de yngste elevene i regi av kommunen på Halmstad skole.

Kompenserende tiltak:

Det kan etableres foreldredrevne fritidstilbud ved skolen i regi av FAU, noe som er gjort ved andre skoler. I 2024 har det blitt etablert en ny fritidsklubb, Banken, på Halmstad som gir tilbud til ungdom.

Nedlegge Applaus

APPLAUS legges ned som kulturskoletilbud.

Konsekvenser av tiltaket for brukere og innbyggere:

APPLAUS har i 25 år vært et kulturskoletilbud for elever som har ønsket å fordype seg i musikk, dans og teater – musikkteater. Både økonomisk og ressursmessig krever APPLAUS mye og det er få elever dette kommer til gode, 25-30 elever per skoleår. APPLAUS' musikaloppsetninger har hatt et stort publikum og stort engasjement knyttet til regionens næringsvirksomhet (sponsorer) og frivillig arbeidsinnsats. Dette vil sammen med nedleggelsen bortfalle.

Kompenserende tiltak:

For fem år siden var APPLAUS det eneste fordypningstilbudet ved Moss kulturskole, men i tråd med rammeplanen er det etablert egne fordypningstilbud for både musikk- og teaterlever. Nedleggelse av APPLAUS kan bidra til at kulturskolen kan iverksette tiltak eller utvikle muligheter som vil komme flere elever og fagområder til gode. Dette gjelder både for elever på fordypning og elever som er en del av kjernetilbudet. Det er mulig å utvikle et nytt, langt mindre ressurskrevende fordypningstilbud i musikkteater.

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt KOA

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Leieinntekter nytt krisesenter	-150	-300	-300	-300
Økte inntekter - voksenopplæring	-1 000			
Økte inntekter bosetting enslige mindreårige flyktninger	-3 600			
Reduksjon i konsulenttenester NAV	-750	-750	-750	-750
Effektivisering administrasjon KOA		-800	-800	-800

Økonomiplan for 2025-2028

Kutt stilling byantikvar (a)	-450	-900	-900	-900
Kutt i administrative stillinger KOA (b)	-5 050	-4 600	-4 600	-4 600
SUM	-11 000	-7 350	-7 350	-7 350

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

a) Redusert kapasitet til å ivareta og fremme kommunens kulturarv, mulig forsinkelser i saksbehandling samt mulig påvirkning på kvalitet på rådgivning.

b) Nedprioritering av ikke lovpålagte oppgaver og mulig redusert kvalitet i arbeid, samt redusert saksbehandlingstid i skolen.

b) Mindre fagstøtte til ledere og fagkonsulenter innenfor barnevern, men potensielt større eierskap og utviklingsmuligheter for den enkelte.

Redusere ALLEMED og oppleveleskort

Moss kommune har i dag ulike tilbud rettet mot barn og unge som står utenfor både organisert og uorganisert aktivitet. De økonomiske rammene for Opplevelsekortet er 1,2 millioner kroner, og i økonomiplanen for 2024-27 ble det vedtatt 1 million kroner til Fritidskortet (ALLEMED). Det foreslås å se disse to tiltakene sammen og redusere denne summen med 0,5 millioner kroner.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Tilbudet er under etablering og vil således ikke få merkbare konsekvenser for innbyggerne.

Kompenserende tiltak:

Tilbudet om både opplevelseskort og fritidskortet videreføres med noe lavere økonomisk ramme.

Redusere tilbud og kvalitet ved idrettsbygg

Tiltaket inneholder flere punkter:

- Redusert vikarbruk på idrettsanleggene.
- Redusert klisterfjerning: spesialsåpe til fjerning av klister i tre idrettshaller brukes flere ganger ukentlig, og er kostnads- og driftskrevende.
- Flere klubber tilbyr trening for voksne medlemmer, for eksempel oldboys/oldgirls, seniortrening, masters, gatelag osv. Det foreslås å ta betalt for treningstiden, dette spesifiseres i gebyrlisten.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

- Innbyggere i Moss vil oppleve at idrettshaller/anlegg må holde stengt på kort varsel på grunn av manglende ressurser.
- Redusert klisterfjerning: Vil være en ulempe for andre idretter enn håndball, dette kan løses ved endring i tildeling på sikt (2025/2026), men innebærer at etablerte tilbud må flyttes til annen hall.
- Flere som i dag har gratis trening (voksne) vil måtte betale for seg.

Redusere vedtak til aktivitetskontakttjenesten utover fire timer i uka

Aktivitetskontakttjenesten er en tjeneste for barn, ungdom, voksne og eldre som trenger støtte og hjelp til å delta i kultur- og fritidsaktiviteter. Det er ikke ordningens intensjon at bistanden skal gis til praktiske oppgaver.

Det utarbeides en retningslinje hvor ingen nye vedtak er over fire timer. Det vil så gjøres en ny gjennomgang av vedtakene på aktivitetskontakt av Helse- og omsorgsforvaltningen med mål om å redusere 66 vedtak som er over fire timer per uke.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Enkelte brukere vil få et redusert tilbud eller tilbud om en annen tjeneste.

Kompenserende tiltak:

Ved gjennomgang av vedtakene og ny behandling, vil de som er av behov for tilbud utover fire timer, vurderes for andre tjenester (eks. praktisk bistand).

Redusere åpningstider svømmehaller

- Redusere publikumsbad i Høyenhold.
- Redusere åpningstiden i Mossehallen svømmehall på tidspunkter med lav aktivitet i publikumsbadet.
- Stenge publikumsbadet i Mossehallen fem uker tidligere på sommeren, tilbakeføring til tidligere års praksis.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Det vil være mindre tilgjengelig svømmetilbud for innbyggerne.

Kompenserende tiltak:

Publikum må benytte øvrige svømmetilbud i kommunen.

Samlokalisere Kambo og Sentrum helsestasjon

Moss kommune leier i dag eksterne lokaler til helsestasjonen på Kambo. Disse lokalene har utfordringer med å fylle arbeidsmiljølovens krav og publikums forventninger.

Det arbeides med en mulighetsstudie for oppgradering av helsestasjonen i sentrum, Kirkegata 14, og det er naturlig å se disse tilbudene i sammenheng. Det er i dag fire ansatte på helsestasjonen på Kambo.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

En samlokalisert helsestasjon vil gi innbyggerne et mer likeverdig tilbud, sterkere fagmiljøer, mer effektive tjenester og et mer robust tilbud. Samtidig vil noen innbyggere få lengre reisevei til helsestasjonen.

Økte inntekter Moss kulturhus

Prislisten for leie av lokaler på Moss kulturhus har ikke vært regulert siden 2020. Reguleres i forslag til gebyrliste.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Tiltaket vil føre til økte kostnader for leietakere.

Endringer ihht statlige føringer

Vaksinasjonsprogram Covid-19 og pneumokokk

I statsbudsjettet for 2025 har regjeringen bevilget 198,3 millioner kroner til et vaksinasjonsprogram som fokuserer på covid-19 og pneumokokksykdommer. Programmet er en del av en satsing på å øke vaksinasjonsdekningen blant voksne for å forebygge sykdommer, redusere sykefravær og senke dødelighetsraten. Det retter seg spesielt mot personer over 65 år og andre i risikogrupper,

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Mål klimagassutslipp: Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler

Ved utskiftning av tjenestebiler skal fortrinnsvis fossilfrie alternativer benyttes.

Mål klimagassutslipp: Klimakommunikasjon - fortelle våre klimahistorier

Moss kommunes "håndbok for grønnere arrangementer" gjøres kjent for arrangører og publikum.

Fortsette arbeidet med historiske vandreruter for opplysning og bevisstgjøring av kulturlandskapets betydning.

Mål klimagassutslipp: Klimaplanlegging i byggeprosjekter - klima- og miljøplan utarbeides i forkant.

Ha fokus på klima og miljø i aktuelle byggeprosjekter, f.eks i svømmehaller og rehabilitering av kunstgressbaner.

Mål klimagassutslipp: Kollektivandel buss på 15 % 2030 i mossesamfunnet

Oppfordre kulturarrangører til å fremforhandle avtale med Østfold kollektivtrafikk om rabatt på bussbilletter ved å fremvise billetter til kulturarrangementer.

Mål klimagassutslipp: Redusere antall tjenestereiser i Moss kommune (50 % reduksjon av km-godtgjørelse med referanseår 2019)

Tilstrebe digitale løsninger for møter der det er aktuelt.

Mål klimagassutslipp: Sykkelandel på 20 % og gangeandel på 25 % i 2030 i mossesamfunnet

Oppfordre til bruk av sykkel og gange til kultur- og idrettsarrangementer.

Enhet barnehage

Beskrivelse av tjenesteområdet

Barnehagetilbudet i Moss kommune består av 12 kommunale barnehager, en privat familiebarnehage og 22 ordinære private barnehager. Det går 2 211 barn i barnehager i Moss kommune (per 15.12.2024). I tillegg er det tre kommunale åpne barnehager som administreres i enhet kultur, aktivitet og mestring.

Enhet barnehage har tre funksjonsområder - barnehagemyndighet, barnehageeier og avdeling for pedagogisk veiledning og kvalitet (PVK).

Enheden har følgende oppgaver:

- ivareta de lovpålagte oppgavene knyttet til barnehageeierrollen og barnehagemyndighetsrollen
- sikre et godt samarbeid med de private aktørene
- sikre likeverdige tjenester uavhengig av bosted, personlig økonomi, etnisk bakgrunn, og den enkeltes livssituasjon
- sikre god kvalitet i barnehagene uavhengig av eierform

Utfordringer og utvikling

Utfordringer

Barnehage er første trinn i utdanningsløpet, og et viktig virkemiddel for å gi barn like muligheter og utjevne sosiale forskjeller. Barnehagene skal bidra til at alle barn opplever et trygt og inkluderende barnehagemiljø, som fremmer helse, trivsel og læring. Høy barnehagedeltakelse er en faktor som kan øke andelen barn som fullfører og består videregående skole, og videre lede til varig endring. Barnehage er en viktig integreringsarena, og bidrar til at barn tilegner seg grunnleggende språk- og kulturkompetanse før skolestart. I Moss kommune går en høy andel av minoritetsspråklige barn i alderen tre til fem år i barnehage, mens det er lav deltakelse for barn i alderen ett til to år.

I enkelte kommunale barnehagene er det fortsatt høyt sykefravær. Alle deltar i KS-bransjeprogram. Det er et tett samarbeid mellom HR og barnehagenes ledere, om tiltak for enkeltmedarbeidere, og hele personalgrupper der det er behov.

Kapasitet

Barnetallet i kommunale barnehager er økt fra 828 i desember 2023 til 852 i desember 2024. Prognoser for befolkningsutviklingen i Moss viser økning i antall barn i alderen 1-5 år. Veksten er størst i området Nordre, sentrum, Melløs, og Halmstad. Det er avstand mellom behov og tilbud i området rundt Halmstad og sentrum. Dette medfører press i barnehagene i sentrumsnær og nordre opptakssone, og gir lengre reisevei til barnehage for enkeltfamilier. Ny privat barnehage på Halmstad er under etablering, med planlagt åpning høsten 2025. Enhet barnehage og MKE vil gjennomføre en mulighetsstudie for etablering av barnehage i sentrum, eller sentrumsnært område. En sentralt plassert barnehage vil avlaste barnehagene i andre deler av kommunen, og frigi plasser som møter det økende behovet i nordre bydel.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Tidlig innsats med inkluderende og trygge omsorgs- og læringsmiljøer for alle

- Felles utviklingsprosjekt for kommunale og private barnehager «inkluderende fellesskap» er i slutfasen. Arbeidet pågår frem til juni 2025. Det er 23 barnehager som deltar, 12 kommunale og 11 private barnehager. Videre utviklingsarbeid vil bygge på inkluderende fellesskap, og ha særlig fokus på grupper i risiko for utenforskap og sårbarhet. Innholdet konkretiseres vinteren 2024-2025.
- Enhet barnehage deltar sammen med PPT og skoleeieravdelingen i satsingen kompetanseløftet. I barnehageåret 2024-2025 er temaet for Moss kommunes prosjekt skolefravær. Enhet barnehage deltar som en del av laget rundt barna, spesielt med et forebyggende perspektiv. Barnehager vil delta i prosjektet fra høsten 2025.
- Avdeling PVK gir barnehagene kompetanseheving innenfor temaene språk, selvregulering, tilknytning, atferd og foreldresamarbeid.

Varig endring

- Enhet barnehage har mottatt tilskudd til å iverksette målrettede tiltak for å rekruttere barn med minoritetsbakgrunn. Målet er at flere minoritetsbarn starter i barnehager i 1-2 års alder. Det gjennomføres en informasjonskampanje i starten av 2025. Kampanjen vil blant annet inneholde en film, som viser ulike familiers erfaring med barnehagen.
- Barnehagene bidrar i foreldrestøttende arbeid ved å arrangere temamøter for foreldre, og å være en arena som legger til rette for etablering av nettverk som styrker barns vennskap og familienes tilknytning til nærmiljøet. Barnehagene skal implementere modell for foreldrestøtte for alle, som er en oppfølging av oppvekstreformen.

Mangfoldige, kultur, aktivitet og idrettstilbud, hvor alle kan delta

- Alle barnehager skal tilbys teaterforestillinger gjennom et samarbeid med Nonstop festivalen og Unge Viken Teater.
- Det skal gjennomføres svømming og vanntilvenningsaktiviteter med de eldste barna i barnehager som mottar tilskudd til dette fra statsforvalteren.
- I 2024 startet enhet barnehage et samarbeid med Østfold bedriftsidrettskrets om aktivitetsglede i barnehagen. Prosjektet fortsetter i 2025.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	463 390	463 390	463 390	463 390
Sum Lønns- og prisvekst	11 651	11 651	11 651	11 651
Sum Tekniske justeringer	9 789	6 155	6 155	6 155
Sum Vedtak forrige periode	12 598	16 898	16 898	16 898
Sum Budsjettendring i år	61	61	61	61
Konsekvensjustert budsjett	34 099	34 765	34 765	34 765
Konsekvensjustert ramme	497 489	498 155	498 155	498 155
Driftskonsekvens investeringer				
Driftsutgifter ny barnehage	0	0	0	10 000
Sum Driftskonsekvens investeringer	0	0	0	10 000
Innsparingstiltak				
Avvikle drift av Voldskogen barnehage	-1 500	-7 000	-7 000	-7 000
Avvikle drift av Voldskogen barnehage - redusert tilskudd	0	0	0	-500
Avvikle ordning med fast vikar i tre barnehager	-2 500	-2 500	-2 500	-2 500
Avvikle ordning med fast vikar i tre barnehager - redusert tilskudd	0	0	-4 300	-4 300
Effektivisering enhet barnehage	0	0	-7 000	-7 000
Sum Innsparingstiltak	-4 000	-9 500	-20 800	-21 300
Konsekvensjusteringer				
Tilskudd til ny privat barnehage	3 500	17 500	17 500	16 500
Sum Konsekvensjusteringer	3 500	17 500	17 500	16 500
Nye tiltak og realendringer budsjett	-500	8 000	-3 300	5 200
Ramme 2025-2028	496 989	506 155	494 855	503 355

Driftskonsekvens investeringer

Driftsutgifter ny barnehage

Prognoser for befolkningsutviklingen i Moss viser økning i antall barn i alderen 1-5 år. Veksten er størst i området nordre, sentrum, Melløs og Halmstad. På Halmstad er det barnehage under etablering. Det bør gjennomføres en mulighetsstudie for å øke barnehage-kapasiteten i sentrum eller sentrumsnært område. En sentralt plassert barnehage vil avlaste barnehagene i andre deler av kommunen, og frigi plasser som møter økende behov der. Forventet åpning er august 2028.

Innsparingstiltak

Avvikle drift av Voldskogen barnehage

Det foreslås å avvikle driften av Voldskogen barnehage, ved etablering av ny privat barnehage på Halmstad. Etablering av privat barnehage innenfor samme lokalmiljø forventes å gi nedgang i søkertall til Voldskogen. Voldskogen barnehage har 36 plasser per i dag. Reduksjon i barnetall reduserer også bemanning, og vanskeliggjør forsvarlig drift.

Moss kommune har i forbindelse med arbeid med kommunens barnehagekapasitet avdekket utbedringsbehov for barnehagen, dersom driften skal videreføres. Det er erfart at kandidater takker nei til tilbud om jobb i barnehagen, på grunn av manglende i fysisk miljø. I dialog med Viken fylkeskommune i 2023, avdeling for kulturarv/seksjon for kulturminner, frarådes Moss kommune å gå videre med planer om utvidelse av Voldskogen barnehage. Det anbefales å avvikle driften da det allerede er skader på fornminnene. Det vurderes at kostnadene her vil være svært høye og at det ikke er hensiktsmessig, da barnehagen ikke har potensialet for økt kapasitet, jfr. uttalelsen fra fylkeskommunen.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Voldskogen er eneste kommunale barnehage syd for Bredsand, avvikling betyr at det ikke lenger vil være kommunale barnehageplasser i denne delen av kommunen.

Foresatte er informert i foreldremøte 11.09.2024, og SU har kommet med en uttalelse. Hovedtrekkene i bekymringene dreier seg om tryggheten om at de faktisk får plass i ny barnehage. I tillegg er de bekymret for de små barnas overgang til nytt miljø.

Kompenserende tiltak:

Barna i barnehagen har i henhold til vedtak i KST, 18.04.2024, sak 042/24 «Tilsagn på kommunalt tilskudd til ny privat barnehage på Halmstad» rett til plass i den nye barnehagen som skal åpne på Halmstad. Kommunen sikrer tett dialog med Espira, for å planlegge overgangen for barna det gjelder. Enhet barnehage vil sammen med de ansatte i Voldskogen barnehage arbeide for en trygg og god overgang til den nye barnehagen på Halmstad.

Avvikle drift av Voldskogen barnehage - redusert tilskudd

Lavere driftsutgifter i de kommunale barnehagene vil resultere i lavere tilskudd til de private barnehagene. Tilskuddet beregnes med utgangspunkt i kommunens regnskap to år før tilskuddsåret.

Avvikle ordning med fast vikar i tre barnehager

Fjerne tre fagarbeiderstillinger, som er på topp av grunnbemanning.

I juni 2023 bevilget kommunestyret 2,5 millioner kroner til bemanning utover grunnbemanning i kommunale barnehager. Formålet var økt stabilitet for barna i barnehagene, og redusert bruk av ukjente vikarer. Det ble opprettet tre stillinger, som i tillegg til å dekke korttidsfravær skulle ta ansvar for kvalitet og praktisk gjennomføring av måltidene i disse barnehagene. Kommunal barnehageeier prioriterte tre barnehager i områder med høy andel lavinntektsfamilier og der sykefravær over tid hadde vært høyt. Det er ikke stor risiko for driften i forhold til kravene i lov om barnehager. Barnehagene vil ha lovfestet grunnbemanning og ordinære vikarbudsjetten ved gjennomføring av tiltaket. I de tre aktuelle barnehagene har sykefraværet gått ned, men fraværet har også gått ned i flere barnehager uten denne ordningen. Barnehageeier har i samme periode påbegynt og gjennomført flere arbeidsmiljøtiltak, med formål om økt nærvær. Det er dermed usikkert hvilke tiltak som har hatt størst effekt på nærværet til ansatte i barnehagene. For tjenestekvaliteten er det klare fordeler med ordningen, men i kommunens økonomiske situasjon er dette et nedtrekk barnehagene kan håndtere uten store konsekvenser for de ansattes arbeidsmiljø.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Barnehagene har i perioden hatt bedre gjennomføringsevne av aktiviteter til barn, og møtevirksomhet. Dette har bidratt til bedre kvalitet og kapasitet til å fange opp sårbare barn, og sette inn tiltak tidlig. Organiseringen og innholdet i stillingen har gitt mindre svinn og hevet kvaliteten på matserveringen i barnehagene. Tjenestekvalitet påvirkes i stor grad av nærvær/fravær, så den reelle konsekvens for tjenestekvalitet vil henge sammen med fraværsutviklingen.

Kompenserende tiltak:

Økt samarbeid med NAV og andre tiltaksarrangører, evt. se på ulike løsninger for servicemedarbeidere.

Avvikle ordning med fast vikar i tre barnehager - redusert tilskudd

Lavere driftsutgifter i de kommunale barnehagene vil resultere i lavere tilskudd til de private barnehagene. Tilskuddet beregnes med utgangspunkt i kommunens regnskap to år før tilskuddsåret.

Effektivisering enhet barnehage

Barnehagestrukturen skal gjennomgås for å sikre at tilpasset barnehagekapasitet for alle som har rett til plass. I planperioden vil barnehagekapasiteten ikke være tilfredsstillende. Ved behov for økt barnehagekapasitet skal kommunens barnehagetilbud gis i større enheter, lokalisert slik at de er tilgjengelige for flere boligområder. Enhet barnehage vil også se på oppgavefordeling i enheten. Tiltaket har virkning først fra 2027. Konkrete tiltak for effektivisering av administrasjon i enheten planlegges i 2025, og reduksjon eller bortfall av tjenester vil behandles særskilt.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Foreløpig ingen. Konkrete tiltak som vil få betydning for innbyggerne vil bli behandlet særskilt.

Konsekvensjusteringer

Tilskudd til ny privat barnehage

I KST-sak 042/24 ble det gitt forhåndstilsagn om kommunalt tilskudd til Espira Gruppen AS til ny barnehage på Halmstad.

Klimabudsjett

Oppdrag

Mål klimagassutslipp: Kjøpe brukt - gjenbruk

Beskrivelse

Alle kommunale barnehager legger til rette for arenaer der foresatte kan bytte og kjøpe brukte klær, leker og utstyr til barn.

Barnehagene bruker natur eller gjenbruksmaterieill i formingsaktiviteter med barna.

Mål klimagassutslipp: Redusere forbruk – man må alltid vurdere om man trenger det man planlegger å kjøpe inn.

Ved behov for møbler og lignende til barnehagene sjekkes muligheter for gjenbruk av utstyr fra andre tjenester i kommunen, og det kjøpes brukte varer om mulig.

Mål klimagassutslipp: Vedlikeholdet i kommunens bygningsmasse skal være verdibevarende og oppvarmingskilder skal være fornybare. Ved valg av byggematerialer skal klima og miljø stå i fokus. Vedlikeholdet skal sikre langsiktig bruk gjennom fleksible løsninger for å hindre stadige ombygginger. Byggene skal ha et godt tilrettelagt avfallssystem.

Enhet barnehage samarbeider med MKE om klimavennlige løsninger ved vedlikehold og ny-etablering av kommunale barnehager.

Mål klimatilpasning: Vurdere klimasårbarheten innenfor enheten – beskrive risikobildet (vann, vind, tørke, hete)

Enhet barnehage har vurdert sårbarhet for ekstreme værforhold, som påvirker driften, og planlagt beredskap.

Oppdrag

Beskrivelse

Mål naturmangfold: Vi holder naturen fri for forurensning og forsøpling og forurensning

Barnehagene deltar i strandryddeaksjoner, og er gjennomløpende opptatt av å ikke etterlate seg avfall når de er på tur, og samler søppel som man finner på veien.

Mål naturmangfold: Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter

Arbeidet med mangfold er en sentral del av barns aktiviteter i barnehagen. 8 barnehager har kjøkkenhager og enkelte barnehager har humlebed. Alle barnehager er bevisste på hvordan barn og ansatte opptrer i naturen. Det gjelder både for hvordan man gjennomfører aktiviteter og at man sikrer barn varierte naturopplevelser. Barnehagene gjennomfører turer til ulike biotoper (ferskvann, saltvann, skog) til ulike årstider. Turene planlegges og gjennomføres med variasjon for å unngå stor belastning og slitasje på naturen. Dagens aktiviteter og opplevelser gir barna kunnskap om artsmangfold og danner grunnlag for at barna senere i livet kan ta bærekraftige valg, og verne om naturmangfoldet.

Ved revidering av kommunale barnehagers fagplan skal det legges vekt på systematisk arbeid med, og konkrete beskrivelser av hvordan barnehagene arbeider med de grønne temaene.

Enhet skole

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enhet skole består av 17 skoler, avdeling pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) og administrativ skoleeier. I mosseskolen går det 5250 elever.

Enhet skole har ansvaret for:

- en effektiv drift av skolene innenfor gitte lovfestede og kommunale føringer som sørger for et godt og likeverdig tilbud til kommunens elever
- at alle elever møter et inkluderende og helsefremmende læringsmiljø med kompetente pedagoger slik at elevene får tatt ut sitt læringspotensial
- å ivareta tidlig innsats og sikre sømløse overganger mellom barnehage, skole og videregående skole
- å se hele lærings- og oppvekstløpet under ett
- å sikre god kvalitet i samhandling og samarbeid med andre instanser
- å ha en pedagogisk psykologisk tjeneste som ivaretar individ- og systemhenvisninger i henhold til regelverket - både i barnehage og skole.

Utfordringer og utvikling

Elevtallet i den kommunale grunnskolen er på samme nivå for skoleåret 2024/25 som tidligere, men det er variasjoner mellom skolene fra år til år. Skolene i Moss har det siste året mottatt flere flyktninger enn tidligere. Dette skyldes økt bosetting, samt at det er opprettet omsorgssentre for enslige mindreårige flyktninger og asylmottak. Mange av de nyankomne flyktningene er i skolepliktig alder og krever stor tilrettelegging i sitt skoletilbud.

Økningen av antall barn som får vedtak om individuell tilrettelagt opplæring (ITO - tidligere spesialundervisning) har fortsatt å stige gjennom 2024 og er nå på 6,6 prosent. Antallet henvisninger til PPT fra barnehage og skole tyder på at dette tallet kan øke ytterligere. Tilstrekkelig grunnbemanning med riktig kompetanse er avgjørende for å sikre at flest mulig elever inkluderes i ordinær undervisning.

Viktige oppgaver for PPT er å kunne håndtere utfordringene rundt økningen av minoritetsspråklige elever og barn med spesialpedagogiske behov. Det blir vesentlig at PPT opprettholder sin evne til å gjennomføre de lovpålagte oppgavene innenfor utredning, sakkyndig vurdering og veiledning på individ- og systemnivå i henhold til PPTs mandat i skoler og barnehager. PPT er en viktig drøftingspartner for barnehagene og skolene. I ny opplæringslov utvides mandatet til PPT til å bidra i forebyggende og tidlig innsats for alle elever som kan ha behov for tilrettelegging, med mål om at flest mulig elever skal mestre og utvikle seg innenfor rammen av fellesskapet. Enhet skole med PPT og enhet barnehage deltar i satsingen kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis. Kompetanseløftet skal bidra til å forebygge utenforskap, fange opp utfordringer og gi et inkluderende og tilpasset pedagogisk tilbud til alle. Temaet for perioden prosjektet er inne i nå er «nevrotilstander og skolefravær».

Skolene i Moss har som følge av politisk beslutning, avviklet leksefri skole og innført en leksebevisst praksis fra høsten 2024.

Det er de ansatte som er skolenes viktigste ressurs. Det legges derfor stor vekt på kompetanseheving av hver enkelt medarbeider. Det er også stort fokus på utvikling av et profesjonelt fellesskap både på hver enkelt skole og i mosseskolen totalt. Dette gjøres gjennom prosjektet SIMM (Sammen om Inkluderende lærings Miljø i Moss).

Det er startet opp et arbeid med oppgradering av skolebygg for å kunne innfri nye statlige føringer med fagfornyelsen i skole og ny rammeplan i SFO. I tillegg er det innført gratis SFO i 12 timer per uke for 1. - 3. trinns elever. Dette har ført til økt elevtall i SFO.

Hovedutfordringene og utviklingspunkter for enhet skole er å:

- Sikre bedre gjennomføring i videregående skole. Et viktig element er å bedre skolemestring og redusere skolefravær i grunnskolen for å øke andelen elever som består og gjennomfører et videregående skoleløp.
- Sikre lik kvalitet på undervisningen mellom skolene og innad i skolene ved å opprettholde riktig og oppdatert kompetanse for å kunne innfri prioriterte satsinger.
- Sikre at skolene tidlig fanger opp elever som ikke mestrer eller som faller utenfor fellesskapet.
- Sikre kompetanse og ressurser til den store økningen av elever med flyktningbakgrunn.
- Sikre likebehandling mellom private og offentlige skoler for elever som har krav på vedtak om individuell tilrettelagt opplæring (ITO).
- Sikre riktig og kvalitetsmessig bruk av digitale verktøy.
- Sikre kvalitet og forsvarlig saksbehandlingstid i PPT.
- Oppgradere skolebygg til en tidsmessig standard.
- Sikre et forsvarlig tilbud og god kvalitet i grunnskoleopplæringen med lavere økonomiske rammer.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Tidlig innsats med inkluderende og trygge omsorgs- og læringsmiljø for alle barn og unge

- Videre arbeid med samarbeidsmodellen med kompetanseheving og veiledning for internt støttesystem i skole, barnehage og PPT.
- I satsingen på “vurdering som læring” jobbes det med metodikk og klasseledelse for at alle elever skal føle mestring, medvirkning og veiledes videre i sin læring.
- I satsingen på “økt elevmedvirkning” jobbes det med metodikk og klasseledelse for at alle elever skal føle aktivt eierskap til egen utvikling og læring.
- Gjennom SIMM (Sammen om Inkluderende Miljø i Moss) og i systematisk skolelederutvikling jobbes det med å styrke kvaliteten på relasjonsbasert og trygg læringsledelse. For å lykkes med at alle elever skal føle støtte, mestring og medvirkning, skal alle ansatte trene på pedagogisk relasjonsbasert læringsledelse.
- Etablere en kompetanseplan som sikrer at alle skolene i Moss har ansatte med riktig kompetanse.

Mangfoldig kultur-, aktivitets- og idrettstilbud hvor alle kan delta

- Etablere og implementere skolebiblioteksplanen for å sikre jevnlig bruk av skolebibliotekene og folkebibliotekene for elevene i grunnskolen.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	672 449	672 449	672 449	672 449
Sum Lønns- og prisvekst	229	229	229	229
Sum Tekniske justeringer	40 294	37 496	37 496	37 496
Sum Vedtak forrige periode	7 153	-6 247	-6 247	-6 247
Sum Budsjettendring i år	-16 572	-16 972	-16 972	-16 972
Konsekvensjustert budsjett	31 104	14 506	14 506	14 506
Konsekvensjustert ramme	703 553	686 955	686 955	686 955
Innsparingstiltak				
Avslutte ordning med leselærere	-2 000	-4 000	-4 000	-4 000
Avvikle bemanning ved skolekantine	-300	-600	-600	-600
Likebehandling av elever i privat og offentlig skole kap 11 i opplæringsloven	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Nedtrekk læremidler enhet skole	-1 200	-1 200	-1 200	-1 200
Skolestruktur	0	-10 000	-20 000	-20 000
Sum Innsparingstiltak	-4 500	-17 800	-27 800	-27 800
Nye tiltak og realendringer budsjett	-4 500	-17 800	-27 800	-27 800
Ramme 2025-2028	699 053	669 155	659 155	659 155

Innsparingstiltak

Avslutte ordning med leselærere

I forbindelse med både satsingen i strategiplanen for enhet skole og resultater på nasjonale prøver og eksamen, ble det opprettet leselærere ved alle kommunens skoler. Stillingene er på 20 - 30 prosent ved hver virksomhet. Stillingene som leselærer avvikles. Det er ikke lovpålagt med leselærere ved skolene. Ansatte som innehar denne rollen, er i faste stillinger og går tilbake til full undervisningsstilling. Det reduseres tilsvarende antall stillinger ved skolene.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Det blir mindre kvalitet på leseopplæringen ved skolene, og oppfølgingen av leseplan (enhet skoles strategiplan) blir ikke fullt ut etterlevd etter intensjonen. Det kan føre til at elevene presterer dårligere på statlige målinger og det kan være vanskelig å fange opp elever som har utfordringer med lesing.

Kompenserende tiltak:

Skolene kan omprioritere og benytte mer av lærernes fellestid på leseopplæringen for å opprettholde noe trykk på fagområdet.

Avvikle bemanning ved skolekantine

Ved ungdomsskolene er det kantiner. Det er bare en av skolene som har kantine med egen kantinemedarbeider. Ressursen kuttes høst 2025.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Kantinen er et viktig tilbud for elevene, men er ikke et lovpålagt tilbud. Tilbudet blir forringet, og elever ved skolen får ikke samme tilbud om kjøp av sunn mat.

Kompenserende tiltak:

Det må eventuelt sees på alternative måter for å opprettholde et kantinetilbud, uten bemanning.

Likebehandling av elever i privat og offentlig skole kap 11 i opplæringsloven

Det settes i gang et arbeid med å sikre likebehandling mellom private og offentlige skoler på feltet individuell tilpasset opplæring (tidligere kalt spesialundervisning).

I dag finansieres kostnadene til individuelt tilrettelagt opplæring til de private skolene som en stykkpris finansiering, bestående av lærertimer og assistent timer.

De offentlige skolene finansieres gjennom en rammefinansieringsmodell, hvor individuelt tilrettelagt opplæring inngår som en del.

I følge privatskoleloven skal kommunen likebehandle private og offentlige skoler når det gjelder tildeling av midler til tilrettelagt opplæring.

I forarbeidet til lovendringer, Prop 78 L 2016-2017 kap 3.5.2 heter det: Likebehandlingen er et minimumskrav, og grunnen til presiseringen er å sikre at kommunene ikke underfinansierer de private skolene, men også at de ikke overfinansierer. Modellen må ikke «gå utover» småskolene.

Det er den kommunen privatskoler ligger i, som har det økonomiske ansvaret når det gjelder elever i behov av Individuell tilpasset opplæring og særskilt språkopplæring etter oppl. § 3-6. Slik det praktiseres i dag, er det ikke en likebehandling mellom de private og offentlige skolene. De private skolene får tildelt mer ressurser per elev til dette formålet enn de kommunale skolene.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

En ny modell skal sikre likebehandling, både av enkeltelever og mellom private og offentlig skoler. Det blir en likebehandling av elever på private og offentlige skoler når det gjelder oppfølging av elever med særskilte behov. Ved endring av ressursene i den offentlige skolen, vil det også være nødvendig å se på tilsvarende situasjon ved dekning av utgifter til individuell tilrettelegging i de private skolene.

Nedtrekk læremidler enhet skole

Det kuttes i læremidler etter elevtall på den enkelte skole.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Det blir mindre handlingsrom for innkjøp av fysiske lærebøker på den enkelte skole.

Kompenserende tiltak:

Skolene kan støtte seg mer på digitale læremidler.

Skolestruktur

Skolestrukturen i Moss skal gjennomgås for å finne en god og bærekraftig struktur som kan redusere de totale kostnadene for kommunen. Det er bestilt en ekstern gjennomgang av kommunens skolestruktur.

Ifølge rapporten fra Karabin: «Kostra-; tjeneste og organisasjonsanalyse for Moss kommune» er den viktigste kostnadsdriveren i skolesektoren, skolestørrelse. Små skoler er dyrere å drive enn større skoler og det er begrensede muligheter til å redusere lønnskostnadene i nåværende skolestruktur. I tillegg er det viktig å vurdere kvalitet og valgmuligheter for elever i eksempelvis ungdomsskoler. Moss kommune har en samlet overkapasitet i skoleplasser. En gjennomgang av skolestruktur vil se på skolekretsgrenser, og eventuelt sammenslåing og nedleggelse av skoler.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Foreløpig ingen, konkrete tiltak som vil få betydning for innbyggerne vil bli behandlet særskilt.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Mål klimagassutslipp: Fokus på digitale løsninger og færre reiser - Redusere antall tjenestereiser Moss kommune (50 % reduksjon av km-godtgjørelse med referanseår 2019)	Annethvert rektormøte gjennomføres digitalt.
Mål klimagassutslipp: Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler	10% av de ansatte bruker sykkel i tjenesten.
Mål klimagassutslipp: Innkjøp av utstyr som varer lenge og er miljøvennlig og klimasmart	Skoler skal gjennomføre en modenhetsanalyse for å se på bruken av digitale enheter i samarbeid med Atea.
Mål klimagassutslipp: Kjøpe brukt - gjenbruk	Barnehager arver Ipad-er fra skole.
Mål klimagassutslipp: Klimakommunikasjon - fortelle våre klimahistorier	Elever bevisstgjøres og lærer om klima og bærekraft.
Mål klimagassutslipp: Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 5 år - nettbrett 5 år	Levetidsmålet oppfylles
Mål klimagassutslipp: Matsvinn - redusere matsvinn med 50 %	Skoler med kantiner og SFO reduserer matsvinn med 50%.
Mål klimagassutslipp: Redusere forbruk – man må alltid vurdere om man trenger det man planlegger å kjøpe inn.	Skolen gjenbraker læringsmateriell og benytter digitale læremidler.
Mål klimagassutslipp: Sykkelandel på 20 % og gangeandel på 25 % i 2030 i mossesamfunnet	Moss kommune vektlegger at alle elever skal kunne gå eller sykle til skolen .jf. nærskoleprinsippet. Det blir lagt til rette for å lære elever og ferdes trygt i trafikken. Skolene arrangerer en "Gå-til-skolen" aksjon vår og høst.
Mål naturmangfold: Vi holder naturen fri for forsøpling og forurensning	Det gjennomføres strandryddedag i skolene.
Mål naturmangfold: Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter	Elevene er aktivt ute i skog og mark, og lærer om naturmangfold.

Enhet barnevern, bolig og inkludering

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enhet barnevern, bolig og inkludering er delt inn i fem avdelinger og en virksomhet som har ansvar for hvert sitt fagområde: boligsosial avdeling, voksenopplæring, flyktningtjeneste, avdeling for enslige mindreårige flyktninger og krisesenter i tillegg til barneverntjenesten.

Enheten jobber med:

- å styrke helhetsperspektivet på familiene og å gi oppmerksomhet til arbeid med sosioøkonomiske forhold og utvikling av levekårsområdet.
- boligsosialt arbeid gjennom startlån, tildeling av boliger, Housing First og miljøvaktmestere
- integreringsarbeid gjennom tolketjeneste, bosetting av flyktninger, voksenopplæring og botilbud for enslige mindreårige flyktninger
- krisesentertjenester, herunder botilbud, dagsamtaler og regionens kompetansesenter om vold i nære relasjoner
- barnevernstjenester, herunder behandle bekymringsmeldinger, gjennomføre undersøkelser og iverksette omsorgs- og hjelpetiltak

Utfordringer og utvikling

Barnevern

Barnevernstjenestens arbeid er forankret i kommunalområdets mål om helhetlige, forebyggende tiltak som gir varig positiv effekt for barn og deres familier.

Etter en periode med færre meldinger til barnevernstjenesten, har vi nasjonalt sett en økning i meldinger med mer alvorlig innhold, dette gjenspeiles også i Moss. Samtidig stilles det stadig høyere krav til saksbehandlingen, særlig med hensyn til barnets medvirkning, dokumentasjon og samarbeid med familier. Med den nye barnevernsloven som trådte i kraft 1. januar 2023, er kravene til kompetanse i barnevernstjenesten ytterligere skjerpet. I tillegg legger oppvekstreformens føringer opp til at kommunene skal intensivere sitt forebyggende arbeid for å redusere antallet barn som trenger tiltak fra barnevernet, og samtidig sikre at barn og familier får rett hjelp tidlig. Barnevernstjenesten vil i planperioden realisere tiltaket «tettere på», samt bidra til realisering av tiltaket «familiekontaktene» som begge er nye kommunale forebyggende tiltak.

Barnevernet har utarbeidet en plan for å unngå fristbrudd og sikre at alle barn får en omsorgsplan eller tiltaksplan. Planen skal settes i verk i planperioden, med nødvendige tiltak på plass for å sikre god oppfølging. Dette skal bidra til en mer effektiv innsats for barn og familier som trenger hjelp. Barnevernstjenesten har påbegynt en omfattende kvalitetsheving av sitt arbeid. Målet er å forbedre saksbehandlingen, i form av fokus på økt kvalitet i kartleggingen, samt i tiltaksarbeidet. Samtidig skal medvirkning fra barn og foreldre styrkes. Et viktig tiltak er deltakelsen i Bufdirs tjenestetøtteprogram i 2025. Programmet vil støtte tjenestens arbeid med å sikre bedre kvalitet i alle ledd av barnevernssakene, slik at arbeidet blir mer enhetlig og målrettet. Videre implementering av Barnets behov i sentrum (BBIS) vil også være en integrert del av dette programmet.

Barnevernstjenesten har økt fokus på kvalitet i barnesamtaler gjennom bruk av den dialogiske samtalemotoden (DCM), som er et forskningsbasert verktøy for profesjonelle barnesamtaler. Målet er å sikre at barnets stemme blir hørt og ivaretatt i alle ledd av barnevernsprosessen, og at barna får mulighet til å fortelle sin historie. DCM-metoden er sentral for å styrke barnas medvirkning i beslutninger som berører dem, og den sikrer at voksne har nødvendig kompetanse for å støtte denne prosessen.

Barnevernstjenesten vil styrke samarbeidet med familier og deres nettverk samt utvide det tverrfaglige samarbeidet med viktige aktører som skole, helsevesen, politi og barnehager. Ved å øke bruken av familieråd og nettverksmøter vil tjenesten mobilisere støttende ressurser rundt barnet, slik at barnet og familien får den hjelpen de trenger tidlig og på en helhetlig måte. Dette bidrar til bedre samhandling og koordinering av tiltak som sikrer barnets beste i vanskelige situasjoner.

Integrering

Andelen enslige mindreårige som skal bosettes forventes å øke, i tillegg er det flere eldre og personer med helseutfordringer og sammensatte behov som kommer som følge av krigen i Ukraina. Flere av de eldste enslige mindreårige vil i perioden bosettes direkte i hybler eller bofellesskap uten døgnbemanning, og styrket kapasitet til miljøterapeutisk oppfølging av disse vil etableres fra kommunens botiltak.

Rask og effektiv bosetting av flyktningene kommunen har vedtatt å bosette har fortsatt prioritet, og bosetting skal i hovedsak skje i det private leiemarkedet. Integreringsloven er endret flere ganger de siste to årene med spissing av krav til oppnådd norsknivå og økte krav til arbeidsretting. Det vil være et rekordhøyt antall flyktninger i kvalifisering i introduksjonsprogrammet i første halvdel av planperioden, og programmet styrkes med flere arbeidsrettede elementer i tråd med nytt lovverk. For å oppnå mål om økt sysselsetting og selvforsørgelse for flyktninggruppa er markedsarbeidet i introduksjonsprogrammet styrket med mer systematisk arbeid ut mot næringslivet for tidlig å etablere kontakt og jobbmuligheter for den enkelte deltaker.

Med prosjektmidler fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet skal jobbsjansen-prosjekt etableres og utvikles med mål om å styrke sysselsetningsgraden for innvandrerkvinner i kommunen. Jobbsjansen skal kvalifisere hjemmевærende innvandrerkvinner til utdanning eller arbeid.

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap utgjør en viktig del av introduksjonsprogrammet for voksne flyktninger, men er også selvstendige ordninger for en større målgruppe av innvandrere og asylsøkere. Voksenopplæringen har som følge av høye ankomster og etableringen av asylmottak stadig utvidet sitt undervisningstilbud, og driver nå opplæring ved flere lokasjoner. Nye læreplaner i forberedende opplæring for voksne og forberedende opplæring for ungdommer med behov for mer grunnskoleopplæring, skal bidra til økt samarbeid mellom kommune og fylkeskommune. I fullføringsreformen legges det føringer om sømløse overganger til videregående opplæring, som vil bidra til økt effektivisering i kvalifiseringen av flyktninger og innvandrere. Tilbud om heldigital norskopplæring til søkere på venteliste vil prøves ut for å redusere ventetiden. Balansen mellom effektivisering og kvalitet er et utviklingsområde som krever tett oppfølging fremover.

Samarbeid med innvandrerorganisasjonene lokalt om oppfølging av barn og unge skal styrkes i perioden for å forebygge utenforskap og barne- og ungdomskriminalitet. Samarbeidet skal ha oppmerksomhet på å styrke deltakelsen i fritidsaktiviteter og bidra til at flere unge får jobbmuligheter. Det er inngått samarbeidsavtale med organisasjonen Bydelsfedre for å mobilisere flere innvandrere i sivilsamfunnets arbeid for bedring av barn og unges oppvekstmiljø.

Boligsosialt arbeid

Det boligsosiale arbeidet skal i planperioden rettes inn mot å følge opp mål og tiltak i kommunens nye boligpolitiske plan. Det er et mål for arbeidet at kommunens virkemidlene brukes helhetlig og fleksibelt for å løse både akutte og mer langsiktige behov effektivt og hensiktsmessig. Ny boligsosial lov stiller økte krav til kommunens oppfølging av vanskeligstilte på boligmarkedet, og fordrer at samarbeidet mellom flere kommunale tjenester styrkes. Kommunen tar i slutten av 2024 i bruk plattformen Kommunalbolig (KOBO) som er en digital tjeneste for bolig sosialt arbeid. Dette for å styrke samhandlingen og effektivisere arbeidet med tildeling av kommunale boliger. Det er et mål å øke omløpet i de kommunale boligene og gjøre tildelingen mer treffsikker med hensyn til å nå dem som har de største behovene, slik at antallet bostedsløse og ventelisten på tildeling av kommunal bolig går ned.

Et samarbeidsprosjekt mellom boligsosialavdeling og NAV er iverksatt høsten 2024, og vil pågå til september 2025 med fokus på midlertidige boliger. Prosjektet vil undersøke årsaker, statistikk og utvikle samarbeidsrutiner for å redusere kostnader og botid i midlertidige botilbud.

Nye tilvisningsavtaler i privatmarkedet og leie til eie modeller kan bidra vesentlig til å øke tilbudet om bolig til vanskeligstilte. Styrket samarbeid med sivil sektor vil derfor prioriteres i planperioden for utvikling av nye avtaler. Samarbeid med sivil sektor er også av betydning for booppfølgingen av dem som sliter mest med å bo stabilt. Nabolagsarbeid og arbeid med aktivitet for gruppa, prioriteres både fra Housing First og miljøvaktmesterne for å bidra til økt stabilitet og positiv utvikling.

Krisesenter

Nytt krisesenterbygg "Knausen" er beregnet ferdigstilt september 2025. Nytt bygg medfører et forbedret bo- og beskyttelsestilbud til voldsutsatte i Mosseregionen. Spesielt vil tilbudet til menn og deres barn, samt sårbare grupper, bli vesentlig forbedret. Skallsikring blir også oppgradert slik at fysisk sikkerhet ivaretas på en bedre måte enn ved dagens bygg. Krisesenterloven er under revidering, å sikre et likeverdig tilbud til alle brukere er et hovedtema.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Koordinerte og sammenhengende tjenester

- "Tettere på" er et hjelpetiltak i barneverntjenesten for å gi intensiv oppfølging i familier
- Barneverntjenesten følger plan for å heve kvaliteten i saksarbeidet, styrke samarbeidet med øvrige tjenester og heve måloppnåelsen på lovpålagte indikatorer

Tidlig innsats med inkluderende og trygge omsorgs- og læringsmiljø for alle barn og unge

- Etablere årlig Tryggest uke (vern for risikoutsatte voksne) med fokus på vold i nære relasjoner.
- Styrke samarbeidet med lokale innvandrersamfunn om oppfølging av barn og unge.

Varig endring

- Startlånssrammer prioriteres til barnefamilier og fra leie til eie i kommunale boliger.
- Jobbsjansen etableres og videreutvikles for å styrke innvandrerkvinnens deltakelse i arbeid

Mangfoldige kultur-, aktivitets- og idrettstilbud hvor alle kan delta

- Enhet barnevern, bolig og inkludering skal gjennom barneverntjenesten, flyktingtjenesten, botiltak for enslige mindreårige og krisesenteret aktivt bidra til at barn og unge får mulighet til å delta i kultur-, aktivitets- og idrettstilbud.
- Voksenopplæringen tilrettelegger for at frivillighet, lag og foreninger kan rekruttere nyankomne flyktninger og innvandrere til sine tilbud.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	227 092	227 092	227 092	227 092
Sum Lønns- og prisvekst	4 057	4 057	4 057	4 057
Sum Tekniske justeringer	18 467	6 282	6 282	6 282
Sum Vedtak forrige periode	1 827	-12 173	-12 173	-12 173
Sum Budsjettendring i år	-16 087	-6 387	-6 387	-6 387
Konsekvensjustert budsjett	8 264	-8 221	-8 221	-8 221
Konsekvensjustert ramme	235 356	218 871	218 871	218 871
Innsparingstiltak				
Barnevern - tiltak etter gjennomgang av Agenda Kaupang	0	-5 000	-10 000	-10 000
Legge ned logopedstilling i voksenopplæringen	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Nedtrekk enhet barnevern, bolig og inkludering	0	-3 000	-3 000	-3 000
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt KOA	-4 750	-300	-300	-300
Sum Innsparingstiltak	-5 750	-9 300	-14 300	-14 300
Nye tiltak og realendringer budsjett	-5 750	-9 300	-14 300	-14 300
Ramme 2025-2028	229 606	209 571	204 571	204 571

Innsparingstiltak

Barnevern - tiltak etter gjennomgang av Agenda Kaupang

Agenda Kaupangs rapport peker blant annet på at barneverntjenesten har et høyere kostnadsnivå enn sammenliknbare tjenester. Dette gjelder spesielt private kjøp, ettervern og godtgjøring av fosterhjem. Barneverntjenesten vil gjennomgå avtaler på disse områdene for å redusere godtgjøring eller tilbud der det er mulig. På noen områder vil terskel for tiltak heves for å få ned kostnadsnivået. Arbeidet gjøres fortløpende, og vil over tid gi innsparinger.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Hjelpetiltak fra barnevernet vil begrenses mer til de kommunale tiltakene som til enhver tid finnes tilgjengelig. Det kan bli noe mer ventetid på tiltak. Der det vurderes hensiktsmessig, vil barneverntjenesten i større grad benytte andre typer tiltak enn frikjøp for å støtte fosterhjem i sin oppgave.

Kompenserende tiltak:

Barneverntjenesten øker oppfølging og egen veiledning og støtte til familier.

Legge ned logopedstilling i voksenopplæringen

I voksenopplæringen er det tilsatt logoped som gir tjenester til afasirammede. Logopeden jobber med enkeltelever og gir gruppetilbud. Logopedstillingen er ikke en lovpålagt oppgave. Afasirammede med behov for logopedtjenester kan få behovet dekket via HELFO når kommunen ikke har et slikt tilbud.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Innbyggerne må søke Helfo om tjenesten og finne privatpraktiserende logoped i stedet for å søke voksenopplæringen. Det kan gi noe lenger ventetid på opplæring.

Kompenserende tiltak:

Innbyggerne kan få informasjon og hjelp til å søke i voksenopplæringen

Nedtrekk enhet barnevern, bolig og inkludering

Tiltaket er et nedtrekk i enheten og ligger med virkning først fra 2026 på grunn av pågående prosesser (barnevernvakt, boligarbeid, nytt krisesenter, flyktningsituasjon) som kan ha betydning for effektivisering og kostnadsnivå. Tiltaket spesifiseres i løpet av 2025 og reduksjon eller bortfall av tjenester vil behandles særskilt.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Foreløpig ingen. Konkrete tiltak som vil få betydning for innbyggerne vil bli behandlet særskilt.

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt KOA

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Leieinntekter nytt krisesenter	-150	-300	-300	-300
Økte inntekter - voksenopplæring	-1 000			
Økte inntekter bosetting enslige mindreårige flyktninger	-3 600			
Reduksjon i konsulenttenester NAV	-750	-750	-750	-750
Effektivisering administrasjon KOA		-800	-800	-800
Kutt stilling byantikvar (a)	-450	-900	-900	-900
Kutt i administrative stillinger KOA (b)	-5 050	-4 600	-4 600	-4 600
SUM	-11 000	-7 350	-7 350	-7 350

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

- a) Redusert kapasitet til å ivareta og fremme kommunens kulturarv, mulig forsinkelser i saksbehandling samt mulig påvirkning på kvalitet på rådgivning.
- b) Nedprioritering av ikke lovpålagte oppgaver og mulig redusert kvalitet i arbeid, samt redusert saksbehandlingstid i skolen.
- b) Mindre fagstøtte til ledere og fagkonsulenter innenfor barnevern, men potensielt større eierskap og utviklingsmuligheter for den enkelte.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Mål klimagassutslipp: Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler

Krisesenter: Bare el-bil.

BOSA: har allerede en elbil og en hybrid. Hybrid avtalen utgår og vil bli endret til el i 2025.

Mål klimagassutslipp: Innkjøp av utstyr som varer lenge og er miljøvennlig og klimasmart

Krisesenter: Gjenbruk er inne i plan for inventar til nytt bygg.

Voksenopplæring: Levetid for lærebøker er satt til 3 år. Innkjøp av digitale lisenser skal redusere kopiering.

Mål klimagassutslipp: Kjøpe brukt - gjenbruk

Det har siden mars 2022 blitt bosatt flyktninger i 200 leiligheter. 90% av møbler som sofa, spisebord og stoler har blitt kjøpt brukt. Når det gjelder kopper og kar er ca. 30% gjenbruk.

Housing First og Miljøvaktmester kommer å fortsette og ha et lager så vi kan ivareta møbler for gjenbruk samt bruker kommunens gjenvinnings stasjon.

Avd.botiltak: Kjøp av brukte møbler ved innredning hybler.

Mål klimagassutslipp: Klimakommunikasjon - fortelle våre klimahistorier

Miljøvaktmester begynte sitt arbeid i 2022 og har siden bidratt til å bevisstgjøre alle boende i kommunale boliger om søppelhåndtering og ivaretagelse av boligmassen.

På Øre Fritidshus vil miljøvaktmester gi praktisk veiledning praktisk og ha samtaler med leietakere. Målet er at de skal se verdien av å ivareta sine boliger og miljøet rundt.

Mål klimagassutslipp: Klimaplanlegging i byggeprosjekter - klima- og miljøplan utarbeides i forkant.

Nytt krisesenterbygg etableres med utarbeidet klima- og miljøplan.

Mål klimagassutslipp: Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 4 år - nettbrett 5 år

Krisesenter: Har mobiler og laptopper ut levetiden.

Ny ansatte i 2024 har arvet utstyr som laptop og mobil.

Botiltak: Har mobilier og laptopper ut levetiden.

Økonomiplan for 2025-2028

Oppdrag

Mål klimagassutslipp: Redusere antall tjenestereiser i Moss kommune (50 % reduksjon av km-godtgjørelse med referanseår 2019)

Beskrivelse

Ved deltakelse på kurs/seminarer benyttes i all hovedsak offentlig transport. Ved bruk av biler benyttes tjenestebiler som er elektriske. Kun i få tilfeller blir privat bil benyttet.

Mål klimagassutslipp: Sykkelandel på 20 % i 2030 i mossesamfunnet

Krisesenter: Flere benytter sykkel til og fra jobb.

BOSA: 20% av personalet går og sykler til arbeid i gjennomsnitt.

Mål klimagassutslipp: Vedlikeholdet i kommunens bygningsmasse skal være verdibevarende og oppvarmingskilder skal være fornybare. Ved valg av byggematerialer skal klima og miljø stå i fokus. Vedlikeholdet skal sikre langsiktig bruk gjennom fleksible løsninger for å hindre stadige ombygginger. Byggene skal ha et godt tilrettelagt avfallssystem.

Flyktninger som bosettes i Moss kommune får råd og veiledning om avfallshåndtering i sine hjem. I tilfeller hvor det er behov for ytterligere bistand iverksettes tiltak med f.eks. oppfølging fra miljøarbeider.

Miljøvaktmester arbeider med veiledning til alle nye og gamle leietakere med fokus på varme, søppel og gjenvinning.

Botiltak: Hybelkurs med fokus på avfallshåndtering, gjenbruk og matsvinn.

Mål naturmangfold: Vi holder naturen fri for forsøpling og forurensning

Vi bidrar med rydding av natur.

Mål naturmangfold: Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter

Vi forvalter våre uteområder med tanke på naturmangfold.

Enhet NAV

Beskrivelse av tjenesteområdet

NAV Moss er et partnerskap mellom Moss kommune og Arbeids- og velferdsetaten region Øst-Viken. Enhet NAV er organisert i seks ulike avdelinger hvorav fire av disse er tverrfaglige oppfølgingsavdelinger. En av de tverrfaglige avdelingene er dedikert unge, i aldersgruppen 18-29 år. De øvrige tverrfaglige avdelingene har oppfølging av innbyggere fra og med 30 år. Inkluderingsavdelingen og strategi- og utviklingsavdelingen er kontorovergripende avdelinger.

Hovedstrategier

- NAV Moss skal være en inkluderende og kompetent pådriver for helhetlig og tverrfaglig brukeroppfølging.
- Hovedfokus skal være å forebygge sosial arv og utenforskap gjennom arbeidsrettet brukeroppfølging.
- NAV Moss skal jobbe systematisk med kompetansearbeid.

Utfordringer og utvikling

Ett av NAVs viktigste mål er å bidra til at flere kommer helt eller delvis i jobb, aktivitet eller blir avklart mot annen varig statlig ytelse. Økonomisk sosialhjelp er en midlertidig kommunal ytelse som skal bidra

til sosial og økonomisk trygghet for innbyggerne, men hvor målet er at de skal bli økonomisk selvhjulpne. Alle som er bosatt i Norge og som ikke kan sikre eget livsopphold på andre måter, kan ha rett på sosialhjelp.

NAV står foran en arbeidshverdag hvor flere innbyggere er i behov av tjenester fra NAV. Flere innbyggere har trangere økonomi som følge av prisvekst kombinert med renteøkning, og får ikke økonomien til å strekke til. Mange innbyggere som kontakter NAV har sammensatte behov som krever koordinerte tjenester. Det er blitt bosatt en betydelig andel flyktninger som følge av krigen i Ukraina som trenger bistand fra NAV. Dette er noen av forholdene som påvirker utbetalingen av økonomisk sosialhjelp. I perioden fremover vil det bli viktig for NAV å sikre tett og tidlig arbeidsrettet oppfølging med økt tverrsektoriell og koordinert samhandling.

Sosialhjelpsmottakere og økt bosetting av flyktninger

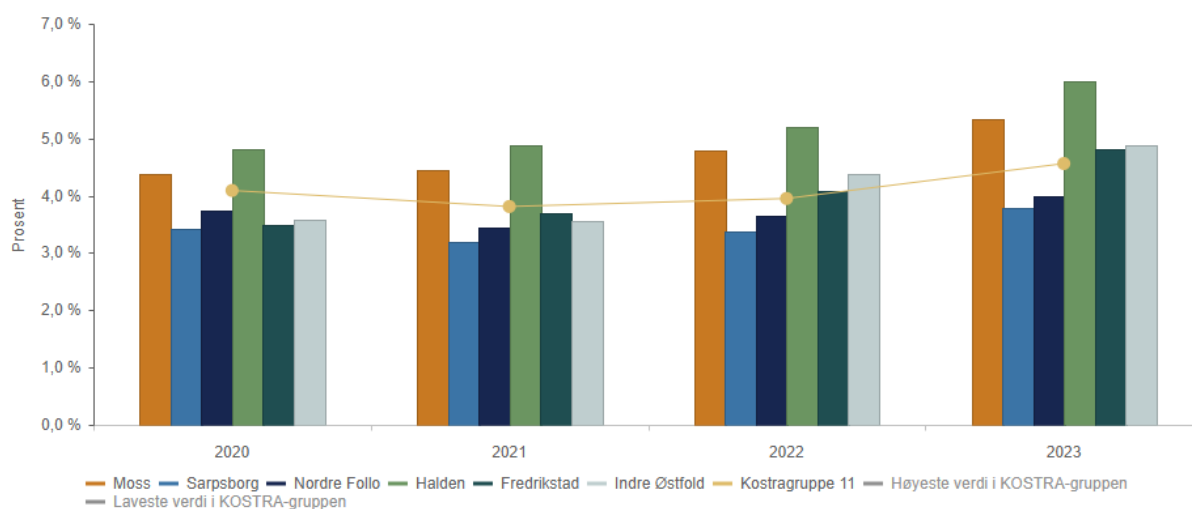
Arbeidsledigheten i Moss holder seg relativt stabil og ligger på 2,7 prosent i september. Andelen langtidsledige av alle ledige var på 35,5 prosent. De som har stått uten arbeid over tid har ofte sammensatte behov og krever tett oppfølging. Prisveksten i samfunnet gjør at flere lønnsnettakere/stønadsmottakere er i behov av økonomisk sosialhjelp som supplerer til annen inntekt og de som allerede mottar økonomisk sosialhjelp er i behov av økt økonomisk støtte. NAV er sentrale i prosjekt "Flere i arbeid" som er en del av omstillingsprogrammet Moss 2035.

Det er bosatt 591 personer fra Ukraina per august i Moss, 353 i alderen 20 til 66 år. Blant de ukrainske i alderen 20 til 66 år er 70 personer i arbeid og 54 mottar introduksjonsstønad. Det forventes fortsatt høy bosetting av flyktninger utover i 2025 med økt behov for arbeidsrettet oppfølging hos NAV. Tett samarbeid med mål om rask kartlegging av kompetanse og språk, for deretter opprette en knytning til arbeidsmarkedet blir avgjørende i tiden fremover. Erfaringen er at manglende norskkunnskaper er en hindring for arbeid. Norskopplæring som gir muligheter til kombinasjon av språkopplæring og arbeid blir derfor viktig for å få til rask tilknytning til arbeidslivet. Det er etablert et eget flyktningsteam som skal jobbe dedikert opp mot denne målgruppen i samarbeid med flyktningstjenesten.

Moss har en forholdsvis høy andel sosialhjelpsmottakere i alderen 18-66 år sammenlignet med andre kommuner i KOSTRAgruppe 11. Snittet i KOSTRAgruppe 11 ligger på 4,6 prosent i 2023, mens Moss ligger på 5,3 prosent. Andelen var forholdsvis stabil i Moss i perioden 2020 til 2021 med kun en svak økning på 0,1 prosentpoeng. I 2022 økte andelen med 0,3 prosentpoeng og en ytterligere økning på 0,5 prosentpoeng i 2023. En del av økningen skyldes økt antall bosatte flyktninger, økte levekostnader generelt i samfunnet og manglende tid til arbeidsrettet oppfølging mot den enkelte innbygger som mottar sosialhjelp.

Andelen sosialhjelpsmottakere i forhold til innbyggere i alderen 18-66 år (B)

**) Graf er justert med utgiftsbehov

	2020	2021	2022	2023
Moss	4,4 %	4,5 %	4,8 %	5,3 %
Sarpsborg	3,4 %	3,2 %	3,4 %	3,8 %
Nordre Follo	3,7 %	3,5 %	3,7 %	4,0 %
Halden	4,8 %	4,9 %	5,2 %	6,0 %
Fredrikstad	3,5 %	3,7 %	4,1 %	4,8 %
Indre Østfold	3,6 %	3,6 %	4,4 %	4,9 %
Kostragruppe 11	4,1 %	3,8 %	4,0 %	4,6 %

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Koordinerte og sammenhengende tjenester

- Sosialhjelpsmottakerne følges opp mot arbeid eller annen aktivitet, slik at de blir raskere selvforsørgende. Dette gjøres ved å øke antall planlagte møter med innbygger, og øke arbeidsrettet aktivitet.

Tidlig innstas med inkluderende og trygge omsorgs- og læringsmiljø for alle barn og unge

- I rollen som samfunnsaktør og nettverksbygger jobber NAV for å styrke inkluderingsarbeidet og etablere nødvendige samhandlingsarenaer
- Familiearbeidet videreutvikles med fokus på intern og ekstern tverrfaglig samhandling for å bedre livssituasjon for lavinntektsfamilier

Økonomiplan for 2025-2028

- NAV samhandler med aktører på ulike arenaer med hensikt å styrke ungdommens mulighet for å komme i eller stå i arbeid eller utdanning.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	195 400	195 400	195 400	195 400
Sum Lønns- og prisvekst	6 071	6 071	6 071	6 071
Sum Tekniske justeringer	4 668	3 546	3 546	3 546
Sum Vedtak forrige periode	188	-16 812	-17 312	-17 312
Sum Budsjettendring i år	28 921	28 921	28 921	28 921
Konsekvensjustert budsjett	39 848	21 726	21 226	21 226
Konsekvensjustert ramme	235 248	217 126	216 626	216 626
Innsparingstiltak				
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt KOA	-750	-750	-750	-750
Sosialhjelp - tiltak etter gjennomgang av Agenda Kaupang	-4 000	-12 500	-15 500	-15 500
Sum Innsparingstiltak	-4 750	-13 250	-16 250	-16 250
Nye tiltak og realendringer budsjett	-4 750	-13 250	-16 250	-16 250
Ramme 2025-2028	230 498	203 876	200 376	200 376

Innsparingstiltak

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt KOA

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Leieinntekter nytt krisesenter	-150	-300	-300	-300
Økte inntekter - voksenopplæring	-1 000			
Økte inntekter bosetting enslige mindreårige flyktninger	-3 600			
Reduksjon i konsulenttjenester NAV	-750	-750	-750	-750
Effektivisering administrasjon KOA		-800	-800	-800
Kutt stilling byantikvar (a)	-450	-900	-900	-900
Kutt i administrative stillinger KOA (b)	-5 050	-4 600	-4 600	-4 600
SUM	-11 000	-7 350	-7 350	-7 350

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

- a) Redusert kapasitet til å ivareta og fremme kommunens kulturarv, mulig forsinkelser i saksbehandling samt mulig påvirkning på kvalitet på rådgivning.
- b) Nedprioritering av ikke lovpålagte oppgaver og mulig redusert kvalitet i arbeid, samt redusert saksbehandlingstid i skolen.
- b) Mindre fagstøtte til ledere og fagkonsulenter innenfor barnevern, men potensielt større eierskap og utviklingsmuligheter for den enkelte.

Sosialhjelp - tiltak etter gjennomgang av Agenda Kaupang

Agenda Kaupang har gjennomført en tjenestegjennomgang av økonomisk sosialhjelp i NAV.

Tjenestegjennomgangen viser til betydelig innsparingsmuligheter ved redusert stønadslengde og antall sosialhjelpstilfeller. Agenda Kaupang påpeker at en betydelig andel av kapasiteten hos veilederne i NAV blir brukt på administrasjon og forvaltning av sosialhjelpsordningen, noe som går på bekostning av oppfølgingsarbeidet med sosialhjelpsmottakerne.

NAV Moss følger opp tiltakene foreslått i tjenestegjennomgangen som forventes å ha størst effekt, både på kort og lang sikt. Målet er å få til god planlagt arbeidsrettet oppfølging av innbyggerne, redusere utbetalingene av økonomisk sosialhjelp og lengden på stønadstiden for den enkelte mottaker. En handlingsplan med klare effektmål skal utarbeides for de ulike valgte tiltakene.

Sosialhjelpsmottakerne må følges opp tett mot arbeid eller annen aktivitet, slik at de blir raskere selvforsørgende. NAV Moss ønsker å dreie deler av ressursbruken fra mottaket som i dag benyttes på drop-in til planlagte samtaler, forebygging og selvstendigjøring av mottakere. Dette gjøres ved å endre åpningstiden for drop-in i mottaket til to dager i uken, to timer pr dag, og omdisponere frigjorte ressurser til planlagt oppfølging. Åpningstid for drop-in er i dag fem dager i uken fra kl 10:00- 14:00. Ny åpningstid vil være to dager i uken fra kl. 12:00-14:00.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

NAV Moss må jobbe med tettere oppfølging mot arbeid og aktivitet eller avklaring mot andre ytelser ved søknad om økonomisk sosialhjelp.

God arbeidsrettet oppfølging og kartlegging i godt planlagte og forberedte møter både for innbygger og for NAV veileder. I dag er det stort trykk i mottaket i antall drop-in henvendelser og ikke planlagte møtepunkter. Adhoc-arbeidet gir dårlig kvalitet i oppfølgingsarbeidet, NAV blir løpende etter og innbyggerne får ikke de planlagte råd og veiledningen de trenger for å komme ut i arbeid og stå i arbeid. Antallet som trenger råd og veiledning for å bli selvhjulpne øker samtidig som problematikken den enkelte trenger hjelp til er mer sammensatt og kompleks.

Med målrettede planlagt arbeidsrettet oppfølging og aktivitetskrav vil kvaliteten på oppfølgingsarbeidet bli bedre ovenfor innbyggere, samtidig som det forventes at kommunen oppnår kostnadsreduksjoner på sosialhjelp.

Kompenserende tiltak:

NAV sikrer økt tilgjengelighet via planlagte samtaler og bedre bruk av digitale tjenester, dette for å bedre samhandlingen mellom innbygger og NAV-veileder. NAV tar initiativ til tverrfaglig og

Økonomiplan for 2025-2028

tverrsektoriell samhandlingen mellom enheter i kommunen for å utvikle helhetlig tjenester til innbyggere.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Mål klimagassutslipp: Andre tiltak innenfor transport	Innbyggerne har mulighet for å kontakte NAV digitalt via nav.no og via telefon. Flere av NAV sine tjenester er mulig å søke om digitalt, blant annet søke om økonomisk sosial. Reduserer frekvensen for fysisk oppmøte ved NAV kontoret.
Mål klimagassutslipp: Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler	NAV har tilgang til el- biler for bruk i møtevirksomhet. Samt el-sykler til bruk for ansatte.
Mål klimagassutslipp: Innkjøp av utstyr som varer lenge og er miljøvennlig og klimasmart	Hovedandelen av PC, nettbrett og mobiltelefoner leies av leverandør gjennom NAV sin hovedavtale. Leverandør håndterer livsløpet til utstyret.
Mål klimagassutslipp: Kjøpe brukt - gjenbruk	NAV leaser Iphone SE kontortelefoner. Apple benytter gjenbrukt materialer i Iphone SE.
Mål klimagassutslipp: Klimakommunikasjon - fortelle våre klimahistorier	Gjennom sitt samfunnsoppdrag bidrar NAV på flere av FNs bærekrafts mål til å: <ul style="list-style-type: none">• Redusere fattigdom og sult, ved å sikre livsnødvendigheter til innbyggere som ber om hjelp• Får flere innbyggere i utdanning• Får flere innbyggere i arbeid• Bedre helse og livskvalitet for innbyggerne, gjennom råd og veiledning
Mål klimagassutslipp: Kollektivandel buss på 15 % 2030 i mossesamfunnet	NAV kontoret ligger rett ved bussterminal, og med gangavstand til tog. Det gir gode muligheter for bruk av kollektivtransport for å reise til og fra NAV kontoret.
Mål klimagassutslipp: Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 4 år - nettbrett 5 år	Hovedandelen av NAV sine mobiltelefoner leies gjennom NAV sin mobiltelefon ordning hos leverandør. Leverandør håndterer livsløpet til utstyret.
Mål klimagassutslipp: Redusere antall tjenestereiser i Moss kommune (50 % reduksjon av km-godtgjørelse med referanseår 2019)	NAV benytter Teams som møtearena eller for kurs fremfor personlig oppmøte, når det er hensiktsmessig.
Mål klimagassutslipp: Redusere matsvinn med 50 %	NAV skal starte opp prosjekt «Matsvinnskole» i samarbeid med frivilligheten i løpet av 2025, hvor ett av målene er å redusere matsvinn.
Mål klimagassutslipp: Sykkelandel på 20 % og gangeandel på 25 % i 2030 i mossesamfunnet	NAV kontoret er lokalisert midt i sentrum av Moss. Sentrumsnær lokalisering gir gode muligheter for innbyggerne og ansatte som bor i nærområde til å benytte sykkel og gange som transportmiddel. Det er satt opp sykkelstativ for ansatte i nytt bygg, samt mulighet for lading av el-sykkel for ansatte.

Kommunalområde plan, miljø og teknikk

Beskrivelse av tjenesteområdet

Kommunalområdet har myndighets-, forvaltnings- og driftsoppgaver innenfor drikkevannsforsyning, avløpshåndtering, renovasjon, vei- og trafikkanlegg, parkering, parker- og grøntanlegg, miljø, oppmåling, kart, plan- og byggesak. Tjenesteområdene har viktige grensesnitt mot MOVAR IKS. Kommunalområdet har også ansvar for overordnede planer.

Kommunalområde plan, miljø og teknikk består av enhetene:

- plan, byggesak og geodata (PBG)
- samfunnsutvikling (SU)
- miljø og landskap (ML)
- kommunalteknikk (KT)

Kommunalområdet har til sammen 153 årsverk. Vakante stillinger er ikke inkludert og kommer i tillegg.

Kommunalområdet forvalter et bredt spekter av lover og regelverker innenfor ansvarsområdet. I tillegg utføres driftsoppgaver innenfor områdene vann, avløp, park og friluft med mer. En vesentlig del av aktiviteten finansieres direkte fra gebyrer og er selvkostfinansiert.

Enhet samfunnsutvikling består av 10 årsverk og har sitt hovedfokus innenfor overordnet planlegging og samfunnsutvikling.

Enhet miljø og landskap har 41 årsverk og består av avdeling for landbruksforvaltning (Moss og Råde), avdeling for drift av park og friluft samt avdeling for natur, klima og bymiljø. Enheten har også en samordnende funksjon som ivaretar hele kommunalområdet. Enheten har forvaltningsansvaret for et bredt spekter av oppgaver bla innenfor miljø, landbruk, skogdrift, verneområder og parkering.

Enhet kommunalteknikk er den største enheten i kommunalområdet og har 64 årsverk. Enheten består av virksomhet vei, vann og avløp som igjen har en egen driftsavdeling, avdeling logistikk, avdeling anlegg og avdeling prosjekt og utvikling. Enhetens hovedansvar er å planlegge, ivareta og drifte kommunens tekniske infrastruktur.

Enhet plan, bygg og geoteknikk har 37 årsverk, enheten består av avdeling byggesak, avdeling plan og avdeling geodata. Enhetens hovedansvar er detaljplanlegging og søknadsbehandling tilknyttet utbygging.

Utfordringer og utvikling

Moss vokser og det er fortsatt stor planleggings- og byggeaktivitet i kommunen. Presset på eksisterende teknisk infrastruktur øker og kommunen må opprettholde et høyt investerings- og aktivitetsnivå for å sikre tilstrekkelig kapasitet fremover. Kommunen overtar stadig flere anlegg for drift og vedlikehold som utfordrer driftsbudsjettene.

Kravene til kommunens ivaretagelse av våre felles arealer tiltar. Dagens økonomiske situasjon tilsier at det ikke er mulig å tilfredsstille den kvaliteten som etterspørres og forventes. Det vil være viktig

fremover at anlegg og arealer som kommunen skal overta er bygget i robust kvalitet, med lavt vedlikeholdsbehov.

Klimaendringene viser seg å være mer utfordrende enn tidligere antatt, med betydelig større omfang av ødeleggelser enn vi har sett til nå. Det vil i større grad være behov for å tilpasse våre arealer for å takle mer nedbør på kortere tid. Dette blir viktige forhold å ivareta i alle plan og byggeprosesser fremover.

Kommunen skal ivareta hensynet til samfunn og miljø på en god og balansert måte, samtidig som vi vil legge til rette for et aktivt næringsliv, tiltrekke oss nye arbeidsplasser og sikre gode bomiljøer. Dette vil være viktige momenter når vi nå går i gang med rullering av kommuneplanens arealdel. Kommunen har et stort ansvar som planmyndighet og forvalter av fellesskapets ressurser.

I økonomiplanperioden 2025 - 2028 forventes det økning i gebyrene, spesielt innenfor selvkostområdet avløp knyttet til utvidelsen av Fuglevik renseanlegg for å tilfredsstille nye utslippskrav og sikre en ren Oslofjord. Det vil også være en betydelig økning i renovasjonsavgiften i 2025 for å dekke kostnadene ved gjennomføring av tjenesten.

Satsningsområder fra strategisk plan

I den strategiske planen for plan, miljø og teknikk er følgende fokusområder utvalgt:

- Omdømme og tillit
- Infrastruktur
- Trygge og helsefremmende nærmiljø
- Omstilling
- Bevaring av naturressurser

Fokusområdene og hvordan disse skal ivaretas er beskrevet i planen.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	183 717	183 717	183 717	183 717
Sum Lønns- og prisvekst	-1 864	-1 864	-1 864	-1 864
Sum Tekniske justeringer	15 751	13 272	13 969	13 972
Sum Vedtak forrige periode	3 596	-4 835	-5 498	-5 498
Sum Budsjettendring i år	-6 472	-7 362	-7 192	-6 472
Konsekvensjustert budsjett	11 011	-789	-585	138
Konsekvensjustert ramme	194 728	182 928	183 132	183 855
Driftskonsekvens investeringer				
Sum Driftskonsekvens investeringer	0	0	0	0
Innsparingstiltak				
Gjennomgang av private arealer for borettslag hvor det foretas veivedlikehold i kommunal regi	-250	-400	-400	-400
Gradvis gjeninnføre avgift for forhåndskonferanse	-500	-1 000	-1 000	-1 000
Ikke tilsette byarkitekt	-1 400	-1 400	-1 400	-1 400
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt PMT	-3 210	-4 585	-6 655	-4 273
Nye nedtrekk PMT	0	0	-1 600	-3 200
Parkering - fjerne klimarabatt for elbiler	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Parkering - gradvis økning i p-avgiftene til nivå med sammenlignbare kommuner	0	-787	-1 346	-1 359
Redusere asfaltering	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000

Økonomiplan for 2025-2028

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vurdere omfang og videre oppfølging av strandsoneprosjektet	-500	-500	0	0
Sum Innsparingstiltak	-7 860	-10 672	-14 401	-13 632
Konsekvensjusteringer				
Mosseregionens brann - og redningstjenester - økning i tjenestebidrag	344	344	344	344
Sum Konsekvensjusteringer	344	344	344	344
Nye tiltak og realendringer budsjett	-7 516	-10 328	-14 057	-13 288
Ramme 2025-2028	187 212	172 600	169 075	170 567

Innsparingstiltak

Gjennomgang av private arealer for borettslag hvor det foretas veivedlikehold i kommunal regi

Det foretas en gjennomgang og justering av private områder som kommunen foretar veivedlikehold på. Eksempelvis foretar kommunen veivedlikehold på enkelte borettslag som nå foreslås avvirket.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Der hvor kommunene beslutter å ikke bedrive veivedlikehold må dette besørges av borettslag/sameier selv.

Kompenserende tiltak:

Informere om muligheten for å etablere private veilag og aktuelle entreprenører i området.

Gradvis gjeninnføre avgift for forhåndskonferanse

Det er i budsjettet lagt inn 1 million kroner for å finansiere gratis forhåndskonferanse. Tiltaket er gjennomført og forhåndskonferanse er nå gratis. Det foreslås en gradvis tilbakeføring av gebyret.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Økte kostnader for gjennomføring av byggesak.

Kompenserende tiltak:

God veiledning på hjemmesiden. Digitalisering med gode hjelpetekster

Ikke tilsette byarkitekt

Det er i budsjettet lagt inn en 100 prosent stilling som byarkitekt. Stillingen og funksjonen som byarkitekt opprettes ikke.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Redusert innsats for kvalitet på bygde omgivelser

Kompenserende tiltak:

Kommunen har god arkitektkompetanse. Bruke kommunens arkitektkompetanse strategisk og helhetlig.

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt PMT

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Koble Gatevarme (fjernvarme) til Datekstyring	-150	-350	-350	-350
Strøm kostnader Gatelys, gatevarme Gjennomføre	-600	-600	-600	-600
veidataregistrering i egen regi (a)	-250	-250	-250	-250
Rammekutt KT (reduisert drifts- og vedlikeholds nivå på kommunale veier og gang og sykkelveier) (b)	-282	-1035	-1869	-941
Rammekutt ML (reduisert drifts nivå parker, byrom og friluftsområder, økte inntekter) (c)	-677	-620	-614	14
Rammekutt PBG (d)	-48	-4	-849	-465
Kjøp av konsulent tjenester til planarbeid (e)	-300	-300	-500	-300
Kurs og etterutdanning (f)	-100	-100	-100	-100
Rammekutt SU (g)	-577	-1002	-1124	-965
Rammekutt direktør (h)	-226	-324	-399	-316
SUM	-3 210	-4 585	-6 655	-4 273

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

- a) Reduksjon i andre oppgaver.
- b) Dårligere standard på veier grunnet mindre vedlikehold, samt lengre saksbehandlingstid.
- c) Lavere kvalitet og lengre vedlikeholdsfrekvens av kommunens areal og anlegg.
- d) Redusert oppfølging og mulighet for å gjennomføre utredninger innenfor fagområdet PBG.
- e) Forsinkelser i planarbeid, herunder kommuneplanens arealdel.
- f) Redusert mulighet for etterutdanning og mindre kunnskapsbasert og innovative tjenester.
- g) Redusert innsats for bærekraftig og helhetlig samfunnsutvikling på flere områder.
- h) Manglende mulighet til å jobbe med effektivisering og samordning og god tjenesteproduksjon på overordnet nivå.

Nye nedtrekk PMT

Nedtrekket de to siste årene i planperioden var ikke med i det opprinnelige rammekuttet. Det tas sikte på å identifisere og konkretisere tiltak i løpet av første halvdel av 2025.

Parkering - fjerne klimarabatt for elbiler

Per i dag koster parkering av elbiler 50 prosent av prisen for parkering av fossile biler. I tillegg parkerer elbiler gratis på innfartsparkeringen på Myra. Det foreslås å fjerne denne klimarabatten slik at alle må betale samme sum for parkering på kommunale plasser. Potensiale for økte inntekter vil kunne være høyere enn 1 million kroner, men beregninger viser at inntektstapet knyttet til bortfall av inntekter på Domustorget (når Thon overtar arealet) vil være høyere enn det som tidligere er kompensert i budsjettet. Det er derfor lagt inn et forsiktig anslag på hva som bør legges inn av økt inntektsforventing som følge av fjerning av klimarabatten.

Videre foreslås det at parkeringsplassen på Fiske igjen skal ha avgift. Fiske ser ikke ut til å fungere som en pendlerparkering for å minske trafikken på Kanalbroa slik intensjonen var da parkeringsplassen ble gratis.

I dag parkerer MC, moped og mopedbiler gratis på alle parkeringsplasser. I sentrum er det mange som parkerer mopedbiler på de sentrale parkeringsplassene, og enkelte parkeringsplasser er nesten fylt opp av disse. En mopedbil tar opp like mye plass som en bil, og bør derfor ikke stå parkert gratis. Det foreslås at alle typer MC/moped/mopedbil må betale parkeringsavgift, men at MC/moped kan stå parkert gratis på parkeringsplasser hvor det er skiltet spesifikt for dette. Da likestilles alle typer kjøretøy, slik at alle kjøretøygrupper må være med å betale for parkeringstilbudet i Moss.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Elbiler må betale samme beløp for parkering som de som har fossile biler. Enkelte kan som følge av dette vurdere andre transportmidler eller finne seg andre steder å parkere. En konsekvens kan for eksempel være at enkelte kjøper seg månedskort i private p-hus i sentrum. Dette vil i så fall føre til tapte p-inntekter for kommunen samt mer trafikk inn i sentrum enn i dag hvor mange benytter seg av Myra som innfartsparkering.

Kompenserende tiltak:

Prisen for parkering på Myra holdes fortsatt på et langt lavere nivå (11 kroner per time, og 55 kroner per dag) enn øvrige p-plasser som et incentiv til å benytte seg av Myra som innfartsparkering. Dette er viktig tiltak for at flest mulig skal parkere på innfartsparkeringen og dermed ikke belaste veiene i sentrum med mer trafikk enn nødvendig.

Parkering - gradvis økning i p-avgiftene til nivå med sammenlignbare kommuner

En sammenligning med andre kommuner viser at Moss kommune har lavere parkeringsavgifter enn for eksempel Sarpsborg, Fredrikstad og Nordre Follo. Det foreslås at Moss kommune øker parkeringsavgiftene i planperioden slik at vi nærmer oss andre sammenlignbare kommuner. Ettersom virkningen av å fjerne klimarabatten først vil være synlig etter litt tid inn i 2025 foreslås det at en gradvis økning først legges inn fra og med 2026, og at beløpet tas opp til ny vurdering i forbindelse med

Økonomiplanen for 2026 – 2029. Det foreslås en gradvis økning over flere år. Det vil gi anledning for den enkelte å bedre innrette seg økningen, og muligens vurdere andre transportformer til sin daglige bruk.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Det vil være dyrere å parkere bilen. Kan gi incentiv til at flere går, sykler eller benytter kollektiv.

Kompenserende tiltak:

Vurdering av størrelse på en evt. økning avventes til økonomiplanprosessen 2026-2029. Vi vil da ha en tydeligere oversikt over behovet for å øke p-inntektene utover det å fjerne klimarabatten. I tillegg foreslås det en gradvis økning over flere år. Det vil gi anledning for den enkelte å bedre innrette seg økningen, og muligens vurdere andre transportformer til sitt daglige bruk.

Redusere asfaltering

Redusere asfaltering av kommunale veier.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Redusert kvalitet på asfaltveidekke på kommunale veier.

Kompenserende tiltak:

Lapping av trafikkfarlige veihull istedenfor flatelapping.

Vurdere omfang og videre oppfølging av strandsoneprojektet

Det er i budsjettet lagt inn 0,5 millioner kroner for ekstra oppfølging av strandsoneprojektet. I lys av arbeidet med rullering av kommuneplanens arealdel og politiske signaler tas denne satsningen ut av budsjettet.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Redusert oppfølging av mulige ulovlige tiltak i strandsonen. Kan påvirke allmennhetens oppfatning av kommunens håndtering og prioritering når det kommer til ulovlige tiltak og konsekvensen av å bygge uten nødvendige godkjenninger.

Kompenserende tiltak:

Fortsatt oppfølging av ulovligheter, men i begrenset omfang og innenfor selvkost

Konsekvensjusteringer

Mosseregionens brann - og redningstjenester - økning i tjenestebidrag

Tjenestebidrag fra Moss kommune til Mosseregionens brann- og redningstjenester (MIB) for 2025 er satt til 58,716 millioner kroner. Dette er en økning på 0,344 millioner kroner utover framskriving av kommunes budsjett fra 2024. Kommunens budsjett er framskrevet med en deflator på 4,1 prosent, mens økningen fra MIB er på 4,71 prosent.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum Økonomiplan
	2025	2026	2027	2028	2025-28
Abels gate veiprojekt	7 000	0	0	0	7 000
Belysningsanlegg lysløypa skihytta	4 500	0	0	0	4 500
Båtseptik	1 000	0	0	0	1 000
Digitalisering -sensorsystem	1 300	0	0	0	1 300
Diverse veiprojekter	3 000	3 000	3 000	3 000	12 000
Fleischer parken utbedring av setningsskader	1 000	0	0	0	1 000
Gang- og sykkelveistiltak	7 500	44 215	7 500	7 500	66 715
Kommunale tiltak utløst av utbygging	0	10 000	10 000	10 000	30 000
Oppgradering Storebaugveien 8	0	1 000	0	0	1 000
Overvann i sentrum	2 500	3 000	10 000	10 000	25 500
Rabben, etablering av ny bypark	2 500	0	0	0	2 500
Rammebevilgning biler, maskiner og utstyr	10 000	10 000	10 000	10 000	40 000
Rammebevilgning gatelys	1 000	750	500	500	2 750
Storebro -oppgradering	15 000	0	0	0	15 000
Trafikksikkerhetstiltak	3 500	3 500	3 500	3 500	14 000
Trolldalsbekken	700	0	0	0	700
Vann- og avløpstiltak	75 000	75 000	75 000	75 000	300 000
Sum investeringsprosjekter	135 500	150 465	119 500	119 500	524 965

Abels gate veiprojekt

Abels gate har behov for utbedring av eksisterende og bygging av ny støttemur. Prosjektet skal gjennom anskaffelse for rehabilitering og bygging av nye støttemurer. Arbeidet er planlagt med oppstart i 2024, mens overflatearbeid gjennomføres våren 2025. 7 millioner kroner av midlene rebudsjetteres til 2025.

Belysningsanlegg lysløypa skihytta

Det ble i kommunestyresak 075/23 vedtatt at Moss kommune skal oppgradere og overta drift av lysanlegget i lysløypa ved skihytta. Anlegget skal oppgraderes. Det arbeides med å inngå nye avtaler med grunneiere som gir kommunen rettigheter til å ha stående lysanlegg på deres eiendom. Det er per 2. tertial 2024 underskrevet avtale med 1 av 4 grunneiere. Prosessen med å inngå avtaler med resterende eiere er pågående. Kommunen kan ikke igangsette tiltaket uten at samtlige grunneiere i området har gitt sitt samtykke. Prosjektet bør ikke gjennomføres i vinterhalvåret og 4,5 millioner av midlene rebudsjetteres til 2025.

Båtseptik

Det bevilges 1 million kroner til etablering av et septikmottak for fritidsbåter. Fra 1. juli 2024 ble det forbudt å tømme båtseptik rett i Oslofjorden. Dette med bakgrunn i den alvorlige tilstanden i Oslofjorden hvor flere av bunnområdene, både i indre og ytre fjord, har lave konsentrasjoner av oksygen på grunn av tilførselene av nitrogen, fosfor, organisk stoff og andre partikler. Å hindre at urensset kloakk fra fritidsbåter slippes direkte ut i fjorden, er ett av tiltakene for å bedre tilstanden. Hele Oslofjorden er forbudssone. Kommunen har sammen med flere andre Oslofjordkommuner foretatt en vurdering

hvorvidt det foreligger et tilstrekkelig mottakstilbud for brukerne i kommunen, og har konkludert med at det er behov for flere mottak. Per i dag er det kun Fuglevik båthavn som har et etablert mottak innenfor kommunegrensa, og dette mottaket er i utgangspunktet ikke tilgjengelig for andre enn de som har båtplass i den private havnen. Kommunens plikt følger av forurensningsloven § 26 andre ledd, mens private havner ikke vil være pliktige til å etablere og drifte mottaksordninger for allmenheten etter § 20-5. Det er innledet et samarbeid med representanter fra private båthavner i kommunen i det videre arbeidet med tanke på deres lokalkunnskap, erfaringer, behov, system og plassering av et anlegg.

Digitalisering -sensorsystem

Prosjektet innebærer å installere intelligente trafikksensorer i utvalgte gater/veier i kommunen som detekterer alle kjøretøy (inkl. sykkel) og gir en detaljert innsikt. Avhengig av hvor mange sensorstriper som blir lagt ned, vil kommunen kunne få et digitalt veinett hvor trafikkdata kontinuerlig kan leses av og analyseres. Veinettet vil kunne planlegges mer effektivt, og man vil kunne måle miljømål knyttet til blant annet sykler og elbiler. Data fra sensorene vil enkelt kunne leses av i en portal som vil være tilgjengelig for allmenheten.

Diverse veiprojekter

Gjennomføring av nødvendige tiltak på ulike veier. Dette kan for eksempel være oppbygging av veier før re-asfaltering, veitiltak i synergi med andre prosjekter som for eksempel vann og avløp samt andre mindre tiltak som trengs for utbedring av veinettet.

Fleischer parken utbedring av setningsskader

I overgangen mellom Fleischerparken og bryggedekket har det over tid oppstått setningsskader ved at masser gradvis vaskes ut i vannet under bryggeanlegget. Dette har medført knekte heller, ujevnt terreng og flere større groper i bakken. Tilsvarende setningsskader langs det øvrige bryggeanlegget har de senere årene blitt utbedret ved å etablere plantebed og plattinger med sittegrupper.

Gang- og sykkelveistiltak

Planlegging, detaljprosjektering og gjennomføring av større og mindre gang- og sykkelveistiltak. I økonomiplanperioden vil dette blant annet inkludere:

- Gang- og sykkeltrasé langs Osloveien fra Tigerplassen til Verket reguleres og etableres. Kostnadsestimat for tiltaket og foreløpige tall viser en total kostnad på i overkant av 44 millioner kroner. I henhold til avtale med Statens vegvesen skal SVV bidra med et anleggsbidrag på 20 millioner kroner. Forutsetningen er at tiltaket som krever reguleringsplan må være igangsatt innen utløpet av 2024. Moss kommune har anmodet SVV om en utsettelse av fristen til utgangen av 2025. Forutsatt at arbeidet med reguleringen ikke blir unødvendig forsinket, vil det fysiske arbeidet kunne starte opp mot slutten av 2025.
- Montering av skilter for store deler av hovednettet for sykkeltrafikk i Moss kommune i tråd med utarbeidet skiltplan. Forutsetter et samarbeid med Østfold fylkeskommune og Statens vegvesen da skiltene det gjelder både er på riks-, fylkes-, og kommunal vei.
- Kartlegging og utbedring av hindringer for bedre fremkommelighet på eksisterende gang- og sykkelveier (nedsenkede fortauskanter, flytting av bommer etc)
- Vedtatt gå strategi følges opp med konkrete tiltak

Kommunale tiltak utløst av utbygging

I de tilfellene hvor kommunen gjennom planer og utbyggingsavtaler har forpliktelser til å gjennomføre tiltak på eksisterende eller utvide offentlig infrastruktur på vei, vann og avløp. Eksempelvis øke kapasitet på enkelte ledningsstrekker eller pumpestasjoner som en direkte konsekvens av flere boenheter og fortetting i enkelte områder. Estimerte kostnader er usikre og er avhengig av faktisk gjennomføring av utbygging.

Oppgradering Storebaugveien 8

Oppgradering av ny tomt i Storebaugveien 8 – tomte må gjerdes inn og det må foretas tilpasninger/justering av tomte. Investeringen sees opp imot andre pågående prosesser for eiendommen.

Overvann i sentrum

Overvannsproblematikk i sentrum av Moss, men også i øvrige deler av kommunen er et tiltagende problem grunnet endret klima. Prosjektet har hatt oppstart i 2023 og skal se på utfordringen med overvann i sentrum og mulighetene for løsninger for dette. Prosjektet har en lengre prosjekteringstid enn først antatt og midlene framover justeres deretter.

Rabben, etablering av ny bypark

Vedtatt utbyggingsavtale mellom kommunen og Verket Moss AS legger premissene for opparbeidelse av Rabben som en ny bypark på Verket. Höegh Eiendom/Verket Moss AS har vært byggherre for prosjektet. Kommunen har hittil utbetalt 22,5 millioner kroner. Resterende 2,5 millioner kroner utbetales når parken er ferdig opparbeidet i henhold til utbyggingsavtalen, og kommunen overtar Rabben for drift og vedlikehold.

Rammebevilgning biler, maskiner og utstyr

Rammebevilgning til løpende behov for anskaffelse av biler, maskiner og utstyr for teknisk drift.

Rammebevilgning gatelys

Store deler av gatelysanlegget i Moss er skiftet ut. Varigheten på elektriske anlegg vil variere og det vil være et årlig behov for investeringer knyttet til de eldste delene av anlegget i årene fremover. Dette er gradvise utskiftninger og oppgradering som gjennomføres systematisk og ved behov.

Storebro -oppgradering

Storebro over Mosseelva ved Konventionsgaarden har behov for investeringer for å tåle trafikkbelastningen. Det er gjennomført undersøkelser og prosjektering av tiltak som man ønsker å gjennomføre for å oppgradere broen og på nytt kunne åpne den for kollektivtrafikk.

Det er gjennomført en kostnadsvurdering av tiltaket og det trengs en ny bevilgning før prosjektet kan igangsettes. Prosjektet sees i sammenheng med forslaget om å støtte et privat initiativ for å etablere en midlertidig gang- og sykkel bro over Mosseelva over til Verket. Forslaget innebærer også at den planlagte kollektivbroa til Verket foreslås utsatt til nærmere 2030.

Trafikksikkerhetstiltak

Kommunen utfører årlig diverse tiltak for å bedre trafikksikkerheten og da spesielt rundt skoleveier. Tiltakene vil variere i størrelse og vi foreslår en rammebevilgning for gjennomføring av diverse tiltak.

Trolldalsbekken

For å få på plass en sammenhengende tursti fra Kambo senter til Kambo marina gjenstår det å ferdigstille et siste delstrek midtveis mellom Kilsbakken og Møllerbakken, samt opparbeide grøntarealet på det nylige ervervede arealet i Møllerbakken 2. Beplantning gjennomføres våren 2025.

Vann- og avløpstiltak

Investering på kommunens vann og avløpsnett følger av ny hovedplan for kommunen. Dette er kritisk infrastruktur som stedvis er i dårlig forfatning, noe som medfører innlekking av fremmedvann og fare for tilstoppinger på avløpsnettet og lekkasjer i vannforsyningsnettet. Det kreves også investering på store deler av avløpsnettet for å separere AF ledninger (felles avløp og overvannsledning) samt å sanere overløp jf. utslippstillatelsen fra Statsforvalteren. Tiltakene vil også redusere mengden med fremmedvann og overvann som sendes til renseanleggene. Det gjennomføres også oppgradering av pumpe- og trykkøkningsstasjoner.

Av tiltak man ser for seg å sette i gang det nærmeste året vil blant annet være:

- VA-sanering Carlbergveien sør - 400 meter med utskifting av vann og avløp
- VA-sanering Hellinga, Åslia med omtrent en kilometer med utskifting av vann og avløp
- VA- sanering Per Sivles vei omtrent 400 meter med utskifting av vann og separering av avløpsledning
- VA-sanering T.H. Kittelsensgate omtrent 800 meter med utskifting av vannledning og separering av avløpsledning

I tillegg gjennomføres det flere tiltak og fortsettes på tiltak som allerede er igangsatt.

Kommunalområde plan, miljø og teknikk

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	3 010	3 010	3 010	3 010
Sum Lønns- og prisvekst	70	70	70	70
Sum Tekniske justeringer	171	101	101	99
Sum Vedtak forrige periode	9 200	200	200	200
Sum Budsjettendring i år	868	868	868	868
Konsekvensjustert budsjett	10 309	1 239	1 239	1 237
Konsekvensjustert ramme	13 319	4 249	4 249	4 247
Innsparingstiltak				
Ikke tilsette byarkitekt	-1 400	-1 400	-1 400	-1 400
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt PMT	-226	-324	-399	-316
Nye nedtrekk PMT	0	0	-1 600	-3 200
Sum Innsparingstiltak	-1 626	-1 724	-3 399	-4 916
Nye tiltak og realendringer budsjett	-1 626	-1 724	-3 399	-4 916
Ramme 2025-2028	11 693	2 525	850	-669

Innsparingstiltak**Ikke tilsette byarkitekt**

Det er i budsjettet lagt inn en 100 prosent stilling som byarkitekt. Stillingen og funksjonen som byarkitekt opprettes ikke.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Redusert innsats for kvalitet på bygde omgivelser

Kompenserende tiltak:

Kommunen har god arkitektkompetanse. Bruke kommunens arkitektkompetanse strategisk og helhetlig.

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt PMT

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Koble Gatevarme (fjernvarme) til Datekstyring	-150	-350	-350	-350
Strøm kostnader Gatelys, gatevarme Gjennomføre veidataregistrering i egen regi (a)	-600	-600	-600	-600
Rammekutt KT (reduert drifts- og vedlikeholds nivå på kommunale veier og gang og sykkelveier) (b)	-282	-1035	-1869	-941
Rammekutt ML (reduert driftsnivå parker, byrom og friluftsområder, økte inntekter) (c)	-677	-620	-614	14
Rammekutt PBG (d)	-48	-4	-849	-465
Kjøp av konsulent tjenester til planarbeid (e)	-300	-300	-500	-300
Kurs og etterutdanning (f)	-100	-100	-100	-100
Rammekutt SU (g)	-577	-1002	-1124	-965
Rammekutt direktør (h)	-226	-324	-399	-316
SUM	-3 210	-4 585	-6 655	-4 273

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

- a) Reduksjon i andre oppgaver.
- b) Dårligere standard på veier grunnet mindre vedlikehold, samt lengre saksbehandlingstid.
- c) Lavere kvalitet og lengre vedlikeholdsfrekvens av kommunens areal og anlegg.
- d) Redusert oppfølging og mulighet for å gjennomføre utredninger innenfor fagområdet PBG.
- e) Forsinkelser i planarbeid, herunder kommuneplanens arealdel.
- f) Redusert mulighet for etterutdanning og mindre kunnskapsbasert og innovative tjenester.
- g) Redusert innsats for bærekraftig og helhetlig samfunnsutvikling på flere områder.
- h) Manglende mulighet til å jobbe med effektivisering og samordning og god tjenesteproduksjon på overordnet nivå.

Nye nedtrekk PMT

Nedtrekket de to siste årene i planperioden var ikke med i det opprinnelige rammekuttet. Det tas sikte på å identifisere og konkretisere tiltak i løpet av første halvdel av 2025.

Enhet plan, byggesak og geodata

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enheten består av tre avdelinger; plan, byggesak og geodata

- **Avdeling plan:**
Har ansvar for utvikling og saksbehandling av områdereguleringsplaner og detaljreguleringsplaner i Moss kommune. Planarbeidet utføres i tett samarbeid og med innspill fra øvrige relevante fagområder i kommunen og forslagstillere. Detaljreguleringsplanene kan være private planer fra eksterne forslagstillere, kommunens egne planer og planer fra andre offentlige forslagstillere.
- **Avdeling byggesak:**
Har ansvar for å sikre at bygg og omgivelser som utvikles i kommunen fremstår med de kvalitetene som var tiltenkt i reguleringsplanene og at de tilfredsstiller krav i plan- og bygningsloven. Avdelingen har ansvar for byggesaksbehandling, delesaker, oppfølging av ulovlighetssaker og tilsyn. Formålet med tilsynene som gjennomføres er i første rekke å påse at tiltak i kommunen oppføres med god kvalitet i samsvar med bestemmelsene gitt i plan- og bygningsloven.
- **Avdeling geodata:**
Har ansvar for forvaltning og utvikling av kommunale kart- og planbaser, oppmåling, matrikkelføring, adressering og seksjonering. Avdelingen bidrar også med temadata, analyser og andre kartfestede informasjon som kommunen trenger på tvers av fagområder. Det er et mål å gi innbyggerne enkel og visuell tilgang til kartinformasjon og tilrettelegge for selvbetjente nettløsninger og saksinnsyn. Avdelingen er en viktig bidragsyter i tverrfaglig samarbeid og digitalisering.

Utfordringer og utvikling

Moss er fortsatt et vekstområde med stor pågang av plan- og byggesaker.

Mengden på plan- og byggesaker, varierer med konjunktorene, noe som gjør det utfordrende å anslå riktig kapasitet over tid. Saksbehandlingen er i stor grad selvkostbasert, hvilket betyr at utgiftene for saksbehandlingen dekkes av gebyrer. Kommunen kan selv bestemme dekningsgraden innenfor selvkostområdet ved bruk av frie midler.

I 2025 planlegges en større gjennomgang av gebyrregulativet for enhetens fagområder, plan, byggesak og geodata.

Antallet gebyrbelagte planer varierer fra år til år, og større planarbeid kan strekke seg over flere budsjettår. Offentlige planer, som områdeplaner og reguleringsplaner for samferdselstiltak, er ikke gebyrbelagt og kostnader for denne saksbehandlingen må bekostes av andre midler. Behandling av private planer har i flere år ligget under ønsket selvkostgrad og gebyrene foreslås økt med 10 prosent i 2025. Gebyrer for beregnet bruksareal (BRA) foreslås økt med 20 prosent. Det er flere store planer som er under behandling og det forventes 100 prosent selvkostgrad i 2025.

Byggesaksgebyrene har de siste årene vært budsjettert med underskudd, siden fagområdet har tilgjengelige fondsmidler. I påvente av en større gjennomgang av gebyrene foreslås en økning på 4,1 prosent, som er faktoren for kommunal lønns- og prisvekst. Fagområdet har budsjettert med bruk av selvkostfond også i 2025 i tråd med regelverket for beregning av selvkost.

I 2023 startet et treårig prosjekt for oppfølging av ulovligheter i strandsonen. En del av finansieringen til dette arbeidet har ligget utenfor selvkost. Basert på politiske føringer foreslås det å trappe ned dette arbeidet i 2025 og 2026 i påvente av den planlagte rulleringen av kommuneplanens arealdel. Bevilgede midler foreslås tatt ut som en del av kommunens innsparingsplan.

Kompetanse og ressurser innen geodata er svært viktig i kommunal saksbehandling og en forutsetning for digitalisering innen behandlingen av både plan- og byggesaker, samt ønsket videreutvikling av enhetens fagområder. Geodata leverer tjenester på tvers av kommunens fagområder, tjenester som ellers måtte kjøpes eksternt. For de selvkostbaserte tjenestene innen geodata foreslås det i 2025 en økning av gebyrene med 5 prosent for gebyrbelagt matrikkelarbeid og 15 prosent for seksjonering for å øke selvkostgraden.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Enheten skal jobbe for en god og forutsigbar plan- og byggesaksbehandling og fortsette utviklingen innenfor geodatafeltet. Arbeid med nye arbeidsmetoder, intern samordning, utvikling og dialog skal prioriteres.

- Vi skal fortsette arbeidet med å styrke oppstartsfasen av planprosesser, sikre god og tidlig intern samordning med relevante fagområder og god medvirkning i planprosesser.
- Jobbe for forenkling av arbeidsprosesser og redusert saksbehandlingstid. Vi skal vurdere bruk av KI og andre digitaliserings muligheter der det viser seg hensiktsmessig.
- Plan- og byggesaker som er viktige for næringslivet for å etablere eller beholde arbeidsplasser skal prioriteres.

Økonomiplan for 2025-2028

- Vi skal i planprosesser og byggesak legge vekt på bevaring eller utvikling av blågrønne strukturer, klimatilpasning og naturmangfold i nærmiljøer i tråd med kommunens mål og overordnede temaplaner.
- Aktivt arbeide for gode medvirkningsprosesser og brukerdiallog. Sikre god tilgjengelighet og transparens i saksbehandlingen.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	13 174	13 174	13 174	13 174
Sum Lønns- og prisvekst	-1 254	-1 254	-1 254	-1 254
Sum Tekniske justeringer	6 276	5 899	5 795	5 817
Sum Vedtak forrige periode	-3 580	-4 463	-4 844	-4 844
Sum Budsjettendring i år	1 803	1 803	1 803	1 803
Konsekvensjustert budsjett	3 246	1 985	1 500	1 522
Konsekvensjustert ramme	16 420	15 159	14 674	14 696
Innsparingstiltak				
Gradvis gjeninnføre avgift for forhåndskonferanse	-500	-1 000	-1 000	-1 000
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt PMT	-48	-4	-849	-465
Vurdere omfang og videre oppfølging av strandsoneprosjektet	-500	-500	0	0
Sum Innsparingstiltak	-1 048	-1 504	-1 849	-1 465
Nye tiltak og realendringer budsjett	-1 048	-1 504	-1 849	-1 465
Ramme 2025-2028	15 372	13 655	12 825	13 231

Innsparingstiltak

Gradvis gjeninnføre avgift for forhåndskonferanse

Det er i budsjettet lagt inn 1 million kroner for å finansiere gratis forhåndskonferanse. Tiltaket er gjennomført og forhåndskonferanse er nå gratis. Det foreslås en gradvis tilbakeføring av gebyret.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Økte kostnader for gjennomføring av byggesak.

Kompenserende tiltak:

God veiledning på hjemmesiden. Digitalisering med gode hjelpetekster

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt PMT

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Koble Gatevarme (fjernvarme) til Datekstyring	-150	-350	-350	-350
Strøm kostnader Gatelys, gatevarme	-600	-600	-600	-600
Gjennomføre veidataregistrering i egen regi (a)	-250	-250	-250	-250
Rammekutt KT (reduisert drifts- og vedlikeholds nivå på kommunale veier og gang og sykkelveier) (b)	-282	-1035	-1869	-941
Rammekutt ML (reduisert driftsnivå parker, byrom og friluftsområder, økte inntekter) (c)	-677	-620	-614	14
Rammekutt PBG (d)	-48	-4	-849	-465
Kjøp av konsulent tjenester til planarbeid (e)	-300	-300	-500	-300
Kurs og etterutdanning (f)	-100	-100	-100	-100
Rammekutt SU (g)	-577	-1002	-1124	-965
Rammekutt direktør (h)	-226	-324	-399	-316
SUM	-3 210	-4 585	-6 655	-4 273

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

- a) Reduksjon i andre oppgaver.
- b) Dårligere standard på veier grunnet mindre vedlikehold, samt lengre saksbehandlingstid.
- c) Lavere kvalitet og lengre vedlikeholdsfrekvens av kommunens areal og anlegg.
- d) Redusert oppfølging og mulighet for å gjennomføre utredninger innenfor fagområdet PBG.
- e) Forsinkelser i planarbeid, herunder kommuneplanens arealdel.
- f) Redusert mulighet for etterutdanning og mindre kunnskapsbasert og innovative tjenester.
- g) Redusert innsats for bærekraftig og helhetlig samfunnsutvikling på flere områder.
- h) Manglende mulighet til å jobbe med effektivisering og samordning og god tjenesteproduksjon på overordnet nivå.

Vurdere omfang og videre oppfølging av strandsoneprojektet

Det er i budsjettet lagt inn 0,5 millioner kroner for ekstra oppfølging av strandsoneprojektet. I lys av arbeidet med rullering av kommuneplanens arealdel og politiske signaler tas denne satsningen ut av budsjettet.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Redusert oppfølging av mulige ulovlige tiltak i strandsonen. Kan påvirke allmennhetens oppfatning av kommunens håndtering og prioritering når det kommer til ulovlige tiltak og konsekvensen av å bygge uten nødvendige godkjenninger.

Kompenserende tiltak:

Fortsatt oppfølging av ulovligheter, men i begrenset omfang og innenfor selvkost

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Mål klimagassutslipp: Andre klimatiltak

I reguleringsplaner for bebyggelse skal det, tilpasset tiltakets omfang, redegjøres for:

- tiltak for å minimere energibruk
- tiltak for å minimere klimagassutslipp
- valg av energiløsninger og byggematerialer

Klimagassregnskap kreves ved vesentlige naturinngrep, og for bebyggelse med nybygg større enn 1000 m² BRA og ved valg mellom riving eller bevaring av eksisterende bygg. Dette kan svares ut med et avsnitt i planbeskrivelsen som redegjør for hvilke valg man har gjort for å påvirke prosjektet i positiv retning, eventuelt hvilke vurderinger som er gjort knyttet til dette. Dersom det gjøres valg i planen som vil påvirke et klimagassregnskap, og som kan sikres i kart eller bestemmelser (eks. materialvalg, uttak/oppfylling av masser), kan dette beskrives her.

Mål klimagassutslipp: Transport - Sykkelandel på 20 % og gangeandel på 25% i 2030 i mossesamfunnet

Prioritere planlegging for sykkel i reguleringsplaner og følge opp plan i byggesaker. Fokus på gode forbindelser og løsninger for gående i reguleringsplaner med et spesielt fokus på snarveier. Ivaretagelse av tverrfaglig involvering i planarbeidet.

Mål klimatilpasning: Igangsette klimatilpasningstiltak

Ved behandling av nye reguleringsplaner skal det legges inn relevante bestemmelser med hensyn til klimatilpasning. Det skal sjekkes at ROS-analyser i tilstrekkelig grad vurderer klimarelaterte forhold.

Følge opp reguleringsplaner slik at klimarelaterte utfordringer følges opp i byggesaker.

Mål naturmangfold: Vi bekjemper fremmede, invaderende arter

Vurdere skjerpet krav til massehåndtering i reguleringsplaner og byggesaker når det gjelder spredning av uønskede arter.

Oppdrag

Beskrivelse

Mål naturmangfold: Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter

Fokus på kunnskapsgrunnlaget når det gjelder reguleringsplaners påvirkning på biomangfold. Fokus på eksisterende vegetasjon i plan- og byggesaker og hvordan planlagt utbygging påvirker dette. Der det er krav til bevaring av eksisterende vegetasjon må det settes realistiske byggegrenser og krav til ivaretagelse i anleggsperioden.

Enhet kommunalteknikk

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enheten har ansvar for at kommunen har en kvalitetsmessig god og helhetlig forvaltning og drift av teknisk infrastruktur ved å:

- Sikre innbyggere og næringsliv tilstrekkelig drikkevann av betryggende kvalitet og sikre trygg avløpshåndtering.
- Delta med avklaringer innen vei, vann og avløp i utbygginger, planer og byggesaker samt veiledning av utbyggere og private. Enheten behandler søknader, utfører generell saksbehandling og gjør anskaffelser innen sitt fagfelt. I tillegg driftes kartverk, fagsystemer og prosesskontroll.
- Ivareta byggherreansvar, prosjektledelse, anskaffelser og gjennomføring i prosjekter innen kommunal teknisk infrastruktur.
- Gjennomføre drift og vedlikehold av anlegg og infrastruktur innen vei, vann og avløp.

I tillegg har enheten ansvaret for innkjøp, og vedlikeholds koordinering av alle biler og maskiner i Moss kommune.

Utfordringer og utvikling

Selv med høy rente og usikkerhet om fremtiden så er det i Moss fortsatt stor aktivitet. Det planlegges og bygges boliger og hele byområder transformeres med tilhørende krev til ny teknisk infrastruktur. I tillegg foregår det arbeid med større prosjekter som ny jernbane, riksvei 19 og ny kanalbro. Dette involverer alle enhetens avdelinger og fagfelt i flere faser, fra planstadier til etablering og drift.

Den store utbyggingsaktiviteten fører med seg behov for betydelige arbeider på kommunal infrastruktur. Selv om noe av denne kostnaden kan pålegges utbyggerne må kommunen også ta på seg betydelige investeringskostnader.

Vi blir stadig påminnet om store og raske endringene i klimaforholdene i Norge og verden. Denne raske utviklingen medfører behov for betydelig optimalisering og økt drift på kommunal infrastruktur, da dagens infrastruktur ikke er designet og tilrettelagt for disse endringene.

Moss kommunes klimamål er ambisiøse, men vi må fortsatt påregne betydelige endring i klima. All utbygging av ny infrastruktur må tilpasses den nye klimasituasjonen.

Grunnforholdene i Moss er utfordrende for infrastrukturplanleggingen. Dette er store og komplekse fagfelt som krever grundige vurderinger. Derfor må kommunen i stor grad anskaffe nødvendig teknisk kompetanse eksternt. Vi er ikke de eneste som står overfor denne problemstillingen. Tilgangen på

denne eksterne kompetansen er begrenset, noe som reflekteres i lenger gjennomføringstid og økte kostnader.

Den høye prisstigningen på både varer og tjenester gjør at kostnadsnivået for både investeringer og drift øker. På en del felter har denne økningen vært større enn den generelle prisstigningen.

Kommunens økonomiske situasjon medfører kutt i driftsrammer. For enheten vil dette gjøre seg spesielt utslag i drift og vedlikehold av mobilitetsinfrastruktur (gang og sykkelveier og veier). Dette vil, både på kort og lengre sikt, medføre dårligere kvalitet og standard på denne infrastrukturen.

Avløpsavgiften øker

Store investeringskostnader tilknyttet nytt renseanlegg på Fuglevik gjør at avgiften for avløp øker. Statsforvalter sitt pålegg om nitrogenrensing av avløp til kommunene rundt Oslofjorden fører til betydelige oppgraderingsbehov på renseanlegget.

For 2025 har MOVAR IKS varslet en marginal prisstigning på vann, men en betydelig økning for avløp til kommunen. I tillegg har utgiftene i kommunen økt noe som følge av økte priser i markedet og økte lønnsutgifter. Ut ifra prognoser forventes økninger på avløp videre utover i økonomiplanperioden. For vann er prognosen stabil i årene framover.

I statsbudsjettet 2025 ble det foreslått at merverdiavgiften på vann og avløp skal reduseres fra 25 prosent til 15 prosent fra 1. mai 2025. Med dette i beregningen vil normalgebyret for en husholdning med 120 m³ årlig forbruk av vann reduseres med 2,5 prosent fra 2024 til 2025. Tilsvarende normalgebyr for avløp vil øke med 2,9 prosent.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Enheten skal jobbe for en god og forutsigbar tverrfaglig samhandling, jobbe kunnskapsbasert og være løsningsorientert i sitt arbeid både internt og eksternt. I perioden vil enheten ha fokus på følgende områder:

- Enheten skal ha fokus på trafikksikkerhetsarbeid. I all planlegging av mobilitetsinfrastruktur i Moss kommune skal det tas høyde for, og hensyn til, alle trafikantgrupper.
- Enhetens avdeling for drift av infrastruktur bidrar til god fremkommelighet på mobilitetsinfrastruktur for alle trafikantgrupper og aldersgrupper, i tillegg utføres drift og vedlikehold av kritisk infrastruktur, som vannforsyning og avløpsanlegg, slik at innbyggerne får trygg og sikker kvalitet på disse tjenestene. Det prioriteres å videreutvikle og sikre gode beredskapsrutiner, da med spesielt fokus på drikkevannsforsyning.
- Enheten prioriterer arbeidet med overvannsproblematikk gjennom analyser og planer. I saksbehandlingen og uttalelser fra fagmiljøet skal føringer for klimatilpasning og overvannshåndtering legges til grunn. Ekstremvær påvirker utslipp og forurensning på en negativ måte. Vi skal derfor ha fokus på klimaendringer når saker som utslippssaker, påslippssaker osv. blir behandlet.
- Enheten skal arbeide systematisk med infrastruktur i planfaser for å møte utviklingen på en bærekraftig måte samtidig som man er forutsigbar i sin tilnærming. Det skal utvikles gode, forutsigbare, infrastruktur veiledere på kommunens nettsider.
- Enheten skal ha fokus på kompetanse og kompetanseutvikling i organisasjonen for å være rustet til å møte stadig endrede utfordringer.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	57 480	57 480	57 480	57 480
Sum Lønns- og prisvekst	-2 948	-2 948	-2 948	-2 948
Sum Tekniske justeringer	6 647	5 048	5 436	5 347
Sum Vedtak forrige periode	-433	1 096	1 159	1 159
Sum Budsjettendring i år	-3 627	-3 627	-3 627	-3 627
Konsekvensjustert budsjett	-361	-430	21	-68
Konsekvensjustert ramme	57 119	57 050	57 501	57 412
Innsparingstiltak				
Gjennomgang av private arealer for borettslag hvor det foretas veivedlikehold i kommunal regi	-250	-400	-400	-400
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt PMT	-1 282	-2 235	-3 069	-2 141
Redusere asfaltering	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Sum Innsparingstiltak	-2 532	-3 635	-4 469	-3 541
Nye tiltak og realendringer budsjett	-2 532	-3 635	-4 469	-3 541
Ramme 2025-2028	54 587	53 415	53 032	53 871

Innsparingstiltak

Gjennomgang av private arealer for borettslag hvor det foretas veivedlikehold i kommunal regi

Det foretas en gjennomgang og justering av private områder som kommunen foretar veivedlikehold på. Eksempelvis foretar kommunen veivedlikehold på enkelte borettslag som nå foreslås avvirket.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Der hvor kommunene beslutter å ikke bedrive veivedlikehold må dette besørgeres av borettslag/sameier selv.

Kompenserende tiltak:

Informere om muligheten for å etablere private veilag og aktuelle entreprenører i området.

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt PMT

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Koble Gatevarme (fjernvarme) til Datekstyring	-150	-350	-350	-350
Strøm kostnader Gatelys, gatevarme	-600	-600	-600	-600
Gjennomføre veidataregistrering i egen regi (a)	-250	-250	-250	-250
Rammekutt KT (reduisert drifts- og vedlikeholds nivå på kommunale veier og	-282	-1035	-1869	-941

Økonomiplan for 2025-2028

gang og sykkelveier)

(b)

Rammekutt ML

(reduisert driftsnivå

parker, byrom og

friluftsområder,

økte inntekter) (c)

Rammekutt PBG (d)

Kjøp av

konsulenttjenester

til planarbeid (e)

Kurs og

etterutdanning (f)

Rammekutt SU (g)

Rammekutt direktør

(h)

SUM

-677

-620

-614

14

-48

-4

-849

-465

-300

-300

-500

-300

-100

-100

-100

-100

-577

-1002

-1124

-965

-226

-324

-399

-316

-3 210

-4 585

-6 655

-4 273

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

a) Reduksjon i andre oppgaver.

b) Dårligere standard på veier grunnet mindre vedlikehold, samt lengre saksbehandlingstid.

c) Lavere kvalitet og lengre vedlikeholdsfrekvens av kommunens areal og anlegg.

d) Redusert oppfølging og mulighet for å gjennomføre utredninger innenfor fagområdet PBG.

e) Forsinkelser i planarbeid, herunder kommuneplanens arealdel.

f) Redusert mulighet for etterutdanning og mindre kunnskapsbasert og innovative tjenester.

g) Redusert innsats for bærekraftig og helhetlig samfunnsutvikling på flere områder.

h) Manglende mulighet til å jobbe med effektivisering og samordning og god tjenesteproduksjon på overordnet nivå.

Redusere asfaltering

Redusere asfaltering av kommunale veier.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Redusert kvalitet på asfaltveidekke på kommunale veier.

Kompenserende tiltak:

Lapping av trafikkfarlige veiuhull istedenfor flatelapping.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Mål klimagassutslipp: Driftskontroll/pumpestasjoner - energieffektivisering

Det er innført nytt driftsovervåkingssystem. Dette vil gi en energieffektivisering, men effektens størrelse er noe uklar siden driftsperioden har vært kort. Ved vedlikehold og utskiftinger i/av pumpestasjoner er energieffektivisering en del av beslutningsgrunnlaget for anskaffelse.

Mål klimagassutslipp: Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskifting av tjenestebiler

Alle administrative biler i enheten er fossilfrie. Tjenestebiler/mannskapsbiler blir byttet ut til fossilfrie ved rullering og når det er mulig å skaffe hensiktsmessige fossilfrie kjøretøy.

Avdeling logistikk har ansvar for å innkjøp av biler og maskiner til hele kommunen, og har hovedansvar for at dette målet nås også i resten av kommunen.

Utskifting til fossilfrie maskiner og utstyr gjøres der hvor dette er mulig og bærekraftig

Mål klimagassutslipp: Innkjøp av utstyr som varer lenge og er miljøvennlig og klimasmart

Enheten vurderer kvalitet og kjøper utstyr som har lang levetid der dette er mulig og hensiktsmessig.

Mål klimagassutslipp: Kjøpe brukt - gjenbruk

Anskaffelsesreglementet kan være en hindring i anskaffelser av brukt utstyr, f.eks. ved innkjøp av brukte kjøretøy er dokumentasjonskravet på selger svært strengt, noe som i praksis umuliggjør kjøp fra private. Men brukte ting blir vurdert der dette er mulig.

Mål klimagassutslipp: Stille miljøkrav i større anskaffelser i tråd med anskaffelsesstrategien til Moss kommune

Miljøkrav i tråd med anskaffelsesstrategien stilles i større anskaffelser.

Mål klimatilpasning: Vurdere klimasårbarheten innenfor enheten - beskrive risikobildet

Vi har satt i gang et prosjekt som ser på overvannshåndteringen i kommunen. I første omgang i Moss sentrum, men skal og se på kommune som helhet. Moss kommune har utfordrende grunnforhold. De økte klimapåkjenningene med styrtregn og flommer gjør at overvann blir et stadig viktigere moment i både planlegging og drift av infrastruktur og er derfor en viktig del av all vår planlegging innen disse feltene.

Mål naturmangfold: Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter

Ved drift og anleggsarbeid har vi rutiner for arbeider nær trær. Vi har rutiner for å håndter masser/områder hvor det er fremmede arter slik at disse ikke spres.

Mål naturmangfold: Vi vil gjennomføre tiltak som bedrer tilstanden i Oslofjorden

Tømming av sandfang for å redusere utslipp

Fra våren 2024 har vi innført nye rutiner for tømming av sandfang på kommunal vei for å redusere utslipp til Oslofjorden. Antallet sluk som blir tømt hvert år er økt og det er foretatt en prioritering av hvilke sluk som tømmes

Oppdrag

Beskrivelse

med fokus på utslipp til fjorden. Veier med størst trafikk ÅDT = 1000 får tømming hvert år (ca. 700) og de øvrige hvert 2 eller 3 år avhengig av ÅDT og avrenning. Tømmingen foretas av ekstern entreprenør etter rammeavtale

Rensing av avløp i spredt bebyggelse

Moss kommune har en plan for 2023-2042 med tiltak for å sikre at avløp fra spredt bebyggelse renses i tråd med forurensningsforskriften. Tiltakene inkluderer søknadsbehandling, tilsyn, prøvetaking og tilkobling til kommunalt nett. Nye anlegg krever utslippstillatelse og legges inn i fagsystem for tilsyn. Tilsyn skal utføres årlig for boliger og hvert 4. år for fritidsboliger. Det gjøres prøvetaking flere ganger per år. Dette er en kontinuerlig prosess for å nå miljømålene innen 2027/2033.

Styrke tilsyn av avløpsutslipp

En helhetlig plan for spredt avløp 2023-2042 ble vedtatt i 2023. Oppstart av tilsynsplan og oppfølging i 2023. Rundt 1100 private avløpsanlegg skal kontrolleres - boliger annet hvert år, fritidsboliger hvert 4. år. Planen skal sikre rensing iht. forurensningsforskriften innen 2027/2033. Kommunen fører tilsyn av anlegg og eiendommer uten renseløsning, og vurderer oppgradering/godkjenning.

Enhet miljø og landskap

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enhet miljø og landskap har et bredt spekter av oppgaver med hovedfokus på en bærekraftig og helhetlig utvikling, forvaltning og drift av natur og miljø.

Enheten består av:

- Fellesressurser med ansvar for samordning av oppgaver og juridiske vurderinger på tvers av fagområder innenfor hele kommunalområdet. Dette inkluderer blant annet forbedringsarbeid og forhandlinger av utbyggingsavtaler.
- Avdeling natur, klima og bymiljø
Ansvar for planlegging, utvikling og forvaltning av kommunens torg, byrom, parker, gatetrær, badestrender, friområder, lekeplasser, turstier og statlige friluftsområder. Forvaltning av kommunens renovasjonsordning, parkeringsarealer og ivaretagelse av parkeringsbestemmelsene på offentlig vei- og gategrunn samt overordnet sykkel- og mobilitetsplanlegging er andre store og viktige ansvarsområder. Videre har avdelingen ansvaret for utarbeidelse av kommunens klimabudsjett, og er delegert myndighet som kommunens forurensningsmyndighet.
- Avdeling landbruk
Ivaretar fagområdene jordbruk, skogbruk og viltforvaltning i Moss og Råde kommuner gjennom et administrativt vertskommunesamarbeid. Dette innebærer blant annet tilskuddsforvaltning til jordbruksproduksjon og miljøtiltak i landbruket, kontrollopgaver knyttet til tilskuddsordningene innen jordbruk og skogbruk, forvaltning av kommuneskogene i Moss og Råde og oppfølging og kontroll av skogforyngelse som klimatiltak. I tillegg kommer ledelse og

koordinering av ettersøkstjenesten for skadet vilt.

- Avdeling drift park og friluft
Ansvar for drift og vedlikehold av kommunens torg, byrom, parker, badestrender, friområder, lekeplasser, turstier og statlige friluftsområder. Videre har avdelingen driftsansvaret for Skjærgårdtjenesten i Mossregionen (Vestby, Moss og Råde) samt Vansjøtjenesten i Moss kommune. Oppgavene til disse tjenestene inkluderer strandrydding, renovasjon på friområdene, badebøyer og flåter, tilrettelegging av brygger, båtfester, toaletter og naturoppsyn. Avdelingen ivaretar også skjøtsel av utearealene tilhørende kommunale bygg etter avtale med MKEiendom.

Enheten er også kontaktpunkt mot Mossregionens interkommunale brann og redning (MIB) med hensyn til feiing, tilsyn og beredskap mot brann og andre ulykker.

Utfordringer og utvikling

Kommunen har verdifulle landbruksarealer og et rikt naturmangfold. Dette er verdier som stadig er under press ettersom Moss med sin sentrale beliggenhet er en attraktiv kommune for boligutbygging og næringsetablering. Kommunen står overfor mange målkonflikter i denne sammenheng, og det er en utfordring å sørge for en bærekraftig bruk av kyst- og jordressursene, ivareta den blå-grønne strukturen og begrense tap av biologisk mangfold.

Alle nye utbyggingsområder innebærer opparbeidelse av kostbar infrastruktur. Infrastruktur som opparbeides av utbyggere vil i mange tilfeller overføres til kommunen for drift og vedlikehold. Dette kan innebære store kostnader som må hensyntas og finansieres over kommunens driftsbudsjett de kommende år. I en tid med svært mange utbyggingsprosjekter må det gjøres nøye vurderinger og settes krav til kvalitet på de arealer som kommunen skal overta slik at kommunen ikke setter seg selv i en økonomisk utfordrende situasjon.

Kommunen har et stort etterslep på vedlikehold av flere eksisterende anlegg. Enheten opplever samtidig stadig større forventninger fra innbyggere knyttet til bruk, tilstand og fasiliteter på parkanlegg, byrom, friluftsområder, strender, stier og friluftstoaletter. Mulighetene for å ta vare på infrastrukturen vil bli påvirket som følge av store besparelser i økonomiplanperioden, samt prisvekst de siste årene. Dette vil føre til forringet kvalitet ved at vedlikeholdsintervallet vil øke, og det vil heller ikke være anledning til å gjøre større utbedringer. Det vil bli gjort fortløpende vurderinger av hvilke tiltak som skal prioriteres innenfor de begrensede rammene.

Klimaendringer og ekstremvær i form av sterk vind, styrtregn og lengre perioder med tørke vil i større og større grad påvirke naturen og kommunens drift. Det må iverksettes forebyggende tiltak for å gjøre Mossesamfunnet mer robust i møte med ekstremvær, og dermed hindre eller redusere skade. Sikkerhetsbeskjæring av trær er et tiltak som må prioriteres i årene fremover. Kommunen har mange enkelttrær og alléer som pga alder og ytre påvirkninger kan utgjøre en risiko. Sterk vind har vist at det er flere vindfall av trær vi ikke var klar over var svekket. Bytrærne er også under stadig større press som følge av utbygging og skader i rotsonen ved grunnarbeider.

Parkering er et tema som berører og engasjerer mange. Flere byutviklingsprosjekter de kommende årene vil med stor sannsynlighet føre til et redusert parkeringstilbud i sentrum. På kort sikt vil restkapasitet på eksisterende parkeringsanlegg kunne imøtekomme parkeringsbehovet, mens det på noe lengre sikt kan bli behov for å erstatte parkeringstilbudet som forsvinner ved å etablere flere innfartsparkeringsplasser. Lav restkapasitet på dagens langtidsparkering gjør parkeringstilbudet sårbart.

Moss kommune preges i dag av høy trafikkbelastning på veinettet, noe som medfører utfordringer med kø, trafiksikkerhet, støy og forurensing. For å bedre trafikksituasjonen, må fremtidige transportbehov løses på en annen måte enn i dag. For å oppnå målet om nullvekst i intern personbiltrafikk er det helt nødvendig å tilrettelegge bedre for gående og syklende. Sykkellundersøkelsen 2024 utført av Syklistforeningen viser at Moss har et stort forbedringspotensial. Det er imidlertid en stor utfordring å finne arealer til sykkelveier. Det er mange ulike hensyn og ulike aktører som skal ivaretas. Kommunen har en viktig pådriverrolle overfor Statens vegvesen og Østfold fylkeskommune i dette arbeidet ettersom disse eier en stor andel av veinettet hvor behovet for tilrettelegging er størst.

Gebyrene for husholdningsrenovasjon øker med i snitt 25 prosent fra 2024 til 2025. Dette skyldes økte kostnader hos MOVAR IKS knyttet til en rekke faktorer. Nye nasjonale utsorteringskrav, økte forbrenningskostnader, nye CO₂-avgifter og kraftig generell prisstigning for spesielt drivstoff og el-energi de senere år har bidratt til høy kostnadsvekst. Ettersom husholdningsrenovasjon skal driftes til selvkost innebærer økte kostnader en økning i renovasjonsgebyrene. Det er stort fokus på å holde kostnadene nede fra MOVARs side og det vil gjøres effektiviseringstiltak innenfor tjenesten med et mål at gebyrene i årene fremover (2026 og utover) ikke vil øke mer enn den generelle lønns- og prisveksten i samfunnet, med mindre noe uforutsett skulle skje.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Satsningsområder i tråd med «Strategisk plan for kommunalområde plan, miljø og teknikk 2022 – 2025»:

- Bidra med klima- og miljøfaglige vurderinger og innspill i overordnede planer, reguleringsplaner og byggesaker der dette er relevant. Vurderingene skal være en viktig del av en bærekraftig forvaltning av arealene, og gi grunnlag for nødvendige beslutninger og målrettede tiltak. Enheten skal bidra til å sette søkelys på klima- og miljøkonsekvenser i alle beslutningsprosesser.
- Ferdigstille jordvernstrategien våren 2025. Formålet med en kommunal strategi er økt kunnskap om jordbruksarealene og oppmerksomhet rundt jordvernet i planprosesser. Målet er å redusere omdisponeringen av jordbruksareal i kommunen. En slik strategi kan bidra til mer langsiktighet i arealplanleggingen ved å tegne et overordnet bilde av forholdet mellom utbygging og bevaring av jordbruksområder.
- Samordning av kommunens ansvar og innsatsområder i «Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv». Kommunen må systematisk jobbe for å redusere forurensning fra vei, landbruk, bekker og elver, avløpsvann, fritidsbåter og urbane områder. Dette er et tverrfaglig samarbeid, og enheten vil sørge for å være en pådriver i arbeidet. Det vil b.la. jobbes med følgende konkrete tiltak:
 - Innspill til planer om konsekvenser av ødeleggende nedbygging og utfyllinger i strandsonen.
 - Videreføring av pågående prosjekt med kartlegging og opprydding i ulovlige hindringer i strandsonen for å sikre tilgang til strandsonen for allmennheten.
 - Kartlegge behov, utfordringer og muligheter knyttet til målet om en sammenhengende kyststi gjennom hele kommunen.
 - Etablere septikmottak for fritidsbåter som oppfølging av innført forbud mot å tømme båtseptik rett i Oslofjorden.
 - Videreføring av prosjektet "Rent Mossesund". Dette er etablert med mål om å rydde opp i de sterkt forurensede sedimentene i indre Mossesund.
- Følge opp Moss kommunes klimaplan med tiltak som reduserer klimagassutslipp. Veitrafikken bidrar til de største klimagassutslippene i Moss, og tiltak som fremmer grønn mobilitet er derfor avgjørende for å få ned utslippene:
 - Vedtatt gå strategi følges opp med konkrete tiltak.

Økonomiplan for 2025-2028

- Gang- og sykkeltrasé langs Osloveien fra Tigerplassen til Verket reguleres og etableres.
- Montering av skilter for store deler av hovednettet for sykkeltrafikk i Moss kommune i tråd med utarbeidet skiltplan. Dette forutsetter et samarbeid med Østfold fylkeskommune og Statens vegvesen da skiltene gjelder både er på riks,- fylkes,- og kommunal vei.
- Etablere flere sensorer i bakken på et større geografisk område for et bredere kunnskapsgrunnlag for fremtidige tiltak.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	88 118	88 118	88 118	88 118
Sum Lønns- og prisvekst	1 993	1 993	1 993	1 993
Sum Tekniske justeringer	1 846	1 578	1 963	2 007
Sum Vedtak forrige periode	-642	-369	-714	-714
Sum Budsjettendring i år	-3 766	-4 656	-4 486	-3 766
Konsekvensjustert budsjett	-569	-1 455	-1 245	-481
Konsekvensjustert ramme	87 549	86 663	86 873	87 637
Driftskonsekvens investeringer				
Sum Driftskonsekvens investeringer	0	0	0	0
Innsparingstiltak				
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt PMT	-677	-620	-614	14
Parkering - fjerne klimarabatt for elbiler	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Parkering - gradvis økning i p-avgiftene til nivå med sammenlignbare kommuner	0	-787	-1 346	-1 359
Sum Innsparingstiltak	-1 677	-2 407	-2 960	-2 345
Konsekvensjusteringer				
Mossregionens brann - og redningstjenester - økning i tjenestebidrag	344	344	344	344
Sum Konsekvensjusteringer	344	344	344	344
Nye tiltak og realendringer budsjett	-1 333	-2 063	-2 616	-2 001
Ramme 2025-2028	86 216	84 600	84 257	85 636

Innsparingstiltak

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt PMT

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Koble Gatevarme (fjernvarme) til Datekstyring	-150	-350	-350	-350
Strøm kostnader Gatelys, gatevarme Gjennomføre veidataregistrering i egen regi (a)	-600	-600	-600	-600
Rammekutt KT (reduert drifts- og vedlikeholds nivå på kommunale veier og gang og sykkelveier) (b)	-282	-1035	-1869	-941

Økonomiplan for 2025-2028

Rammekutt ML (reduisert driftsnivå parker, byrom og friluftsområder, økte inntekter) (c)	-677	-620	-614	14
Rammekutt PBG (d)	-48	-4	-849	-465
Kjøp av konsulent tjenester til planarbeid (e)	-300	-300	-500	-300
Kurs og etterutdanning (f)	-100	-100	-100	-100
Rammekutt SU (g)	-577	-1002	-1124	-965
Rammekutt direktør (h)	-226	-324	-399	-316
SUM	-3 210	-4 585	-6 655	-4 273

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

- Reduksjon i andre oppgaver.
- Dårligere standard på veier grunnet mindre vedlikehold, samt lengre saksbehandlingstid.
- Lavere kvalitet og lengre vedlikeholdsfrekvens av kommunens areal og anlegg.
- Redusert oppfølging og mulighet for å gjennomføre utredninger innenfor fagområdet PBG.
- Forsinkelser i planarbeid, herunder kommuneplanens arealdel.
- Redusert mulighet for etterutdanning og mindre kunnskapsbasert og innovative tjenester.
- Redusert innsats for bærekraftig og helhetlig samfunnsutvikling på flere områder.
- Manglende mulighet til å jobbe med effektivisering og samordning og god tjenesteproduksjon på overordnet nivå.

Parkering - fjerne klimarabatt for elbiler

Per i dag koster parkering av elbiler 50 prosent av prisen for parkering av fossile biler. I tillegg parkerer elbiler gratis på innfartsparkeringen på Myra. Det foreslås å fjerne denne klimarabatten slik at alle må betale samme sum for parkering på kommunale plasser. Potensiale for økte inntekter vil kunne være høyere enn 1 million kroner, men beregninger viser at inntektstapet knyttet til bortfall av inntekter på Domustorget (når Thon overtar arealet) vil være høyere enn det som tidligere er kompensert i budsjettet. Det er derfor lagt inn et forsiktig anslag på hva som bør legges inn av økt inntektsforventing som følge av fjerning av klimarabatten.

Videre foreslås det at parkeringsplassen på Fiske igjen skal ha avgift. Fiske ser ikke ut til å fungere som en pendlerparkering for å minske trafikken på Kanalbroa slik intensjonen var da parkeringsplassen ble gratis.

I dag parkerer MC, moped og mopedbiler gratis på alle parkeringsplasser. I sentrum er det mange som parkerer mopedbiler på de sentrale parkeringsplassene, og enkelte parkeringsplasser er nesten fylt opp

av disse. En mopedbil tar opp like mye plass som en bil, og bør derfor ikke stå parkert gratis. Det foreslås at alle typer MC/moped/mopedbil må betale parkeringsavgift, men at MC/moped kan stå parkert gratis på parkeringsplasser hvor det er skiltet spesifikt for dette. Da likestilles alle typer kjøretøy, slik at alle kjøretøygrupper må være med å betale for parkeringstilbudet i Moss.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Elbiler må betale samme beløp for parkering som de som har fossile biler. Enkelte kan som følge av dette vurdere andre transportmidler eller finne seg andre steder å parkere. En konsekvens kan for eksempel være at enkelte kjøper seg månedskort i private p-hus i sentrum. Dette vil i så fall føre til tapte p-inntekter for kommunen samt mer trafikk inn i sentrum enn i dag hvor mange benytter seg av Myra som innfartsparkering.

Kompenserende tiltak:

Prisen for parkering på Myra holdes fortsatt på et langt lavere nivå (11 kroner per time, og 55 kroner per dag) enn øvrige p-plasser som et incentiv til å benytte seg av Myra som innfartsparkering. Dette er viktig tiltak for at flest mulig skal parkere på innfartsparkeringen og dermed ikke belaste veiene i sentrum med mer trafikk enn nødvendig.

Parkering - gradvis økning i p-avgiftene til nivå med sammenlignbare kommuner

En sammenligning med andre kommuner viser at Moss kommune har lavere parkeringsavgifter enn for eksempel Sarpsborg, Fredrikstad og Nordre Follo. Det foreslås at Moss kommune øker parkeringsavgiftene i planperioden slik at vi nærmer oss andre sammenlignbare kommuner. Ettersom virkningen av å fjerne klimarabatten først vil være synlig etter litt tid inn i 2025 foreslås det at en gradvis økning først legges inn fra og med 2026, og at beløpet tas opp til ny vurdering i forbindelse med økonomiplanen for 2026 – 2029. Det foreslås en gradvis økning over flere år. Det vil gi anledning for den enkelte å bedre innrette seg økningen, og muligens vurdere andre transportformer til sin daglige bruk.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Det vil være dyrere å parkere bilen. Kan gi incentiv til at flere går, sykler eller benytter kollektiv.

Kompenserende tiltak:

Vurdering av størrelse på en evt. økning avventes til økonomiplanprosessen 2026-2029. Vi vil da ha en tydeligere oversikt over behovet for å øke p-inntektene utover det å fjerne klimarabatten. I tillegg foreslås det en gradvis økning over flere år. Det vil gi anledning for den enkelte å bedre innrette seg økningen, og muligens vurdere andre transportformer til sitt daglige bruk.

Konsekvensjusteringer

Mosseregionens brann- og redningstjenester - økning i tjenestebidrag

Tjenestebidrag fra Moss kommune til Mosseregionens brann- og redningstjenester (MIB) for 2025 er satt til 58,716 millioner kroner. Dette er en økning på 0,344 millioner kroner utover framskrivning av kommunes budsjett fra 2024. Kommunens budsjett er framskrevet med en deflator på 4,1 prosent, mens økningen fra MIB er på 4,71 prosent.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Mål klimagassutslipp: Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler

Enhetens bil- og maskinpark består av 16 biler i daglig drift hvor 45 % er elbiler. Flere av varebilene som går på fossilt drivstoff er mer enn 10 år gamle. I tillegg til biler har enheten 2 ATVer og 8 store gressklippere på fossilt drivstoff, samt 2 vare-sykler. Det jobbes med å bytte over til elektrisk håndverktøy når de er modne for utskiftning; hekkesakser, små gressklippere, løvblåsere ol. Per i dag er ca 30% strøm og 70% fossil.

Mål klimagassutslipp: Innføring av utsortert matavfall

Enheten forvalter ordningen med husholdningsavfall. I løpet av 2025 skal alle husholdninger ha fått egen beholder til matavfall. Matavfallet vil bli til biogass og biogjødsel, og inngår dermed i sirkulærøkonomien.

Mål klimagassutslipp: Klimakommunikasjon - fortelle våre klimahistorier

Formidle åpent og spennende om våre strategier, klima, jordvern med mer.

Mål klimagassutslipp: Sykkelandel på 20 % og gangeandel på 25 % i 2030 i mossesamfunnet

- Følge opp sykkelplanen med fokus på å etablere sammenhengende strekninger tilrettelagt for sykkel.
- Øke antall sykkelparkeringsplasser i sentrale områder.
- Gjennomføre vår/høstsjekk av sykkel – gratis for kommunens innbyggere.
- Sykkelprosjekter 2025; Osloveien fra Tigerplassen til Storebro, Carlbergveien.
- Følge opp gå strategien med handlinger for å få folk til å gå mer. Prioritere tiltak som følger opp gå strategien, og lage plan for gjennomføring.
- Skiltplan for sykkelvisningsskilt er ferdigstilt. Det jobbes med en gjennomføringsplan.
- Følge opp kommunens vedtatte parkeringsstrategi med konkrete tiltak forankret i vedtatt handlingsplan for parkering.

Mål klimatilpasning: Utfra klimasårbarhet utarbeide nye rutiner for drift og forvaltning

Det vil bli nye måter å jobbe på, bl.a. mer ad hoc omprioriteringer. Arbeidstakerne må være innstilt på å endre planer som følger av plutselige hendelser.

Enheten er involvert i utarbeidelse av strategi for klimatilpasning.

Mål klimatilpasning: Vurdere klimasårbarheten innenfor enheten - beskrive risikobildet

Økt nedbør og stor variasjon i været gir lite forutsigbarhet. Vann gir mye vekst, og krever mye vedlikehold.

Vindfall fører til mye rydding og beskjæring av trær. Det er flere tilfeller av sterk vind på tidspunkter det er mye løv på trærne, som fører til mer vindfall enn tidligere. Utvaskinger/erosjon. Utvasking f.eks. ved strender. Flere reparasjoner av brygger og anlegg på land.

Badevannskvalitet vil variere mer i kvalitet knytta til økt avrenning.

Ved sterk/langvarig tørke kreves det mye vanning. Budsjettet er ikke tilpasset de nye variasjonene i været.

Jordbruket vil være mer utsatt for skade, men samtidig kunne forvente lengre vekstsesong. Det vil kunne komme nye arter, og mangfoldet endres. Mer og hyppigere regn øker fare for erosjon, jordpakking, avrenning osv. Jordvern og jordhelse er sentralt i møte med disse utfordringene.

Økonomiplan for 2025-2028

Oppdrag

Mål naturmangfold: Vi bekjemper fremmede, invaderende arter

Beskrivelse

Bekjempelse av fremmede arter i hht. plan for bekjempelse av fremmede arter. Dette er kostnadskrevende, og det viktigste er å forebygge. Det skal utarbeides en bekjempelsesplan for vekstsesongen 2025 som er så konkret og systematisk at den kan utføres av sommerhjelper. Målet er å kunne rekke over vesentlig flere forekomster, og flere av forekomstene som truer sårbar natur. Flere artikler i media, for å spre informasjon. Informasjon til grunneiere og støtte til bekjempelse gjennom SMIL-ordningen i landbruket.

Mål naturmangfold: Vi holder naturen fri for forsøpling og forurensning

Skjærgårdstjenesten og renovasjonstjenesten jobber mye med rydding av marin forsøpling. Enheten tilrettelegger for at frivillige kan rydde med utstyr og materiell, og vi henter og samler inn det frivillige har ryddet.

Søker midler fra Miljødirektoratet og har fått ca. 200 000 kroner per år de siste årene.

Informasjon til bedrifter og skoleklasser om hvor det er behov for rydding.

Mål naturmangfold: Vi tar vare naturmangfold i kulturlandskapet

Følge opp gjennom UKL-ordningen med støtte til tiltak. Regionalt miljø program i landbruket stimulerer til tiltak for naturmangfoldet, gi god informasjon om ordningen, rådgivning og kontroll.

Mål naturmangfold: Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter

Enheten jobber med å bevare artsmangfold i daglig drift, skjøtsel i parker og friområder. Skaper et større naturmangfold gjennom å la det stå igjen urørte områder som ikke klippes på friområder i vekstsesong.

Trær: Beskjærer skånsomt og med hensyn på at treet skal leve lenge og romme et stort mangfold samt ivareta sikkerhet i området. Skjøtsel av naturområder gjøres med tanke på både fugl og folk. Har både rufsete og parkmessige områder, og vurderes fra sted til sted.

Enheten spiller inn i arbeid med områdeplaner og reguleringsplaner med mål om å sikre så mye natur som mulig.

Mål naturmangfold: Vi vil gjennomføre tiltak som bedrer tilstanden i Oslofjorden

Koordinering av arbeidet med Helhetlig plan for Oslofjorden.

Skjærgårdstjenesten jobber aktivt med renovasjon på øyene og strandrydding.

Eget prosjekt i strandsonen for å følge opp ulovligheter i strandsonen.

Utvikling av kyststien, omlegging slik at den går nærmere strandlinja.

Bidra i etablering av tømmestasjon for båtseptik.

Ansvar for prosjekt Rent Mossesund

Fokus på å etterleve miljøkrav i landbruket.

Etablere et sterkt jordvern som vil være positivt for avrenning til Oslofjorden.

Fortsette med prosjekt Gunnarsbybekken.

Jobbe for bedre jordhelse, presisjonslandbruk og ny dyrkningsveiledning.

Enhet samfunnsutvikling

Beskrivelse av tjenesteområdet

Enhet samfunnsutvikling har et hovedansvar for arbeidet med helhetlig og bærekraftig samfunnsutvikling i kommuneorganisasjonen og mossesamfunnet, ved blant annet å:

- Ivareta kommunens behov for strategiske, langsiktige og overordnede plan- og utviklingsoppgaver.
- Gi gode beslutningsgrunnlag, gjennomføre gode og effektive plan- og strategiprosesser og bidra til oppfølging og gjennomføring av vedtatte planer.
- Delta i/lede nettverk for å sikre helhetlig utvikling i samsvar med kommunens overordnede mål, strategier og planer.

Enhetens arbeidsoppgaver omfatter blant annet: Samfunnsplanlegging, overordnet areal- og transportplanlegging, klima- og naturplanlegging og klimaledelse, ledelse og koordinering av kommunens folkehelsearbeid, tilrettelegge for næringsutvikling og medvirkning. Enheten har ansvar for koordinering av tverretatlige samarbeid som Byliv, Miljøløftet Moss og Mosseregionens interkommunale politiske råd. Enheten skal bidra til forsknings- og samarbeidsprosjekter med utdanningsinstitusjoner.

Utfordringer og utvikling

Moss er et vekstområde med høy bostedsattraktivitet, og det er stor aktivitet hva gjelder utvikling av nye bolig- og transformasjonsområder, i sentrum, i kommunens bydeler og i områdesentrene. Samtidig planlegges og bygges store infrastrukturprosjekt gjennom byen, som jernbane, riksvei 19 og ny kanalbro. Transformasjonen stiller store krav til planlegging og samarbeid for å ivareta og videreutvikle bokvaliteter, rekreasjonstilbud og møteplasser, og gir gode muligheter til å utvikle miljøvennlige og levende by- og tettsteder.

Moss ligger dårligere an enn landsgjennomsnittet på flere folkehelserelaterte faktorer som forventet levealder, psykisk helse og andel husholdninger med vedvarende lavinntekt i alle aldre. Det er viktig å målrette tiltak som kan øke arbeidsdeltakelse, fremme folkehelsa og redusere sosiale helseforskjeller og utenforskap. Tidlig innsats og godt tverrfaglig samarbeid er avgjørende for å utvikle et bærekraftig helsefremmende lokalsamfunn.

Moss har som del av Mosseregionen som felles bolig- og arbeidsmarked hatt en positiv næringsutvikling de siste årene. Økningen har vært særlig stor innenfor godstransport og lager/logistikk og innenfor besøksnæring og diverse tjenesteytende næringer. Det er et stort behov for faglærte i årene framover.

Vekst og verdiskaping skaper behov for næringsarealer både for plasskrevende næringer utenfor byen og for de næringene som søker seg til byen.

Moss har et ambisiøst mål om å redusere klimagassutslipp som skjer i Moss med 60 prosent innen 2030. Alle i kommuneorganisasjonen må innarbeide klimaperspektivet i sitt arbeid, og vi jobber med å tilrettelegge for omstilling for samfunnet som helhet. Vi skal forvalte kommunens arealer og utvikle transportløsninger i tråd med samfunnsmålene. Naturen i Moss er fragmentert, og det er behov for å videreføre arbeidet med naturkartlegging, knytte sammen de store naturområdene og motvirke barriereeffektene av infrastruktur og utbygginger.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Samfunnsutvikling skal bidra til tverrfaglig samhandling og samskaping for å oppnå samfunnsmålene i kommuneplanen og skal jobbe kunnskapsbasert, forebyggende og langsiktig.

I 2025 vil enheten prioritere blant annet følgende arbeidsoppgaver:

- Planarbeid som følger opp FNs bærekraftsmål, kommunens vedtatte mål og strategier for bærekraftig samfunnsutvikling og planstrategi 2024-2027, herunder sluttbehandle kommunedelplan for Moss sentrum, kommunedelplan for Halmstad, boligpolitisk kommunedelplan, og revidere kommuneplanens arealdel. Enheten skal bistå med revisjon av strategisk plan for PMT.
- Utarbeide kunnskapsgrunnlag med hovedfokus på arbeidet med kommuneplanens arealdel, herunder ferdigstille arbeidet med mulighetsstudie for kanalområdet, utvikle grønnsstrukturplan, arealregnskap og naturregnskap som verktøy i arealplanleggingen, gjennomføre flomfarekartlegging (forutsetter tilskuddsmidler) og starte arbeidet med å øke kunnskap om skredfare.
- Jobbe med grunnlag for utredning og etablering av bypakke for finansiering av tiltak.
- Oppfølging av vedtatte planer, og bistand til implementering av vedtatte samfunnsplaner i kommuneorganisasjonen. Følge opp og gjennomføre tiltak i bla. naturmangfoldplan, strategi for klimatilpasning, strategisk næringsplan og boligpolitisk plan.
- Opprette, lede og delta i tverrfaglige og tverrsektorielle nettverk blant annet Miljøløftet, Mossregionen interkommunalt politisk råd, Osloregionen interkommunalt politisk råd, Fremsam, bylivsprogrammet, internt planforum, folkehelsenettverk, frivillighetsforum, folkehelse- og klimaarbeid. Vurdere etablering av tverrfaglig bolignettverk.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	21 935	21 935	21 935	21 935
Sum Lønns- og prisvekst	275	275	275	275
Sum Tekniske justeringer	810	646	674	702
Sum Vedtak forrige periode	-949	-1 299	-1 299	-1 299
Sum Budsjettendring i år	-1 750	-1 750	-1 750	-1 750
Konsekvensjustert budsjett	-1 614	-2 128	-2 100	-2 072
Konsekvensjustert ramme	20 321	19 807	19 835	19 863
Innsparingstiltak				
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt PMT	-977	-1 402	-1 724	-1 365
Sum Innsparingstiltak	-977	-1 402	-1 724	-1 365
Nye tiltak og realendringer budsjett	-977	-1 402	-1 724	-1 365
Ramme 2025-2028	19 344	18 405	18 111	18 498

Innsparingstiltak

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt PMT

Tall i hele tusen	2025	2026	2027	2028
Koble Gatevarme (fjernvarme) til Datekstyring	-150	-350	-350	-350
Strøm kostnader Gatelys, gatevarme	-600	-600	-600	-600
Gjennomføre veidataregistrering i egen regi (a)	-250	-250	-250	-250
Rammekutt KT (reduisert drifts- og vedlikeholds nivå på kommunale veier og gang og sykkelveier) (b)	-282	-1035	-1869	-941
Rammekutt ML (reduisert driftsnivå parker, byrom og friluftsområder, økte inntekter) (c)	-677	-620	-614	14
Rammekutt PBG (d)	-48	-4	-849	-465
Kjøp av konsulent tjenester til planarbeid (e)	-300	-300	-500	-300
Kurs og etterutdanning (f)	-100	-100	-100	-100
Rammekutt SU (g)	-577	-1002	-1124	-965
Rammekutt direktør (h)	-226	-324	-399	-316
SUM	-3 210	-4 585	-6 655	-4 273

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

- a) Reduksjon i andre oppgaver.
- b) Dårligere standard på veier grunnet mindre vedlikehold, samt lengre saksbehandlingstid.
- c) Lavere kvalitet og lengre vedlikeholds frekvens av kommunens areal og anlegg.
- d) Redusert oppfølging og mulighet for å gjennomføre utredninger innenfor fagområdet PBG.
- e) Forsinkelser i planarbeid, herunder kommuneplanens arealdel.
- f) Redusert mulighet for etterutdanning og mindre kunnskapsbasert og innovative tjenester.
- g) Redusert innsats for bærekraftig og helhetlig samfunnsutvikling på flere områder.
- h) Manglende mulighet til å jobbe med effektivisering og samordning og god tjenesteproduksjon på overordnet nivå.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Mål klimagassutslipp: Andre tiltak innenfor transport	Kunnskapsgrunnlag for bebyggelsesmønster i KPA, for en mest mulig klimaeffektiv mobilitet.
Mål klimagassutslipp: Energistasjoner. Sette av arealer til framtidens energistasjoner i samarbeid med Osloregionen og Østlandssamarbeidet	Gjennomføre workshop i samarbeid med flere aktører i samfunnet for å lage kunnskapsgrunnlag til arealdelen.
Mål klimagassutslipp: Fortelle våre klimahistorier	Én gang i året lage sak om hva enheten har utført innenfor klimaarbeid.
Mål klimagassutslipp: Kollektivandel buss på 15 % 2030 i mossesamfunnet	Jobbe med fylket for bedre kollektivtilbud i kommunen og promotering av bruk av kollektiv som alternativ til bærekraftig mobilitet.
Mål klimagassutslipp: Redusere utslipp fra arealbruk	Redusere nedbygging av jomfruelig areal, spesielt karbonrike områder. Kunnskapsgrunnlag må på plass først (2024/2025).
Mål klimagassutslipp: Sykkelandel på 20 % og gangeandel på 25 % i 2030 i mossesamfunnet	Lage en helhetlig mobilitetsplan som bidrar til tilrettelegging for sykkelmobilitet samt bidrar til å øke gange som mobilitetsvalg i Moss. Jobbe for en bypakke for finansiering av tiltak.
Mål klimatilpasning: Igangsette klimatilpasningstiltak	Samarbeide med andre forvaltningsnivå om muligheter for å gjenåpne og /eller restaurere vassdrag/bekker/våtmarker.
Mål klimatilpasning: Utfra klimasårbarhet utarbeide nye rutiner for drift og forvaltning	Koordinere arbeid med å kartlegge kommunens klimasårbarhet.
Mål klimatilpasning: Vurdere klimasårbarheten enheten – beskrive risikobildet	Jobbe med gode bestemmelser og grep i planarbeid for å unngå for tette flater i urbane strøk. Bruke KPA for å ta de nødvendige hensynene til fareområder.
Mål naturmangfold: Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter	Skaffe et så godt som mulig kunnskapsgrunnlag for å sette alle beslutningstakere i stand til å gjøre gode prioriteringer. Eks. kunnskap om areal- og naturregnskap, kartleggingsstatus, helhetlig behovsanalyse, mv. Jobbe for å knytte sammen fragmentert natur gjennom grøntstrukturplanlegging.

Kommunalområde helse og mestring

Beskrivelse av tjenesteområdet

Kommunalområdet vil fra 01.01.25 være organisert med 10 virksomheter i linjen og 2 virksomheter i stab.

Rapporteringsområdene er som følger:

- Hjemmetjenester
- Habilitering og mestring (2 virksomheter)
- Mossehjelpe
- Heldøgns omsorg (3 virksomheter)
- Helsehus og legevakt (2 virksomheter)
- Virksomhetsovergripende (3 virksomheter)

Kommunalområdet har til sammen ca. 1350 årsverk ved inngangen til 2025.

Virksomhetene under områdene heldøgns omsorg er de største med til sammen ca. 460 årsverk. Herfra ytes tjenester i sykehjem og samlokaliserte omsorgsboliger som fortrinnsvis er tiltenkt eldre.

Hjemmesykepleien samlokaliseres under én virksomhet fra 2025 og har da i underkant av 200 årsverk. Avdeling praktisk bistand og natttjenesten er også organisert i denne virksomheten.

Habilitering og mestring har ca. 360 årsverk og gir tjenester i bolig og ambulant til personer med funksjonsvariasjoner.

Helsehus og legevakt har til sammen i overkant av 100 årsverk. Sengeavdelingen gir ulike typer korttidsopphold. Legevakten og kommunal akutt døgnenhet (KAD) er interkommunal for kommunene Moss, Våler, Råde og Vestby.

Under Mossehjelpe med ca. 80 årsverk, er alt av tjenester til mennesker med rus- og psykiske lidelser organisert.

Virksomhetsovergripende er et sammensatt område med til sammen ca. 150 årsverk. Her er ulike tjenester som understøtter de øvrige virksomhetene i kommunalområdet. Fysio- og ergoterapitjenesten, storkjøkken, aktivitetscenter, hukommelsesteam og kreftsykepleie er organisert her. Andre områder som har i oppgave å være bindeleddet for både fagutvikling, kommunikasjon og tjenesteutvikling i kommunalområdet er også inkludert her. Alle individuelle vedtak som angår tjenester innen kommunalområdet gjøres i en av områdets virksomheter. I tillegg ligger flere sentrale funksjoner som miljørettet helsevern, ledelse av LIS- leger (leger i spesialisering) og fastlegeordningen, systemansvar for kommunalområdets programvarer og arbeid med velferdsteknologi til dette området.

Tjenestene som ytes innen kommunalområde helse og mestring er i hovedsak hjemlet i lov om kommunale helse- og omsorgstjenester av 24. juni 2011. Loven er en pliktlov som pålegger kommunen å sørge for nødvendige og forsvarlige helse- og omsorgstjenester til alle som trenger det. Pasient- og brukerrettighetsloven og helsepersonelloven, begge av 2. juli 1999, er også sentrale for kommunalområdets virksomhet.

Utfordringer og utvikling

Etterspørselen etter helse- og omsorgstjenester er jevnt økende. Flere eldre i befolkning, flere yngre brukere med omfattende behov, overføring av oppgaver fra spesialisthelsetjenesten, folkehelseutfordringer og forventninger i befolkningen øker behovene for tjenester. Parallelt med kommunens økonomiske situasjon er fremtidens rekrutteringsutfordringer av helsepersonell et område som kompliserer utfordringsbildet ytterligere.

Konsulentfirmaet Agenda Kaupang (AK) har foretatt en tjenestegjennomgang av helse og mestring. Gjennomgangen viser at utgiftene til pleie og omsorgstjenestene samlet ligger lavere enn gjennomsnittet i tilhørende KOSTRA gruppe, men høyere enn kommunene som AK har sammenliknet med. AK peker på områder hvor det kan være potensiale for effektivisering og mulige nedtrekk. Disse er i stor grad i samsvar med det som foreslås i økonomiplanen og med de prosesser som allerede pågår i kommunalområdet. Imidlertid er behovet for kutt større enn det omfanget som har vært skissert fra AK, dette da kommunens økonomiske situasjon tilsier at kommunen må drifte tjenestene til lavere kostnader enn kommuner den er sammenliknet med. Parallelt har kommunen en befolkning med større folkehelseutfordringer enn gjennomsnittet i kommunene.

I en prosess med innsparinger er det essensielt at kommunen klarer å holde fokus på omstilling og effektivisering, ikke bare nedtrekk. Dette er også en klar anbefaling fra AK. Strategien må være å vri tjenestene til å bli mer proaktive slik at kommunen kan møte de økende fremtidige behovene. Det blir derfor viktig at kommunen involverer innbyggere, private leverandører og frivillige til å finne løsninger på hvordan fremtidens utfordringer skal løses. Kommunen skal representere sikkerhetsnettet for alle innbyggere, og de som har behov skal fortsatt få forsvarlige tjenester fra kommunen. Samtidig må det tydeliggjøres at andre løsninger må fremskaffes dersom helse og omsorgstjenestene skal være bærekraftige.

Et område som ble vektlagt spesielt i AK gjennomgangen er hjemmesykepleien. Analysen viser at hjemmesykepleien har mange oppdrag av kort varighet, og det stilles spørsmål ved om kommunen har en for raus tildelingspraksis. Ved å finne andre måter å ivareta disse behovene på kan hjemmesykepleien frigi tid til brukere med større behov. Ifølge AK har kommunen i utgangspunktet en lavere bemanning i hjemmesykepleien enn det de anbefaler, så det er viktig at tiden frigis slik at ressursene kan brukes mest mulig effektivt. Anbefalingene vil følges opp, men kommunedirektøren foreslår også å redusere noe av bemanningen i kommende periode gjennom andre typer effektiviseringstiltak.

Kommunestyret vedtok i juni 2024 nedleggelse av Melløs sykehjem. Sykehjemmet har 45 langtids sykehjems plasser. Gjennom høstens arbeid med ytterligere nedtrekk har administrasjonen kommet frem til et alternativt forslag. Dette forslaget gir ikke ønsket innsparingseffekt for 2025 og 2026 og var derfor ikke vurdert i forrige runde. Imidlertid vurderes denne løsningen å være et bedre valg enn den vedtatte nedleggelsen. Det foreslås at driften ved Melløs sykehjem videreføres, med unntak av åtte plasser i 3. etasje. Disse plassene er de minst funksjonelle da de er i lite egnede lokaler. Parallelt foreslås det å utsette byggingen av en ekstra etasje med 28 korttids plasser på Peer Gynt helsehus. Dette vil gi besparelser av både drift og finansiering på helsehuset. Sett opp mot gjeldende økonomiplan vil dette utgjøre en besparelse på mer enn 22 millioner kroner fra og med 2027. Parallelt vil dette forslaget gi ni flere plasser enn ved nedleggelse av Melløs sykehjem.

AK anbefaler at kommunen ikke møter fremtidens utfordringer med flere sykehjems plasser, men heller ser kommunens sykehjems- og omsorgsboligplasser mer i sammenheng med øvrige boligtyper og boformer. Det påpekes at kommunen mangler gode tilbud lengre ned i boligtrappen og at dette er tiltak som er viktige for å kunne forebygge fremtidige behov for institusjons plasser. I lys av dette og som en

del av nedtrekket, foreslår kommunedirektøren at Eddaveien omsorgsbolig omgjøres til trygghetsbolig i løpet av 2025. Beboerne vil måtte flytte til andre omsorgsboliger, eller bli boende i boligen dersom deres behov fortsatt kan ivaretas der. En trygghetsbolig har tilgjengelige felleslokaler og en trygghetsvert tilgjengelig på dag og kveld hele uken. Trygghetsverten skal ikke ha oppgaver som normalt ville tilfalt hjemmetjenesten, men bistå med sosiale og fysiske tiltak som kan variere etter behov. Dette kan inkludere å bistå rundt måltider, organisere aktiviteter, hjelpe til med praktiske oppgaver osv. Ved behov for helsetjenester vil brukerne få ekstern bistand fra hjemmetjenesten. Det vil være behov for mange trygghetsboliger i fremtiden og kommunen vil jobbe aktivt med private utbyggere. Dette vil være et langsiktig arbeid, men det haster med å få igangsatt omstillingen. Ikke alle eldre ønsker å selge sine boliger for å kjøpe seg inn i nye leiligheter. Andre har ikke ressurser til å sette i gang med slike salgsprosesser, og for disse vil en kommunal utleiebolig være viktig for at deres behov for sosial kontakt og nærhet til tjenester blir imøtekommet.

Tjenestegjennomgangen viser at kommunens sykehjem og omsorgsboliger har høye enhetskostnader. Til tross for at bemanningsnormen er høyere enn det AK skisserer, er det i disse avdelingene at merforbruket er størst. Det skal foretas en ny gjennomgang av disse avdelingene med utgangspunkt i bemanningsnormene som AK har presentert og som praktiseres i enkelte kommuner som er brukt i sammenlikningen.

Mossehjelpa etableres fra 01.01.25. I denne virksomheten vil alt av tjenester til personer med rus og/eller psykiske helseutfordringer organiseres. Tjenestegjennomgangen tilsier at kommunen har et gjennomsnittlig utgiftsnivå til denne målgruppen sett opp mot sammenlikningsbare kommuner. Likevel har ventelistene vært lange over flere år. Forventningen er at metodikken i arbeidet i Mossehjelpe skal bidra til at ventelista og ventetidene reduseres betydelig.

Tjenester til mennesker med funksjonsvariasjoner organiseres i to virksomheter og yter bistand i samlokaliserte boliger og i privat hjem. Det er behov for å etablere flere samlokaliserte boliger, og kommunen samarbeider med en foreldregruppe som ønsker å få bygget en ny bolig til sine barn, tilsvarende prosjektet i Carlsmindevei.

Legevakten må flytte ut av sine lokaler innen utgangen av 2026. Prosjekt ny legevakt er i rute og det planlegges for at byggestart vil være sommeren 2025.

Tjenester til barn og unge skal gjennomgås med sikte på å frigjøre lokaliteter i kommunens avlastningsbolig slik at flere barn kan motta avlastningstilbud der, i stedet for at tilbudet kjøpes. Det kjøpes en rekke tjenester og flere vil bli vurdert tatt tilbake til kommunen dersom det er økonomisk og faglig fordelaktig.

Mange brukere har behov som er komplekse og sammensatte, noe som fordrer høy fagkompetanse blant de ansatte. Gode fagmiljøer og tilrettelegging for videre- og etterutdanning er satsningsområder for å sikre at kommunen rekrutterer og beholder fagpersonell. Tilbud om hele stillinger vil også være viktig, og arbeidet med heltidskultur vil fortsatt være prioritert.

Det samlede nedtrekket innen helse og mestring er betydelig. En rekke tiltak er omstillingstiltak som av økonomiske hensyn må effektueres raskere enn tidligere planlagt. For kommunalområdet må forsvarligheten i tjenesten hele veien ha særskilt oppmerksomhet.

Satsningsområder fra strategisk plan

Strategisk plan for kommunalområde helse og mestring 2021 – 2024 peker ut fire satsningsområder som avdelingene skal rette sin innsats mot. Gjennomgående i planen er at kommunen skal dekke

innbyggernes behov, og samtidig omstille driften til mer bærekraftige tjenester. Planen skal revideres i 2025.

Følgende aktiviteter prioriteres under de enkelte satsningsområdene:

1. Hva er viktig for deg?

- Gjennomføre prosjekter under programmet Moss 2035- et omstillingsarbeid for fremtidssikring. Dette er en viktig satsning for at innbyggerne i fremtiden skal kunne mestre egen livssituasjon og få bistand når de trenger det.
- Jobbe videre med tilbakemeldingskulturen, herunder jobbe for at brukerrådene skal være aktive medvirkningsarena.
- Videre arbeid med pårørendestrategien, herunder arrangere en egen pårørendedag.
- Oppfølging av demensplan, herunder etablering av egne team rundt brukere med demenslidelser i hjemmetjenesten.
- Prosjekt "livsskissa". Prosjektet er en videreføring av prosjekt Hele mennesker, hele tjenester. Prosjektet skal prøve ut en ny måte å sammen med søkere, vurdere hva som er behovene og hvordan disse kan møtes.
- Etablere Mossehjelpe og én vei inn i tjenesten til personer med rus og/ eller psykiske lidelser.
- Etablere trygghetsboliger.

2. Samskaping og innovasjon

- Videreføre arbeidet fra prosjekt samhandling. Prosjektet har jobbet for å bedre pasientforløpet og samhandlingen mellom avdelingene.
- Videreutvikle E-helseteamet og ta i bruk flere e-helseløsninger.
- Samarbeide med brukere, frivillige og private om hvordan løse behov for enklere tjenester.
- Gå i dialog med utbyggere for å sikre tilgang på funksjonelle boliger i alle deler av boligtrappen.

3. Økonomistyring

- Opplæring av ledere for å ha en kostnadseffektiv drift som ivaretar kvalitet på tjenestene. Sikre nok kompetanse på turnusplanlegging og kontinuerlig vurdere andre metoder å drifte på som er mer bærekraftige.
- Følge aktivt opp alle nedtrekkstiltak for å sikre en sunn økonomisk utvikling.
- Planlegge og dimensjonere nye boliger og tiltak i henhold til kartlagte behov.
- Vurdere bemanningsnivået i sykehjem, omsorgsboliger og andre steder hvor AK's rapport tilsier at kommunen driver dyrere enn sammenlignbare kommuner.
- Effektivisere samarbeidet mellom avdelingene og virksomhet helsetjenester og koordinering.

4. Heltidskultur

- Stimulere til at flere avdelinger innfører turnuser med langvakter.
- Jobbe med oppgavedeling slik at helseressursene benyttes best mulig.
- Jobbe med etablering av flere ambulante ressursteam for å sikre bemanning ved fravær av fast tilsatt personell.
- Videreføre mentorordningen for å rekruttere og beholde helsepersonell.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	1 499 211	1 499 211	1 499 211	1 499 211
Sum Lønns- og prisvekst	16 444	16 444	16 444	16 444
Sum Tekniske justeringer	98 307	60 799	60 799	60 827
Sum Vedtak forrige periode	-474	-1 321	-331	-331
Sum Budsjettendring i år	-76 881	-101 381	-101 381	-101 381
Konsekvensjustert budsjett	37 396	-25 459	-24 469	-24 441
Konsekvensjustert ramme	1 536 607	1 473 752	1 474 742	1 474 770
Driftskonsekvens investeringer				
Driftskonsekvenser sykesignalanlegg omsorgsboliger	0	250	250	250
Sum Driftskonsekvens investeringer	0	250	250	250
Innsparingstiltak				
Legge ned fysioterapeuthjemmel	-200	-300	-300	-300
Redusere antallet KAD senger	-3 900	-3 900	-3 900	-3 900
Avvikle ekstragodtgjøring for heltidskultur	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Avvikle etableringstilskudd for fastleger	0	-300	-600	-600
Kutt etter tjenestegjennomgang med Agenda Kaupang	-13 000	-25 000	-25 000	-25 000
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt HM	-14 200	-34 600	-34 600	-34 600
Nye nedtrekk helse og mestring	0	0	-12 300	-24 500
Omgjøre Eddaveien omsorgsboliger til trygghetsboliger	-8 000	-17 000	-17 000	-17 000
Sum Innsparingstiltak	-40 800	-82 600	-95 200	-107 400
Konsekvensjusteringer				
Opprettholde deler av Melløs sykehjem	10 200	34 200	34 200	34 200
Sum Konsekvensjusteringer	10 200	34 200	34 200	34 200
Nye tiltak og realendringer budsjett	-30 600	-48 150	-60 750	-72 950
Ramme 2025-2028	1 506 007	1 425 602	1 413 992	1 401 820

Driftskonsekvens investeringer

Driftskonsekvenser sykesignalanlegg omsorgsboliger

Det ble i 2024 installert sykesignalanlegg i alle kommunens omsorgsboliger. Etter en tids bruk må enkeltkomponenter som alarmknapper, sensorer mv. skiftes ut. Utgifter til dette beregnes å påløpe fra 2026.

Signalanleggene gir bedre kvalitet for brukerne og en kostnadseffektiv drift for virksomheten.

Innsparingstiltak

Legge ned fysioterapeuthjemmel

Moss kommune har totalt 31,45 årsverk avtalehjemler fordelt på 33 privatpraktiserende fysioterapeuter lokalisert på totalt 11 institutter, hvorav fem av fysioterapeutene er psykomotoriske. En 60 prosent avtalehjemmel som innehas av en psykomotorisk fysioterapeut blir ledig 01.01.25. Med utgangspunkt i kommunens økonomiske situasjon foreslås denne hjemmelen innløst.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

En innløsning av hjemmelen vil kunne påvirkes noe av hvordan det jobbes i andre tjenester i kommunen, samt øvrig kapasitet og ventetider. Enkelte pasienter vil kanskje kunne nyttiggjøre seg av andre tilbud, enten allmenn fysioterapi eller tjenester fra psykisk helse, RPH eller Frisklivssentralen selv om mange også faller utenfor deres kompetanseområde. Psykomotoriske fysioterapeuter behandler en god del pasienter hvor øvrige kommunale tjenester ikke er relevant, som blant annet traumebehandling. Det er sannsynlig at ventetiden vil kunne øke.

Kompenserende tiltak:

Det jobbes målrettet med effektiviserende tiltak i form av dreining mot enda mer gruppebehandling, samt mot det å prioritere pasienter som har størst behov og nytte av behandlingen. Dette gjelder både innen psykomotorisk og annen fysioterapi.

Prioriteringsnøkklene er nylig revidert og det jobbes med fokus på at kun pasienter som bor i kommunen eller har tilhørighet gjennom arbeidssted eller skolegang i Moss, skal kunne motta tjenester. Det jobbes med økt samhandling mellom privatpraktiserende og kommunalt ansatte fysioterapeuter og andre aktuelle tjenester. Dette gjelder også det å avslutte tjenester noe raskere når dette er mulig.

Redusere antallet KAD senger

Det foreslås å legge ned fire av ti plasser på KAD (kommunale akutte døgnplasser). Bakgrunnen for forslaget er at etterspørselen på KAD plasser er lavere enn kapasiteten. Beleggsprosenten på sengene har vært på rundt 62 prosent gjennom de siste fire årene. KAD er et interkommunalt samarbeid mellom Moss, Vestby, Råde og Våler. Moss kommune er vertskommune og står for mer enn 60 prosent av budsjettet. Fordeling av utgifter mellom kommunene fordeles etter innbyggertall. Samarbeidende kommuner er enige i reduksjonen og Våler kommune har også sagt opp avtalen om KAD plasser 01.10.24. Oppsigelsestiden er ett år og det vil bli gjort ytterligere vurderinger rundt videre drift og kapasitet gjennom 2025. Med dette reduserer Peer Gynt helsehus fra 53 til 49 plasser.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Formålet med KAD er å øke andelen pasienter som mottar helsetjenester i sitt eget lokalmiljø, forbedre integrering og koordinering av tjenester på tvers av helsetjenestenivåer, og fokusere på allmenneletjenester fremfor spesialisthelsetjenester. Konsekvensen for befolkningen i Moss og i samhandelne kommuner kan være at færre senger resulterer i at pasienter som ellers ville ha mottatt medisinsk behandling i kommunene må legges inn i spesialisthelsetjeneste. Størst konsekvens vil det kunne bli for eldre, skrøpelige innbyggerne.

Kompenserende tiltak:

Det må fokuseres på inklusjons og eksklusjonskriteriene på KAD, samt tettere samarbeid med legevakt og fastlege for en økt felles forståelse av bruken av sengene. Videre må det samarbeides tettere med eget og andres forvaltningskontor for raske utskrivelse av pasienter som venter på korttidsplass. Større fokus på lavterskeltilbud som forebyggende tiltak hos fastlegene og av befolkningen for øvrig er sentralt.

Avvikle ekstragodtgjøring for heltidskultur

Det er avsatt midler til ekstra godtgjøring for helgearbeid i enkelte avdelinger som var piloter i arbeidet med heltidskultur. Midlene foreslås trukket tilbake da de i liten grad har vært benyttet og da det så langt ikke ser ut til å ha hatt en ønsket effekt.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Ingen

Kompenserende tiltak:

Eventuelle andre godtgjøringsordninger må vurderes i det videre heltidskulturarbeidet.

Avvikle etableringstilskudd for fastleger

I 2023 vedtok kommunestyret (sak 005/23) tiltak for å møte utfordringene med å rekruttere og beholde fastleger. Blant strakstiltakene som ble vedtatt, var et etableringstilskudd på 300 000 kroner til leger som overtar etablerte fastlegehjemler, mot at de binder seg til kommunen i tre år. Dette tilskuddet foreslås nå gradvis fjernet.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Etableringstilskuddet har vært et viktig virkemiddel for å få leger til å søke og overta fastlegehjemler, spesielt når nabokommunene gir tilsvarende tilskudd og har andre incentivordninger for fastlegene i tillegg. Moss har det siste året rekruttert flere fastleger, noe som har ført til økt kapasitet. Det er nå ledige listeplasser og flere åpne fastlegelister noe som gir innbyggerne en reell valgmulighet for å velge fastlege. I samme periode har man sett en økning i antall søkere til ledige hjemler. Avvikling av tilskuddet kan føre til at færre søker seg til fastlegehjemler i Moss enn i nabokommunene og innbyggere kan bli stående uten fastlege igjen.

Kompenserende tiltak:

Gjøre tilskuddet behovsprøvd og søknadsbasert.

Kutt etter tjenestegjennomgang med Agenda Kaupang

Tjenestegjennomgangen som er gjennomført av Agenda Kaupang tilsier så langt at det er områder innen helse og mestring som kan effektiviseres. Den gjennomførte analysen var basert på regnskapstall fra 2023 og flere av tiltakene som foreslås er allerede vedtatt og iverksatt, spesielt innenfor hjemmetjenestene. Bemanningsnivået på kommunens sykehjem og omsorgsboliger er så langt ikke gjennomgått og beregninger fra Agenda Kaupang tilsier at det er en god del å hente på en ny gjennomgang av blant annet pleiefaktor. Inntil videre settes beløpene som generelle kutt som det vil bli jobbet aktivt med så snart den endelige rapporten foreligger.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Innbyggerne skal sikres forsvarlige helsetjenester selv om antallet ansatte reduseres.

Kompenserende tiltak:

Det skal være fokus på at tjenestene skal tilbys på riktig nivå i omsorgstrappen. Det må tas i bruk mer velferdsteknologi for å sikre innbyggernes opplevelse av trygghet og selvhjulpenhet.

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt HM

	2025	2026	2027	2028
Redusere støttepersonell i virksomhetene	-2 000	-3 000	-3 000	-3 000
Redusere antall saksbehandlere på helse og omsorgsforvaltningen (a)	-1 500	-3 000	-3 000	-3 000
Avvikle basen i Eddaveien 15	-400	-400	-400	-400
Ta tilbake to barneboligkjøp (b)	-4 000	-10 000	-10 000	-10 000
Redusere antall leasingbiler (c)	-500	-1 000	-1 000	-1 000
Redusere med tre lederstillinger	0	-3 600	-3 600	-3 600
Redusere to nattevaktsett i nattjenesten	-1 800	-3 600	-3 600	-3 600
Mottak for å sikre riktige tjenester (d)	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Samhandling på tvers av avdelinger i hjemmesykepleien (e)	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Effektiv bruk av Gericca	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Redusere avlastningskjøp - utnytte mer av lokalene på Sørtun	0	-2 000	-2 000	-2 000
Kutt i driftsmidler	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
SUM	-14 200	-34 600	-34 600	-34 600

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

- a) Redusert tilgjengelighet for innbyggerne og lengre saksbehandlingstid i en overgangsperiode.
- b) Ungdommer flyttes fra eksternt barnebolig og tilbake til kommunen.
- c) Brukerne må benytte seg av andre private og offentlige transportløsninger
- d) Tydeligere forventningsavklaringer til tjenesten, samt hva brukerne selv skal bidra med.
- e) Potensielt flere ukjente ansatte for brukerne å forholde seg til.

Nye nedtrekk helse og mestring

Nedtrekket de to siste årene i planperioden var ikke med i det opprinnelige rammekuttet. Det tas sikte på å identifisere og konkretisere tiltak i løpet av første halvdel av 2025.

Omgjøre Eddaveien omsorgsboliger til trygghetsboliger

Det foreslås å gjøre om Eddaveien omsorgsbolig til trygghetsbolig. Trygghetsbolig er et nytt nivå på omsorgstrappen og er et tilbud for brukere med et begynnende tjenestebehov som kan profitere på tilrettelagt bolig. Tiltaket er ment å forebygge en videre økning i omsorgsbehovet til brukerne og dermed behov for plass høyere opp i omsorgstrappen.

En trygghetsbolig har tilgjengelige felleslokaler og en trygghetsvert tilgjengelig på dag og kveld hele uken. Trygghetsverten skal ikke ha oppgaver som normalt ville tilfalt hjemmetjenesten, men bistå med sosiale og fysiske tilbud som kan variere etter behov. Dette kan inkludere å bistå rundt måltider, organisere aktiviteter, hjelpe til med praktiske oppgaver osv. Ved behov for helsetjenester vil brukerne få ekstern bistand fra hjemmetjenesten.

Valget om å gjøre om akkurat Eddaveien omsorgsbolig er gjort hovedsakelig av to grunner. For det første er det behov for om- og tilbygg til bygget for at det skal fungere optimalt som omsorgsbolig med de økende kravene til fasiliteter som stilles på det nivået i omsorgstrappen. Bygget er derimot godt egnet til trygghetsbolig da det har livsløpsstandard, gangavstand til nærbutikk, nytt sykesignalanlegg med muligheter for utbygging, personheis, uteplass og fellesarealer. For det andre ligger boligen nært Jeløy hjemmetjeneste sine lokaler i forhold til brukernes eventuelle behov for helsetjenester, og dessuten ved siden av Rosnes omsorgsbolig med mulighet for et eventuelt samarbeid rundt akutthjelp og beredskap.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Omgjøringen vil gi et nytt nivå i omsorgstrappen med 26 plasser trygghetsbolig som er tilrettelagte boliger for brukere med begynnende og mindre omsorgsbehov. Tilbudet vil være en del av vridningen mot forebygging og tidligere innsats som er en viktig forutsetning for å møte kommende utfordringer i helsesektoren. En plass i trygghetsbolig er ment å forebygge og utsette utvikling og økning i omsorgsbehovet til brukeren ved at det settes inn tiltak på et tidlig stadium.

Endringen vil skje gradvis over ett år. Eddaveien omsorgsbolig har fullt belegg i dag, og dagens brukere vil bli ivaretatt ved å få et passende tilbud et annet sted i kommunen avhengig av deres individuelle behov. Nedleggelsen av Eddaveien omsorgsbolig vil heve listen for tilbud om plass

på omsorgsbolignivå og kan gi økt press på hjemmesykepleien og andre tjenester.

Kompenserende tiltak:

Det må gjøres en ny vurdering i forhold til differensiering i forhold til hvordan man samlet skal bruke heldøgns- og spesielt omsorgsboligplassene i kommunen etter denne endringen. Det er viktig med treffsikker bruk av alle plasser i heldøgntjenestene, også med tanke på balansen mellom kort- og

langtidsplasser. Prosjekt samhandling jobber allerede med denne problemstillingen. Det er også viktig å fortsette satsingen på hjemmetjenesten og vridning mot egenmestring, forebygging og frivillighet.

Konsekvensjusteringer

Opprettholde deler av Melløs sykehjem

Kommunestyret vedtok i juni 2024 nedleggelse av Melløs sykehjem. Sykehjemmet har 45 langtidssykehjems plasser. Gjennom høstens arbeid med ytterligere nedtrekk har administrasjonen kommet frem til et alternativt forslag. Dette forslaget gir ikke ønsket innsparingseffekt for 2025 og 2026 og var derfor ikke vurdert i forrige runde. Imidlertid vurderes denne løsningen å være et bedre strategisk valg enn den vedtatte nedleggelsen.

Det foreslås at driften ved Melløs sykehjem videreføres, med unntak av åtte plasser i 3. etasje. Disse plassene er de minst funksjonelle da de er i lite egnede lokaler. Parallelt foreslås det å utsette byggingen av en ekstra etasje med 28 korttidsplasser på Peer Gynt helsehus. Dette vil gi besparelser av både drift og finansiering på helsehuset. Sett opp mot gjeldende økonomiplan vil dette utgjøre en besparelse på mer enn 22 millioner kroner fra og med 2027. Parallelt vil dette forslaget gi ni flere plasser enn ved nedleggelse av Melløs sykehjem. Plassene ved Melløs sykehjem er rimeligere enn nye korttidsplasser på Peer Gynt helsehus. Samtidig tilsier nyere beregninger at det er behov for å ha en større andel langtidsplasser.

Siden tiltaket tilsier at det ikke bygges på Peer Gynt, vil det heller ikke være behov for å bygge ny etasje over legevakten, et tiltak som er nødvendig dersom det i forbindelse med etablering av nye plasser også skulle etableres produksjonskjøkken ved Peer Gynt helsehus.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Tiltaket vil gi flere sykehjems plasser enn ved nedleggelse av Melløs sykehjem.

Kompenserende tiltak:

Det må jobbes aktivt for å sikre gode tilbud på alle nivåer i boligtrappen.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum Økonomiplan
	2025	2026	2027	2028	2025-28
Avlastningsbolig for barn	0	0	2 300	0	2 300
HM - Oppgradering bygg og utstyr	5 000	5 000	5 000	5 000	20 000
Investeringer Helse og Mestring	3 000	0	0	0	3 000
Ny bil Sørtun avlastning	1 200	0	0	0	1 200
Samlokaliserte boliger	0	0	4 375	0	4 375
To nye varebiler mat og service (KST 99/24)	2 400	0	0	0	2 400
Sum investeringsprosjekter	11 600	5 000	11 675	5 000	33 275

Avlastningsbolig for barn

Det er behov for mer kapasitet til døgnavlastning i institusjon, etablere barneboliger og lokaler egnet til timebasert avlastning. Behovet er både for å gi de som venter på vedtak, men også avvikle kjøp hos private. Sørtun avlastning er et gammelt bygg med behov for oppgradering/renovering. Det er gjennomført en mulighetstudie for et bygg, men før det iverksettes et forprosjekt vil det gjennomføres en ny gjennomgang av alternative løsninger ved hjelp av en annen bruk av Sørtun, samt mulig bruk av lokalene til Løvstad dagsenter.

HM - Oppgradering bygg og utstyr

På grunn av endrede behov, er det behov for ombygging og tilbygg til flere av de kommunale byggene innenfor helse og mestring. Dette gjelder både for funksjonelle boliger som svarer til dagens krav for brukere med omfattende hjelpebehov og ivaretagelse av helse, miljø og sikkerhet for ansatte. I dette ligger det også oppgradering av hjelpemidler og annet utstyr i tilknytting til byggene.

Behovene er kartlagt for de enkelte enhetene, og det vil gjøres en prioritering innenfor området i samarbeid med Moss kommunale eiendomsselskap (MKEiendom KF).

Investeringer Helse og Mestring

Det er behov for å oppgradere noe utstyr og inventar innen helse og mestring. Vi jobber også med velferdsteknologiske løsninger som skal sikre brukernes opplevelse av tilgjengelighet og trygghet, og også bidra til en mer effektiv bruk av personellressurser.

Ny bil Sørtun avlastning

Bevilget midler til transportbil med rullestolrampe på Sørtun avlastning i 2024. Midlene rebudsjetteres til 2025 grunnet lang leveringstid.

Samlokaliserte boliger

Enhet hjemmetjenester har over flere år hatt en utfordring i forhold til brukere med sammensatte behov. Brukerne har ofte en forverring i helsetilstanden kombinert med rus som medfører økt trussel om vold mot både ansatte, øvrige brukere av tjenestene samt befolkningen generelt. Problematikken har vært fordelt på flere avdelinger. Etter mye ressurser og langsiktig arbeid på avdeling blir konklusjonen ofte et tjenestekjøp. Det bør utføres et forprosjekt i forhold til etablering av en ny samlokalisert bolig for brukere med sammensatte behov. Det er viktig å se på kostnadene mellom å drifte tilbudet selv i kommunen mot eventuelle tjenestekjøp. Et annet viktig moment som bør vurderes er kompetanseutvikling. Ved å drifte denne typen tjeneste i egen regi vil kommunen kunne bli bedret rustet for å håndtere brukere med et sammensatt sykdomsbilde fremover.

To nye varebiler mat og service (KST 99/24)

Det legges inn investeringsmidler til kjøp av to nye biler for transport av varm mat til omsorgsboliger som skal få mat fra Ekholt eller Grindvold produksjonskjøkken, jmf KST 099/24

Kommunalområde helse og mestring

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	28 625	28 625	28 625	28 625
Sum Lønns- og prisvekst	25	25	25	25
Sum Tekniske justeringer	15 490	356	356	385
Sum Vedtak forrige periode	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Sum Budsjettendring i år	-18 809	-18 809	-18 809	-18 809
Konsekvensjustert budsjett	-4 294	-19 428	-19 428	-19 399
Konsekvensjustert ramme	24 331	9 197	9 197	9 226
Driftskonsekvens investeringer				
Driftskonsekvenser sykesignalanlegg omsorgsboliger	0	250	250	250
Sum Driftskonsekvens investeringer	0	250	250	250
Innsparingstiltak				
Avvikle ekstragodtgjøring for heltidskultur	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Kutt etter tjenestegjennomgang med Agenda Kaupang	-13 000	-25 000	-25 000	-25 000
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt HM	-5 300	-13 200	-13 200	-13 200
Nye nedtrekk helse og mestring	0	0	-12 300	-24 500
Sum Innsparingstiltak	-19 800	-39 700	-52 000	-64 200
Nye tiltak og realendringer budsjett	-19 800	-39 450	-51 750	-63 950
Ramme 2025-2028	4 531	-30 253	-42 553	-54 724

Driftskonsekvens investeringer

Driftskonsekvenser sykesignalanlegg omsorgsboliger

Det ble i 2024 installert sykesignalanlegg i alle kommunens omsorgsboliger. Etter en tids bruk må enkeltkomponenter som alarmknapper, sensorer mv. skiftes ut. Utgifter til dette beregnes å påløpe fra 2026.

Signalanleggene gir bedre kvalitet for brukerne og en kostnadseffektiv drift for virksomheten.

Innsparingstiltak

Avvikle ekstragodtgjøring for heltidskultur

Det er avsatt midler til ekstra godtgjøring for helgearbeid i enkelte avdelinger som var piloter i arbeidet med heltidskultur. Midlene foreslås trukket tilbake da de i liten grad har vært benyttet og da det så langt ikke ser ut til å ha hatt en ønsket effekt.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Ingen

Kompenserende tiltak:

Eventuelle andre godtgjøringsordninger må vurderes i det videre heltidskulturarbeidet.

Kutt etter tjenestegjennomgang med Agenda Kaupang

Tjenestegjennomgangen som er gjennomført av Agenda Kaupang tilsier så langt at det er områder innen helse og mestring som kan effektiviseres. Den gjennomførte analysen var basert på regnskapstall fra 2023 og flere av tiltakene som foreslås er allerede vedtatt og iverksatt, spesielt innenfor hjemmetjenestene. Bemanningsnivået på kommunens sykehjem og omsorgsboliger er så langt ikke gjennomgått og beregninger fra Agenda Kaupang tilsier at det er en god del å hente på en ny gjennomgang av blant annet pleiefaktor. Inntil videre settes beløpene som generelle kutt som det vil bli jobbet aktivt med så snart den endelige rapporten foreligger.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Innbyggerne skal sikres forsvarlige helsetjenester selv om antallet ansatte reduseres.

Kompenserende tiltak:

Det skal være fokus på at tjenestene skal tilbys på riktig nivå i omsorgstrappen. Det må tas i bruk mer velferdsteknologi for å sikre innbyggernes opplevelse av trygghet og selvhjulpenhet.

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt HM

	2025	2026	2027	2028
Redusere støttepersonell i virksomhetene	-2 000	-3 000	-3 000	-3 000
Redusere antall saksbehandlere på helse og omsorgsforvaltningen (a)	-1 500	-3 000	-3 000	-3 000
Avvikle basen i Eddaveien 15	-400	-400	-400	-400
Ta tilbake to barneboligkjøp (b)	-4 000	-10 000	-10 000	-10 000
Redusere antall leasingbiler (c)	-500	-1 000	-1 000	-1 000
Redusere med tre lederstillinger	0	-3 600	-3 600	-3 600
Redusere to nattevaktsett i natttjenesten	-1 800	-3 600	-3 600	-3 600
Mottak for å sikre riktige tjenester (d)	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Samhandling på tvers av avdelinger i hjemmesykepleien (e)	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000

Økonomiplan for 2025-2028

Effektiv bruk av Gerica	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Redusere avlastningskjøp - utnytte mer av lokalene på Sørtun	0	-2 000	-2 000	-2 000
Kutt i driftsmidler	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
SUM	-14 200	-34 600	-34 600	-34 600

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

- Redusert tilgjengelighet for innbyggerne og lengre saksbehandlingstid i en overgangsperiode.
- Ungdommer flyttes fra ekstern barnebolig og tilbake til kommunen.
- Brukerne må benytte seg av andre private og offentlige transportløsninger
- Tydeligere forventningsavklaringer til tjenesten, samt hva brukerne selv skal bidra med.
- Potensielt flere ukjente ansatte for brukerne å forholde seg til.

Nye nedtrekk helse og mestring

Nedtrekket de to siste årene i planperioden var ikke med i det opprinnelige rammekuttet. Det tas sikte på å identifisere og konkretisere tiltak i løpet av første halvdel av 2025.

Hjemmesykepleien

Beskrivelse av tjenesteområdet

I virksomhet hjemmesykepleie er alle tidligere avdelinger for hjemmesykepleie, praktisk bistand, personlig assistanse og ambulering natt samlet. Avdelingene er fordelt på tre lokalisasjoner; Rygge (Rygge rådhus,) Jeløy i Værftsgata og på Solgårdskog.

Avdelingene er:

- Hjemmesykepleie Rygge avd 1 og 2
- Hjemmesykepleie Sentrum avd 1 og 2
- Hjemmesykepleie Nord
- Hjemmesykepleie Jeløy avd 1 og 2
- Ambulant natt
- Praktisk bistand
- Personlig assistanse

Virksomheten vil gjennom 2025 gjennomføre ytterligere en omorganiseringsprosess.

Utfordringer og utvikling

Virksomheten må gjennom 2025 tilpasse tidligere budsjett til nye økonomiske rammer. Det betyr at virksomheten er nødt til å tenke nytt i forhold til ressursforvaltning, for å kunne imøtekomme fremtidens krav. Det vil være behov for mer fleksibel fordeling av ressurser og kompetanse på tvers av avdelingene. Viktige utviklingsområder for virksomheten vil være opprettelse av ulike team, arbeidsdeling, samhandling og det å øke samhandlingskompetansen.

Virksomheten vil ha økt fokus på at brukere opplever egenmestring. Behov for tjenester i hjemmet vurderes med utgangspunkt i kartlegging av brukers funksjonsnivå og ressurser, hva bruker mestrer selv uten bistand og hva bruker mestrer ved hjelp av tilrettelegging i hjemmet. Det vil legges spesiell vekt på brukers muligheter til å klare seg selv, og hva bruker trenger for å opprettholde eller forbedre sin helsetilstand og sitt funksjonsnivå. Tjenestene er opptatt av brukers verdighet ivaretas og mener at dette oppnår man ved å oppleve egenmestring. Virksomheten må ha et økt fokus på mottak av brukere med gode forventningsavklaringer til hva tjenestene skal utføre, men også til hva bruker kan klare selv.

Avdelinger for hjemmesykepleie har gjennom 2024 tatt i bruk nye medisindispensere ved alle avdelinger for hjemmesykepleie. Videre plan for utrulling i resterende avdelinger er samordnet med ny avdeling for E-helse team ut i 2025. I fremtiden vil dette være et alternativ i stedet for den mer tradisjonelle tjenesteytingen. Det forventes en bedre ressursutnyttelse ved innføring av mer velferdsteknologi. Dette er viktig for at virksomheten skal kunne bedre ivareta en forventet brukervekst i fremtiden.

Flere brukere har behov for avansert behandling og tett oppfølging i eget hjem. Dette fordrer høy kompetanse og kontinuitet i tjenesten. Det er generelt et økt behov for veiledning og opplæring av ansatte. Dette for å ivareta ansatte på en god måte i relasjon til mer krevende brukersaker. Dette må det jobbes videre med i virksomheten gjennom 2025.

Diverse tilpasninger til kommunens økonomiske rammer vil i 2025 medføre behov for en tettere dialog med brukere av tjenestene. Brukerne vil oppleve endringer i forhold til hva de er vant med. Noen vil kunne oppleve endringene negativt mens andre vil kunne oppleve dette positivt. Endringene må tilpasses over tid og vil kreve en kulturendring hos både ansatte og brukere.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

I virksomhet hjemmesykepleie vil det være kontinuerlig fokus på en kostnadseffektiv drift som samtidig ivaretar kvalitet på tjenesten til brukerne, og håndterer dagens og morgendagens utvikling.

I den strategiske planen for helse og mestring er det 4 ulike satsningsområder;

- Hva er viktig for deg?
- Samskapning og innovasjon
- Økonomistyring
- Heltidskultur

I prioritert rekkefølge vil virksomhet hjemmesykepleie arbeide med disse tiltakene:

- Sikre gode mottak av brukere med tydelige forventningsavklaringer. Der brukernes iboende ressurser ivaretas med fokus på at den enkelte bruker skal oppleve egenmestring.
- Utvikle bruken av velferdsteknologi og andre hjelpemidler i samhandling med nytt E-helse team.

Økonomiplan for 2025-2028

- Utarbeide rutiner og gjennomføre prosesser for samhandling internt og eksternt for å sikre helhetlige og koordinerte tjenester.
- Jobbe med arbeidsdeling ute i avdelingene for virksomhet hjemmesykepleie. Sykepleiere og vernepleiere vil i fremtiden benytte mer av sin tid til veiledning, opplæring og oppfølging av øvrige faggrupper. Høyskole ansatte kan på denne måten bidra til høyere kvalitet på tjenestene samtidig som dette vil redusere kostnadene på de ulike avdelingene.
- Fokus på å sikre et brukerråd som fungerer etter intensjonen.

Virksomheten jobber videre for å nå målsetting om heltid i våre avdelinger. Dette vil sees i sammenheng med handlingsplan for heltidskultur i Moss kommune.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	213 180	213 180	213 180	213 180
Sum Lønns- og prisvekst	1 517	1 517	1 517	1 517
Sum Tekniske justeringer	12 737	9 405	9 405	9 405
Sum Vedtak forrige periode	-2 414	-4 201	-4 201	-4 201
Sum Budsjettendring i år	-18 264	-18 264	-18 264	-18 264
Konsekvensjustert budsjett	-6 425	-11 544	-11 544	-11 544
Konsekvensjustert ramme	206 755	201 636	201 636	201 636
Innsparingstiltak				
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt HM	-3 000	-6 000	-6 000	-6 000
Sum Innsparingstiltak	-3 000	-6 000	-6 000	-6 000
Nye tiltak og realendringer budsjett	-3 000	-6 000	-6 000	-6 000
Ramme 2025-2028	203 755	195 636	195 636	195 636

Innsparingstiltak

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt HM

	2025	2026	2027	2028
Redusere støttepersonell i virksomhetene	-2 000	-3 000	-3 000	-3 000
Redusere antall saksbehandlere på helse og omsorgsforvaltningen (a)	-1 500	-3 000	-3 000	-3 000
Avvikle basen i Eddaveien 15	-400	-400	-400	-400
Ta tilbake to barneboligkjøp (b)	-4 000	-10 000	-10 000	-10 000
Redusere antall leasingbiler (c)	-500	-1 000	-1 000	-1 000
Redusere med tre lederstillinger	0	-3 600	-3 600	-3 600
Redusere to nattevaktsett i nattjenesten	-1 800	-3 600	-3 600	-3 600

Økonomiplan for 2025-2028

Mottak for å sikre riktige tjenester (d)	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Samhandling på tvers av avdelinger i hjemmesykepleien (e)	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Effektiv bruk av Gerica	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Redusere avlastningskjøp - utnytte mer av lokalene på Sørtun	0	-2 000	-2 000	-2 000
Kutt i driftsmidler	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
SUM	-14 200	-34 600	-34 600	-34 600

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

- Redusert tilgjengelighet for innbyggerne og lengre saksbehandlingstid i en overgangsperiode.
- Ungdommer flyttes fra ekstern barnebolig og tilbake til kommunen.
- Brukerne må benytte seg av andre private og offentlige transportløsninger
- Tydeligere forventningsavklaringer til tjenesten, samt hva brukerne selv skal bidra med.
- Potensielt flere ukjente ansatte for brukerne å forholde seg til.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Mål klimagassutslipp: Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler

Kontinuerlig tiltak i avdelinger for hjemmesykepleie. 120 av 121 biler er elektriske.

Mål klimagassutslipp: Innkjøp av utstyr som varer lenge og er miljøvennlig og klimasmart

Forholde seg til eksisterende innkjøpsavtaler i Moss kommune og vurdere assortiment. Tilstrebe digitale løsninger i forhold til kartlegginger- må tilgjengeliggjøres på mobiltelefoner (LMP) og PC.

Mål klimagassutslipp: Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 4 år - nettbrett 5 år

Kontinuerlig tiltak i avdelinger for hjemmesykepleie.

Mål klimagassutslipp: Redusere antall tjenestereiser i Moss kommune (50 prosent reduksjon av km-godtgjørelse med referanseår 2019)

Samkjøre til møter og kurs ved andre lokalisasjoner der det er mulig. Samkjøre på kjørelister i det daglige arbeidet.

Mål klimagassutslipp: Redusere matsvinn med 50 prosent

Ha miljøansvarlige per avdeling som sikrer at avfall på lagre og i avdeling håndteres etter prinsipp om kildesortering. Bistå med informasjon til brukere av tjenestene om innføring av kildesortering på matavfall.

Oppdrag

Mål klimagassutslipp: Sykkelandel på 20 prosent i 2030 i mossesamfunnet

Beskrivelse

Økt fokus på å benytte el-sykkel i avdeling for hjemmesykepleie.

Mål klimatilpasning: Vurdere klimasårbarheten innenfor enheten – beskrive risikobildet (vann, vind, tørke, hete)

Beredskapsplaner som tar høyde for ekstremvær- regn, snø og lignende.

Habilitering og mestring

Beskrivelse av tjenesteområdet

Virksomhetene habilitering og mestring 1 og 2 består av 14 avdelinger. Avdelingene gir tjenester i form av praktisk bistand og opplæring, avlastning i og utenfor institusjon til barn, unge og voksne med ulike funksjonsvariasjoner.

Avdelingene er:

- Område Halmstad
- Område Eskelund
- Peer Gynt 1
- Peer Gynt 2
- Område Sydslogen
- Område Bredsand
- Sørtun 1
- Sørtun 2
- Høyda
- Øreåsen
- Skogbrynet
- Ambulerende tjenester
- Barn og unge Sørtun
- Sørtun avlastning

Tjenesteområdet bidrar med at personer med funksjonsvariasjoner og deres familier får leve gode liv i tråd med egne forutsetninger, ønsker og behov.

Tjenestene er forankret i fagkunnskap og skal bidra til trygghet, deltakelse og livskvalitet. Virksomhetene er i ferd med å innføre rammeverket PAS (positiv atferdsstøtte). PAS er et rammeverk med verdier og metoder som skal hjelpe mennesker til å oppnå gode liv i tråd med egne ønsker og verdier.

Utfordringer og utvikling

Virksomhetene opplever økt kompleksitet i forhold til brukere og deres hjelpebehov. Det er særlig innen tjenester til barn og unge det sees en økning i omfang av tjenester og kompleksitet.

Folkehelseutfordringer og forventninger i befolkningen øker behovene ytterligere for tjenester.

Kommunen mangler tilstrekkelig botilbud i forhold til etterspørsel.

Mange brukere har behov som er komplekse og sammensatte i eget hjem eller i institusjon. Dette fordrer høy fagkompetanse og kontinuitet i tjenesten. Det er generelt et økt behov for veiledning og opplæring av ansatte. Dette for å ivareta ansatte på en god måte i relasjon til krevende brukersaker.

Virksomhetene opplever også større utfordringer i forhold til vold og trussel om vold. Derav et økt behov for risikovurderinger etter krav i arbeidsmiljøloven. God og tilstrekkelig opplæring innenfor kvalitet og HMS arbeidet er viktig med tanke på å rekruttere og beholde godt kvalifiserte ansatte.

Virksomhetene forventer en bedre ressursutnyttelse ved innføring av mer velferdsteknologi. Dette er viktig for at virksomhetene skal kunne ivareta en forventet brukervekst i fremtiden.

Virksomhetene ser en økende utfordring med å rekruttere og beholde ansatte med rett fagkompetanse. Dette gjelder spesielt personer med 3-årig bachelor utdanning. Stillinger lyses ut gjentatte ganger, og det er få eller ingen søkere. Det er i tillegg vanskelig å skaffe nok vikarer til å dekke inn for vakante stillinger, sykefravær og ferie.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Innen virksomhetene er det kontinuerlig fokus på en kostnadseffektiv drift som ivaretar kvaliteten på tjenestene til brukerne, og som samtidig håndterer den nåværende og fremtidig utvikling.

I den strategiske planen for kommunalområdet helse og mestring er det fire ulike satsningsområder:

Hva er viktig for deg:

- Virksomhetene jobber med å implementere den nasjonale veilederen «Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming» og PAS (positiv atferdsstøtte) som rammeverk. Dette for å sikre helhetlige og koordinerte tjenester.
- Ha kontinuerlig fokus på tilbakemeldinger i brukerundersøkelser. Det vil arbeides med konkrete tiltak og handlingsplaner i de ulike avdelingene.

Samskaping og innovasjon:

- Utvikle bruken av velferdsteknologi og implementering av dette i virksomhetene i samhandling med avdeling E-helse.
- IKOS (individbasert kompetansestyling) er et digitalt internkontrollsystem for pleie og omsorg som skal bidra til å sikre forutsigbare, trygge og forsvarlige tjenester. Videre implementering av IKOS vil skje ved flere avdelinger i virksomhetene i 2025.
- Jobbe med oppgavedeling i avdelingene. Det er viktig for våre virksomheter å se på hvilken faggruppe som utfører de enkelte oppgavene. Sykepleiere og vernepleiere vil i fremtiden benytte mer av sin tid til veiledning, opplæring og oppfølging av øvrige faggrupper. Høyskole ansatte kan på denne måten bidra til høyere kvalitet på tjenestene.

Økonomistyring:

- Virksomhetene vil prioritere rett kompetanse og kompetansedeling mellom avdelinger og virksomheter.
- Virksomhetene skal sørge for at avdelingslederne får god opplæring innen turnusplanlegging, døgnrytmeplan og bemannings- og kompetanse plan. Det skal også sørges for kompetanseheving innen prognosearbeid og økonomioppfølging.

Heltidskultur:

- Virksomhetene jobber videre for å nå målsetting om heltid i våre avdelinger. Dette ved å utvikle og ivareta gode turnusordninger som gir økt heltid. Eksempelvis se på muligheten for å innføre årsturnus, medlevertturnus og økt bruk av langvakter.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	332 563	332 563	332 563	332 563
Sum Lønns- og prisvekst	2 553	2 553	2 553	2 553
Sum Tekniske justeringer	20 812	14 965	14 965	14 966
Sum Budsjettendring i år	-2 867	-2 867	-2 867	-2 867
Konsekvensjustert budsjett	20 498	14 651	14 651	14 652
Konsekvensjustert ramme	353 061	347 214	347 214	347 215
Ramme 2025-2028	353 061	347 214	347 214	347 215

Klimabudsjett

Oppdrag	Beskrivelse
Mål klimagassutslipp: Andre tiltak innenfor transport	Avdelingene vil bruke mindre bil og mer kollektivtrafikk enn tidligere. Mål om reduksjon i antall biler.
Mål klimagassutslipp: Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler	Virksomhetene benytter kun el-biler.
Mål klimagassutslipp: Gangeandel på 25 prosent 2030 i mossesamfunnet	Ansatte i virksomhetene går til brukere som bor i nærheten til basene.
Mål klimagassutslipp: Kjøpe brukt - gjenbruk	Samhandle på intranett om gjenbruk.
Mål klimagassutslipp: Kollektivandel buss på 15 prosent i 2030 i mossesamfunnet	Ansatte benytter buss i tjenesten der det er mulig i forhold til tilbudet fra

Oppdrag	Beskrivelse
	kollektiv trafikk.
Mål klimagassutslipp: Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 4 år - nettbrett 5 år	Bidra til at utskifting av elektroniske hjelpemidler skjer etter anbefalt plan for levetid.
Mål klimagassutslipp: Redusere antall tjenestereiser i Moss kommune (50 prosent reduksjon av km-godtgjørelse med referanseår 2019)	Fortsette å bruke digital kommunikasjon der det er hensiktsmessig for å redusere tjenestereiser ved f.eks. møter o.l. Samkjører ved fysiske kurs eller møter.
Mål klimagassutslipp: Redusere forbruk – man må alltid vurdere om man trenger det man planlegger å kjøpe inn.	Være bevisst på å planlegge innkjøp på lavest mulig nivå.
Mål klimagassutslipp: Redusere matsvinn med 50 prosent.	God planlegging ved innkjøp og tilberedning av mat i institusjon og samlokaliserte boliger.
Mål klimagassutslipp: Sykkelandel på 20 prosent i 2030 i mossesamfunnet	Flere avdelinger i virksomhetene har el-sykler som brukes ut mot ambulante brukere.
Mål naturmangfold: Vi holder naturen fri for forsøpling og forurensning	Ta med søppel når vi er på tur med virksomhetens brukere. Delta på

Oppdrag	Beskrivelse
	«ryddedager» i naturen.
Mål naturmangfold: Vi vil gjennomføre tiltak som bedrer tilstanden i Oslofjorden	Ansatte og brukere deltar på «ryddedager» i naturen og langs stranden.

Mossehjelpa

Beskrivelse av tjenesteområdet

Virksomhet Mossehjelpa er en nyetablert virksomhet som inneholder alle tjenester knyttet opp mot rus og psykiatritjenestene i kommunen.

Virksomheten består av:

- Avdeling rus og psykiatri
- 4 samlokaliserte boliger til personer innen rus og psykisk helse
- Rask psykisk helsehjelp
- Frisklivssentralen
- ROP/FACT (prosjekt)
- Avdeling «hjelpa»

Virksomheten arbeider for å skape "én vei inn», en enklere tilgang til psykiatri og rus tjenesten i Moss kommune.

Utfordringer og utvikling

Utfordringene innen feltet inkluderer flere komplekse aspekter. På grunn av begrensede ressurser og høy etterspørsel er det per nå lange ventelister og utfordringer med å sikre tilstrekkelig oppfølging. Virksomheten ønsker å satse på tidlig intervensjon ved å etablere god tilgang til lavterskeltilbud for å forebygge at helseproblemer utvikler seg til mer alvorlige tilstander. I tillegg til ordinære samtaletilbud ønsker virksomheten å øke bruken av kurstilbud. Kurstilbud tar blant annet sikte på å gi deltakerne bedre innsikt i egne utfordringer og hvordan man kan håndtere dette. Kurstilbud kan også lære deltakerne teknikker og strategier for å forbedre sin mentale helse og redusere rusbruk.

Brukermedvirkning er et viktig fokus for virksomheten. Å sikre at brukerne av tjenestene har en aktiv rolle i utformingen og gjennomføringen av sin egen behandling er en pågående utfordring som krever tilrettelegging fra tjenesten.

Det vil være behov for å satse på kompetansehevende tilbud for ansatte for å sikre en kontinuerlig faglig utvikling.

«Hjelpa avdelingen» etableres som et eget konsept som tar sikte på å møte brukeren der den er. Avdelingen skal være et lavterskeltilbud som er lett tilgjengelig for befolkningen. Avdelingen skal ha fokus på kontinuerlig forbedring ved bruk av tilbakemeldingskultur. Avdeling «Hjelpa» skal etableres

innenfor eksisterende rammer og må således være en omfordeling av eksisterende tjenester i øvrige avdelinger i virksomheten.

Virksomheten vil også fokusere på bedre samhandlingen mellom frivillige, ideelle og brukerorganisasjoner for å etablere en utvidet ressursbase for sikre bedre og mer tilgjengelig tjenester.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

For å sikre at det jobbes med helhetlige tjenester knyttes tiltakene opp mot de fire satsningsområdene i den strategiske planen til helse og mestring.

Hva er viktig for deg?

- Sikre brukermedvirkning ved å ha kontinuerlige evaluering og tilbakemeldinger ved bruk av tilbakemeldingsverktøyet FIT. Inkludere brukerne i beslutningsprosesser når det gjelder egen behandling.
- Behandlingen skal være tilpasset brukeren. Målet er at behandlingen skal oppleves meningsfull og nyttig, og føre til bedre behandlingsresultater og økt livskvalitet.
- Mossehjelpen skal sikre at dersom brukere står på ventelister for en type behandling tilbys alternativt tilbud og oppfølging i venteperioden.

Samskaping og innovasjon:

- Mossehjelpen skal sikre et bredt og nyttig samarbeid med ulike organisasjoner for å sikre en utvidet ressursbase.
- Opprette og utvikle lavterskel tilbudet «hjelpa» avdelingen samt bidra i utviklingen av «hjelpa» konseptet.

Økonomistyring:

- Mossehjelpen vil ved bruk av tilgjengelige tjenester og lavterskeltilbud bidra til at flere kan opprettholde eller komme tilbake raskere til arbeid.
- Mossehjelpen vil ved bruk av utvidet kurstilbud og lavterskeltilbud, nå ut til flere personer med samme ressurser som tidligere.

Heltidskultur:

- Samlokaliserte boliger i Mossehjelpen vil øke turnuskompetanse og se på ulike turnusløsninger for å tilstrebe heltid. Dette ses også i sammenheng med handlingsplanen for heltidskultur.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	79 588	79 588	79 588	79 588
Sum Lønns- og prisvekst	275	275	275	275
Sum Tekniske justeringer	5 742	4 327	4 327	4 327
Sum Budsjettendring i år	-1 763	-1 763	-1 763	-1 763
Konsekvensjustert budsjett	4 254	2 839	2 839	2 839

Økonomiplan for 2025-2028

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Konsekvensjustert ramme	83 842	82 427	82 427	82 427
Innsparingstiltak				
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt HM	-400	-400	-400	-400
Sum Innsparingstiltak	-400	-400	-400	-400
Nye tiltak og realendringer budsjett	-400	-400	-400	-400
Ramme 2025-2028	83 442	82 027	82 027	82 027

Innsparingstiltak

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt HM

	2025	2026	2027	2028
Redusere støttepersonell i virksomhetene	-2 000	-3 000	-3 000	-3 000
Redusere antall saksbehandlere på helse og omsorgsforvaltningen (a)	-1 500	-3 000	-3 000	-3 000
Avvikle basen i Eddaveien 15	-400	-400	-400	-400
Ta tilbake to barneboligkjøp (b)	-4 000	-10 000	-10 000	-10 000
Redusere antall leasingbiler (c)	-500	-1 000	-1 000	-1 000
Redusere med tre lederstillinger	0	-3 600	-3 600	-3 600
Redusere to nattevaktsett i nattjenesten	-1 800	-3 600	-3 600	-3 600
Mottak for å sikre riktige tjenester (d)	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Samhandling på tvers av avdelinger i hjemmesykepleien (e)	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Effektiv bruk av Gerica	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Redusere avlastningskjøp - utnytte mer av lokalene på Sørtun	0	-2 000	-2 000	-2 000
Kutt i driftsmidler	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
SUM	-14 200	-34 600	-34 600	-34 600

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

- a) Redusert tilgjengelighet for innbyggerne og lengre saksbehandlingstid i en overgangsperiode.
- b) Ungdommer flyttes fra ekstern barnebolig og tilbake til kommunen.
- c) Brukerne må benytte seg av andre private og offentlige transportløsninger
- d) Tydeligere forventningsavklaringer til tjenesten, samt hva brukerne selv skal bidra med.
- e) Potensielt flere ukjente ansatte for brukerne å forholde seg til.

Klimabudsjett

Oppdrag	Beskrivelse
Mål klimagassutslipp: Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler	Alle våre tjenestebiler er EL-biler.
Mål klimagassutslipp: Innkjøp av utstyr som varer lenge og er miljøvennlig og klimasmart	Innkjøp i tråd med kravspesifikasjoner.
Mål klimagassutslipp: Kjøpe brukt - gjenbruk	Vi benytter eksisterende utstyr som er satt igjen etter «NAV» før vi anskaffer nytt.
Mål klimagassutslipp: Kollektivandel buss på 15 prosent i 2030 i mossesamfunnet	Ved å samlokalisere virksomheten i sentrum vil mulighetene for å benytte kollektivt være gode.
Mål klimagassutslipp: Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 4 år - nettbrett 5 år	Ivareta utstyr og sjekke andre alternativer før det investeres i nytt.
Mål klimagassutslipp: Redusere antall tjenestereiser i Moss kommune (50 prosent reduksjon av km-godtgjørelse med referanseår 2019)	Tilstrebes samkjøring ved tjenestereiser.
Mål klimagassutslipp: Sykkelandel på 20 prosent og gangeandel på 25 prosent i 2030 i mossesamfunnet	Ved å samlokalisere virksomheten i sentrum vil det for flere være enklere å sykle og gå enn å kjøre bil.
Mål klimagassutslipp: Vedlikeholdet i kommunens bygningsmasse skal være verdibevarende og oppvarmingskilder skal være fornybare. Ved valg av byggematerialer skal klima og miljø stå i fokus. Vedlikeholdet skal sikre langsiktig bruk gjennom fleksible løsninger for å hindre stadige ombygginger. Byggene skal ha et godt tilrettelagt avfallssystem.	Ved å benytte eksisterende bygningsmasse i Kongensgate 34 til hele virksomhet Mossehjelpen vil vi i samarbeid med MKE iverksette tiltak som er verdibevarende og sette bygge i stand til å bli benyttet jamfør dagens standard.
Mål klimatilpasning: Vurdere klimasårbarheten innenfor enheten – beskrive risikobildet (vann, vind, tørke, hete)	Utarbeide tiltakskort knyttet opp mot de ulike sårbarhetene.
Mål naturmangfold: Vi holder naturen fri for forsøpling og forurensning	Virksomheten sikrer et rent og søppelfritt utemiljø rundt bygget. Vil arrangere en ryddeaksjon med brukerne.
Mål naturmangfold: Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter	Virksomheten oppretter humlebed på utsiden av hovedinngang.

Heldøgns omsorg

Beskrivelse av tjenesteområdet

Heldøgns omsorg er det største tjenesteområdet og omfatter alle kommunens omsorgsboliger og sykehjem. Området er fordelt på følgende virksomheter:

- Heldøgns omsorg Rygge som består av Ekholt sykehjem, Ekholt og Eskelundstunet omsorgsboliger
- Heldøgns omsorg Jeløy som består av Orkerød sykehjem, Eddaveien og Rosnes omsorgsboliger
- Heldøgns omsorg Moss som består av Melløs sykehjem, Grindvold, Melløs og Skoggata omsorgsboliger

Heldøgns omsorg har til sammen 221 institusjonsplasser fordelt på tre sykehjem, og 258 boenheter fordelt på syv omsorgsboliger.

Utfordringer og utvikling

Det er flere brukere i omsorgsboligene som har omfattende hjelpebehov på samme nivå som sykehjem. Mange brukere har behov for mer behandling enn tidligere, og tettere oppfølging. Virksomhetene følger opp bemanningssituasjonen for å sikre at beboerne har et godt tilbud.

Også i sykehjem er behandlingsbehovet blitt større, hvilket fordrer mer oppfølging av sykepleier, vernepleier og lege. Det er også flere brukere med komplekse helsetilstander og/eller atferdsproblematikk som fordrer én til én bemanning.

Sykepleierkompetanse er svært etterspurt, og kommuner, sykehus og private bemanningsbyråer konkurrerer om å tiltrekke seg denne kompetansen. Det er viktig å se på muligheter for å organisere tjenestene slik at sykepleierkompetansen brukes hensiktsmessig. Sykehjemmene jobber med oppgavedeling, og har opprettet fagteam som består av ansatte med treårig høyskolefaglig utdanning.

Heldøgns omsorg har innført sykesignalanlegg og digital tavle, IKOS som sikrer samhandling og kvalitet i tjenesten. Mobiltelefoner (LMP) er innført i alle omsorgsboliger. Dette gjør at ansatte har tilgang til arbeidslister og dokumentasjon via telefoner. Målet er at LMP innføres i alle sykehjem i løpet av 2025. I heldøgns omsorg skal det jobbes tett med E-helse avdelingen. Innovative løsninger bidrar til trygghet og mestring som igjen øker opplevelse av livskvalitet for den enkelte bruker, og bidrar til kostnadseffektive tjenester.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Heldøgns omsorg har et kontinuerlig fokus på å videreutvikle tjenestene. Virksomhetene vil møte dagens og morgendagens utfordringer, og vil jobbe videre med følgende prioriteringer:

Hva er viktig for deg?

- Det samarbeides med pårørende slik at de opplever at deres innsats og involvering er viktig, samtidig som deres egne behov for avlastning og veiledning ivaretas. Dette ivaretas bl.a. i brukerråd.

Samskaping og innovasjon

- Implementering og videreutvikling av IKOS, et internkontrollsystem for pleie og omsorg som skal bidra til å sikre forutsigbare, trygge og forsvarlige tjenester.

Økonomiplan for 2025-2028

- LMP innføres i alle sykehjem.
- Det samarbeides tett internt i kommunen slik at kunnskap og ressurser benyttes på en optimal og koordinert måte.

Økonomistyring

- Ledelsen har kontroll på budsjetter og har god økonomiforståelse, og involverer medarbeidere i arbeidet.

Heltidskultur

- Alternativerne turnusordninger vurderes som sikrer bedre kontinuitet og heltid.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	461 179	461 179	461 179	461 179
Sum Lønns- og prisvekst	4 491	4 491	4 491	4 491
Sum Tekniske justeringer	27 779	20 339	20 339	20 340
Sum Vedtak forrige periode	500	500	500	500
Sum Budsjettendring i år	-26 748	-50 815	-50 815	-50 815
Konsekvensjustert budsjett	6 022	-25 485	-25 485	-25 484
Konsekvensjustert ramme	467 201	435 694	435 694	435 695
Innsparingstiltak				
Omgjøre Eddaveien omsorgsboliger til trygghetsboliger	-8 000	-17 000	-17 000	-17 000
Sum Innsparingstiltak	-8 000	-17 000	-17 000	-17 000
Konsekvensjusteringer				
Opprettholde deler av Melløs sykehjem	10 200	34 200	34 200	34 200
Sum Konsekvensjusteringer	10 200	34 200	34 200	34 200
Nye tiltak og realendringer budsjett	2 200	17 200	17 200	17 200
Ramme 2025-2028	469 401	452 894	452 894	452 895

Innsparingstiltak

Omgjøre Eddaveien omsorgsboliger til trygghetsboliger

Det foreslås å gjøre om Eddaveien omsorgsbolig til trygghetsbolig. Trygghetsbolig er et nytt nivå på omsorgstrappen og er et tilbud for brukere med et begynnende tjenestebehov som kan profitere på tilrettelagt bolig. Tiltaket er ment å forebygge en videre økning i omsorgsbehovet til brukerne og dermed behov for plass høyere opp i omsorgstrappen.

En trygghetsbolig har tilgjengelige felleslokaler og en trygghetsvert tilgjengelig på dag og kveld hele uken. Trygghetsverten skal ikke ha oppgaver som normalt ville tilfalt hjemmetjenesten, men bistå med sosiale og fysiske tilbud som kan variere etter behov. Dette kan inkludere å bistå rundt måltider, organisere aktiviteter, hjelpe til med praktiske oppgaver osv. Ved behov for helsetjenester vil brukerne få ekstern bistand fra hjemmetjenesten.

Valget om å gjøre om akkurat Eddaveien omsorgsbolig er gjort hovedsakelig av to grunner. For det første er det behov for om- og tilbygg til bygget for at det skal fungere optimalt som omsorgsbolig med de økende kravene til fasiliteter som stilles på det nivået i omsorgstrappen. Bygget er derimot godt egnet til trygghetsbolig da det har livsløpsstandard, gangavstand til nærbutikk, nytt sykesignalanlegg med muligheter for utbygging, personheis, uteplass og fellesarealer. For det andre ligger boligen nært Jeløy hjemmetjeneste sine lokaler i forhold til brukernes eventuelle behov for helsetjenester, og dessuten ved siden av Rosnes omsorgsbolig med mulighet for et eventuelt samarbeid rundt akutthjelp og beredskap.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Omgjøringen vil gi et nytt nivå i omsorgstrappen med 26 plasser trygghetsbolig som er tilrettelagte boliger for brukere med begynnende og mindre omsorgsbehov. Tilbudet vil være en del av vridningen mot forebygging og tidligere innsats som er en viktig forutsetning for å møte kommende utfordringer i helsesektoren. En plass i trygghetsbolig er ment å forebygge og utsette utvikling og økning i omsorgsbehovet til brukeren ved at det settes inn tiltak på et tidlig stadium.

Endringen vil skje gradvis over ett år. Eddaveien omsorgsbolig har fullt belegg i dag, og dagens brukere vil bli ivaretatt ved å få et passende tilbud et annet sted i kommunen avhengig av deres individuelle behov. Nedleggelsen av Eddaveien omsorgsbolig vil heve listen for tilbud om plass

på omsorgsbolignivå og kan gi økt press på hjemmesykepleien og andre tjenester.

Kompenserende tiltak:

Det må gjøres en ny vurdering i forhold til differensiering i forhold til hvordan man samlet skal bruke heldøgns- og spesielt omsorgsboligplassene i kommunen etter denne endringen. Det er viktig med treffsikker bruk av alle plasser i heldøgntjenestene, også med tanke på balansen mellom kort- og langtidsplasser. Prosjekt samhandling jobber allerede med denne problemstillingen. Det er også viktig å fortsette satsingen på hjemmetjenesten og vridning mot egenmestring, forebygging og frivillighet.

Konsekvensjusteringer

Opprettholde deler av Melløs sykehjem

Kommunestyret vedtok i juni 2024 nedleggelse av Melløs sykehjem. Sykehjemmet har 45 langtids sykehjems plasser. Gjennom høstens arbeid med ytterligere nedtrekk har administrasjonen kommet frem til et alternativt forslag. Dette forslaget gir ikke ønsket innsparingseffekt for 2025 og 2026 og var derfor ikke vurdert i forrige runde. Imidlertid vurderes denne løsningen å være et bedre strategisk valg enn den vedtatte nedleggelsen.

Det foreslås at driften ved Melløs sykehjem videreføres, med unntak av åtte plasser i 3. etasje. Disse plassene er de minst funksjonelle da de er i lite egnede lokaler. Parallelt foreslås det å utsette byggingen av en ekstra etasje med 28 korttidsplasser på Peer Gynt helsehus. Dette vil gi besparelser av både drift og finansiering på helsehuset. Sett opp mot gjeldende økonomiplan vil dette utgjøre en besparelse på mer enn 22 millioner kroner fra og med 2027. Parallelt vil dette forslaget gi ni flere plasser enn ved nedleggelse av Melløs sykehjem. Plassene ved Melløs sykehjem er rimeligere enn nye korttidsplasser på

Peer Gynt helsehus. Samtidig tilsier nyere beregninger at det er behov for å ha en større andel langtidsplasser.

Siden tiltaket tilsier at det ikke bygges på Peer Gynt, vil det heller ikke være behov for å bygge ny etasje over legevakten, et tiltak som er nødvendig dersom det i forbindelse med etablering av nye plasser også skulle etableres produksjonskjøkken ved Peer Gynt helsehus.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Tiltaket vil gi flere sykehjemsplasser enn ved nedleggelse av Melløs sykehjem.

Kompenserende tiltak:

Det må jobbes aktivt for å sikre gode tilbud på alle nivåer i boligtrappen.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Mål klimagassutslipp: Andre tiltak innenfor transport

Samkjøre til samlinger og møter. Ha møter på steder der det er flest på jobb.

Mål klimagassutslipp: Kjøpe brukt - gjenbruk

Sjekke mulighet for hva som finnes internt i kommunen. Benytte digitale samhandlings plattformer Vurdere Finn.no «gis bort».

Mål klimagassutslipp: Klimaplanlegging i byggeprosjekter - klima- og miljøplan utarbeides i forkant.

Samarbeider med byggherre for klimavennlige løsninger og tilpasninger.

Mål klimagassutslipp: Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 4 år - nettbrett 5 år

Ha oversikt over anskaffelse i avdelingene.

Mål klimagassutslipp: Redusere antall tjenestereiser i Moss kommune (50 prosent reduksjon av km-godtgjørelse med referanseår 2019)

Benytte teams møter der det er mulig og hensiktsmessig.

Mål klimagassutslipp: Redusere matsvinn med 50 prosent.

Enkelt avdelinger har startet med å veie rester for å registre svinn. Veiging vil fortsette ut i 2025. Dette er et samarbeid med avdeling for mat og service.

Mål klimagassutslipp: Stille miljøkrav i større anskaffelser i tråd med anskaffelsesstrategien til Moss kommune

Involvering av innkjøpsavdelingen.

Mål klimagassutslipp: Sykkelandel på 20 prosent, gangeandel på 25 prosent og kollektivandel på 15 prosent i 2030 i mossesamfunnet

Oppfordre ansatte til å benytte kollektiv transport og sykkel. Flere og flere sykler til jobb.

Mål klimagassutslipp: Vedlikeholdet i kommunens bygningsmasse skal være verdibevarende og oppvarmingskilder skal være fornybare. Ved valg av byggematerialer skal klima og miljø stå i fokus. Vedlikeholdet skal sikre langsiktig bruk gjennom fleksible

Fokus på sambruk av lokaler.

Oppdrag

Beskrivelse

Løsninger for å hindre stadige ombygginger. Byggene skal ha et godt tilrettelagt avfallssystem

Mål naturmangfold: Vi holder naturen fri for forsøpling og forurensning

Vi tar vare på område rundt byggene våre.

Mål naturmangfold: Vi tar vare naturmangfold i kulturlandskapet Sansehagene skal benyttes ofte og vedlikeholdes.

Helsehus og legevakt

Beskrivelse av tjenesteområdet

Område helsehus og legevakt består av virksomhetene:

- Peer Gynt helsehus
- Moss interkommunale legevakt

Virksomhet Peer Gynt helsehus har 43 heldøgns plasser til ulike typer korttidsopphold. I tillegg er der 10 kommunale akutte døgnplasser (KAD). KAD er et interkommunalt samarbeid med kommunene Våler, Råde og Vestby, hvor Moss er vertskommune.

I tillegg drifter virksomhet Peer Gynt helsehus legetjenesten for alle sykehjemmene.

Virksomhet legevakt er en døgnåpen legevakt. Legevakten er et interkommunalt samarbeid med kommunene Våler, Råde og Vestby, hvor Moss er vertskommune. Kommunens psykososiale kriseteam er organisert i virksomhet legevakt.

Utfordringer og utvikling

Utskrivningspolitikken fra sykehuset har ført til at mange av brukerne som i dag får korttidsopphold har komplekse og sammensatte behov. Stadig flere har behov for avansert medisinsk behandling og tett oppfølging av høyskoleutdannet personale. Det er en løpende utfordring å sikre rett kompetanse og kontinuerlig faglig oppdatering. Å rekruttere sykepleiere, fagarbeidere og leger er mer utfordrende nå enn tidligere. I tillegg utfordres kapasiteten og ressursene på Peer Gynt helsehus med stadig behov for bruk av doble rom.

Moss interkommunale legevakt opplever stor pågang både med telefonhenvendelser og konsultasjoner. Pågangen er fra både innbyggere og kommunenes egne helsetjenester som sykehjem, hjemmetjeneste og fastleger.

Felles utfordringer for begge virksomheten er den komplekse pasientens behov. Hovedkjennetegnet til pasientgruppen med store og sammensatte behov er at symptomer og faktorer er vevd sammen. Tilstanden kan ikke forklares ut fra enkeltfaktorer som diagnose eller avgrenset funksjonsproblem. Den må forstås ut fra personens helhetlige situasjon. Det stilles derfor større krav til samhandlende tjenester og tverrfaglig tilnærming enn tidligere.

Begge virksomheter er utsatt for økt vold og trusselbilde for ansatte.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Virksomhet Legevakt og virksomhet Peer Gynt har et kontinuerlig fokus på å videreutvikle tjenestene i tråd med kommunens strategiske planer.

I den strategiske planen for helse og mestring er det fire ulike satsningsområder

- Hva er viktig for deg?
- Samskapning og innovasjon
- Økonomistyring
- Heltidskultur

Virksomhetene vil møte dagens og morgendagens behov, og vil jobbe videre med følgende prioriteringer

- Peer Gynt helsehus jobber videre med utvikling av bærekraftig organisering av ansatte for sikre rett kompetanse til rett tid på rett sted. Fortsatt deltagelse i prosjekt oppgavedeling og heltidskultur TØRN i 2025-2026 som er et prosjekt i regi av KS og helseforetak sammen med kommunen som deltar. Videreutvikle arbeidsprosesser internt og med øvrige tjenester for å sikre sømløse, effektive og treffsikre pasientforløp.
- Moss interkommunale legevakt har gjennomført en mulighetsstudie for nytt lokale for legevakt. Arbeidet fortsetter med forprosjekt i 2024, og oppstart bygging i 2025. Dagens leieavtale med sykehuset Østfold opphører i 2026 og dagens lokaler er for små.
- Virksomhetene har fokus på tilbakemeldinger i brukerundersøkelsene. Det utarbeides konkrete tiltak og handlingsplaner i de ulike avdelingene.
- Kollegaveiledning og kompetanseheving på kommunikasjon for ansatte.
- Økonomistyring gjennom opplæring av ledere, kostnadseffektiv drift som ivaretar kvalitet på tjenestene, sikre nok kompetanse på turnusplanlegging og kontinuerlig vurdere andre metoder å drifte på som er mer bærekraftige.

Økonomiplan for 2025-2028

- Involvering av medarbeidere for å skape en forståelse for virksomhetens og avdelingens budsjett.
- Virksomhetene følger opp tiltakene i handlingsplanen for heltidskultur og deltar på heltidsdagen.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	118 620	118 620	118 620	118 620
Sum Lønns- og prisvekst	2 512	2 512	2 512	2 512
Sum Tekniske justeringer	6 650	4 686	4 686	4 688
Sum Budsjettendring i år	-2 307	-2 740	-2 740	-2 740
Konsekvensjustert budsjett	6 855	4 458	4 458	4 460
Konsekvensjustert ramme	125 475	123 078	123 078	123 080
Driftskonsekvens investeringer				
Sum Driftskonsekvens investeringer	0	0	0	0
Innsparingstiltak				
Redusere antallet KAD senger	-3 900	-3 900	-3 900	-3 900
Sum Innsparingstiltak	-3 900	-3 900	-3 900	-3 900
Nye tiltak og realendringer budsjett	-3 900	-3 900	-3 900	-3 900
Ramme 2025-2028	121 575	119 178	119 178	119 180

Innsparingstiltak

Redusere antallet KAD senger

Det foreslås å legge ned fire av ti plasser på KAD (kommunale akutte døgnplasser). Bakgrunnen for forslaget er at etterspørselen på KAD plasser er lavere enn kapasiteten. Beleggsprosenten på sengene har vært på rundt 62 prosent gjennom de siste fire årene. KAD er et interkommunalt samarbeid mellom Moss, Vestby, Råde og Våler. Moss kommune er vertskommune og står for mer enn 60 prosent av budsjettet. Fordeling av utgifter mellom kommunene fordeles etter innbyggertall. Samarbeidende kommuner er enige i reduksjonen og Våler kommune har også sagt opp avtalen om KAD plasser 01.10.24. Oppsigelsestiden er ett år og det vil bli gjort ytterligere vurderinger rundt videre drift og kapasitet gjennom 2025. Med dette reduserer Peer Gynt helsehus fra 53 til 49 plasser.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Formålet med KAD er å øke andelen pasienter som mottar helsetjenester i sitt eget lokalmiljø, forbedre integrering og koordinering av tjenester på tvers av helsetjenestenivåer, og fokusere på allmennelegetjenester fremfor spesialisthelsetjenester. Konsekvensen for befolkningen i Moss og i samhandelne kommuner kan være at færre senger resulterer i at pasienter som ellers ville ha mottatt medisinsk behandling i kommunene må legges inn i spesialisthelsetjeneste. Størst konsekvens vil det kunne bli for eldre, skrøpelige innbyggerne.

Kompenserende tiltak:

Det må fokuseres på inklusjons og eksklusjonskriteriene på KAD, samt tettere samarbeid med legevakt og fastlege for en økt felles forståelse av bruken av sengene. Videre må det samarbeides tettere med eget og andres forvaltningskontor for raske utskrivelse av pasienter som venter på korttidsplass. Større fokus på lavterskeltilbud som forebyggende tiltak hos fastlegene og av befolkningen for øvrig er sentralt.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Mål klimagassutslipp: Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler

Legevaktsbilen er hybrid.

Mål klimagassutslipp: Klimaplanlegging i byggeprosjekter - klima- og miljøplan utarbeides i forkant.

Oppstart byggeprosess ny legevakt. I dette arbeidet vil det være fokus på klimatilpasning. Det vil utarbeides klima -og miljøplan i forkant.

Mål klimagassutslipp: Klimatiltak virksamhetene ønsker å gjennomføre

Begge lokalisasjoner har full kildesortering med unntak av matavfall. Se på mulighet for å også ivareta dette på en mer hensiktsmessig måte enn i dag.

Mål klimagassutslipp: Redusere antall tjenestereiser i Moss kommune (50 prosent reduksjon av km-godtgjørelse med referanseår 2019)

Sikre samkjøring og bruk av miljøvennlige transportmidler på tjenestereiser når det lar seg gjøre. Fortsette å bruke digital kommunikasjon der det er hensiktsmessig for å redusere tjenestereiser ved f.eks. møter ol. Digital kommunikasjon benyttes i noe grad.

Mål klimagassutslipp: Redusere matsvinn med 50 prosent.

Peer Gynt helsehus skal ha fokus på matsvinn gjennom matkontaktene. Det skal være bevissthet rundt bestillinger og tilberedning slik at vi hindrer unødig matsvinn.

Mål klimagassutslipp: Sykkelandel på 20 prosent i 2030 i mossesamfunnet.

Installert mulighet for å lade el sykler.

Mål klimagassutslipp: Vedlikeholdet i kommunens bygningsmasse skal være verdibevarende og oppvarmingskilder skal være fornybare. Ved valg av byggematerialer skal klima og miljø stå i fokus. Vedlikeholdet skal sikre langsiktig bruk gjennom fleksible løsninger for å hindre stadige ombygginger. Byggene skal ha et godt tilrettelagt avfallssystem

I møter med MK Eiendom om bygg virksomhetene disponerer skal virksomhetene ha fokus på klima og miljø ved behov for vedlikehold og renovering. Dette gjelder særlig Peer Gynt helsehus som har vedlikeholdsbehov.

Mål klimatilpasning: Vurdere klimasårbarheten innenfor enheten – beskrive risikobildet (vann, vind, tørke, hete)

Utarbeidet tiltakskort ved manglende vannforsyning.

Mål naturmangfold: Vi holder naturen fri for forurensning og forsøpling

Vi har tilgjengelige avfallsdunker for alle. Vi har askebegre og merkede plasser for de som røyker.

Mål naturmangfold: Vi tar vare naturmangfold i kulturlandskapet

Vi ivaretar natursti ved nytt bygg legevakt.

Mål naturmangfold: Vi tar vare på naturen vår med fokus på et mangfold av arter

Vi gjennomfører analyser og undersøkelser i forbindelse med nytt bygg legevakt.

Virksomhetsovergrepene helse og mestring

Beskrivelse av tjenesteområdet

Virksomhetsovergrepene tjenester består av følgende:

- Virksomhet forebygging og rehabilitering
- Virksomhet helsetjenester og koordinering
- Virksomhet Forskning og utvikling
- E-helse avdelingen
- Avdeling for fastlegeordningen og LIS legene

Virksomhet Rehabilitering og forebygging inneholder avdeling mat- og service, avdeling aktivitetssenter og avdeling ergo- og fysioterapi. Mat og Service består av tre kjøkken: Orkerød, Ekholt og Grindvold. Dagaktivitetssentrene er fordelt på fem lokasjoner i tilknytning til sykehjem og omsorgsboliger, samt en Inn på tunet-gård. De privatpraktiserende fysioterapeutene med driftsavtale, rehabilitering i hjemmet, kreftkoordinatorer og hukommelsesteam er også organisert i denne virksomheten.

Helsetjenester og koordinering sine oppgaver er å saksbehandle søknader, kartlegger behov og fatte vedtak for tjenestene innen helse og mestring. De skal i stor grad arbeide tett med de utøvende virksomhetene for å oppnå forsvarlig behovsdekning, økonomisk og ressurseffektiv drift, og reell brukermedvirkning. De er også kommunens koordinerende enhet hjemlet i helse- og omsorgstjenesteloven § 7-3. Ved koordinerende enhet ligger også ansvar for barnekoordinatorer.

Virksomhet forsknings- og utvikling har som mål å ha fokus på forskning og kontinuerlig utvikling av tjenestene i Moss kommune. Gjennom dette arbeidet tar kommunen medvirkningsansvar ved å legge til rette for et godt samarbeid med forsknings- og utviklingsmiljøer ved både spesialisthelsetjenesten og utdanningsinstitusjoner. Avdelingen skal også sikre ivaretagelse av oppgaver innen miljørettet helsevern, sikre et godt smittevernarbeid, god organisering og utvikling av legetjenesten i kommunen samt arbeid med e-helsetiltak og tiltak knyttet til pårørendestrategien.

Utfordringer og utvikling

Produksjonskjøkkenene har store utfordringer med tanke på kapasitet. Tidligere plan om bygging av nytt sentralkjøkken er imidlertid stanset av økonomiske årsaker. På bakgrunn av kapasitetsutfordringene er produksjon av mat til hjemmeboende besluttet nedlagt med virkning fra 2025. Det jobbes med en alternativ løsning. Storkjøkken ligger på Orkerød. Stedlige kjøkken på Ekholt sykehjem og Grindvold omsorgsboliger opprettholdes, disse kjøkkenene produserer mat etter kok- server prinsippet. Bygging av kjøkken på resterende sykehjem og omsorgsboliger er utsatt grunnet kommunens økonomiske situasjonen.

Hukommelsesteamet har stor etterspørsel, blant annet i form av henvisninger fra fastlegene, noe som har medført at ventetiden til utredning av kognitiv svikt/demens har økt.

Det er også utfordringer i kapasiteten til å gi veiledning av pårørende. Pårørendeskolen er et tiltak med stor etterspørsel og antall plasser er økt for å imøtekomme dette behovet i høyere grad.

Ergo- og fysioterapitjenesten inkludert rehabilitering i hjemmet har stor etterspørsel, mye på grunn av høyt antall utskrivninger fra sykehuset og helsehuset. Det er et stort behov for rask kartlegging i

hjemmene, tilpasning av hjelpemidler, opptrening og rehabilitering. Disse tjenestene har også som mål å kunne jobbe med økt fokus på forebyggende tiltak.

Kreftkoordinatorene skal reduseres med 1 årsverk fra 2025. Dette innebærer at tjenesten må prioritere og vil antagelig kunne medføre et høyere press på andre tjenester.

Aktivitetsavdelingen står overfor store kuttprosesser. Dette medfører at deler av disse tjenestene må prioritere og jobbe på andre måter.

Helsetjenester og koordinering fatter vedtak på tjenester innen helse og mestring, og sørger for kjøp av de tjenestene som kommunen ikke selv drifter. Behovene er økende og mer komplekse innenfor alle disse områdene. Kommunen bør fortsatt kjøpe noen av tjenestene fra private, mens andre kan kommunen drifte hvis organiseringen ligger til rette for det, og kapasiteten i form av lokaler og personell er tilstrekkelig.

Pågangen på saksbehandling innenfor helse- og omsorgsforvaltningen er stor, og kompleksiteten i brukerbehovet er økende. Å sikre tilstrekkelig kapasitet til å kunne foreta god veiledning samt god behovskartlegging i rett tid i samarbeid med brukerne og tjenesten er viktig. Dette både for brukernes opplevelse av ivaretagelse og likebehandling, og for god ressursforvaltning. Her er det viktig at innsatsen av tjenester har fokus på å gi innbyggerne mulighet til å mestre sin hverdag.

En viktig oppgave for helsetjenester og koordinering er veiledning og tilrettelegging for innbyggernes egenmestring, og mulighet for å motta tjenester i eget hjem. Dette for å bidra til en moderne, effektiv og god kommune som setter innbyggeren i sentrum.

Forsknings- og utviklingsavdelingen skal være støtte for, og bidra til å mobilisere og koordinere aktiviteter i tjenesten samt mobilisere samfunnets omsorgsressurser. De er sentrale i mye av utviklingsarbeidet som skjer i helse og mestring, og bidrar aktivt i forskningsprosjekter med eksterne aktører. Avdelingen står også sentralt i oppgaver knyttet til pårørendearbeid og miljørettet helsevern.

E-helse avdelingen koordinerer satsningen på E-helse og implementering av velferdsteknologiske løsninger.

Fastlegeordningen er styrket det siste året både i form av flere fastlegehjemler og økning i ledige listeplasser. Det blir nødvendig å fortsette å styrke og tilpasse fastlegeordningen for å møte behovene til innbyggerne i kommende periode.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Virksomhet rehabilitering og forebygging jobber til enhver tid med videreutvikling av tjenestene og har følgende tiltak for kommende periode:

- Kostnadseffektiv drift som ivaretar kvalitet på tjenestene og kontinuerlig vurdere andre metoder å drifte på som er mer bærekraftige, blant annet gjennom dreining mot mer gruppebehandling og tverrfaglig innsats som bidrar til å forebygge behov for tjenester og/eller høyere omsorgsnivå.
- Jobbe videre med ulike tiltak beskrevet i strategisk plan for helse og omsorgstjenester til personer med demens, som blant annet tidlig utredning av kognitiv svikt og demens. Inn på tunet hvor målgruppen primært er yngre med demens, startet opp oktober 2024, som et av tiltakene.

Økonomiplan for 2025-2028

- Oppfølging og støtte til pårørende, blant annet gjennom møteplasser som dagaktivitetssentrene, pårørende- og brukerskole (demens), samtalekafe (kreft). Evaluering av innsatsområder og utvikling av disse.
- Målrettet arbeid i tråd med Leve hele livet ved hjelp av forebyggende og rehabiliterende tiltak som støtter opp under egenmestring og det å fungere i egen bolig, gjennom økt aktivitet, fallforebyggende tiltak og tilrettelegging og opprettholde god ernæringsstatus. Herunder mer samarbeid med frivillige og satsning på informasjon og opplæring som bygger opp innbyggernes helsekompetanse.
- Fokus på fortsatt videreutvikling av samhandling mellom ulike tjenesteområder for å sikre gode pasientforløp og tverrfaglig samarbeid, som blant annet pakkeforløp hjem etter kreft.

Helsetjenester og koordinering, FoU, E-helse avdelingen, avdeling for fastlegeordningen og LIS leger har følgende tiltak for kommende periode:

- Videreutvikle systemer for reel brukermedvirkning og god kultur for tilbakemelding, samt bidra med opplæring, veiledning, systemer og kultur for å sikre kontinuerlig forbedring.
- Bidra til å styrke pårørendearbeidet gjennom å videreutvikle tiltak i den vedtatte pårørendestrategien.
- Videreutvikle koordinerende enhet og utvikle et godt tilbud gjennom de oppgavene som ligger til barnekoordinator og koordinator samt bidra til gode individuelle planer for innbyggere i tråd med helse- og omsorgslovgivningen. Dette innebærer å bidra til god samhandling mellom instanser rundt brukerne. Sentralt står bl.a. etablering av et system for opplæring og oppfølging av koordinatorene og barnekoordinatorer samt etablere og drifte et kompetanseutviklende kommunalt nettverk.
- Forsterke og målrette arbeidet knyttet til fastlegeordningen i Moss kommune i samsvar med nasjonale føringer.
- Utvikle ny kunnskap gjennom forsknings- og utviklingsprosjekter og bidra til optimalisering av arbeidsprosesser og kontinuerlig forbedring for å sikre gode pasientforløp og en forskningsbasert praksis.
- Intensivere arbeidet med E-helse og idriftsetting av funksjonelle velferdsteknologiske løsninger hos brukere.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	265 456	265 456	265 456	265 456
Sum Lønns- og prisvekst	5 071	5 071	5 071	5 071
Sum Tekniske justeringer	9 097	6 721	6 721	6 716
Sum Vedtak forrige periode	2 440	3 380	4 370	4 370
Sum Budsjettendring i år	-6 122	-6 122	-6 122	-6 122
Konsekvensjustert budsjett	10 485	9 049	10 039	10 034
Konsekvensjustert ramme	275 941	274 505	275 495	275 490
Innsparingstiltak				
Legge ned fysioterapeuthjemmel	-200	-300	-300	-300
Avvikle etableringstilskudd for fastleger	0	-300	-600	-600
Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt HM	-5 500	-15 000	-15 000	-15 000
Sum Innsparingstiltak	-5 700	-15 600	-15 900	-15 900
Nye tiltak og realendringer budsjett	-5 700	-15 600	-15 900	-15 900
Ramme 2025-2028	270 241	258 905	259 595	259 590

Innsparingstiltak

Legge ned fysioterapeuthjemmel

Moss kommune har totalt 31,45 årsverk avtalehjemler fordelt på 33 privatpraktiserende fysioterapeuter lokalisert på totalt 11 institutter, hvorav fem av fysioterapeutene er psykomotoriske. En 60 prosent avtalehjemmel som innehas av en psykomotorisk fysioterapeut blir ledig 01.01.25. Med utgangspunkt i kommunens økonomiske situasjon foreslås denne hjemmelen innløst.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

En innløsning av hjemmelen vil kunne påvirkes noe av hvordan det jobbes i andre tjenester i kommunen, samt øvrig kapasitet og ventetider. Enkelte pasienter vil kanskje kunne nyttiggjøre seg av andre tilbud, enten allmenn fysioterapi eller tjenester fra psykisk helse, RPH eller Frisklivssentralen selv om mange også faller utenfor deres kompetanseområde. Psykomotoriske fysioterapeuter behandler en god del pasienter hvor øvrige kommunale tjenester ikke er relevant, som blant annet traumebehandling. Det er sannsynlig at ventetiden vil kunne øke.

Kompenserende tiltak:

Det jobbes målrettet med effektiviserende tiltak i form av dreining mot enda mer gruppebehandling, samt mot det å prioritere pasienter som har størst behov og nytte av behandlingen. Dette gjelder både innen psykomotorisk og annen fysioterapi.

Prioriteringsnøkklene er nylig revidert og det jobbes med fokus på at kun pasienter som bor i kommunen eller har tilhørighet gjennom arbeidssted eller skolegang i Moss, skal kunne motta tjenester. Det jobbes med økt samhandling mellom privatpraktiserende og kommunalt ansatte fysioterapeuter og andre aktuelle tjenester. Dette gjelder også det å avslutte tjenester noe raskere når dette er mulig.

Avvikle etableringstilskudd for fastleger

I 2023 vedtok kommunestyret (sak 005/23) tiltak for å møte utfordringene med å rekruttere og beholde fastleger. Blant strakstiltakene som ble vedtatt, var et etableringstilskudd på 300 000 kroner til leger som overtar etablerte fastlegehjemler, mot at de binder seg til kommunen i tre år. Dette tilskuddet foreslås nå gradvis fjernet.

Konsekvenser av tiltaket for innbyggerne:

Etableringstilskuddet har vært et viktig virkemiddel for å få leger til å søke og overta fastlegehjemler, spesielt når nabokommunene gir tilsvarende tilskudd og har andre incentivordninger for fastlegene i tillegg. Moss har det siste året rekruttert flere fastleger, noe som har ført til økt kapasitet. Det er nå ledige listeplasser og flere åpne fastlegelister noe som gir innbyggerne en reell valgmulighet for å velge fastlege. I samme periode har man sett en økning i antall søkere til ledige hjemler. Avvikling av tilskuddet kan føre til at færre søker seg til fastlegehjemler i Moss enn i nabokommunene og innbyggere kan bli stående uten fastlege igjen.

Kompenserende tiltak:

Gjøre tilskuddet behovsprøvd og søknadsbasert.

Nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt HM

	2025	2026	2027	2028
Redusere støttepersonell i virksomhetene	-2 000	-3 000	-3 000	-3 000
Redusere antall saksbehandlere på helse og omsorgsforvaltningen (a)	-1 500	-3 000	-3 000	-3 000
Avvikle basen i Eddaveien 15	-400	-400	-400	-400
Ta tilbake to barneboligkjøp (b)	-4 000	-10 000	-10 000	-10 000
Redusere antall leasingbiler (c)	-500	-1 000	-1 000	-1 000
Redusere med tre lederstillinger	0	-3 600	-3 600	-3 600
Redusere to nattevaktsett i nattjenesten	-1 800	-3 600	-3 600	-3 600
Mottak for å sikre riktige tjenester (d)	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Samhandling på tvers av avdelinger i hjemmesykepleien (e)	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Effektiv bruk av Gericca	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
Redusere avlastningskjøp - utnytte mer av lokalene på Sørtun	0	-2 000	-2 000	-2 000
Kutt i driftsmidler	-1 000	-2 000	-2 000	-2 000
SUM	-14 200	-34 600	-34 600	-34 600

Under nedtrekk i henhold til kommunedirektørens fullmakt er det samlet flere ulike tiltak med tilhørende ulike konsekvenser for innbyggerne. De er nærmere beskrevet i drøftingsnotat, men kan hovedsakelig oppsummeres i følgende konsekvenser:

- a) Redusert tilgjengelighet for innbyggerne og lengre saksbehandlingstid i en overgangsperiode.
- b) Ungdommer flyttes fra ekstern barnebolig og tilbake til kommunen.
- c) Brukerne må benytte seg av andre private og offentlige transportløsninger

- d) Tydeligere forventningsavklaringer til tjenesten, samt hva brukerne selv skal bidra med.
 e) Potensielt flere ukjente ansatte for brukerne å forholde seg til.

Klimabudsjett

Oppdrag

Beskrivelse

Mål klimagassutslipp: Fossilfri tjenestepersonbiler i 2024 – utskiftning av tjenestebiler	Rapporteringsområdet har medarbeidere som bruker egen bil i tjeneste. Vi har ingen påvirkning på hva slags bil den enkelte kjører, men det oppfordras til å bruke enhetens elbiler så sant de er ledige. Få fossilbiler igjen innenfor rapporteringsområdet.
Mål klimagassutslipp: Innkjøp av utstyr som varer lenge og er miljøvennlig og klimasmart	Vurderes alltid når innkjøpet gjøres.
Mål klimagassutslipp: Kjøpe brukt - gjenbruk	Vurderes alltid når innkjøpet gjøres.
Mål klimagassutslipp: Levetid for mobiltelefoner 3 år - laptop 4 år - nettbrett 5 år	Følge rutine for levetid for produktene.
Mål klimagassutslipp: Redusere antall tjenestereiser i Moss kommune (50 prosent reduksjon av km-godtgjørelse med referanseår 2019)	Bruke digital kommunikasjon der det er hensiktsmessig for å redusere tjenestereiser.
Mål klimagassutslipp: Redusere matsvinn med 50 prosent.	Følge opp med flere tiltak for å nå målet.
Mål klimagassutslipp: Sykkelandel på 20 prosent i 2030 i mossesamfunnet.	Ansatte oppfordres til å sykle på jobb.

Fellesposter drift

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	267 572	267 572	267 572	267 572
Sum Lønns- og prisvekst	-18 270	-20 735	-18 569	-17 376
Sum Tekniske justeringer	211 468	311 897	339 225	307 974
Sum Vedtak forrige periode	-268 881	-323 734	-352 053	-352 053
Sum Budsjettendring i år	126 493	152 887	174 281	184 039
Konsekvensjustert budsjett	50 810	120 315	142 884	122 584
Driftskonsekvens investeringer				
HM - Grindvold omsorgsbolig	-2 240	-2 240	-2 240	-2 240
HM - legevakt	0	0	10 562	10 562
KOA - Elektronisk låssystem idrettsbygg	127	127	127	127
KOA - Forebyggende helse og barnevern K14	0	0	5 432	5 432
KOA - Lokaler Jeløy skole	0	0	4 703	4 703
KOA - Rehabilitering/ombygging krisesenter	2 471	4 941	4 941	4 941
KOA - Solli skole dagsenter	1 784	3 569	3 569	3 569
KOA - Tak Ryggehallen	0	0	1 449	1 449
KOA - Utvidelse av svømmehall, Mossehallen	0	0	0	23 771
MKE - Albyalleen 60, Gartner tomte brann	105	105	105	105
MKE - Krematoriet	219	219	219	219
MKE - Oppgradering teknisk anlegg	998	998	998	998
Sum Driftskonsekvens investeringer	3 464	7 719	29 866	53 636
Politisk vedtak				
KOA - økt husleie bibliotek	0	0	0	5 500
KOA - økt husleie kulturskole	2 000	2 000	2 000	2 000
Nedtrekksplan eiendomssalg	-2 150	-4 300	-4 300	-4 300
Overføring fra MKE (KST 56/24)	-2 150	-2 150	-2 150	0
Overføring fra Moss havn (KST 56/24)	-2 150	-2 150	-2 150	-2 150
Sum Politisk vedtak	-4 450	-6 600	-6 600	1 050
Nye tiltak				
MKE Engangskostnader for prosjekter som ikke er gjennomført	6 000	0	0	0
Sum Nye tiltak	6 000	0	0	0
Konsekvensjusteringer				
Endringer i husleie ifht. Tidligere vedtatte investeringer, husleieavtaler.o.l	1 498	1 796	1 987	2 587
Reduserte renteutgifter	-4 241	-5 883	-5 883	-5 883
Økt festeavgift Rygge tomteselskap	530	530	530	530
Økte forsikringsutgifter	494	494	494	494
Sum Konsekvensjusteringer	-1 719	-3 062	-2 872	-2 272
Nye tiltak og realendringer budsjett	3 296	-1 943	20 394	52 415
Konsekvensjustert ramme	321 678	385 944	430 850	442 571
Ramme 2025-2028	321 678	385 944	430 850	442 571

Driftskonsekvens investeringer

HM - Grindvold omsorgsbolig

Redusert husleie til MKE da investeringsprosjektet ble lavere enn budsjettet.

HM - legevakt

Økt husleie og strøm til MKE. Beløpet forutsetter en fordeling av kostnader til samarbeidskommunene på legevakta.

KOA - Elektronisk låssystem idrettsbygg

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

KOA - Forebyggende helse og barnevern K14

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

KOA - Lokaler Jeløy skole

Driftsutgiften omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Rehabilitering/ombygging krisesenter

Driftsutgiften omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Solli skole dagsenter

Driftsutgiften omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Tak Ryggehallen

Driftsutgiftene omfatter økt husleie til MKE.

KOA - Utvidelse av svømmehall, Mossehallen

Driftsutgiften omfatter økt husleie og strøm til MKE for 6 måneder.

MKE - Albyalleen 60, Gartner tomte brann

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

MKE - Krematoriet

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

MKE - Oppgradering teknisk anlegg

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

Politisk vedtak

KOA - økt husleie bibliotek

Nedtrekksplan KST 56/24 bibliotek

KOA - økt husleie kulturskole

Nedtrekksplan KST 56/24 kulturskole

Nedtrekksplan eiendomssalg

Nedtrekksplan KST 56/24 eiendomssalg på 70 mill kr, reduserer lånekosntader

Overføring fra MKE (KST 56/24)

Nedtekkplan KST 56/24 Overføring fra Moss Havn og MKE

Overføring fra Moss havn (KST 56/24)

Nedtekkplan KST 56/24 Overføring fra Moss Havn og MKE

Nye tiltak

MKE Engangskostnader for prosjekter som ikke er gjennomført

MKE har i løpet av perioden utført forprosjekter på Nøkkeland svømmehall og barnehage på Halmstad. Overføringen på 6 millioner kroner dekker påløpte kostnader for disse prosjektene.

Konsekvensjusteringer

Reduserte renteutgifter

Reduserte renteutgifter

Økt festeavgift Rygge tomteselskap

Økt festeavgift Rygge Tomteselskap

Økte forsikringsutgifter

Økte forsikringsutgifter

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum Økonomiplan
	2025	2026	2027	2028	2025-28
HM - Legevakt	70 000	90 000	20 000	0	180 000
HM - nytt sykehjem mulighetsstudie/skisse og forprosjekt	0	0	4 000	6 500	10 500
HM - Samlokaliserte boliger byggeprosjekt	0	10 000	76 000	0	86 000
HM - Samlokaliserte boliger mulighetsstudie /forprosjekt	1 500	2 500	0	0	4 000
KOA – Bibliotek/kulturskole, regulering	2 500	0	0	0	2 500
KOA - Forebyggende helse og barnevern K14	22 500	52 500	0	0	75 000
KOA - Lokaler Jeløy skole	10 000	42 500	0	0	52 500
KOA - Låven Alby gård	9 531	0	0	0	9 531
KOA - Ny barnehage byggeprosjekt	0	0	30 000	86 000	116 000
KOA - Ny barnehage mulighetsstudie/forprosjekt	500	3 500	0	0	4 000
KOA - Rehabilitering/ombygging krisesenter	29 000	0	0	0	29 000
KOA - Robuste boliger	4 000	0	0	0	4 000
KOA - Sollie skole dagsenter	15 000	0	0	0	15 000
KOA - Tak Ryggehallen	9 500	10 000	0	0	19 500
KOA - Utvidelse av svømmehall, Mossehallen	1 000	100 000	256 000	217 803	574 803
MKE - Albyalleen 60, Gartner tomte brann	3 300	0	0	0	3 300
MKE - Energispareprosjekt, formålsbygg	1 500	34 000	34 000	1 500	71 000
MKE - Kjøp generell ramme	10 000	10 000	10 000	10 000	40 000
MKE - Kjøp/oppgradering leiligheter	20 000	20 000	20 000	20 000	80 000
MKE - Krematoriet	3 200	0	0	0	3 200
MKE – oppgraderer miljøkrav og energi boligbygg	8 350	0	0	0	8 350
MKE – Oppgraderer/nye heiser	11 500	0	0	0	11 500

Økonomiplan for 2025-2028

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum Økonomiplan
	2025	2026	2027	2028	2025-28
MKE - Sjøsidan Moss AS	0	2 000	0	0	2 000
Sum investeringsprosjekter	232 881	377 000	450 000	341 803	1 401 684

HM - Legevakt

Legevakten til Moss kommune ligger i dag i leide lokaler. Lokalene eies av Helse Sør Øst og leiekontrakten utløper 31.12.2026. Det er bestemt at legevakten skal ligge på tomten til Peer Gynts helsehus. Forprosjektgruppen er utpekt og prosjekteringsarbeidene er i gang.

Det har i tillegg til legevakt vært et ønske om å se på mulighetene for 2 ekstra etasjer over legevakten. Det ble bestemt i hovedutvalget for Helse og mestring 16.04.2024, samt formannskapet 18.04.2024 at det skal bygges 1 ekstra etasje over legevakt. Denne etasjen skal bygges til administrasjonslokaler for Peer Gynt Helsehus.

I forslag til nye nedtrekk går ekstra etasje over legevakte ut.

Arbeidene vil i 2024 fortsette med å fullføre forprosjekt for legevakten, samt ferdigstille reguleringsarbeidene. Planlagt byggearbeider er vår/sommer 2025 – ut 2026. Gjeldende rammer opprettholdes, men rebudsjetteres.

HM - nytt sykehjem mulighetsstudie/skisse og forprosjekt

I henhold til Plan for omsorgsbygg vil det være behov for å øke kapasiteten på sykehjemsplasser frem mot 2035.

Det foreslås satt av midler til en mulighetstudie i 2027 med påfølgende forprosjekt i 2028.

HM - Samlokaliserte boliger byggeprosjekt

To foreldregrupper har kontaktet kommunen med ønske om at det bygges samlokalisert bolig med heldøgns bemanning for deres barn med funksjonsnedsettelse. Det har vært avholdt flere møter med foreldregruppene, og de er enige om å jobbe for at det kan bygges én samlokalisert bolig for dem alle med til sammen 12 leiligheter. Konseptet er planlagt tilsvarende prosjekt Carlsminde vei hvor kommunen bygger på egen tomt, etablerer borettslag og selger leilighetene til brukerne. Fremgangsmåten kvalifiserer for mva-refusjon og investeringstilskudd, noe som gjør at pris per leilighet kan bli mulig å finansiere for brukerne. Inntil videre er Husbanken tilbakeholdne med om de vil innvilge tilskuddet da de normalt ikke ønsker at slike boliger omfatter mer enn 8 leiligheter. Imidlertid er bygge- og driftskostnadene så vidt store at det vurderes fordelaktig å se på om enhetskostnadene kan bli lavere gjennom å bygge dette som ett bygg. Husbanken vil ikke gå nærmere inn i vurderingen av tilskuddet før kommunestyret har vedtatt en mulighetsstudie. Behovet for samlokaliserte boliger til målgruppen er beskrevet i Plan for omsorgsbygg, og foreliggende prosjekt vil dekke kapasitetsøkningen som er beskrevet der.

Med dagens byggekostnader på 70.000 kroner per m² vil det gi et behov for 86 millioner kroner til denne investeringen. Tomtekostnader, regulering og evt rekkefølgekrav, eventuelle krav om anleggbidrag, og inventar/møbler til fellesarealer samt beboerrom er ikke medtatt i kalkylen.

HM - Samlokaliserte boliger mulighetsstudie /forprosjekt

Økonomiplan for 2025-2028

Det settes av 4,0 millioner kroner til forprosjekt og mulighetstudie for nye samlokaliserte boliger i henholdsvis 2025 og 2026. Se nærmere beskrivelse av prosjektet under tiltaket "Samlokaliserte boliger byggeprosjekt".

KOA – Bibliotek/kulturskole, regulering

Arbeidene med å regulere Gudekvartalet er i gang og forventes å være ferdigstilt i løpet av 2025. Da det er krav om kvartalsregulering i Moss kommune, gjøres dette i samarbeid med Fauna Eiendom AS, som er den som har den største eierandelen i kvartalet.

Prosjektet gjennomføres innenfor gjeldende rammer, men rebudsjetteres.

KOA - Forebyggende helse og barnevern K14

Helsestasjonen har utidsmessige lokaler fra bygningsåret som ikke støtter opp under effektive arbeidsprosesser og brukernes behov. Det gjennomføres en mulighetsstudie for Kirkegata 14 høsten 24.

KOA - Lokaler Jeløy skole

Antallet elever med omfattende hjelpebehov har økt de siste årene. Tall fra barnehagene tilsier at denne tendensen vil fortsette i årene som kommer. Jeløy skole holder i dag til på Bytårnet skole, noe som er krevende i forhold til blant annet plassbehov og universell utforming. Det jobbes i disse dager med en mulighetsstudie som viser et plassbehov på omtrent 1 000 kvm. Ved en totalrehabilitering vil dette gi et investeringsbehov på 52,5 millioner kroner som fordeles mellom 2025 og 2026.

KOA - Låven Alby gård

Det er bevilget 10 millioner kroner for sikring av låven på Alby.

Låven på Alby er i en svært dårlig forfatning og trenger forholdsvis omfattende utbedringer rent konstruksjonsmessig bare for å bevare den uten tilrettelegging for eventuelt fremtidig bruk.

Det er foretatt utredninger som tilsier at det er mulig å "berge" låven innenfor gitt bevilgning, men da vil den kun bli bevart som et monument i landskapsvernområdet. Den vil ikke kunne brukes til noe annet formål.

KOA - Ny barnehage byggeprosjekt

Prognoser for befolkningsutviklingen i Moss viser økning i antall barn i alderen 1-5 år. Veksten er størst i området nordre, sentrum, Melløs og Halmstad. På Halmstad er det barnehage under etablering. Det bør gjennomføres en mulighetsstudie for å øke barnehage-kapasiteten i sentrum eller sentrumsnært område. En sentralt plassert barnehage vil avlaste barnehagene i andre deler av kommunen, og frigi plasser som møter økende behov der. Forventet åpning er august 2028.

KOA - Ny barnehage mulighetsstudie/forprosjekt

Det er et behov for ny barnehage i nordre bydel. Det er et ønske at det utarbeides en mulighetsstudie som sier noe om plassering, størrelse med mere. For å redusere kostnadene i neste fase ønskes det at vi tar mulighetsstudien som ble utarbeidet på Halmstad i 2023 som utgangspunkt, men da på en annen tomt. Rammen for dette studie settes til 0,5 millioner kronern og utføres i 2025.

I etterkant av mulighetsstudien er det et ønske å kunne gå i gang med et forprosjekt. Det settes kun av 3,5 millioner kroner i 2025 til disse arbeidene, med en forutsetning om at det er Halmstadprosjektet som legges til grunn og tilpasses ny tomt så langt dette er mulig.

KOA - Rehabilitering/ombygging krisesenter

Byggearbeidene på Skogbrynet 57 (Knausen) er nå i gang og selve utførelsen er planlagt fra sommer 2024 til høst 2025, med påfølgende innflytning rett etter ferdigstillelsen. Gjeldende rammer opprettholdes, men rebudsjetteres som følge av noen forsinkelser.

KOA - Robuste boliger

Det er ønskelig å sette opp en modul med denne type bolig på branntomten på Øreveien. Arkitekt jobber i perioden med søknadsarbeider for denne tomten.

Det letes fremdeles etter tomter til resterende moduler. Siste vedtatte rammer for prosjektet opprettholdes.

KOA - Sollie skole dagsenter

Byggearbeidene med å tilpasse Sollie skole slik at Løvstad, Melløs og Lyngrabben dagsenter kan flytte inn, har nå pågått en stund. Kravene som husbanken har stilt til prosjektet blir nå hensyntatt.

Den totale rammen ble økt i T1-2024 fra 40 millioner til 73 millioner, og finansieres med Enova støtte på 2,145 millioner kroner (Tilsagnsbrev er gitt), samt husbankstøtte på 40,15 millioner kroner (Tilsagnsbrev er gitt). Det vil si at det totale kommunale lånebeløpet reduseres med ca. 9 millioner kroner i forhold til opprinnelige vedtak, selv om rammen til prosjektet økes med 33 millioner kroner.

Husbanken stilte også krav til hvem som skal benytte seg av resterende ledig bygningsmasse på Sollie, men var positive til en eventuell fritidsklubb og åpen barnehage. Disse brukergruppene vil da få glede av å benytte seg av flotte uteområder som Husbanken stilte som krav inn i prosjektet. Fritidsklubb og åpen barnehage er ikke inkludert i dette prosjektet

KOA - Tak Ryggehallen

Taket i Ryggehallen er av svært dårlig forfatning, noe som krever utskiftning. Det er også planlagt å etterisolere takkonstruksjonen, men da dette vil føre til mindre snøsmelting må også bæringen forsterkes. Byggearbeidene planlagt med oppstart i 2025 og vil pågå ut 2026.

KOA - Utvidelse av svømmehall, Mossehallen

Samspillsfasen pågår fremdeles og forventes å være ferdig til jul. Innholdet som ble fastsatt i kommunestyret i k-sak 41/24 er nå priset. Prosjektkostnadene er nå på 600 millioner kroner mens rammen i gjeldende investeringsprogram er 500 millioner kroner. Fratrukket momskompensasjon gir dette en økning på 85 millioner kroner.

Kommunedirektøren legger til grunn av prosjektets ramme bør tilpasses nevnte vedtak i kommunestyret, det vil si 600 millioner kroner - i 2024 priser. Det er i dag påløpt 25 millioner kroner til prosjektering av diverse løsninger i Mossehallen. Dersom prosjektet tilpasses investeringsrammen i gjeldende investeringsprogram, må prosjekteringen starte på nytt og med påfølgende nye prosjekteringsutgifter.

Mossehallen er i dårlig forfatning og det er usikkert om det tekniske anlegget vil holde til arbeidene med ny hall starter. Kommunedirektøren finner av økonomiske årsaker ikke rom for at prosjektet forseres som følge av dette, og det legges til grunn følgende fremdriftsplan:

- Vår 2024 – Høst 2024: Forprosjekt med nytt revidert budsjett.
- Høst 2024: Prosjektet settes på vent til oppstart av byggearbeidene i 2026
- Vår 2024 – Vår 2025: Arbeider med endring av regulering
- Planlagt utførelse Mossehallen: Sommer 2026 – Sommer 2028

- Prøvedrift: Høst 2028
- Åpent for publikum: Vinter 2029

MKE - Albyalleen 60, Gartner tomte brann

Etter at vedlagret brant er det tegnet nye tegninger, hvor bygget er plassert noe lengre vest på tomten enn der det tidligere var plassert. Dette for å tilrettelegge for mulig ny p-plass for besøkende til Alby.

Det har vært utfordringer med å finne en god løsning for påkobling av vann og avløp, da det er lang vei til kommunale ledninger. Etter dialog med nabo jobbes det med at vi skal kunne benytte oss av hans private ledning. Byggearbeidene forventes å starte opp våren 2025.

Den totale rammen opprettholdes, men rebudsjetterer som følge av forsinkelser. Dette er en forsikringssak. Det er avtalt at forsikringsselskapet tar ansvar for å utarbeide konkurransegrunnlag i samarbeid med MKEiendom og kunngjør anskaffelse av entreprenør i Doffin.

MKE - Energispareprosjekt, formålsbygg

Det er et ønske å komme i gang med arbeidene for et nytt energisparetiltak for formålsbyggene som ikke ble tatt i forrige runde (2016 – 2018). Forrige runde ble det investert 49,5 millioner kroner i energisparetiltak, noe som ble nedbetalt i form av spart energi allerede etter 8 år. Dette var raskere enn tenkt da man hadde kalkulert nedbetalingstiden med 60 øre/kWh mens kostnadene pr kWh ble betydelig høyere enn dette.

Det er et ønske om å sette av 1,5 millioner kroner i 2025, 34 millioner kroner i 2026, 44 millioner kroner i 2027, 1,5 millioner kroner i 2028, samt 3 millioner kroner utover planperioden for å følge opp sparetiltakene. Totalt 74 millioner kroner. Man ser for seg prosjektering i 2025 og utførelse av energitiltakene i 2026 og 2027.

Man ser for seg en innsparingsperiode frem til 2032. Det er da lagt til grunn 110 øre pr kWh.

MKE - Kjøp generell ramme

Budsjettrammen på 10 millioner kroner per år er for å ivareta daglig leders fullmakt i henhold til ramme gitt i vedtektene.

MKE - Kjøp/oppgradering leiligheter

Prosjektet benyttes til kjøp med etterfølgende oppgradering/ombygging av kommunale utleieboliger. Rammene opprettholdes.

MKE - Krematoriet

Det er et ønske å få til bedre toalettfasiliteter til publikum og det etterstrebes å få på plass HC-WC. I tillegg til dette er det et ønske å oppgradere enkelte overflater og en ny lyssetting av krematoriet. Arkitekt er i gang med å se på løsninger.

Da bygget er bevaringsverdig er byantikvaren også involvert i prosessen. Arbeidene er blitt noe forsinket, men forventes å være ferdigstilt våren 2025. Den totale rammen opprettholdes.

MKE – oppgradere miljøkrav og energi boligbygg

For å tilfredsstille nye krav til energi og miljø må boligene oppgraderes.

Prosjektet er fordelt på flere lokasjoner og vedtakssummen (10 millioner kroner) er fordelt ut på følgende prosjekter:

- Oppgraderinger Øreveien 61,63,65,67,69,73,75,81. Prosjektet har startet og vil pågå ut 2025.
- Oppgraderinger Værftsgata 4 og 4. Arbeidene er planlagt å bli utført i 2025, og midlene blir nå rebudsjettert inn i økonomiplanen
- Oppgraderinger Øysteinsgate 3. Arbeidene er planlagt å bli utført i 2025, og midlene blir nå rebudsjettert inn i økonomiplanen
- Oppgraderinger Sørtunveien 5. Arbeidene er planlagt å bli utført i 2024, og midlene blir nå rebudsjettert inn i økonomiplanen

MKE – Oppgradere/nye heiser

Heisene Alby gård, Rygge rådhus og Ekholt helse- og omsorgssenter er i dårlig forfatning og det er flere ganger forsøkt å utbedre disse. Vi har nå kommet til et punkt hvor det ikke lengre er lønnsomt å reparere heisene og det er besluttet og skifte ut disse. Det er laget beskrivelse av arbeidene som ble utlyst sommeren 2024. Selve utførelsen vil skje i 2024 og 2025. Dette må planlegges med de forskjellige virksomhetene.

Vi har nå mottatt priser fra markedet og ser at vedtatte rammer ikke vil strekke til. Som en konsekvens av dette bør rammene økes med 6 millioner kroner.

MKE - Sjøsidan Moss AS

I følge selskapsavtalen (Bane Nor Eiendom AS/Moss kommune) forplikter Moss kommune seg til å avsette 2 millioner kroner til et mulig framtidig behov. Avsetningen dekkes av ubundet investeringsfond.

Fellesposter drift

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	24 248	24 248	24 248	24 248
Sum Tekniske justeringer	12 649	14 701	17 673	12 422
Sum Vedtak forrige periode	-5 658	-12 050	-20 171	-20 171
Konsekvensjustert budsjett	6 991	2 651	-2 498	-7 749
Politisk vedtak				
Overføring fra Moss havn (KST 56/24)	-2 150	-2 150	-2 150	-2 150
Sum Politisk vedtak	-2 150	-2 150	-2 150	-2 150
Nye tiltak og realendringer budsjett	-2 150	-2 150	-2 150	-2 150
Konsekvensjustert ramme	29 089	24 749	19 600	14 349
Ramme 2025-2028	29 089	24 749	19 600	14 349

Politisk vedtak

Overføring fra Moss havn (KST 56/24)

Nedtekkplan KST 56/24 Overføring fra Moss Havn og MKE

Moss Kommunale Eiendomsselskap KF

Beskrivelse av tjenesteområdet

Moss Kommunale Eiendomsselskap KF (MKEiendom) ivaretar Moss kommunes interesser innenfor eiendomsområdet som forvalter av eierskap, eiendomsdrifter, byggherre og som innleier av eiendom i det private markedet på vegne av Moss kommune.

Foretakets definerte mål er å være en profesjonell og forutsigbar samarbeidspartner som ivaretar kommunens verdier og behov i et tydelig langsiktig økonomisk, sosialt og miljømessig perspektiv.

Foretaket skal utøve ansvarlig eierskap via forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling av kommunale eiendommer til en verdi av drøye 8 milliarder kroner.

MKEiendom er ansvarlig for oppgaver som er naturlig tilknyttet kommunens eiendomsforvaltning, som forvalter av energi og energi-oppfølging, skadeforsikringer m.m.

Foretaket skal drives basert på økonomisk vurdering av hvordan verdiene best kan forvaltes, herunder kjøp og salg av boliger. Foretaket skal i tillegg forestå kommunens byggherreoppgaver.

Selskapet består i dag av 63 ansatte, fordelt på fire virksomheter i tillegg til økonomi og stab:

- Eiendomsforvaltning
- Prosjekt/utvikling
- Drift/vedlikehold bygg
- Drift/vedlikehold bolig

Utfordringer og utvikling

Videreutvikling, samkjøring og kvalitetssikring av MKEiendoms organisasjon blir et viktig fokusområde i 2025. MKEiendom bidrar til tilstrekkelig og god informasjon til kommunen, slik at de samlede tall for oppnåelsen av mål og premisser kan rapporteres til kommunestyret.

Enøk/miljø

MKEiendom har som overordnet mål å bidra til å redusere kommunens klima- og miljøavtrykk i våre kommunale eiendommer og sikre at våre anskaffelser og nye prosjekter tar hensyn til klima- og miljøutfordringer, innovasjon, arbeidsforhold og sosiale forhold der dette er relevant.

Vi jobber med resertifisering som Miljøfyrtårn for å sikre kontinuerlig forbedring og bærekraftig drift, og har dedikerte ressurser på fagområdet klima og miljø.

Vi gir også innspill til kommunens klimabudsjett og utarbeider egne miljødokumenter.

MKEiendom har engasjert seg på forskjellige områder når det gjelder miljøarbeidet. Det er inngått en avtale med SINTEF som omhandler bruk og effektivisering av solceller i offentlige bygninger. Utemiljøene på vår bygningsmasse blir supplerte med nedgravde avfallssystemer. Arbeidet med innføring og komplettering av SD-anlegg fortsetter i samme takt som tidligere, da etterslepet fortsatt er stort.

Energi og byggekostnader

Det er stor usikkerhet i markedet på følgende punkter:

- Strømprisene endrer seg hele tiden. Værmessige faktorer og fyllingsgrad i vannmagasiner er medvirkende årsaker, sammen med gassprisen i Europa. De siste markedsanalysene tilsier nå en mer stabil strømpris fremover men det er fortsatt en god del usikkerhet.
- Det er viktig at et eventuelt merforbruk på energi kompenseres av bruker (basisorganisasjonen Moss Kommune), slik tidligere avtalt. Dette for å unngå skjulte kutt i drift og vedlikeholdet.
- Både materialkostnader og entreprisekostnader har steget mye de siste årene. Pandemien og krigen i Ukraina har ført til knapphet og høyere priser på byggevarer. Kronekursen medfører knapphet på håndverkere i bransjen siden det ikke lenger er så gunstig for utenlandske håndverkere å arbeide i Norge. Dette gir uforutsigbare forutsetninger både når det gjelder leveranse og prisnivåer. Nye reguleringer og strengere krav har også bidratt til økte kostnader. Dette vil gi utslag på omfanget av vårt vedlikehold på eiendommene og vil også påvirke prosjektkostnadene på investeringsprosjektene.
- MKEiendom har fokus på innkjøpsstrategi. MKEiendom arbeider primært via ramme- og serviceavtaler, og det er utarbeidet en plan for å legge flere anskaffelser ut på Doffin.

Offentlige krav

Etter krav fra Arbeidstilsynet er alle bygg, kategorisert i forhold til risiko for asbestforekomster.

Tilstandsvurderinger

MKEiendom vil i 2025 fortsette gjennomføringen av tilstandsvurderinger på kommunens bygg. Tilstandsvurderinger er basert på Norsk standard 3424 Tilstandsanalyse av byggverk. Det vil si at alle kommunens bygg, med tilhørende bygningsdeler, vil bli vurdert på en skala fra 0 (Nytt) via 1 (Brukt, noe slitasje) og 2 (Oppgraderingsbehov) til 3 (Må skiftes). Målet er at gjennomsnittet på kommunens eiendomsmasse har et snitt på mindre enn 1,5.

Tilstandsanalysen benyttes til å etablere matriser for Planlagt vedlikehold i planperioden.

Renter

Det er i økonomiplanen lagt inn en renteforutsetning på 4,75 prosent i 2025 og 4 prosent for de siste tre årene i planperioden. Dette er samme sats som er brukt i Moss kommune.

Vesentlige langsiktige forpliktelser

Av andre vesentlige forpliktelser inngår foretaket leieavtaler med eksterne utleiere der kommunen har behov for arealer som ikke kan dekkes via egen bygningsmasse. Dette gjelder f.eks. Solgaard skog 139 (Hjemmetjenesten), Solgaard skog 17 (PMT), Fossen 22 (Bibliotek) og Værftsgata 13 (Hjemmetjenesten Jeløy). Utvidelsen av ByLab/innbyggertorget i Dronningens gate 15 er også arealer som er sentrale i Moss kommunes innleieportefølje.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Boligsosialt arbeid

Det jobbes aktivt med å utvikle rutiner/samarbeid for sosial boligutvikling med boligsosial avdeling, politi, tjenestekontoret med flere, da deler av bomiljøet i Moss kommune stadig blir tøffere. Det er fokus på å etablere spesialtilpassede boliger som tåler tøff bruk, hvor plasseringen er en stor utfordring.

Store deler av den kommunal boligbygningsmassen begynner nå å «gå ut på datoen», noe som medfører at flere av disse har behov for oppgraderinger i forhold til klima- og miljøkrav. Det er under utarbeidelse en langsiktig plan for å gjennomføre denne oppgraderingen, slik at dagens- og fremtidige krav kan oppfylles.

Opplæring av ansatte

MKEiendom har som ambisjon å bygge kompetanse i egne rekker, og følger bl.a. opplæringsprogrammet for byggdrifere. Målsetningen med programmet er at kandidatene, etter endt opplæring, skal avlegge fagprøve for byggdrifere. Dette gir oss en unik mulighet til å skape miljø og samhold, i tillegg at vi kan implementere alle digitale plattformer og støttefunksjoner i opplæringen.

Det er utarbeidet en opplæringsplan på emnet, og det benyttes interne og eksterne forelesere i opplæringen. Det er også høyt fokus på kvalitetssystemet, der det legges vekt på å etablere nye samt utvikle rutinene til drift- og vedlikeholdsavdelingen. Det er for tiden spesielt fokus på SHA (Sikkerhet, helse, arbeidsmiljø) og Byggherreforskriften.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	400 745	400 745	400 745	400 745
Sum Lønns- og prisvekst	11 066	11 601	13 767	14 960
Konsekvensjustert budsjett	11 066	11 601	13 767	14 960
Konsekvensjustert ramme	411 811	412 346	414 512	415 705
Driftskonsekvens investeringer				
HM - Grindvold omsorgsbolig	-2 240	-2 240	-2 240	-2 240
HM - legevakt	0	0	10 562	10 562
KOA - Elektronisk låssystem idrettsbygg	127	127	127	127
KOA - Forebyggende helse og barnevern K14	0	0	5 432	5 432
KOA - Lokaler Jøløy skole	0	0	4 703	4 703
KOA - Rehabilitering/ombygging krisesenter	2 471	4 941	4 941	4 941
KOA - Solli skole dagsenter	1 784	3 569	3 569	3 569
KOA - Tak Ryggehallen	0	0	1 449	1 449
KOA - Utvidelse av svømmehall, Mossehallen	0	0	0	23 771
MKE - Albyalleen 60, Gartner tomte brann	105	105	105	105
MKE - Krematoriet	219	219	219	219
MKE - Oppgradering teknisk anlegg	998	998	998	998
Sum Driftskonsekvens investeringer	3 464	7 719	29 866	53 636
Politisk vedtak				
KOA - økt husleie bibliotek	0	0	0	5 500
KOA - økt husleie kulturskole	2 000	2 000	2 000	2 000
Nedtrekksplan eiendomssalg	-2 150	-4 300	-4 300	-4 300
Overføring fra MKE (KST 56/24)	-2 150	-2 150	-2 150	0
Sum Politisk vedtak	-2 300	-4 450	-4 450	3 200
Nye tiltak				
MKE Engangskostnader for prosjekter som ikke er gjennomført	6 000	0	0	0
Sum Nye tiltak	6 000	0	0	0
Konsekvensjusteringer				
Endringer i husleie ifht. Tidligere vedtatte investeringer, husleieavtaler.o.l	1 498	1 796	1 987	2 587
Reduserte renteutgifter	-4 241	-5 883	-5 883	-5 883
Økt festeavgift Rygge tomteselskap	530	530	530	530
Økte forsikringsutgifter	494	494	494	494
Sum Konsekvensjusteringer	-1 719	-3 062	-2 872	-2 272
Nye tiltak og realendringer budsjett	5 446	207	22 544	54 565
Ramme 2025-2028	417 257	412 553	437 056	470 270

Driftskonsekvens investeringer

HM - Grindvold omsorgsbolig

Redusert husleie til MKE da investeringsprosjektet ble lavere enn budsjettet.

HM - legevakt

Økt husleie og strøm til MKE. Beløpet forutsetter en fordeling av kostnader til samarbeidskommunene på legevakta.

KOA - Elektronisk låssystem idrettsbygg

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

KOA - Forebyggende helse og barnevern K14

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

KOA - Lokaler Jeløy skole

Driftsutgiften omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Rehabilitering/ombygging krisesenter

Driftsutgiften omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Solli skole dagsenter

Driftsutgiften omfatter økt husleie og strøm til MKE.

KOA - Tak Ryggehallen

Driftsutgiftene omfatter økt husleie til MKE.

KOA - Utvidelse av svømmehall, Mossehallen

Driftsutgiften omfatter økt husleie og strøm til MKE for 6 måneder.

MKE - Albyalleen 60, Gartner tomte brann

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

MKE - Krematoriet

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

MKE - Oppgradering teknisk anlegg

Driftsutgiften omfatter økt husleie til MKE.

Politisk vedtak

KOA - økt husleie bibliotek

Nedtrekksplan KST 56/24 bibliotek

KOA - økt husleie kulturskole

Nedtrekksplan KST 56/24 kulturskole

Nedtrekksplan eiendomssalg

Nedtrekksplan KST 56/24 eiendomssalg på 70 mill kr, reduserer lånekosntader

Overføring fra MKE (KST 56/24)

Nedtekksplan KST 56/24 Overføring fra Moss Havn og MKE

Nye tiltak

MKE Engangskostnader for prosjekter som ikke er gjennomført

MKE har i løpet av perioden utført forprosjekter på Nøkkeland svømmehall og barnehage på Halmstad. Overføringen på 6 millioner kroner dekker påløpte kostander for disse prosjektene.

Konsekvensjusteringer

Reduserte renteutgifter

Reduserte renteutgifter

Økt festeavgift Rygge tomteselskap

Økt festeavgift Rygge Tomteselskap

Økte forsikringsutgifter

Økte forsikringsutgifter

Lønn og pensjon

Rammeoversikt

Beløp i 1000

Beskrivelse tiltak	Økonomiplan			
	2025	2026	2027	2028
Vedtatt budsjett	-87 421	-87 421	-87 421	-87 421
Sum Lønns- og prisvekst	-26 500	-29 500	-29 500	-29 500
Sum Tekniske justeringer	-49 350	15 421	61 171	44 929
Sum Vedtak forrige periode	-223	11 316	-8 882	-8 882
Sum Budsjettendring i år	38 826	38 826	38 826	38 826
Konsekvensjustert budsjett	-37 247	36 063	61 615	45 373
Konsekvensjustert ramme	-124 668	-51 358	-25 806	-42 048
Ramme 2025-2028	-124 668	-51 358	-25 806	-42 048

Kommentar økonomi

Årsaken til at rammen varierer fra år til år skyldes i hovedsak følgende endringer under pensjon:

- For 2025 budsjetteres det med bruk av premiefond inklusiv arbeidsgiveravgift på 142, 625 millioner kroner. For de tre neste årene er beløpet 85,575 millioner kroner. Årsaken til større bruk av premiefond i 2025 er å utligne høyere pensjonssats i KLP grunnet høyere reguleringspremie neste år.
- Amortisering av tidligere års premieavvik øker i kommende planperiode. I 2025 er beløpet 62,136 millioner kroner. Dette beløpet øker til 95,84 millioner kroner i 2028.

Det er avsatt lønnsreserver basert på en lønnsvekst på 4,5 prosent fra 2024 til 2025.

Moss havn KF

Beskrivelse av tjenesteområdet

Moss Havn KF er et kommunalt foretak opprettet etter kommunelovens kapittel 9 heleid av Moss kommune. Havnen er i første rekke en tilrettelegger og et nav for utvikling av lokalt og regionalt næringsliv som igjen skal føre til flere, tryggere og kunnskapsbaserte arbeidsplasser.

Havnevirksomheten er bl.a. regulert gjennom havne- og farvannsloven (HFL), vedtekter og øvrig lovverk. Formålsparagrafen i HFL sier følgende:

Loven skal fremme sjøtransport som transportform og legge til rette for effektiv, sikker og miljøvennlig drift av havn og bruk av farvann, samtidig som det skal tas hensyn til et konkurransedyktig næringsliv. Loven skal ivareta nasjonale forsvars- og beredskapsinteresser.

Foretakets hovedmål er følgende:

- Moss havn skal skape fellesskapet mellom fjordbyen, containerhavna og sjøsiden
- Moss havn skal levere havneløsninger som dekker næringslivets behov og utvikle den smarteste byhavnen
- Moss havn skal bidra til å redusere energiforbruket og øke utnyttelsesgraden i hele transportkjeden
- Moss havn skal ha høy grad av sikkerhet i alle operasjoner. Drifts- og forvaltningsoppgaver utføres på en effektiv måte

Foretaket består i dag av 11 ansatte fordelt på 10,6 årsverk.

Utfordringer og utvikling

Moss havn er inne i en langsiktig endring av havn og arealer for å møte fremtidige behov for havnetjenester på arealer som er i tråd med områdereguleringsplan for havn og sentrumsplan for utvikling av arealer rundt.

Jernbaneutbyggingen skulle være ferdig i 2025 og Bane Nor har flagget en forsinkelse. Moss havn har avtale med Bane Nor om midlertidig erverv til 31.12.2032.

Sjøsidens Moss AS har opsjon på innerste del av Moss havn. Overtakelse utløser oppgjør som skal finansiere fremtidige investeringer (garantisum 219 millioner i 2016-kroner). Sjøsidens Moss AS har meddelt at de ikke vil regulere dette området i første omgang og det er da usikkert når dette vil bli gjennomført.

Fra 01.01.2025 er Westport AS ny operatør i Moss havn, dette gir noe risiko og usikkerhet i forhold til aktivitets- og inntektsnivå i oppstartsåret. Westport AS skal etablere seg, og vil være med å levere forutsigbare, effektive og bærekraftige havnetjenester i regionen.

Tiltak under satsningsområdene utledet fra strategiske planer

Aktiviteter for å nå strategiske målsettinger

I 2025 er det budsjettetert med flere aktiviteter som går over kortere eller lengre tid og som bidrar til å nå våre mål satt i strategisk plan. Dette inkluderer innkjøp, prosjekter (både administrative, utvikling og investering) og andre viktige aktiviteter.

Utviklingsprosjekter

- Havneutvikling, gjennomgang av alle initiativ og sammenstilling i en total anbefaling videre utvikling (kai, kran, teknologi med mer)
- Fjernstyring av havnekran / bidrag inn i Autoport-prosjektet
- Gjennomføring felles prosjekt for langsiktig utvikling av Moss havn sammen med terminaloperatøren Westport AS, for å finne løsninger og anbefale fremtidig utvikling.

EU/Interreg prosjekter

- MODI
- REDII PORTS

Investeringer

- Høyspentanlegg, ferdig stille prosjekt fra 2024
- Kocks kran ombygging for fjernstyring, ferdigstille prosjekt fra 2024
- Tollboden med branntiltak
- Mobil havnekran
- Hjullaster elektrisk

Klima og miljø

Moss havn er Miljøfyrtårnsertifisert, og ble re-sertifisert i 2024 for tre nye år.

For å nå målet om en fossilfri Moss havn innen 2030 kreves det ny teknologi, investeringer og utbygging av Moss havn sine anlegg og driftsmidler. Det samme gjelder for leietakere og operatører i Moss havn. Arbeidet med anbudskonkurranse for terminaloperatør fra 2025 startet i 2023, og evaluering av tilbud og kontraktsinngåelse ble gjort i 2024 med Westport AS. Her ble det innarbeidet krav om klima og miljø som skal bidra til å oppfylle våre strategiske målsettinger.

Økonomiplan for 2025-2028

Etablering av dronehavn er et viktig steg på veien til å etablere fossilfri havn. Dronehavn ble åpnet i 2022 og legger til rette for seilinger med elektriske sjødroner og tilhørende elektrisk terminalutstyr. Det er stadig økning i andel av elektrisk transport til og fra havna som følge av dette prosjektet.

Moss havn arbeider videre sammen med kunder, leietakere og operatør/andre aktører for å fremme denne utviklingen. Ved inngåelse av nye kontrakter vil det kunne legges inn krav til moderne og utslippsfrie løsninger.

Moss havn har i dag fossilfri bilpark, delvis fossilfri maskinpark og elektrisk containerkran. Elektrisk båt ble levert i 2023, og elektrisk lastebil 3.5 tonn ble anskaffet i 2023. Dages tunge hjullaster er planlagt utskiftet til elektrisk versjon i 2025.

Driftsbudsjett 2025 - 2028

Driftsbudsjettet	2025	2026	2027	2028
Driftsinntekter	46 630 000	49 427 800	52 393 468	55 537 076
Driftskostnader	31 224 400	32 785 620	34 424 901	36 146 146
Brutto driftsresultat	15 405 600	16 642 180	17 968 567	19 390 930
Sum finansposter	8 285 600	10 558 015	11 450 451	17 167 875
Netto årsresultat	7 120 000	6 084 165	6 518 116	2 223 055

Vedlegg

Forskriftsrapporter

Bevilgningsoversikt drift etter § 5-4 første ledd

Beløp i 1000

	Rev. budsjett 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan 2028
Rammetilskudd	-1 616 775	-1 709 928	-1 751 808	-1 751 808	-1 751 808
Inntekts- og formuesskatt	-1 898 751	-2 050 072	-2 023 192	-2 023 192	-2 023 192
Eiendomsskatt	-173 000	-175 000	-175 000	-175 000	-175 000
Andre generelle driftsinntekter	-180 942	-186 000	-122 600	-104 000	-91 500
Sum generelle driftsinntekter	-3 869 468	-4 121 000	-4 072 600	-4 054 000	-4 041 500
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	4 093 331	4 156 248	4 014 020	3 987 854	3 981 213
Avskrivninger	85 000	90 000	90 000	90 000	90 000
Sum netto driftsutgifter	4 178 331	4 246 248	4 104 020	4 077 854	4 071 213
Brutto driftsresultat	308 863	125 248	31 420	23 854	29 713
Renteinntekter	-101 725	-73 350	-73 000	-78 000	-78 000
Utbytter	-27 900	-14 728	-14 728	-11 763	-11 763
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	0	0	0	0	0
Renteutgifter	116 000	112 500	108 300	111 500	114 500
Avdrag på lån	61 600	63 000	66 000	66 000	66 000
Netto finansutgifter	47 975	87 422	86 572	87 737	90 737
Motpost avskrivninger	-85 000	-90 000	-90 000	-90 000	-90 000
Netto driftsresultat	271 838	122 670	27 992	21 591	30 450
Disponering eller dekning av netto driftsresultat					
Overføring til investering	10 759	9 000	9 000	9 000	9 000
Avsetninger til bundne driftsfond	1 494	253	274	1 202	360
Bruk av bundne driftsfond	-11 001	-7 042	-756	-523	-1 064
Avsetninger til disposisjonsfond	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	-273 091	-124 881	-36 510	-31 270	-38 746
Dekning av tidligere års merforbruk i driftsregnskapet	0	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	-271 838	-122 670	-27 992	-21 591	-30 450
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0	0

Økonomiplan for 2025-2028

Bevilgningsoversikt drift etter § 5-4 andre ledd

Beløp i 1000

	Rev. budsjett 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan 2028
Kommunedirektør med stab	313 251	333 010	316 686	304 506	299 791
Kommunalområde kultur, oppvekst og aktivitet	1 865 262	1 891 552	1 802 706	1 760 110	1 755 760
Kommunalområde plan, miljø og teknikk	188 958	187 212	172 600	169 075	170 567
Kommunalområde helse og mestring	1 548 099	1 506 007	1 425 602	1 413 992	1 401 820
Fellesposter drift	168 254	231 678	295 944	340 850	352 571
Overføringer og finans	0	0	0	0	0
Sum bevilgninger drift, netto	4 083 824	4 149 459	4 013 538	3 988 533	3 980 509
Herav:					
Avskrivninger	85 000	90 000	90 000	90 000	90 000
Motpost avskrivninger	-85 000	-90 000	-90 000	-90 000	-90 000
Netto renteutgifter og - inntekter	0	0	0	0	0
Overføring til investering	0	0	0	0	0
Avsetninger til bundne driftsfond	1 494	253	274	1 202	360
Bruk av bundne driftsfond	-11 001	-7 042	-756	-523	-1 064
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	4 093 331	4 156 248	4 014 020	3 987 854	3 981 213

Bevilgningsoversikt investering etter § 5-5 første ledd

Beløp i 1000

	Regnskap 2023	Oppr. budsjett 2024	Rev. budsjett 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan 2028
Investeringer i varige driftsmidler	185 787	689 713	297 635	404 919	548 465	603 175	484 303
Tilskudd til andre investeringer	2 733	0	0	0	0	0	0
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	8 948	9 000	9 000	9 000	11 000	9 000	9 000
Utlån av egne midler	0	0	1 759	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0	0	0	0	0
Sum investeringsutgifter	197 468	698 713	308 394	413 919	559 465	612 175	493 303
Kompensasjon for merverdiavgift	-21 608	-98 724	-38 176	-49 341	-75 059	-81 455	-60 770
Tilskudd fra andre	-22 229	-105 081	-20 000	-26 235	-20 000	-22 100	-39 700
Salg av varige driftsmidler	-12	0	-550	-70 000	0	-51 700	0
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-10	0	0	0	0	0	0
Bruk av lån	-128 842	-455 008	-238 909	-250 993	-453 406	-447 920	-383 833
Sum investeringsinntekter	-172 700	-658 813	-297 635	-396 569	-548 465	-603 175	-484 303

Økonomiplan for 2025-2028

	Regnskap 2023	Oppr. budsjett 2024	Rev. budsjett 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan 2028
Videreutlån	189 974	210 000	210 000	210 000	210 000	210 000	210 000
Bruk av lån til videreutlån	-184 898	-210 000	-210 000	-210 000	-210 000	-210 000	-210 000
Avdrag på lån til videreutlån	58 870	58 000	58 000	58 000	58 000	58 000	58 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-63 491	-58 000	-58 000	-58 000	-58 000	-58 000	-58 000
Netto utgifter videreutlån	455	0	0	0	0	0	0
Overføring fra drift	-15 090	-9 000	-10 759	-9 000	-9 000	-9 000	-9 000
Avsetninger til bundne investeringsfond	0	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne investeringsfond	-7 008	0	0	0	0	0	0
Avsetninger til ubundet investeringsfond	0	0	0	0	0	0	0
Bruk av ubundet investeringsfond	-3 125	-30 900	0	-8 350	-2 000	0	0
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	-25 223	-39 900	-10 759	-17 350	-11 000	-9 000	-9 000
Fremført til inndekning i senere år (udekket)	0	0	0	0	0	0	0

Bevilgningsoversikt investering etter § 5-5 andre ledd

1. Investeringer i varige driftsmidler

Beløp i 1000

	Regnskap 2023	Oppr. budsjett 2024	Rev. budsjett 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan 2028
Kommunedirektør med stab	2 154	10 400	11 725	2 500	2 500	2 500	2 500
Kommunalområde kultur, oppvekst og aktivitet	46 085	21 375	25 869	22 438	15 500	19 500	15 500
Kommunalområde plan, miljø og teknikk	111 025	231 799	228 332	135 500	150 465	119 500	119 500
Kommunalområde helse og mestring	26 523	20 975	31 709	11 600	5 000	11 675	5 000
Fellesposter drift	0	405 164	0	232 881	375 000	450 000	341 803
Investeringer i varige driftsmidler	185 787	689 713	297 635	404 919	548 465	603 175	484 303

Økonomiplan for 2025-2028

2. Tilskudd til andres investeringer

Beløp i 1000

	Regnskap 2023	Oppr. budsjett 2024	Rev. budsjett 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan 2028
Ovf. til andre vedr. justering	2 165	0	0	0	0	0	0
Justering Glassverket Bolig AS	45	0	0	0	0	0	0
Justering Bakke prosjekt AS (Kilsbakken)	523	0	0	0	0	0	0
Tilskudd til andres investeringer	2 733	0	0	0	0	0	0

3. Investeringer i aksjer og andeler i selskaper

Beløp i 1000

	Regnskap 2023	Oppr. budsjett 2024	Rev. budsjett 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan 2028
Sjøsidan Moss AS	0	0	0	0	2 000	0	0
KLP egenkapitaltilskudd	8 948	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	8 948	9 000	9 000	9 000	11 000	9 000	9 000

4. Utlån av egne midler

Beløp i 1000

	Regnskap 2023	Oppr. budsjett 2024	Rev. budsjett 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan 2028
Forskuddtering spillemidler	0	0	1 759	0	0	0	0
Utlån av egne midler	0	0	1 759	0	0	0	0
Sum del 1-4	197 468	698 713	308 394	413 919	559 465	612 175	493 303

Selvkost

2025 (tall i tusen kroner)	Totalt	Vann	Avløp	Renovasj on	Feiing	Slamtø mming	Utslipp stillateler	Priv ate regulerin gsplaner	Bygge- og delesaker	Kart og oppmåling	Eierseksjo nering
Gebyrinntekter	380 247	105 862	143 137	96 870	6 763	1 861	1 629	5 091	16 324	2 230	480
Øvrige driftsinntekter/ refusjoner	3 917	2 510	1 141	0	0	0	0	130	0	125	11
Driftsinntekter	384 164	108 372	144 278	96 870	6 763	1 861	1 629	5 221	16 324	2 355	491
Direkte driftsutgifter	328 345	83 004	110 590	95 900	6 725	1 770	2 223	4 751	20 396	2 499	487
Avskrivningskostnad	23 800	9 000	14 640	0	0	0	0	0	160	0	0
Kalkulatorisk rente (3,84 %)*	25 969	10 263	15 683	0	0	0	0	0	23	0	0
Indirekte driftsutgifter (netto)	8 754	2 275	2 964	502	56	44	344	448	1 825	226	70
Sjablongmessig indir. kap.kostnad (5 % av ind.dr.kostn.)	437	114	148	25	3	2	17	22	91	11	4
Driftskostnader	387 305	104 656	144 025	96 427	6 784	1 816	2 584	5 221	22 495	2 736	561
Resultat	-3 141	3 716	253	443	-21	45	-955	0	-6 171	-381	-70
Gebyrgrunnlagets andel av samlet selvkost (%)	99,2 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	85 %	87 %
Selvkostfond 01.01	6 864	0	360	0	77	0	0	0	6 427	0	0
+ Avsetning til selvkostfond	253	0	253	0	0	0	0	0	0	0	0
- Bruk av selvkostfond	-6 192	0	0	0	-21	0	0	0	-6 171	0	0
+ Kalkulert renteinntekt selvkostfond (3,84 %)*	150	0	19	0	3	0	0	0	128	0	0

Økonomiplan for 2025-2028

Selvkostfond 31.12 (inkl. rente)	1 074	0	632	0	58	0	0	0	384	0	0
Fremførbart underskudd 01.01	-14 286	-11 091	0	-434	0	-244	-2 517	0	0	0	0
- Underskudd til fremføring/ + tilbakeføring Underskudd	3 249	3 716	0	443	0	45	-955	0	0	0	0
- Kalkulert rentekostnad selvkostfond (3,84 %)*	-488	-355	0	-9	0	-9	-115	0	0	0	0
Fremførbart underskudd 31.12 (inkl. rente)	-11 525	-7 730	0	0	0	-208	-3 587	0	0	0	0
	Totalt	Vann	Avløp	Renovasj on	Feiing	Slamtø mming					
Normalgebyr		**	**	***							
Normalgebyr eksklusiv mva.	15 677	3 632	5 552	4 535	448	1 510					
Normalgebyr inklusiv mva.	18 871	4 297	6 570	5 669	448	1 888					
Endring fra 2024	7,8 %	-2,5 %	2,9 %	21,9 %	1,8 %	25,9 %					

*Kalkulatorisk rente - Kommunalbanken 29.08.2024

**Normalgebyr vann og avløp basert på standard enebolig forbruk 120 m3. Fra 1. mai 2025 er det foreslått å redusere MVA satsen fra 25 prosent til 15 prosent. I beregningen ligger det inne 25 prosent MVA t.o.m 30.04.25 og 15 prosent MVA f.o.m 01.05.2025. Merk imidlertid at redusert merverdiavgift ikke er endelig vedtatt ved fremleggelse av økonomiplan 2025-2028.

**Normalgebyr renovasjon basert på standard enebolig og omfatter en sammensetning av 140l restavfall, 240l papp/papir, 140l plast og 140 l glass/metall

Innsparingstiltak

(tall i hele 1000)	2024	2025	2026	2027	2028
Innsparingstiltak stab		12 003	22 828	33 108	35 608
Innsparingstiltak PMT		7 860	10 672	14 401	13 632
Innsparingstiltak inkl. konsekvensjusteringer HM		30 600	48 400	61 000	73 200
Innsparingstiltak KOA		33 120	74 190	117 170	131 370
Renter og avdrag MK- investeringer *		1 890	5 078	9 159	11 158
Driftskonsekvenser MK - investeringer **				890	1 610
Overføringslinje MKE- investeringer ***				18 100	18 100
Driftskonsekvenser - MKE-investeringer ****			11 347	44 693	44 000
Ikke kompensert befolkningsvekst		10 000	10 000	10 000	10 000
Forslag nedtrekk ØK plan 2025-2028		95 473	182 515	308 521	338 678
Vedtatte nedtrekk K- saker juni 2024	57 240	128 567	154 961	176 355	186 113
Sum nedtrekk totalt	57 240	224 040	337 476	484 876	524 791

Økonomiplan for 2025-2028

* Reduserte investeringer i MK som gir besparelser i renter og avdrag	2024	2025	2026	2027	2028
KOA - IKT handligsplan skole - redusert		-4 000	-4 000	-1 000	-1 000
KOA - Oppdragering Melløs stadion - redusert		-3 000			
KOA - Diverse investeringer KOA - redusert			-2 500	-2 500	-2 500
PMT - Hageanlegg Alby - forskjøvet ut av planperioden		-1 500	-9 000	-22 500	-4 100
PMT - Ladestasjoner - tatt ut av investeringsplan f.o.m 2024	-300	-300	-300	-300	-300
PMT - Bro Mosseelva - forskjøvet ut av planperioden f.o.m 2024	-18 741	-40 000	-30 000		
PMT - Etablering av offentlig toalett i Nesparken - tatt ut av investeringsplan		-3 000			
PMT - Storebro - oppgradering - lagt inn investeringsbeløp i 2025	-4 000	15 000			
Sum reduserte MK-investeringer	-23 041	-36 800	-45 800	-26 300	-7 900

Økonomiplan for 2025-2028

** Driftskonsekvenser MK av redusert investeringer	2024	2025	2026	2027	2028
PMT - Hageanlegg Alby - forskjøvet ut av planperioden - driftskonsekvenser				-890	-1 610
Sum driftskonsekvenser	0	0	0	-890	-1 610

*** Reduserte MKE- investeringer som gir besparelse i overføringslinjen til MKE	2024	2025	2026	2027	2028
HM - Utsette bygging av kjøkken på sykehjem og omsorgsboliger	-25 000	-33 500			
HM - Ekstra etasje legevakta Per Gynt helsehus	-30 000	-70 000	-34 800		
Sum reduserte MKE- investeringer	-55 000	-103 500	-34 800	0	0

Økonomiplan for 2025-2028

**** Driftskonsekvenser av reduserte MKE - investeringer	2024	2025	2026	2027	2028
Stab - Ekstra etasje legevakta Per Gynt helsehus - driftskonsekvens renhold			-347	-693	
HM - Ekstra etasje legevakta Per Gynt helsehus - driftskonsekvenser for 28 nye plasser			-11 000	-44 000	-44 000
Sum driftskonsekvenser	0	0	-11 347	-44 693	-44 000

Gebyrliste

Helse- og omsorgstjenester

Praktisk bistand pris per time

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Inntekt 2G-3G	355	370
Inntekt 3G og over	378	395
Inntekt inntil 2G	Sentral forskrift	Sentral forskrift

Praktisk bistand maks per måned

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Inntekt 2G-3G	1 775	1 850
Inntekt 3G og over	3 015	3 140
Inntekt inntil 2G	Sentral forskrift	Sentral forskrift

Vederlagsberegning

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Vederlag maks per døgn	3 117	3 135
Vederlag maks per måned	94 799	95 295

Oppholdsbetaling i institusjon/omsorgsbolig

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Dag- og nattopphold	Sentral forskrift	Sentral forskrift
Dagsentertilbud	190	198
Korttidsopphold	Sentral forskrift	Sentral forskrift

Matombringning - Bo- og service

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Full kost - per måned	4 445	4 630
Middag og dessert -per mnd.	2 717	2 830

Vask av tøy

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Flatt-tøy per måned	537	560

Trygghetsalarmer

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Egenandel installasjon av trygghetsalarm	522	545
Trygghetsalarm per måned - Inntekt over 2G	309	322
Trygghetsalarm per måned - Inntekt under 2G	286	298

Aktivitetssenter (Lyngrabben, Melløs, Løvstad)

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Bading - per halvår, 100% plass	1 200	1 500
Brukerbetaling - per halvår, 100% plass	500	750
Mat og drikke - per halvår, 100% plass	1 500	1 750
Matlaging i grupper, per gang	35	50

Barnehage og skole

Det er 11 betalingsterminer per år.

Brukerbetaling barnehage -pris per måned

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
100 % - heldagsplass	2 000	2 000
Deltidsplass 40 % - 2 dager i uken	950	950
Deltidsplass 50 % - 2-3 dager i uken	1 150	1 150
Deltidsplass 60 % - 3 dager i uken	1 350	1 350
Deltidsplass 70 % - 3-4 dager i uken	1 550	1 550
Deltidsplass 80 % - 4 dager i uken	1 750	1 750
Deltidsplass 90 % - 4-5 dager i uken	1 900	1 900
Kjøp av ekstradag, pr. dag	233	233
Søskenmoderasjon for barn nr. 2	30%	30%
Søskenmoderasjon fra barn nr. 3	100%	100%

Matpenger barnehage (selvfinansierende) – pris per mnd.

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
100 % - heldagsplass	385	398
Deltidsplass 40 % - 2 dager i uken	170	176
Deltidsplass 50 % - 2-3 dager i uken	201	208
Deltidsplass 60 % - 3 dager i uken	236	244
Deltidsplass 70 % - 3-4 dager i uken	290	300
Deltidsplass 80 % - 4 dager i uken	334	356
Deltidsplass 90 % - 4-5 dager i uken	346	358

Brukerbetaling SFO – pris uten mat – pris per mnd.

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
12 timer elever helår i 1.- 3. trinn, kun kost	0	0 1 450 kroner i fratrukk for øvrige typer plasser for elever i 1.-3. trinn
40 % plass, helår 4. trinn	1 470	1 530
60 % plass, 3 dager	2 080	2 180 Kun 1. halvår
For barn med særskilte behov vil SFO være gratis fra 5. - 7. trinn, kun kost	0	0
For sen henting SFO	0	250 Per gang

Økonomiplan for 2025-2028

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Helårsplass 100 %	3 450	3 600
Kjøp enkeltdag hel dag	325	350
Skoleårsplass, hel dag	2 680	2 780 Kun 1. halvår
Skoleårsplass, kun ettermiddag	2 440	2 540 Kun 1. halvår
Søskenmoderasjon ytes på den største plassen	25%	0%

Matpenger SFO – pris per mnd.

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
12 timer elever helår 1. - 3.trinn	105	155 2 dager per uke
12 timer elever helår 1. - 3.trinn	0	170 3 dager per uke
40% plass, helår 4. trinn	105	155 2 dager per uke
40% plass, helår 4. trinn	0	170 3 dager per uke
60 % plass, 3 dager helår	145	200 Kun 1. halvår
Helårsplass 100 %	240	250
Skoleårsplass, hel dag	220	230 Kun 1. halvår
Skoleårsplass, kun ettermiddag	200	210 Kun 1. halvår
Ved kjøp av enkeltdager	20	25

Grunnskole

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Erstatning for tap av bøker	Nypris for tilsvarende	Nypris for tilsvarende

Helsetjenester for barn og unge

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Egenandel - administrering av prevensjonsmidler	200	200
Foreldreforberedende kurs	200	250 Mulig å differensiere mellom brukere
Fysioterapitjeneste	Folketrygdens satser	Folketrygdens satser
Influensavaksine	250	300
Jordmortjeneste	Folketrygdens satser	Folketrygdens satser
Koronavaksine	0	0 FHI sine anbefalinger følges. Per dags dato er den gratis
Meningokokkvaskine til elever ved videregående skole	0	400
Utenlandsvaksine, egenandel	250	200

Forebyggende helse, Familieteam

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Brukerbetaling bevertning Åpen barnehage	0	10 Per gang
Brukerbetaling Foreldrekurs/foreldregrupper	0	300 Vurderes hvilke kurs det tas betaling for.

Kultur

Bibliotek -gebyr ved for sen betaling

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
1. varsel	0	0
2. varsel	0	0
3. varsel	150	150
Faktura for erstatningsbeløp for tapt materiale	Erstatningsbeløpet varierer	Erstatningsbeløpet varierer Erstatning barnebok 200 kroner, voksenbok 400 kroner, Dvd 200 kroner, tidsskrift 200 kroner
Inkasso ved v/tapte bøker, filmer o.a.	Erstatningsbeløp + inkasso	Erstatningsbeløp + inkasso
Tapt lånekort	20	20

Bibliotek - diverse

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Boknett barn	50	50
Boknett voksen	30	40
Kaffeautomat Moss	20	20
Kaffeautomat Rygge	20	20
Kalender, Vogt-samlingen	0	200
Konvolutt	0	8
Loppesalg bøker	10	10
Loppesalg tidsskrifter	50	50
Utskrifter/kopi A3	6	6
Utskrifter/kopi A3 farge	12	12
Utskrifter/kopi A4	3	3
Utskrifter/kopi A4 farge	6	6

Kulturskolen -brukerbetaling per skoleår

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
10 gratisplasser for barn i lavinntektsfamilier	søknad	søknad
3. barnet på kulturskolen	Gratis	Ordinær betaling
Barnekor 60 min	3 600	0 Tilbudet utgår 2025
Inntektsbasert brukerbetaling fra 3G-5G (Moss)	søknad	søknad
Instrumentleie	600	800
Materialavgift animasjonsfilm	600	600
Materialavgift keramikk	600	600
Materialavgift visuelle fag	600	600
Moderasjon per disiplin – reduksjon fra andre disiplin	20%	0%
MUSIKK: Elevavgift en-til-en (musikk)	4 000	4 200
MUSIKK: Fordypning 50 min	7 200	7 500 Pris inkluderer fredagssamspill
MUSIKK: Fordypning musikk 40 min	6 200	6 500 Pris inkluderer fredagssamspill
MUSIKK: Fredagssamspill	1 600	2 000
MUSIKK: Mosseklengen	1 600	1 600
MUSIKK: Mossestryket	1 800	1 800
MUSIKKTEATER: fordypning APPLAUS	5 000	2 500 Tilbudet avsluttes høst 2025
MUSIKKTEATER: kjerneprogram KLAPP	3 600	3 800
Søskenmoderasjon – per søsken fra første søsken	20%	0%

Økonomiplan for 2025-2028

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
TEATER: fordypning	4 000	4 200
TEATER: kjerneprogram	3 600	3 800
TEATER: TeaterLEK	3 600	0 Tilbudet utgår fra skoleår 2024/2025
VISUELLE FAG: kjerneprogram - visuell kunst og keramikk	3 600	3 800
VISUELLE FAG: kjerneprogram animasjonsfilm og digital kunst	3 600	3 800
VISUELLE FAG: KunstLEK	3 600	3 800

Fritidsklubber

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Brukerbetaling	0	10 Per gang
Mat	0	20 Per gang

Utlån av lokaler/arealer og billettpriser i kommunale svømmehaller

Torderød gård (alkohol ikke tillat)

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Utlån av 2. etasje (hele etasjen, rengjøringskostnader))	1 000	1 000
Utlån av møterom hel dag (rengjøringskostnader)	600	600

Gjerrebogen fritidshus (forbeholdt utleie til alkoholfrie arrangementer)

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Utlån av lokaler - hverdager	300	400
Utlån av lokaler (helg)	600	700
Utlån av lokaler (lag/foreninger)	500	600

Rampa fritidsklubb (forbeholdt utleie til alkoholfrie arrangementer)

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Utlån av lokaler - hverdager	450	450
Utlån av lokaler (helg)	600	700
Utlån av lokaler (lag/foreninger)	700	700

Allaktivitetshuset

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Kafé -per dag	1 250	1 500
Kafé -per time	250	400
Møterom (allaktivitetsrom) -per dag	600	1 000
Møterom (allaktivitetsrom) -per time	100	200

Hadeland kultursenter

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Utlån av peisestua til arrangementer (rengjøringskostnader)	500	500

Økonomiplan for 2025-2028

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Utlån av peisestua til møter (rengjøringskostnader)	500	500

Hoppern skole/kultursal

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Utlån per dag i helgen (rengjøringskostnader)	500	500
Utlån per time (rengjøringskostnader)	500	500

Høienhald bad (varmtvannsbasseng)

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Basseng normalpris per time	700	800
Enkeltbad barn under 16 år	45	50
Enkeltbad familiebillett + voksne + 2 barn, ekstra barn 25 kr ved familierabatt	235	240
Enkeltbad voksne	95	100
Klippekort -10 klipp barn under 16 år	400	0 Tilbudet utgår
Klippekort -Årskort (12mnd fra kjøpsdato) barn	1 900	2 000
Klippekort -Årskort (12mnd fra kjøpsdato) voksne	3 800	4 000
Leie mer enn 10 avtaler per uke, 20% rabatt, per time	560	640
Publikumsbad Klippekort -10 klipp voksne/20 klipp barn u/16 år	850	800
Tilgang til lokaler utenom ordinær åpningstid	750	800

Mossehallen - svømmehall

Gebyr	Sats 2024	Sats Merknad 2025
Basseng normalpris per time	1 250	1 350
Idrettsskole/ferieklubb/fotballskole/svømmeskole o.l. i regi av frivillige lag/organisasjoner pr. dag	1 000	300
Idrettsskole/ferieklubb/fotballskole/svømmeskole o.l. i regi av frivillige lag/organisasjoner pr. time	300	100
Klippekort. 10 klipp voksne, 20 klipp barn u/16 år	720	720
Publikumsbad barn under 16 år, student og honnør	40	45
Publikumsbad familiebillett 2 voksne + 2 barn (for hvert ekstra barn kr 20,-)	200	240
Publikumsbad Grupperabatt min. 10 pers	20%	20%
Publikumsbad voksne	80	90
Publikumsbad Årskort (12 mnd. fra kjøpsdato) voksen	3 000	3 200
Publikumsbad Årskort barn, student og honnør (12 mnd. fra kjøpsdato)	1 500	1 600
Tilgang til lokaler utenom ordinær åpningstid	750	800
Trening for lokale idrettslag innenfor åpningstid barn og unge	0	0
Trening for lokale idrettslag innenfor åpningstid voksne	0	675
Utlån av dusj og badstue	60	65
Utlån av garderobe per time	80	65

Mossehallen - idrettshall

Økonomiplan for 2025-2028

Gebyr	Sats 2024	Sats Merknad 2025
Idrettsskole/ferieklubb/fotballskole/svømmeskole o.l. i regi av frivillige lag/organisasjoner pr. dag	500	300
Idrettsskole/ferieklubb/fotballskole/svømmeskole o.l. i regi av frivillige lag/organisasjoner pr. time	150	100
Makspris pr arrangement i helg pr dag pr 1/1 hall	7 200	8 000
Makspris pr arrangement i helg pr dag pr 1/3 hall	2 400	3 200
Sosiale rom/møterom stort, per time (følger med ved leie til arrangement)	200	215 Faste leietakere betaler 50% av leiepris
Tilgang til lokaler utenom ordinær åpningstid	750	800
Trening for lokale idrettslag innenfor åpningstid barn og unge	0	0
Utlån hall per time 1/1	900	960
Utlån hall per time 1/3	300	320

Makspris pr arrangement i helg pr dag pr 1/1 hall

Makspris for baneleie av anlegg til idrettsarrangement er baneleie x 8 timer/dag. Tjenester som ekstra renhold, tilgang lokaler utenom åpningstid og andre varere/tjenester beskrevet i Bookup kommer i tillegg

Makspris pr arrangement i helg pr dag pr 1/3 hall

Makspris for baneleie av anlegg til idrettsarrangement er baneleie x 8 timer/dag. Tjenester som ekstra renhold, tilgang lokaler utenom åpningstid og andre varere/tjenester beskrevet i Bookup kommer i tillegg

Svømmehall - Ryggehallen

Gebyr	Sats 2024	Sats Merknad 2025
Basseng normalpris per time	600	650
Familiebillett 2 voksne + 2 barn (for hvert ekstra barn kr 15,-)	150	200
Idrettsskole/ferieklubb/fotballskole/svømmeskole o.l. i regi av frivillige lag/organisasjoner pr. dag	500	300
Idrettsskole/ferieklubb/fotballskole/svømmeskole o.l. i regi av frivillige lag/organisasjoner pr. time	150	100
Publikumsbad Barn under 16 år, honnør og student	30	35
Publikumsbad Klippekort. 10 klipp voksne/20 klipp barn u/16 år, student og honnør	540	560
Publikumsbad Voksne	60	70
Tilgang til lokaler utenom ordinær åpningstid	750	800
Trening for lokale idrettslag innenfor åpningstid barn og unge	0	0
Trening lokale idrettslag innenfor åpningstid voksne	0	325

Nøkkelandhallen, Ryggehallen, Hoppert, Ekholthallen og Øreåsenhallen

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Andre arrangementer (messer/konserter ol.) etter avtale med avd. Idrett	Fastsettes i hvert tilfelle	Fastsettes i hvert tilfelle
Idrettsskole/ferieklubb/fotballskole/svømmeskole o.l. i regi av frivillige lag/organisasjoner pr. dag	500	300
Idrettsskole/ferieklubb/fotballskole/svømmeskole o.l. i regi av frivillige lag/organisasjoner pr. time	150	100
Kamper per. time, fra 15 år	400	320

Økonomiplan for 2025-2028

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Sosiale rom/møterom lite, per time (følger med ved leie til arrangement)	100	110 Faste leietakere betaler 50% av leiepris
Sosiale rom/møterom stort, per time (følger med ved leie til arrangement)	200	215 Faste leietakere betaler 50% av leiepris
Tilgang til lokaler utenom ordinær åpningstid	750	800
Trening for lokale idrettslag innenfor åpningstid barn og unge	0	0
Trening for lokale idrettslag innenfor åpningstid voksne	0	160
Treningsrom per time (maks antall personer fastsettes)	500	530
Utlån hall per time	300	320

Utlån gymsaler

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Andre per time	95	95
Organisasjoner med fysisk aktivitet for barn/unge, funksjonshemmede/syke	0	0

Kunstgressbaner (Melløs, Bellevue, Nøkkeland)

Gebyr	Sats 2024	Sats Merknad 2025
Idrettsskole/ferieklubb/fotballskole/svømmeskole o.l. i regi av frivillige lag/organisasjoner pr. dag	500	300
Idrettsskole/ferieklubb/fotballskole/svømmeskole o.l. i regi av frivillige lag/organisasjoner pr. time	150	100
Kamper per time, fra 15 år	300	320
Normalpris per time	500	320
Tilgang til lokaler utenom ordinær åpningstid	750	800
Trening for lokale idrettslag innenfor åpningstid barn og unge	0	0
Trening for lokale idrettslag innenfor åpningstid voksne	0	160
Utlån andre	500	500

Gressbaner (A+B-feltet, Løken, Øre)

Gebyr	Sats 2024	Sats Merknad 2025
Idrettsskole/ferieklubb/fotballskole/svømmeskole o.l. i regi av frivillige lag/organisasjoner pr. dag	500	300
Idrettsskole/ferieklubb/fotballskole/svømmeskole o.l. i regi av frivillige lag/organisasjoner pr. time	150	100
Normalpris per time	300	320
Tilgang til lokaler utenom ordinær åpningstid	750	800
Trening for lokale idrettslag innenfor åpningstid voksne	0	160
Trening lokale idrettslag/foreninger innenfor åpningstid barn og unge	0	0

Melløs Stadion

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Friidrettsanlegg, kamper og arrangementer (med arrangementsgarderober/foajé) per time	300	320
Hovedbanen, kamper og arrangementer, (med arrangementsgarderober/foajé) etter avtale med avd. Idrett	Fastsettes ved hvert tilfelle	Fastsettes ved hvert tilfelle
Idrettsskole/ferieklubb/fotballskole/svømmeskole o.l. i regi av frivillige lag/organisasjoner pr. dag	500	300

Økonomiplan for 2025-2028

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Idrettsskole/ferieklubb/fotballskole/svømmeskole o.l. i regi av frivillige lag/organisasjoner pr. time	150	100
Sosiale rom/møterom stort, per time (følger med ved leie til arrangement) faste leietakere 50%	500	540 Faste leietakere betaler 50% av leiepris
Tilgang til lokaler utenom ordinær åpningstid	750	800
Trening friidrettsanlegg (løpebane, hoppegrop mm.)	0	0

Øvrige priser

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Avfallshåndtering. Leie av container etter arrangement	Etter gjeldende satser	Etter gjeldende satser
Hærverk/ødeleggelser som medfører erstatning eller reparasjon	Faktiske kostnader	Faktiske kostnader
Leie av garderobeanlegg/toaletter eksternt arrangement, fakturere kostnader til renhold og forbruksartikler	Etter gjeldende satser	Etter gjeldende satser
Opprydning/renhold etter trening/arrangement, ikke utført av leietaker som avtalt	750	800
Renhold under arrangement i helg, kan bestilles på forhånd etter avtale med renholdstjenesten	Etter gjeldende satser	Etter gjeldende satser
Tap av brikke elektronisk tilgang/behov for ekstra, pr. stk	200	220
Tillegg for fjerning av klister utenfor spillflate ved kamper/arrangement	Etter gjeldende satser	Etter gjeldende satser
Utløst alarm, utrykning. Faktureres leietaker	Etter gjeldende satser	Etter gjeldende satser

Skolelokaler

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Overnatting i gymsal/klasserom ved turneringer og annet - pr person pr natt	100	100
Renhold under arrangement i helg, kan bestilles på forhånd etter avtale med renholdstjenesten	Etter gjeldende satser	Etter gjeldende satser
Utløst alarm, utrykning. Faktureres lånetaker	Etter gjeldende satser	Etter gjeldende satser
Utlån aula, Gullfunnet, Vardåsen/kantineområdet Rygge ungdomsskole Samlingssalen Nøkkeland skole pr dag inntil 8 timer lørdag/søndag	1 500	1 500
Utlån aula, Gullfunnet, Vardåsen/kantineområdet Rygge ungdomsskole, Samlingssalen Nøkkeland skole pr dag inntil 8 timer hverdager	1 000	1 000
Utlån av lokaler - fast gjennom året	Etter egen avtale	Etter egen avtale
Utlån barnehage, gymsal (i barnehage/skole der barnet selv går) til f eks sosialt arrangement/barnebursdag	0	0
Utlån grupperom, møterom inntil 8 timer < 10 personer	300	300
Utlån grupperom, møterom inntil 8 timer < 10 personer - lørdag/søndag	500	500
Utlån ordinære klasserom, store møterom, kantine, auditorium pr dag inntil 8 timer - lørdag/søndag	1 000	1 000
Utlån ordinære klasserom, store møterom, kantine, auditorium pr dag inntil 8 timer hverdager	500	500
Utlån spesialrom (mat og helse, kunst og håndverk, musikk) pr dag inntil 8 timer - hverdager	800	800
Utlån spesialrom (mat og helse, kunst og håndverk, musikk) pr dag inntil 8 timer - lørdag/søndag	1 000	1 000

Moss kulturhus (kunstneriske arrangement ikke mva-pliktig, andre arrangementer påregnes mva)

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Ekstraforestilling samme dag (næring og organisasjon i kommunen)	50% rabatt	50% rabatt
Leie av 1 tekniker pr dag (Inntil 10 timer)	5 000	5 300
Leie lokaler pr. dag inntil 8 timer Parkteatret teatersal (næring)	35 000	37 500
Leie lokaler pr. dag inntil 8 timer Parkteatret teatersal (organisasjon i kommunen)	15 000	17 500
Leie lokaler pr. dag inntil 8 timer Samfunnssalen/liten (næring)	1 000	1 250
Leie lokaler pr. dag inntil 8 timer Samfunnssalen/liten (organisasjon i kommunen)	500	650
Leie lokaler pr. dag inntil 8 timer Samfunnssalen/stor (næring)	15 000	17 500
Leie lokaler pr. dag inntil 8 timer Samfunnssalen/stor (organisasjon i kommunen)	6 500	8 500
Teknikertimer overtid	1 100	1 150

Teknikertimer overtid

Etter 8 timer faktureres overtid. Mellom kl. 01:00 og 08:00 beregnes overtid med et tillegg på 100% av ordinær timepris. På offentlige helligdager er timeprisen 133% av ordinær timepris.

Alkohol servering

Gebyrer ved innvilget ambulerende bevilling og bevilling for enkeltanledning. Kommunen følger de til enhver tid fastsatte gebyrene i forskrift til alkohollovens § 6-2

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Gebyr ved innvilget ambulerende bevilling	440	440 Oppdateres i henhold til enhver gjeldende gebyr etter alkoholforskriften § 6-2

Ved innvilget skjenkebevilling for enkeltanledning

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
For arrangement med 200 personer eller færre	440	440 Oppdateres i henhold til enhver gjeldende gebyr etter alkoholforskriften § 6-2
For arrangement med flere enn 200 personer	1 250	1 300
For festival og større arrangement	6 100	6 100 Oppdateres i henhold til enhver gjeldende gebyr etter alkoholforskriften § 6-2
Utstedelse av kopi av bevis på bestått etablerer- og kunnskapsprøve	0	0 Prøveavgift innbetales til AOF ved prøvetaking. Prøvebevis faktureres ikke av kommunen iht. lovverket. Kommunen kan sende kopi der prøvebeviset kan lokaliseres digitalt, men lager ikke nye.

Borgerlig vigsel

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Brudepar som ikke er bosatt i Moss kommune	1 070	2 000
I normalarbeidstiden utenfor kommunens vigselslokale	1 070	1 500
Utenfor normal arbeidstid i kommunens vigselslokaler	1 600	2 000
Utenfor normal arbeidstid og andre steder enn i kommunens vigselslokaler	2 670	3 000

Eiendomsskatt

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Boliger, fritidsboliger og landbrukseiendommer (promillesats)	2,52	2,52
Næringseiendommer (promillesats)	2,52	2,52

Kommunale avgifter

For vann- og avløpsgebyrer er det i statsbudsjettet foreslått å redusere satsen på merverdiavgift fra 25 til 15 prosent fra 1. mai 2025. I gebyrlisten er det beregnet 25 prosent merverdiavgift. Redusert merverdiavgift, 15 prosent, er ikke endelig vedtatt ved fremleggelse av økonomiplan 2025-2028.

Vannavgift eks mva.

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Bomtut - ikke overholdt avtalt avtaletidspunkt - vannmålere	690	720
Fastbeløp mindre vann innlegg (per eiendom/vannmåler)	500	550
Fastbeløp vann innlegg større enn 100 mm	12 770	13 300
Fastbeløp vann innlegg større enn 63 mm – tom. 100 mm	8 510	8 860
Kommunal avlesning av vannmåler	1 230	1 280
Målt forbruk per m ³	25,22	25,68
Tapt vannmåler	0	1 064
Tilknytningsavgift per m ² bruksareal	1,00	1,00
Vannavstengning på kommunal ledning for utbedring privat nett	2 920	3 040

Vannavgift inkl. mva.

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Bomtut - ikke overholdt avtalt avtaletidspunkt - vannmålere	863	900
Fastbeløp mindre vann innlegg (per eiendom/vannmåler)	625	690
Fastbeløp vann innlegg større enn 100 mm	15 963	16 625
Fastbeløp vann innlegg større enn 63 mm – tom. 100 mm	10 638	11 075
Kommunal avlesning av vannmåler	1 538	1 600
Målt forbruk per m ³	31,53	32,10
Tapt vannmåler	0	1 330
Tilknytningsavgift per m ² bruksareal	1,25	1,25

Økonomiplan for 2025-2028

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Vannavstengning på kommunal ledning for utbedring privat nett	3 650	3 800

Avløpsavgift eks mva.

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Besøksgebyr, utført besøk uten mulighet til kontroll av renseanlegg	570	855
Ekstratømming ekstra pr.gang	0	710
Fastbeløp avløp (per eiendom/vannmåler)	750	825
Forurensningsgebyr ved pålegg om endringer for eneboliger pr dag	330	345
Kontroll av avløpsanlegg i spredt bebyggelse - helårsbebyggelse	1 340	2 010
Kontroll av avløpsanlegg i spredt bebyggelse - hytter	780	1 170
Kontroll mindre påslipp	1 340	2 010
Kontroll større påslipp	2 250	3 375
Krisetømming ekstra pr.gang	0	4 270
Målt avløpsforbruk per m3	36,30	39,39
Oppmøte bomtur	0	1 390
Saksbehandling av midlertidig påslipp - kurant sak	5 630	0 Utgår fra 2025
Saksbehandling av midlertidig påslipp - større saksomfang	16 980	0 Utgår fra 2025
Saksbehandling av påslipp - større saksomfang	16 980	17 675 Sak som kan ha større omfang - saksbehandling som eksempelvis omfatter påslipp fra industri og/eller prosessavløp
Saksbehandling mindre endring av påslippstillatelse	2 250	2 340
Saksbehandling mindre endring av påslippstillatelse - større saksomfang	5 630	5 860
Saksbehandling mindre endring av utslippstillatelse over 15 PE	2 250	2 340 PE = Personekvivalenter
Saksbehandling mindre endring av utslippstillatelse tom 15 PE	2 250	2 340 PE = Personekvivalenter
Saksbehandling påslipp	5 630	11 260
Slangeutlegg over 50m	0	185
Sluttømming ekstra pr.gang	0	710
Søknad om utslippstillatelse spredt bebyggelse over 15 PE	16 980	17 675 I tillegg kommer dekning av fakturakostnad for lab-tjeneste. PE = Personekvivalenter
Søknad om utslippstillatelse spredt bebyggelse tom 15 PE	5 630	11 260 I tillegg kommer dekning av fakturakostnad for lab-tjeneste. PE = Personekvivalenter
Tilknytningsavgift per m2 bruksareal	1,00	1,00
Tilsyn med avløpsanlegg i spredt bebyggelse (varslet etter avvik)	2 250	2 340
Tilsyn mindre påslipp (etter varsling)	2 250	2 340
Tilsyn større påslipp (etter varsling)	5 630	5 860
Transportgebyr tømming av septiktank/fettutskiller	1 200	1 510
Tømming av fettutskiller pr m3	330	415
Tømming av tett tank pr m3	330	415

Økonomiplan for 2025-2028

Avløpsavgift inkl. mva.

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Besøksgebyr, utført besøk uten mulighet til kontroll av renseanlegg	713	1 068
Ekstratømming ekstra pr.gang	0	890
Fastbeløp avløp (per eiendom/vannmåler)	938	1 030
Forurensningsgebyr ved pålegg om endringer for eneboliger pr dag	413	430
Kontroll større påslipp - unntatt merverdiavgift	2 250	3 375
Kontroll av avløpsanlegg i spredt bebyggelse - helårsbebyggelse - unntatt merverdiavgift	1 340	2 010
Kontroll av avløpsanlegg i spredt bebyggelse - hytter - unntatt merverdiavgift	780	1 170
Kontroll mindre påslipp - unntatt merverdiavgift	1 340	2 010
Krisetømming ekstra pr.gang	0	5 340
Målt avløpsforbruk per m3	45,38	49,24
Oppmøte bomtur tømming	0	1 740
Saksbehandling av midlertidig påslipp - kurant sak - unntatt merverdiavgift	5 630	0 Utgår fra 2025
Saksbehandling av midlertidig påslipp - større saksomfang - unntatt merverdiavgift	16 980	0 Utgår fra 2025
Saksbehandling av påslipp - større saksomfang - unntatt merverdiavgift	16 980	17 675 Sak som kan ha større omfang - saksbehandling som eksempelvis omfatter påslipp fra industri og/eller prosessavløp
Saksbehandling av påslipp - unntatt merverdiavgift	5 630	11 260
Saksbehandling mindre endring av påslippstillaelse - større saksomfang - unntatt merverdiavgift	5 630	5 860
Saksbehandling mindre endring av påslippstillaelse - unntatt merverdiavgift	2 250	2 340
Saksbehandling mindre endring av utslippstillatelse over 15 PE - unntatt merverdiavgift	2 250	2 340 PE = Personekvivalenter
Saksbehandling mindre endring av utslippstillatelse tom 15 PE - unntatt merverdiavgift	2 250	2 340 PE = Personekvivalenter
Slangeutlegg over 50m	0	230
Sluttømming ekstra pr.gang	0	890
Søknad om utslippstillatelse spredt bebyggelse over 15 PE - unntatt merverdiavgift	16 980	17 675 I tillegg kommer dekning av fakturakostnad for lab-tjeneste. PE = Personekvivalenter
Søknad om utslippstillatelse spredt bebyggelse tom 15 PE - unntatt merverdiavgift	5 630	11 260 I tillegg kommer dekning av fakturakostnad for lab-tjeneste. PE = Personekvivalenter
Tilknytningsavgift pr m2 bruksareal	1,25	1,25
Tilsyn med avløpsanlegg i spredt bebyggelse (varslet etter avvik) - unntatt merverdiavgift	2 250	2 340
Tilsyn mindre påslipp - unntatt merverdiavgift	2 250	2 340
Tilsyn større påslipp - unntatt merverdiavgift	5 630	5 860
Transportgebyr tømming av septiktank/fettutskiller	1 500	1 885
Tømming av fettutskiller pr m3	413	520
Tømming av tett tank pr m3	413	520

Økonomiplan for 2025-2028

Husholdningsrenovasjon eks mva.

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
1. Restavfall 140 liter (standard)	2 875	3 680
2. Papp/papir 240 liter (standard), 360 liter, 660 liter	285	285
3. Plast 140 liter (sekk), 240 liter (standard), 360 liter, 660 liter	285	285
4. Glass/metall 140 liter (standard), 240 liter, 360 liter, 660 liter	285	285
Dobbel tømmefrekvens i forhold til standard - ekstra	100%	100%
Ekstratømming restavfall 240 liter	635	635
Ekstratømming restavfall 3-5 m3 nedgravd	1 620	0 Utgår i 2025
Ekstratømming restavfall 370 liter	680	680
Ekstratømming restavfall 660 liter	800	800
Ekstratømming restavfall Gebyr for ekstratømming utsortert	600	600
Ekstratømming restavfall 140 liter (standard)	600	600
Fritidsrenovasjon - Campingrenovasjon	1 490	0 Utgår i 2025 - tømming i perioden påske-15.10 og et redusert tilbud fra 15.10 til påske
Fritidsrenovasjon - Hytterrenovasjon	2 240	2 720 tømming i perioden påske-15.10 og et redusert tilbud fra 15.10 til påske
Fritidsrenovasjon - Nedgravde løsninger camping, per enhet	1 490	0 Utgår i 2025 - tømming i perioden påske-15.10 og et redusert tilbud fra 15.10 til påske
Gangtillegg prisgruppe 1 (8-20 m)	1 125	1 125
Gangtillegg prisgruppe 2 (21-30 m)	2 160	2 160
Gangtillegg prisgruppe 3 (31-40 m)	3 210	3 210
Nedgravde løsninger, per boenhet - standard hentefrekvens	2 920	3 736
Nedgravde løsninger, per boenhet økt hentefrekvens	0	5 600
Papp/papir/drikkekartong inntil 103 container	22 660	0 Utgår i 2025
Plastballasje inntil 103 container	22 660	0 Utgår i 2025
Restavfall 1000 liter	22 705	0 Utgår i 2025
Restavfall 140 liter med tømming hver 14. dag	1 470	1 865
Restavfall 240 liter	5 275	6 753
Restavfall 360 liter	8 230	10 534
Restavfall 660 liter	14 720	18 841
Restavfall inntil 103 container	89 165	0 Utgår i 2025

Husholdningsrenovasjon inkl. mva.

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
1. Restavfall 140 liter (standard)	3 594	4 600
2. Papp/papir 240 liter (standard), 360 liter, 660 liter	356	356
3. Plast 140 liter (sekk), 240 liter (standard), 360 liter, 660 liter	356	356
4. Glass/metall 140 liter (standard), 240 liter, 360 liter, 660 liter	356	356
Dobbel tømmefrekvens i forhold til standard - ekstra	100%	100%
Ekstratømming restavfall 240 liter	794	794
Ekstratømming restavfall 3-5 m3 nedgravd	2 025	0 Utgår i 2025
Ekstratømming restavfall 370 liter	850	850
Ekstratømming restavfall 660 liter	1 000	1 000
Ekstratømming restavfall Gebyr for ekstratømming utsortert	750	750
Ekstratømming restavfall 140 liter (standard)	750	750
Fritidsrenovasjon - Campingrenovasjon	1 863	0 Utgår i 2025 - tømming i perioden påske-15.10 og

Økonomiplan for 2025-2028

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
		et redusert tilbud fra 15.10 til påske
Fritidsrenovasjon -Hytterenovasjon	2 800	3 400 tømming i perioden påske-15.10 og et redusert tilbud fra 15.10 til påske
Fritidsrenovasjon -Nedgravde løsninger camping, per enhet	1 863	0 Utgår i 2025 - tømming i perioden påske-15.10 og et redusert tilbud fra 15.10 til påske
Gangtillegg prisgruppe 1 (8-20 m)	1 406	1 406
Gangtillegg prisgruppe 2 (21-30 m)	2 700	2 700
Gangtillegg prisgruppe 3 (31-40 m)	4 013	4 013
Nedgravde løsninger, per boenhet - standard hentefrekvens	3 650	4 670
Nedgravde løsninger, per boenhet økt hentefrekvens	0	7 000
Papp/papir/drikkekartong inntil 103 container	28 325	0 Utgår i 2025
Plastemballasje inntil 103 container	28 325	0 Utgår i 2025
Restavfall 1000 liter	28 381	0 Utgår i 2025
Restavfall 140 liter med tømming hver 14. dag	1 838	2 331
Restavfall 240 liter	6 594	8 441
Restavfall 360 liter	10 288	13 168
Restavfall 660 liter	18 400	23 551
Restavfall inntil 103 container	111 456	0 Utgår i 2025

Gebyr for feiing og tilsyn

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Årsgebyr for boligtilsyn og feiing -eks. mva	440	448
Årsgebyr for boligtilsyn og feiing -inkl. mva	550	448

Årsgebyr for boligtilsyn og feiing -eks. mva

Regulert av Lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsvernloven) Kapittel 6. Gebyr, kompensasjon og erstatning m.m. § 28 Gebyr m.m. Feiertjenestene er 100 prosent avgiftsfinansiert og årsgebyret fastsettes i henhold til H-3/14 Retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester (KMD).

Årsgebyr for boligtilsyn og feiing -inkl. mva

Regulert av Lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsvernloven) Kapittel 6. Gebyr, kompensasjon og erstatning m.m. § 28 Gebyr m.m. Feiertjenestene er 100 prosent avgiftsfinansiert og årsgebyret fastsettes i henhold til H-3/14 Retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester (KMD).

Graving av stikkledninger eks. mva

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Annet arbeid som sprengning, massutskifting etc. avtales separat	0	0
Deler for kobling. Pris per grøft	1 100	1 145
Graving av grøft dypere enn 2,0m inkl. rør. Pris per m.	3 700	3 850 Priser inneholder grovplanering av traseen og ledninger: 32mm vann,

Økonomiplan for 2025-2028

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
		110mm overvann. Andre dimensjoner må avtales og bekostes.
Graving av grøft inntil 2,0 m dybde inkl. rør. Pris per m.	3 400	3 540 Priser inneholder grovplanering av traseen og ledninger: 32mm vann, 110mm overvann. Andre dimensjoner må avtales og bekostes.
Kryssing av gjerder, hekk etc.	2 230	2 320
Kryssing av kabler	1 900	1 980
Kvikkleier grunnundersøkelser	10 000	10 410
Montering av husdrenskum	8 600	8 950

Graving av stikkledninger inkl. mva

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Annet arbeid som sprengning, massutskifting etc. avtales separat	0	0
Deler for kobling. Pris per grøft	1 375	1 430
Graving av grøft dypere enn 2,0m inkl. rør. Pris per m.	4 625	4 815 Priser inneholder grovplanering av traseen og ledninger: 32mm vann, 110mm overvann. Andre dimensjoner må avtales og bekostes.
Graving av grøft inntil 2,0 m dybde inkl. rør. Pris per m.	4 250	4 425 Priser inneholder grovplanering av traseen og ledninger: 32mm vann, 110mm overvann. Andre dimensjoner må avtales og bekostes.
Kryssing av gjerder, hekk etc.	2 788	2 900
Kryssing av kabler	2 375	2 470
Kvikkleier grunnundersøkelser	12 500	13 010
Montering av husdrenskum	10 750	11 190

Tiltaksplan for graving i forurenset grunn

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Enkel sak – saksbehandling	9 085	9 450
Enkel sak – tilsyn/kontroll	3 870	4 025
Omfattende sak – saksbehandling	29 820	31 010
Omfattende sak – tilsyn / kontroll	7 850	8 160

Handel med fyrverkeri

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Gebyr for behandling av søknader om tillatelse til handel med fyrverkeri i klasse II, III og IV	2 450	2 550
Gebyr for gjennomføring av tilsyn/kontroll	1 300	1 350

Gravetillatelser

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Behandlingsgebyr	3 600	3 750
Kontrollgebyr	1 140	1 185

Parkering avgiftsbelagte plasser

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Kontrollsanksjon (avgiftsplasser)	660	660 Prisene følger de maksimalpriser Stortinget til enhver tid bestemmer.
Kontrollsanksjon (overtredelse på plasser reservert for forflytningshemmede)	990	990 Prisene følger de maksimalpriser Stortinget til enhver tid bestemmer.
Parkeringsgebyr (feilparkering i strid med skiltforskriften eller trafikkreglene)	990	990 Prisene følger de maksimalpriser Stortinget til enhver tid bestemmer.
Peer Gynt helsehus: Biler med fossilt drivstoff - per time	26	27
Peer Gynt helsehus: Elbiler per time	13	27 Parkeringsavgift betales i tillegg til pris per kWh ved lading (inkluderes i prisen som betales på ladestolpen)
Sone 1 (Sentrum og Mossehallen): Biler med fossilt drivstoff - per time	32	33
Sone 1 (Sentrum og Mossehallen): Elbiler per time	16	33 Ved lading av elbil betales parkeringsgebyr i tillegg til ladekostnaden på antall kWh. Gebyret er inkludert i prisen som betales på ladestolpen.
Sone 2 (Myra): Biler med fossilt drivstoff – per time	11	11
Sone 2 (Myra): Elbiler	0	11 Elbiler betaler for kWh ved lading i sone 2
Sone 2 (Myra): Per dag - ved parkering i mer enn 5 timer	52	55

Utleie av kommunal gategrunn

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Foodtrucks – per dag	290	300
Foodtrucks - per halvår	3 100	3 500
Foodtrucks – per måned	1 850	2 000
Foodtrucks - per uke	900	1 000
Foodtrucks - per år	6 100	6 500
Riggplasser /leie av grunn utenfor sentrum per m2 per mnd.	20	100
Riggplasser i sentrum (containere ol.) per m2 per dag	1,60	5,00
Riggplasser i sentrum (containere ol.) per m2 per mnd.	50	200
Riggplasser/leie av grunn utenfor sentrum per m2 per dag	0,60	2,50
Uteservering - per m2 pr mnd.	55	60
Uteservering - per m2 pr år	155	160

Gebyr landbruk

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Gebyr for behandling av konsesjonssaker	5 000	5 000

Gebyr for behandling av konsesjonssaker

Gebyret er det samme for Moss og Råde kommune. Maksgebyr fastsettes av Landbruks- og matdepartementet.

Arbeidstillatelse

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Behandlingsgebyr	1 040	1 080

Utleie av kommunal grunn

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Kommersielle arrangement under 4 timer, per dag	0	2 000
Kommersielle arrangementer over 4 timer, per dag	0	4 000

Gebyrer etter plan og bygningsloven

Gebyr for behandling av konsesjonssaker

Gebyret er det samme for Moss og Råde kommune. Maksgebyr fastsettes av Landbruks- og matdepartementet.

Gebyrer etter plan og bygningsloven

Hjemmel: Plan- og bygningsloven § 33-1, jf. byggesaksforskriften og eierseksjonsloven § 15.
Matrikkellovens 32 og forskriftens §16 Vedtak: Moss kommune 06.11.2019, sak KST 037/19 og 038/19

Ikrafttredelse: 1. januar 2020

Revidert ved budsjettbehandling i 2024.

Kapittel 1 – Generelle bestemmelser

Gebyrer etter dette regulativ betales etter faktura utstedt av kommunen. Betaling kan kreves før forretning berammes, arbeid igangsettes eller før tillatelser/vedtak fattes. Alle priser er angitt i norske kroner. Det beregnes ikke merverdiavgift på gebyrer etter plan- og bygningsloven eller eierseksjonsloven.

Regulativet speiler det faktiske arbeidet de ulike sakstypene medfører. Samlet fakturert gebyr dekker saksbehandling, administrasjonskostnader, tilsyn med videre.

§ 1-1. Betalingsplikt

Alle som får utført tjenester etter dette regulativet skal betale gebyr.

Kommunen krever i tillegg inn tinglysningsgebyr og dokumentavgift i saker der kommunen må forskuttere dette.

§ 1-2. Tidspunkt for gebyrfastsetting og fakturering

Gebyr etter plan- og bygningsloven og eierseksjonsloven beregnes etter de satser som gjelder på tidspunktet fullstendig søknad mottas av kommunen, med mindre noe annet fremgår av regulativet.

Gebyret faktureres når vedtak fattes, etter avholdt oppstartsmøte eller forhåndskonferanse eller når kommunen har ferdigbehandlet eller avsluttet saken. Planforslag faktureres ved vedtak om offentlig ettersyn.

Gebyret forfaller til betaling 30 dager etter fakturadato. Ved for sen betaling påløper purregebyr etter inkassoforskriften. Gebyret må betales og forfaller uansett om vedtaket er påklaget eller det er søkt om reduksjon av gebyr.

§ 1-3. Gebyr og priser i regulativet

Regulativets gebyrer reflekterer kommunens arbeid med de ulike sakstypene og er beregnet i samsvar med selvkostprinsippet. Gebyrregulativet vedtas årlig av kommunestyret som har anledning til å prise gebyrene lavere enn selvkost.

§ 1-4. Sakkyndig bistand

Der kommunen leier inn sakkyndig bistand for kontroll, uttalelser, vurderinger ut fra lov- og forskriftskrav og lignende, vil kostnadene for slik bistand bli tillagt gebyret. I tillegg blir det fakturert for medgått tid for kommunens arbeid med å hente inn denne bistanden.

§ 1-5. Urimelig gebyr

Dersom fagutvalget etter egen vurdering eller etter skriftlig søknad anser gebyret som klart urimelig, kan gebyret settes ned. Søknad om redusert gebyr utsetter ikke betalingsfristen.

§ 1-6. Klage

Når gebyret er hjemlet i plan- og bygningsloven § 33-1, eierseksjonsloven § 15, eller matrikkelloven er det ikke anledning til å klage på gebyret i den enkelte sak. Enkeltvedtak etter § 1-5 om urimelig gebyr kan påklages til Fylkesmannen i Viken etter reglene i forvaltningsloven.

§ 1-7. Avslag

Saksbehandlingen anses som avsluttet dersom det ikke er sendt klage innen klagefristens utløp. For å etterleve selvkostreglene skal det ved avslag betales 100 % av ordinært gebyr. Beløpet blir ikke godskrevet ved ny eller endret søknad.

§ 1-8. Tilbaketrekking av søknad

Dersom søknad trekkes tilbake, skal tiltakshaver eller søker betale en andel av gebyret avhengig av hvor langt kommunen har kommet i behandlingen av søknaden. Det fremgår av regulativet hvor mye som skal betales.

§ 1 – 9 Definisjoner og forklaringer

I denne forskriften menes med:

- Pbl: Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven).
- Eiersl: Lov om eierseksjoner (eierseksjonsloven).
- SAK: Forskrift om byggesak (byggesaksforskriften).
- TEK: Forskrift om tekniske krav til byggverk (byggeteknisk forskrift).
- Søknadspliktige tiltak: Tiltak definert i plan- og bygningsloven §§ 20-1, 20-2, 20-3, 20-4.
- Grunngelyr: Gebyr som skal dekke de generelle oppgavene i saksbehandlingsprosessen som er uavhengig av tiltakets kompleksitet og størrelse.
- Saksbehandlingsgebyr: Gebyr som skal dekke oppgavene i saksbehandlingsprosessen som er avhengig av tiltakets kompleksitet og størrelse.
- Registreringsgebyr: Gebyr som skal dekke arbeidet med oppgavene knyttet til registrering i matrikkelen. Gebyret betales per bruksenhet eller per endring av bruksenhet.
- Tiltaksklasse: Inndeling av oppgaver i tiltaket basert på vanskelighetsgrad, kompleksitet og konsekvenser av mangler og feil, jf. SAK § 9-4.
- Matrikkel: Nasjonalt eiendomsregister hvor hver eiendom har et unikt nummer bestående av kommunenummer, gårdsnummer (gnr), bruksnummer (bnr), festenummer (fnr.) og seksjonsnummer (snr.). Dersom bruket ikke har feste- og/eller seksjonsnummer har disse verdien null (0). Tidligere kalt GAB-registeret (Grunneiendoms-, Adresse- og Bygningsregisteret).
k. Eiendom: Fast eiendom definert med et eget gårds- og bruksnummer, festenummer og/eller seksjonsnummer i matrikkelen. Seksjon etablert i henhold til lovgivningen om eierseksjoner regnes som selvstendig eiendom.
- Bruksenhet: Bygning eller del av bygning (lokale), f.eks. boenhet, garasje, anneks/uthus, kontorenhet, verksted og lager.
- Boenhet: Bruksenhet som har alle hovedfunksjoner for bolig, slik som stue, kjøkken, soveplass, bad og toalett, og har egen inngang og er fysisk atskilt fra øvrige enheter, jf. SAK § 2-2.
- Bygningstype: Standardisert kategorisering av den enkelte bygning etter NS-3457. Bygningstyper fra 111 til 199 tilhører bygningshovedgruppe Bolig. Bygningstyper fra 211 til 840 er alt annet enn bolig.
- Bruksareal (BRA): Bruksareal for eiendom som er registrert i matrikkelen og beregnet med utgangspunkt i NS-3940.
- Bebygd areal (BYA): Bebygd areal bestemmes av den horisontale projeksjonen av bygningens utvendige dimensjoner på terreng (fotavtrykket).
- Daa: Dekar, 1 000 kvadratmeter.
- Vnr.: Varenummer.

Gebyrer for private planforslag (reguleringsplaner)

§ 2-1. Generelt

Det skal betales gebyr for alle private planforslag for kommunens arbeid frem til høring og offentlig ettersyn, samt merknadsbehandling. I plansaker faktureres gebyret i forbindelse med vedtak om

offentlig ettersyn. I saker som avsluttes før fullstendig planforslag er lagt frem, eller før offentlig ettersyn, faktureres gebyret når saken avsluttes.

§ 2-2. Timepris

For de tjenester som ikke omfattes av dette regulativet så kan det tas gebyr etter medgått tid. Timesatsen dekker også støttefunksjoner og administrasjon av tjenesten.

Timepris		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. Y	For tjenester som ikke faller inn under regulativbestemmelsene	Per time	1250	1375

§ 2-3. Tilleggsgebyr

I tillegg til det faste gebyret, påløper det et tilleggsgebyr dersom planforslaget ikke leveres i fullverdig digital form.

Tillegg for planforslag som ikke er levert etter SOSI-standarden: etter medgått tid som kommunen har brukt for å rette opp kartgrunlaget.

Tillegg for mangelfulle plandokumenter til førstegangsbehandling: etter medgått tid som kommunen har brukt for å rette opp plandokumenter.

Kommunen skal avklare med forslagsstiller før kommunen tar gebyr for å rette opp kartgrunnlag eller plandokumenter.

§ 2-4. Tilbaketrekking av planforslag

Ved trekk av planforslag eller manglende oppfølging fra forslagsstiller skal det betales en andel av samlet saksbehandlingsgebyr avhengig av hvor langt kommunen har kommet i saksbehandlingen.

Trekk av planforslag		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 020	For forslag som trekkes etter varsel om oppstart, men før innsendt planforslag er mottatt	Per planforslag	25 %	25%
Vnr. 021	For sak som avsluttes etter påbegynt saksbehandling, men før førstegangsvedtak	Per planforslag	50 %	50%
Vnr. 022	For sak som avsluttes etter påbegynt	Per planforslag	100 %	100%

Økonomiplan for 2025-2028

	saksbehandling og etter førstegangsvedtak			
--	---	--	--	--

§ 2-5. Oppstartsmøte

Det er obligatorisk med et oppstartsmøte hvor alle temaer som er nødvendig for å klargjøre forutsetningene for det videre planarbeidet og utformingen av det endelige planforslaget behandles. Kommunen skal skrive referat. Jf. forskrift om behandling av private forslag til detaljregulering etter plan- og bygningsloven §§ 2 og 3.

Oppstartsmøte, jf. pbl § 12-8		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.030	Oppstartsmøte	Per møte	44 000	48 500
Vnr.031	Planinitiativ som avvises uten oppstartsmøte	Per forslag	18 500	20 000

§ 2-6. Private planforslag

Alle private planforslag skal betale et todelt gebyr bestående av planens areal og bebyggelsens areal. Arealer som reguleres til offentlige grønnstruktur- og friluftsførmål, verneområder samt eksisterende offentlige trafikkområder skal ikke tas med i beregningen. Det skal betales gebyr for beregnet maksimalt tillatt bruksareal (BRA) i ny bebyggelse og i eksisterende bebyggelse som gis nytt reguleringsformål. Gebyret beregnes i forhold til de utbyggingsmuligheter planforslaget gir, og ikke til faktiske byggeplaner der disse foreligger. Bruksareal over og under terreng skal regnes med, også garasjelegg og tekniske rom medregnes.

Reguleringsplan, jf. pbl §§ 12-10, 12-11		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.040	Behandling av reguleringsplanforslag	Per planforslag, inntil 1,5 daa	88 000	97 000
Vnr.041	Behandling av reguleringsplanforslag	Per planforslag, fra 1,5 til 3 daa	126 000	139 000
Vnr.042	Behandling av reguleringsplanforslag	Per planforslag, fra 3 til 10 daa	165 000	182 000
Vnr.043	Behandling av reguleringsplanforslag	Per planforslag, over 10 daa	231 000	254 000

I områder regulert til kombinerte formål, bolig eller fritidsboliger kommer et tillegg per kvadratmeter BRA som følger:

Reguleringsplan, jf. pbl §§ 12-10, 12-11		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.050	Regulert til kombinerte formål, bolig- og fritidsboligformål	Per 100 m2 BRA	1 850	2 050

Gebyr beregnes inntil 100 000 m2 BRA.

Økonomiplan for 2025-2028

I områder regulert til andre formål enn kombinerte formål, bolig og fritidsbolig kommer et tillegg som følger:

Reguleringsplan, jf. pbl §§ 12-10, 12-11		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.060	Annet enn bolig og fritidsbolig (dvs. næring, tjenesteyting mv.)	Per 100 m2 BRA	1 200	1 450
Vnr.061	For tiltak som ikke lar seg areal beregne etter denne bestemmelsen, f.eks. avfallsplass, bane for motorsport ol.	Per planforslag	159 000	175 000

Gebyr beregnes inntil 100 000 m2 BRA.

§ 2-7. Planer med planprogram og konsekvensutredning

For planforslag som krever planprogram og/eller konsekvensutredning (KU) skal det betales tilleggsgebyr.

Planprogram og konsekvensutredning, jf. pbl § 4-1, § 4-2 andre ledd og kap. 14		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.070	For planer som krever planprogram	Per planforslag	72 000	79 500
Vnr.071	For planer som krever konsekvensutredning	For 1 til 3 KU-tema	36 000	40 000
Vnr.072	For planer som krever konsekvensutredning	Flere enn 3 KU-tema	55 000	60 500

§ 2-8. Utfylling og endring av plan

Ved utfylling eller endring av plan skal det betales gebyr.

Utfylling og endring av plan		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.080	Endringer som behandles som ny plan i samsvar	Per planforslag	Fullt gebyr	Fullt gebyr

Økonomiplan for 2025-2028

	med pbl § 12-14 første ledd			
Vnr.081	Mindre endringer i reguleringsplan, oppheving av eller utfyllinger innenfor hovedtrekkene i reguleringsplanen, jf pbl. § 12-14 andre ledd	Per planforslag	57 000	63 000

Kapittel 3 - Byggesak

§ 3-1. Generelt

For alle søknadspårligte tiltak etter plan- og bygningsloven skal det beregnes grunngebyr, saksbehandlingsgebyr og registreringsgebyr med mindre annet fremgår av regulativet. For tiltak som er unntatt søknadspårlig skal det beregnes registreringsgebyr dersom tiltaket skal matrikkelføres.

§ 3-2. Grunngebyr

Grunngebyret skal dekke de generelle oppgavene i saksbehandlingsprosessen som er uavhengig av tiltakets kompleksitet og størrelse, eksempelvis arkiv, infrastruktur mv, samt kommunens oppfølging av ulovligheter.

Grunngebyr		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.100	Søknadspårligte tiltak	Per søknad	5 250	5 500

§ 3-3. Registreringsgebyr

For søknadspårligte tiltak etter plan- og bygningsloven skal det betales registreringsgebyr, som skal dekke kostnadene knyttet til arbeid som må gjøres i matrikkelen. Arbeid i matrikkelen øker proporsjonalt med antall bruksenheter og det skal betales et registreringsgebyr per bruksenhet. Gebyret skal også betales ved endring av bruksenhet.

Registreringsgebyr		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 110	Registreringspårligte tiltak	Per bruksenhet	1 150	1 200
Vnr. 111	Fradrag der søker har levert boligspesifikasjon eller tilsvarende iht. kommunens spesifikasjon	Per bruksenhet	50 %	50 %

§ 3-4. Tilsyn spesifikasjon

Tilsyn er et viktig virkemiddel for å kontrollere at tiltak gjennomføres i samsvar med bestemmelser gitt i eller med hjemmel i plan- og bygningsloven. Tilsyn skal bidra til bedre gjennomføring av byggeprosesser, avdekke ulovligheter og virke forebyggende. 20 % av saksbehandlingsgebyret skal dekke kommunens tilsynsvirksomhet.

§ 3-5. Timepris

For de tjenester som ikke er omtalt i regulativet, men som krever behandling etter plan- og bygningsloven, gjelder et gebyr etter medgått tid. Timesatsen dekker blant annet saksbehandling, støttefunksjoner og administrasjon.

Timepris		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.120	For tjenester som ikke faller inn under regulativbestemmelsene	Per time	1 250	1 300

§ 3-6. Tilbaketrekking av søknad mv.

Ved tilbaketrekking av søknad skal tiltakshaver betale en andel av gebyret avhengig av hvor langt kommunen har kommet i saksbehandlingen.

Tilbaketrekking av søknad mv.		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.130	For søknader som trekkes før påbegynt saksbehandling	Per søknad	Grunngebyr	Grunngebyr
Vnr. 131	For søknader som trekkes etter utsendt mangelbrev	Per søknad	Grunngebyr	Grunngebyr
Vnr. 132	For sak som avsluttes etter saksbehandling, men før vedtak	Per søknad	Grunngebyr + 50 % av saks-behandlings gebyr	Grunngebyr + 50 % av saks-behandlings gebyr

§ 3-7. Mangelfulle søknader

En søknad kan avvises dersom den er mangelfull og ufullstendig.

		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 140	Utstedelse av mangelbrev søknad med ansvarsrett, jf pbl § 20-3	Per mangelfull søknad	0	0
Vnr. 141	Utsendelse av mangelbrev – søknad uten ansvarsrett, jf pbl § 20-4	Per mangelfull søknad	0	0

§ 3-8. Forhåndskonferanse

For nærmere avklaring av rammer og innhold i tiltaket kan det holdes forhåndskonferanse mellom tiltakshaver, kommunen og andre berørte fagmyndigheter. Forhåndskonferanse utløser ikke grunngebyr. Kommunen plikter å føre referat.

Forhåndskonferanse etter pbl § 21-1		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 150	Forhåndskonferanse, tiltak uten ansvarsrett	Per møte	0	1 800

Økonomiplan for 2025-2028

Vnr. 151	Forhåndskonferanse, tiltak med ansvarsrett	Per møte	0	3 100
-------------	--	----------	---	----------

§ 3-9. Søknad om endring av gitt tillatelse

Ved søknad om endring av gitt tillatelse påløper det gebyr så fremt endringene ikke dekkes av øvrige bestemmelser i regulativet. Søknad om endring av gitt tillatelse utløser ikke nytt grunnegebyr.

Søknad om endring av gitt tillatelse		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.160	Ved mindre endringer av godkjent søknad, som betinger nytt vedtak, betales en andel av ordinært saksbehandlingsgebyr (unntatt dispensasjon) for ny søknad	Per søknad	20 %	20 %
Vnr.161	Ved større endringer av godkjent søknad. Som betinger nytt vedtak, betales en andel av ordinært saksbehandlingsgebyr (unntatt dispensasjon) for ny søknad	Per søknad	50 %	50 %

Mindre endring: ingen endring kreves i matrikkelen.

Større endring: krever endring i matrikkelen og/eller nabovarsling.

Er endringene så betydelige at søknaden blir å betrakte som ny sak, betales fullt gebyr. Det skal betales fullt gebyr ved ny behandling av tidligere godkjent byggetiltak.

§ 3-10. Dispensasjonssøknad

Tiltak som ikke er i overensstemmelse med bestemmelser i lov, forskrift eller plan krever søknad om dispensasjon. Gebyret kommer i tillegg til eventuelle saksbehandlingsgebyr.

Dispensasjon etter pbl. Kapittel 19		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.170	Søknad om dispensasjon i forbindelse med byggesak	Per søknad	22 400	23 300

Økonomiplan for 2025-2028

Vnr.171	Søknad om dispensasjon for tiltak på eksisterende bolig og fritidsbolig i tråd med retningslinjer i LNF-områder	Per søknad	9 200	9 600
Vnr.172	Søknad om dispensasjon som ikke krever uttalelse fra myndigheter	Per søknad	9 200	9 600
Vnr.173	Tillegg per dispensasjon utover den første	Per dispensasjon	9 200	9 600

§ 3-11. Søknadsppliktige tiltak med krav om ansvarlige foretak (med ansvarsrett)

Søknad, prosjektering og utførelse av tiltak som skal forestås av foretak med ansvarsrett. Grunngbyr og registreringsgebyr kommer i tillegg.

§ 3-11-1. Oppføring, tilbygging, påbygging, underbygging eller plassering av bygning, konstruksjon eller anlegg, herunder vesentlig endring eller reparasjon

For bygninger som er kombinasjonsbygg (både boligformål og annet enn boligformål) benyttes satser per boenhet/bruksenhet avhengig av bruksenhetenes formål.

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl. 20-3, jf. § 20-1, a og b		Beregningsenhet	BRA inntil 50m2	BRA mellom 50 og 250m2	BRA lik eller 250m2
Bolig og fritidsbolig:					
Vnr. 180 181 182	Bolig og fritidsbolig Bygningstype 111 – 113, 161 -163	Per boenhet	12 500	31 100	43 100
Vnr. 190 191 192	Tomannsbolig Bygningstype 121 – 124	Per boenhet	12 500	25 200	32 600
Vnr. 200 201 201	Rekkehus, kjedehus og andre småhus Bygningstype 131 – 136	Per boenhet, inntil 10 boenheter per bygg [1]	12 500	17 300	23 600
Vnr. 210 211 212	Store boligbygg	Per boenhet,	12 500	17 300	23 600

Økonomiplan for 2025-2028

	Bygningstype 141-159	inntil 20 boenheter per bygg ^[2]			
Vnr. 220 221 222	Tilbygg, påbygg eller underbygg til bolig og fritidsbolig Bygningstype 111-124, 161-163	Per tiltak	11 200	18 200	44 600
Vnr. 230 231 232	Tilbygg, påbygg eller underbygg til bolig og fritidsbolig Bygningstype 131-136, 141-159	Per tiltak	23 600	37 700	93 700
Vnr. 240 241 242	Garasje, uthus, anneks, naust mv. til bolig: Bygningstype 181-199	Per bygning	7 700	14 200	30 200
Annet enn bolig			Samlet søkt BRA inntil 1.000 m2	Samlet søkt BRA mellom 1 000 og 5000 m2	Samlet søkt BRA over 5000 m2
Vnr. 250 251 252	Fabrikk-/industribygg ol. Bygningstype: 211-219	Per bruksenhet	77 200	116 100	231 300
Vnr. 260 261 263	Energiforsyningsbygg, bensinstasjon ol. Bygningstype: 221-229;323	Per bruksenhet	77 200	116 100	231 300
Vnr. 270 271 272	Lager-, fisker- og landbruksbygg ol. Bygningstype: 231-249	Per bruksenhet	77 200	155 600	359 100
Vnr. 280 281 282	Offentlig tilgjengelige publikumsbygg, sykehus og andre bygg for behandl. ol. Bygningstype: 311-322;329-429;441-449;710-829	Per bruksenhet	155 600	308 900	463 200

Økonomiplan for 2025-2028

Vnr. 290 291 292	Parkeringsbygg, hangar ol. Bygningstype: 421-439	Per bruksenhet	77 200	116 100	231 300
Vnr. 300 301 302	Bygg for overnatting mv. Bygningstype: 511-529	Per bruksenhet	155 600	311 300	454 900
Vnr. 310 311 312	Kontor, forretningsbygg og servering m.v Bygningstype: 311-329, 531-539	Per bruksenhet	31 500	116 100	231 300
Vnr. 320 321 322	Undervisnings-, kultur-, museums-, kirkebygg ol. Bygningstype: 611-649;661-669;671-679;830-840	Per bruksenhet	185 400	347 200	454 900
Vnr. 330 331 332	Idrettsbygg ol. Bygningstype: 651-659	Per bruksenhet	77 200	154 500	231 100
Vnr.340 341 342	Tilbygg og påbygg mv. for annet enn bolig Bygningstype 211-840	Per bruksenhet	46 300	77 200	154 600
Røranlegg, ledningsanlegg mv.			Samlet antall løpemete r inntil 1.000 m	Samlet antall løpemete r mellom100 0 og 5.000 m	Samlet antall løpemete r lik eller over 5.000 m
Vnr. 350 351 352	Rør- og ledningsanlegg mv. Intervallinndeling: Samlet antall løpemeter i søknaden.	Per søknad	15 800	24 800	38 300
Svømmebasseng, dam/brønn ol.			Tiltakskl. 1	Tiltakskl. 2 og 3	

Økonomiplan for 2025-2028

Vnr.360	Svømmebasseng, dam/brønn og lignende	Per tiltak	7 900	12 500	
Vnr. 370	Brygge, molo, kai ol.	Per tiltak	12 500	35 500	
Vnr.372,373	Lekeplass, tribuner, idrettsanlegg	Per tiltak	30 900	46 300	
Vnr 374,375	Forstøtningsmur, støyskjerm, levegg o.l	Per tiltak	9 300	15 400	
Vnr 376,377	Andre konstruksjoner og anlegg	Per tiltak	7 900	15 400	

[1] Regnet ut fra dyreste arealklasse per bygningsnummer

[2] Regnet ut fra dyreste arealklasse per bygningsnummer

§ 3-11-2. Fasadeendring

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 c		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 380	Fasadeendring småhusbebyggelse Bygningstype 111-139, 161-199	Per fasade	3 500	3 600
Vnr. 381	Fasadeendring større bygninger Bygningstype 141-159, 211-840	Per fasade	11 500	12 000

§ 3-11-3. Bruksendring eller vesentlig utvidelse eller vesentlig endring av tidligere drift av tiltak som nevnt i pbl § 20-1 a

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 d		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 390	Bruksendring mv. med endring av bygning, tekniske installasjoner mv.	Per søknad	50 % av gebyret etter § 3-11-1	50 % av gebyret etter § 3-11-1
Vnr. 391	Bruksendring mv. uten endring av bygning, tekniske installasjoner mv.	Per søknad	30 % av gebyret etter § 3-11-1	30 % av gebyret etter § 3-11-1

§ 3-11-4. Riving av tiltak som nevnt i pbl § 20-1 a

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 e		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 400	Mindre konstruksjoner under 100 m ²	Per tiltak	4 500	4 700
Vnr. 401	Større konstruksjoner fra 100 m ² til og med 1 000 m ²	Per tiltak	9 100	9 500
Vnr. 402	Større konstruksjoner over 1 000 m ²	Per tiltak	21 300	22 200

§ 3-11-5. Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner

Grunngebyr kommer ikke i tillegg. Registreringsgebyr vil komme i tillegg dersom tiltaket er registreringspliktig i matrikkelen.

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 f		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.410	Sanitærinstallasjoner (herunder stikkledninger til bolig og fritidsbolig),	Per tiltak	9 500	9 900
Vnr. 411	Rehabilitering eller nyoppføring av skorstein	Per bygg	4 000	4 200
Vnr. 412	Ventilasjons-/sprinkler-/antenneanlegg og lignende	Per tiltak	8 800	9 200
Vnr.413	Solcelleanlegg	Per tiltak	6 800	7 100
Vnr.414	Heis	Per tiltak	5 400	5 600

§ 3-11-6. Oppdeling eller sammenføring av bruksenheter i bolig samt annen ombygging som medfører fravikelse av bolig

For eksempel at det blir én boenhet mindre i en bygning.

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 g		Beregningsenhet	2024	2025
--	--	-----------------	------	------

Økonomiplan for 2025-2028

Vnr. 420	Sammenføyning av bruksenheter i bolig mv.	Per søknad	4 500	4 700
Vnr. 421	Oppdeling av bruksenheter i bolig mv.	Per ny boenhet	10 600	11 000

§ 3-11-7. Oppføring av innhegning mot veg

Hvor nedenstående tiltak inngår i søknad etter kapittel 20 i plan- og bygningsloven, skal det ikke kreves separat gebyr.

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 h		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 430	Innhegning mot veg (eksempelvis gjerde eller støyskjerm)	Per tiltak	6 900	7 200

§ 3-11-8. Plassering av skilt- og reklameinnretninger

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 i		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 440	Enkelt skilt eller reklame	Per tiltak	5 300	5 500
Vnr. 441	Fra og med to skilt	Per søknad	10 600	11 000

§ 3-11-9. Plassering av midlertidige bygninger, konstruksjoner eller anlegg

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 j		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 450	Plassering av midlertidige bygninger mv.	Per søknad	10 600	11 000

§ 3-11-10. Vesentlig terrenginngrep

Økonomiplan for 2025-2028

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 k		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 460	Vesentlige terrenginngrep	Per søknad	13 800	14 400

§ 3-11-11. Anlegg av veg, parkeringsplass og landingsplass

Saksbehandlingsgebyr for tiltak etter pbl § 20-3, jf. § 20-1 k		Beregningsenhet	Tiltakskl. 1	Tiltakskl. 2	Tiltakskl. 3
Vnr. 470	Anlegg av veg, parkeringsplass	Per tiltak	23 200	26 300	34 100
471	og landingsplass				
472					

§ 3-12. Saksbehandlingsgebyr for tiltak uten krav til ansvarlig foretak

For søknadspåtlitige tiltak som behandles iht. pbl § 20-1 m. Grunngbyr og registreringsgebyr kommer i tillegg.

Fradeling mv., jf. pbl § 20-1 m		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 480	Opprettelse av grunneiendom, herunder søknad om fradeling av grunneiendom og innløsning av festetomt (deling)	Per matrikkelenhet	11 000	11 500
Vnr. 481	Vedtak om arealoverføring. Dokumentavgift til staten kommer i tillegg (2,5 %)	Per erklæring om arealoverføring	6 100	6 400

For søknadspåtlitige tiltak som behandles iht. plan- og bygningsloven § 20-1, jf. § 20-4 og tiltak som kan forestås av tiltakshaver jf. SAK

§§ 3-1 og 3-2 skal det betales følgende gebyr. Grunngbyr og registreringsgebyr kommer i tillegg

Saksbehandlingsgebyr for tiltak uten krav til ansvarlig foretak, jf. pbl 20-4		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 490	Mindre tiltak på bebygd eiendom som garasjer, uthus og tilbygg, jf. SAK § 3-1 a og b	Per tiltak	7 300	7 600
Vnr. 491	Bruksendring fra tilleggsdel til hoveddel eller	Per søknad	7 300	7 600

Økonomiplan for 2025-2028

	omvendt innenfor en bruksenhet, jf. SAK § 3-1 c			
Vnr. 492	Skilt- og reklameinnretninger etter SAK § 3-1 d	Per tiltak	4 400	4 600
Vnr. 493	Alminnelig driftsbygninger i landbruket, jf. SAK § 3-2	Per tiltak	14 800	15 400
Vnr. 494	Midlertidige bygninger under 100m2mv. jf. Pbl. § 20-4 c	Per tiltak	4 400	4 600
Vnr.495	Midlertidige bygninger over100m2mv. jf. Pbl. § 20-4 c	Per tiltak	14 800	15 400

§ 3-13 Andre vurderinger

Andre vurderinger utløser ikke grunngebyr. Tiltak på eksisterende byggverk kan utløse registreringsgebyr.

Andre vurderinger		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 500	Tiltak på eksisterende byggverk (unntak fra TEK), pbl. § 31-2, 4. ledd	Per unntak	13 600	14 200
Vnr. 501	Godkjenning av selvbyggeransvar, SAK § 6-8	Per søknad	3 800	4 000
Vnr.502	Godkjenning av foretak som ikke oppfyller kravene til utdanning mv, i SAK, pbl. § 23-8, jf. SAK § 11-4	Per foretak	4 600	4 800

§ 3-14. Igangsettingstillatelse

Igangsettingstillatelse utløser ikke grunn- eller registreringsgebyr

Igangsettingstillatelse jf. Pbl § 20-3		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 510	Igangsettingstillatelse	Per tillatelse	6 900	7 200

§ 3-15. Midlertidig brukstillatelse og ferdigattest

Midlertidig brukstillatelse og søknad om ferdigattest utløser ikke grunn- eller registreringsgebyr.

Midlertidig brukstillatelse og ferdigattest		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 520	Midlertidig brukstillatelse	Per søknad	6 900	7 200
Vnr. 521	Ferdigattest der det har gått mer enn 5 år siden opprinnelig byggetillatelse ble gitt	Per søknad	6 900	7 200

Frikjøp

Frikjøpsbeløpet beregnes etter de betalingssetser som gjelder på det tidspunkt endelig byggetillatelse blir gitt. Innbetalte beløp kan kun benyttes til opparbeidelse av offentlige p-anlegg.

Økonomiplan for 2025-2028

		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.	Frikjøp	Per manglende	163	169
530	parkeringsplasser	plass	000	700

Refusjonssaker

Gjelder refusjonssaker etter plan- og bygningslover § 18-3 til § 18-12. Gebyret fastsettes etter brukte timeverk og utgifter til sakkyndig bistand.

		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.	For	Per søknad	43	45
540	medvirkning i privat refusjonssak (pr. Sak) - grunngelyr		500	300
Vnr.	I tillegg pris per time for medgått tid	Per time	1 1	300
541			250	

Gebyrer etter eierseksjonsloven

§ 4-1. Generelt

Ved søknad om tillatelse til å seksjonere en eiendom etter eierseksjonsloven skal det beregnes gebyr med mindre annet fremgår av regulativet.

§ 4-2. Oppretting av eierseksjoner, nybygg

Oppretting av eierseksjoner, nybygg		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.	1 til 3 seksjoner	Per søknad	7	8
800			420	530
Vnr.	4 til 8 seksjoner	Per søknad	11	12
801			130	800
Vnr.	Fra 9 seksjoner, tillegg per ny seksjon	Per seksjon	610	700
802				

Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4-8 seksjoner

§ 4-3. Oppretting av eierseksjoner, eksisterende bygg

Økonomiplan for 2025-2028

Oppretting av eierseksjoner, eksisterende bygg		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 810	1 til 3 seksjoner	Per søknad	8 650	9 950
Vnr. 811	4 til 8 seksjoner	Per søknad	12 350	14 200
Vnr. 812	Fra 9 seksjoner, tillegg per ny seksjon	Per seksjon	840	970

Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4-8 seksjoner

§ 4-4. Oppretting av eierseksjoner, endring av eierseksjoner i seksjonert sameie

Oppretting av eierseksjoner, endring av eierseksjoner i seksjonert sameie		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 820	1 til 3 seksjoner	Per søknad	14 850	17 080
Vnr. 821	4 til 8 seksjoner	Per søknad	18 550	21 330
Vnr. 822	Fra 9 seksjoner, tillegg per ny seksjon	Per seksjon	1 230	1 410

Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4-8 seksjoner

§ 4-5. Sletting/oppheving av seksjonert sameie

Ved sletting eller oppheving av seksjonert sameie betales gebyret per ny grunneiendom.

Sletting/oppheving av seksjonert sameie		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 830	Saksbehandlingsgebyr for å slette seksjoner på en eiendom	Per grunneiendom	4 300	4 950

§ 4-6. Befaring

Befaring av eiendom utføres når kommunen finner det nødvendig ved behandling av saken. Gebyr kommer i tillegg til behandlingsgebyret.

Økonomiplan for 2025-2028

Befaring		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. 840	Gebyr for befaring	Per befaring	4 300	4 950

Gebyrer etter matrikkeloven

§ 5-0. Generelt

For arbeid etter matrikkeloven skal det beregnes gebyr med mindre annet fremgår av regulativet. Tidsfristen som er fastsatt i matrikkelforskriftens § 18 første ledd løper ikke i perioden fra 15. november til 15. april.

§ 5-1. Oppretting av grunneiendom og festegrunn, matrikulering av eksisterende umatrikulert grunn, samt oppmålingsforretning over eksisterende registernummer.

Grunngebyr		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. Y	Basisgebyr for arealer 0-300 m ²	Per registernummer	16 500	17 330
Vnr. Y	Basisgebyr for arealer 301 – 1 000 m ²	Per registernummer	35 150	36 910
Arealgebyr i tillegg til grunngebyr				
Vnr. Y	Pr m ² fra 1 000 m ² til 10 000 m ²	Per kvadratmeter	2	2,1
Vnr. Y	Pr m ² fra 10 000 m ²	Per kvadratmeter	2	2,1
Ved samtidig oppmålinger av flere tilgrensende tomter med samme rekvirent gis				
Vnr. Y	6- 10 saker	Per registernummer	10 %	10 %
Vnr. Y	11-25 saker	Per registernummer	15 %	15 %
Vnr. Y	26 eller flere saker	Per registernummer	20 %	20 %

Innløsning av festegrunn

Dersom festegrunden har eksisterende målebrev med grensehjørner bestemt i Euref 89 eller NGO 48 kan oppmålingsforretning gjennomføres uten ny merking og måling. Festegrunn som ikke tilfredsstillers kvalitetskravet fra tidligere oppmåling, må gjennomføres med full oppmålingsforretning og etter gebyrregulativets første avsnitt.

Sletting/oppheving av seksjonert sameie		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. Y	Eksisterende målebrev iht. krav	Per grunneiendom	8350	8 770

§ 5.2. Oppretting av uteareal på eierseksjon, per seksjon

Sletting/oppheving av seksjonert sameie		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. Y	Fra 0 m2 til 200 m2	Per seksjon	9 950	10 450
Vnr. Y	Per påbegynt m2 fra 200 m2	Per kvadratmeter	2	2,1

Sammenhengende, oppmerkede p-plasser som tilleggsdeler regnes som et areal.

Dersom måling av utearealene gjør det nødvendig med oppmålingsforretning over eiendommens yttergrenser og disse ikke tidligere er koordinatbestemt i NGO48 eller Euref 89 må det holdes full oppmålingsforretning etter punkt 1. Ved opprettelse av eksklusiv bruksrett for eierseksjon til del av ubebygd fellesareal skal grensene være klarlagt i oppmålingsforretning og matrikkelført før tinglysing av selve seksjoneringen. Dersom det er flere uteareal med beliggenhet både mot eiendommens yttergrense og innenfor fastsettes gebyret etter gunstigste alternativ for rekvirent. Reduksjon av gebyret gis som under punkt 5.1.

§ 5-3. Oppretting av anleggseiendom (volum)

Her beregnes gebyret som under punkt 5.1, bare at m2 erstattes med m3.

5-4. Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning:

Grunngebyr		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr. Y		Per registernummer	5 250	5 510

Fullt gebyr for oppmålingsforretning kommer i tillegg

5-5. Grensejustering/makeskifte over mindre arealer

Her beregnes gebyret som under punkt 5.2

5-6. Grensejustering/makeskifte over mindre volumer på anleggseiendom

Volumet kan justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens volum. Den maksimale grensen er satt til 1000 m³ og verdi 1 G.

		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.	Justering av volum	Per	22	23
Y		grensejusteringsavtale	250	360

§ 5-7. Arealoverføring for grunneiendom

Her beregnes gebyret som under punkt 5.1. Gebyret utregnes fra samlet bruttoareal ved gjensidig arealoverføring. Dersom landmåler i samråd med rekviert finner det hensiktsmessig å benytte fradeling i stedet for arealoverføring benyttes likevel gebyret i dette punktet. Forutsetningen er at arealet ikke er en selvstendig bruksenhet, men sammenslås med mottakereiendommen.

§ 5-8. Volumoverføring for anleggseiendom

Gebyret beregnes som under punkt 5.1 - m² erstattes med m³. Påløpte kostnader til taksering, tinglysning, dokumentavgift og lignende kommer i tillegg til gebyret. Dersom Oppmålingsmyndigheten finner det hensiktsmessig, kan fradeling/sammenføyning benyttes. Gebyret er likt.

§ 5-9. Klarlegging av eksisterende grense som tidligere er koordinatbestemt i Euf eller NGO 48.

		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.	Grunngebyr for inntil 2 punkter	Antall punkt	5	6
Y			950	250
Vnr.	For overskytende, 3 til 5 punkter	Antall punkt	1	1
Y			300	370
Vnr.	Deretter per punkt	Antall punkt	1	1
Y			300	370

Gebyret skal ikke overstige gebyr etter punkt 1. Dersom klarlegging av rettigheter inngår i forretningen faktureres dette etter medgått tid i tillegg til oppmålingsgebyret.

§ 5-10. Klarlegging av eksisterende grense der grensen tidligere ikke er koordinatbestemt iht. punkt 9:

		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.	Grunngebyr for inntil 2 punkter	Antall punkt	16	17
Y			500	330

Økonomiplan for 2025-2028

Vnr.	For	Antall punkt	2	2
Y	overskytende, 3 til 5 punkter		300	420
Vnr.	Deretter per	Antall punkt	2	2
Y	punkt		300	420

Dersom klarlegging av rettigheter inngår i forretningen faktureres dette etter medgått tid i tillegg til oppmålingsgebyret.

§ 5-11. Utstedelse av matrikkelbrev:

		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.	Matrikkelbrev		185	185
Y	til og med 9 sider pr. brev			
Vnr.	Matrikkelbrev		370	370
Y	over 9 sider pr. brev			

Ved gjennomføring av oppmålingsforretninger er utstedelse av nytt matrikkelbrev inkludert i gebyrsatsene. Gebyr for utstedelse av matrikkelbrev er fastsatt av Statens kartverk.

§ 5-12. Registrering av eksisterende jordsameie

Faktureres etter medgått tid

§ 5-13. Avbrudd i oppmålingsforretning eller matrikulering

Dersom en sak blir trukket før den er fullført eller må avvises av andre grunner - for eksempel endrede hjemmelsforhold, betales gebyr forholdsmessig etter medgått tid, minimum en tredjedel av vedtatte gebyrsatser.

§ 5-14. Urimelig gebyr

Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene kommunen har hatt, kan fagutvalget, av eget tiltak eller søknad fastsette et passende gebyr.

§ 5-15. Oppmålingsforretning over spesielle arealer

		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.	Grunnbeløp for	Per	35	36
Y	klargjøring av større sammenhengende arealer til landbruksformål, allmenne friluftformål og	registernummer	150	910

Økonomiplan for 2025-2028

	utbyggingsområder som senere skal deles			
--	---	--	--	--

§ 5-16. Andre arbeider

Oppmålings- og matrikuleringsarbeid som ikke faller direkte inn under gebyrregulativets oppsett kan beregnes etter medgått tid. Det beregnes normalt ikke instrumentleie/reise/diett.

		Beregningsenhet	2024	2025
Vnr.	For tjenester som ikke faller inn under regulativbestemmelsene	Per time	1	1
Y			250	310

Gebyr **Sats 2024** **Sats 2025** **Merknad**

Eiendomsprodukter og e-Torg

Kommunene selger tilrettelagte eiendomsprodukter som benyttes ved eiendomssalg og søknader etter Plan- og bygningsloven etter egen gebyrliste.

Eiendomsprodukter og e-Torg

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025	Merknad
Adkomst til eiendommen	42	50	
Byggesakspakke	1 000	1 150	
Bygningstegninger	279	320	
Eiendomsinformasjon	217	250	
Ferdigattest/Midlertidig brukstillatelse	121	140	
Grunnkart	241	280	
Historisk Målebrev	121	140	
Historiske flyfoto	223	260	
Kommunale avgifter	121	140	
Ledningskart	112	130	
Legalpant	121	140	
Meglerpakke	964	1 100	
Meglerpakke liten	530	610	
Naboliste	112	130	
Nabovarsel	200	230	
Oljetank	124	140	
Ortofoto	223	260	
Plandata på vektorform	Arealavhengig	300	
Reguleringsforhold	241	280	
Tilknytning til offentlig vann og avløp	180	210	
Vannmåler	55	60	

Gravplass og gravferd

Priser foreslått av kirkelig fellesråd iht. gravferdslovens § 21. Priser vil bli oppdatert etter møte i Kirkelig fellesråd i november.

Gravplass og gravferd innenbys

Økonomiplan for 2025-2028

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Administrasjonsgebyr gravstell	150	0
Festeavgift kistegrav 1 år	420	0
Festeavgift kistegrav 10 år	4 200	0
Festeavgift kistegrav 20 år	8 400	0
Festeavgift kistegrav 5 år	2 100	0
Festeavgift urnegrav 1 år	320	0
Festeavgift urnegrav 10 år	3 200	0
Festeavgift urnegrav 20 år	6 400	0
Festeavgift urnegrav 5 år	1 600	0
Fjerning av gravstøtte, sokkel og opprydding	0	0
Kremasjonsavgift	7 400	0
Medfestet grav, 20 år	8 400	0
Navnet minnelund	9 900	0
Navnet minnelund medfeste	6 400	0
Samlingsmusikk	1 050	0
Stell av legatgraver momspliktig	1 350	0
Tilbakesetting gravminne	2 500	0

Gravplass og gravferd utenbys

Gebyr	Sats 2024	Sats 2025 Merknad
Administrasjonsgebyr gravstell	150	0
Festeavgift kistegrav 1 år	840	0
Festeavgift kistegrav 10 år	8 400	0
Festeavgift kistegrav 20 år	16 800	0
Festeavgift kistegrav 5 år	4 200	0
Festeavgift urnegrav 1 år	640	0
Festeavgift urnegrav 10 år	6 400	0
Festeavgift urnegrav 20 år	12 800	0
Festeavgift urnegrav 5 år	3 200	0
Fjerning av gravstøtte, sokkel og opprydding	0	0
Kistenedsetting	4 200	0
Medfestet grav, 20 år	16 800	0
Navnet minnelund	22 700	0
Navnet minnelund medfeste	12 800	0
Stell av legatgraver momspliktig	1 350	0
Tilbakesetting gravminne	2 500	0
Urnedsetting	1 200	0

Moss Kommunale Eiendomsselskap KF

Honorarer (eksterne):	
Innløsning av festetomt	Administrasjonsvederlag: 10 000 kroner. Fester dekker i tillegg samtlige kostnader og gebyrer i forbindelse med innløsningen.
Salg av fradelt tomt som forvaltes av MKEiendom	Administrasjonsvederlag: 5 % av salgssum, begrenset oppad til 50 000 kroner. Minimum 10 000 kroner. Kjøper betaler samtlige kostnader og gebyrer i forbindelse med salget.

Økonomiplan for 2025-2028

Salg av fast eiendom gjennomført av MKEiendom der tomt må fradeles	Administrasjonsvederlag: 5 % av salgssum.
Salg/kjøp av leiligheter/bygg ved bruk av megler	Administrasjonsvederlag: 10 000 kroner.
Salg av tilleggsareal eller mindre parseller	Administrasjonsvederlag: 5 % av salgssum, begrenset oppad til 50 000 kroner, minimum 10 000 kroner.
Ingeniørtjenester	1 090 kroner ekskl. mva.
Vaktmestertjenester:	
Viderefakturering til eksterne/interne	15% påslag
Interne/eksterne oppdragsgivere	780 kroner per time (pluss mva. for eksterne)
Salg/kjøp av eiendom[1]:	
Boliger	Verditakst utført av sertifisert takstmann, og eller budgivning.
Næringseiendom	Verditakst utført av sertifisert takstmann og eller budgivning.
Innløsning av festetomt etter tomtfesteloven § 32	Innløsningssum fastsettes etter verditakst utført av sertifisert takstmann.
Tilleggsareal, små parseller	Markedspris, minimum 850 kroner per m2
Leiepriser:	
Leiligheter/boliger	Husleie fastsatt etter kommunale satser. Husleien reguleres årlig etter siste kjente KPI.
Næringslokaler	Husleien fastsettes etter markedsverdi. Husleien reguleres etter avtalt intervall og siste kjente KPI.
Bortfeste av tomt	Festeavgift fastsettes til en fornuftig avkastning av tomteverdien (markedsverdi) etter verditakst utført av en sertifisert takstmann.
[1] Administrasjons vederlag, offentlige gebyrer og ev. andre kostnader/priser kommer i tillegg, se tjenester /ytelser ovenfor.	